Skolemesterens optegnelser

Forord til den elektroniske utgaven

Denne tyske bok av **Peter Rosegger** (1843-1918), oversatt til norsk av **Ingeborg von der Lippe Konow** (1860-1929) er digitaliseret i november 2006 av Nasjonalbiblioteket i Oslo og tilpasset for Projekt Runeberg i november 2016 av Ralph E.

BIBLIOTHEK POE DE TUSEN HJEM.

P. K. ROSEGGER:

SKOLEMESTERENS OPTEGNELSER,

PAA NORSK

ved

INGEBORG v. d. LIPPE KONb%.

Forlag: BIBLIOTHEK FOR DE TUSEN HJEM 0Johan Sørensen) , r ^jAS^FLSTJRA-KTT) pr. HØVIK.Tliroiiseii & C'o.s bogtrykkeri.„Vejen til Winkelbro".

De ord stod paa vejviseren. Men regnen havde næsten vasket de gammeldagse bogstaver væk, og bjælken selv vaklede i vinden.

Rundt om strækker sig den tætte naaleskog. Op over den rager et par ældgamle lærketrær, hvis nøgne grene rækker sig højt op mod himmelen. Nede i dybet af en fjeldkløft bruser en elv. Utallige gange gaar den gamle fjeld vej over denne elv paa skjæve, faldefærdige træbroer — helt op til det sted, hvor det lysner i aasen tilhøjre, og bræerne for første gang lyser ned mellem skogtoppene, ned til den vandrende, som kommer fra mere folksomme egne.

Elven kommer fra bræerne. Men hovedvejen drejer her af til venstre, til mildere skogegne, for eudelig at føre fra ulæncle og vildmarker ned til beboede steder igjen. Langs elven gaar bare eri stenet, vaad sti; stormen har vadtet gamle træstammer over den; i aarevis ligger de der og raadner.

Her ved skillevejen stod paa en fjeldknat et højt trækors. Det var graat af ælde og mosgrodd. Lige ved siden af stod bjælken med indskriften: „Vejen til Winkelbro". Armen pegte henover den forfaldne, stenede sti med de raadnende stammer

I /-v 'A »4

— indimod den trange fjelddal, i hvis baggrund snefjeldene ligger. Længst inde, højt oppe over bræernes hvide, bløde linjer stiger en graa nut ivejret med taagedotter om toppen.

Jeg sad paa en sten ved siden af korset og saa op til den graa top. Det var den vidt og bredt berømte og berygtede „Graatand" — maalet for min fodtur.

Mens jeg sad slig, bævede gjennem min sjæl hin følelse, om hvilken intet menneske ved at sige, hvordan den opstaar, hvad den betyder, og hvorfor den følges af en saa forunderlig beklemthed, ligesom omgjorder hjertet med et panser af taalsomhed, for at det kan være rustet mod et noget, som maa komme. Anelse kalder vi denne sælsomme følelse.

Jeg havde kanske hvilet endnu længer paa stenen og lyttet til elvesuset, men det var, som om vejviserens arm blev længer og længer, og det blev mig som et manende raab, dette: „Vejen til Win-kelbro".

Og sandelig, da jeg rejste mig, var min skygge biet et godt stykke længer end jeg selv. Og hvem ved, hvor langt borte den endnu kunde ligge, den sidste og mindste landsby Winkelbro.

Jeg gik raskt afsted og saa mig ikke stort om. Jeg mærkede bare,' at ensomheden og ødet om mig blev større. Hjortene hørte jeg brøle i skogen, gribbe hørte jeg skrige oppe i luften. Det begyndte at mørkne, skjønt det endnu ikke var saa sent paa dag. Over fjeldene hvilte et uvejr. Først lød det som en halvkvalt knurren, men inden kort blev det til et brøl og brag, som om alle nuter og tinder i højfjeldet ramlede sammen. Trærne over mit hoved svajede mægtigt hid og did, og ned mellem en løns brede blade dryppede alt store, iskolde draaber.5

Men det blev ikke mere meel uvejret end disse draaber. Længer inde maa det ha været slemmere, for pludselig kom ved en bøjning at stien en vild fjeldbæk styrtende med jord, sten, is- og træstykker. Jeg maatte klavre opover lien og havde stor møje med at komme frem.

Da det led mod kvælden, og da skogkløften udvidede sig lidt, kom jeg til en smal dal, hvis længele jeg ikke kunde bedømme, da skodden efter uvejret fyldte den. Engene var dækkede med hagl. Elven var gaat over sine bredder og havde revet kloppen bort, saa jeg ikke vidste, hvordan jeg skulde komme over til den anden side, hvor jeg saa en liden hvid kirke og bordtagene paa nogle huse skinne gjennem taagen.

Det var koldt. Jeg raabte over til nogle folk, som arbejdede nede ved elven med at stanse de drivende buske og tømmerstykker og lede strømmen. De skreg over til mig igjen, at de ikke kunde hjælpe mig; jeg fik vente, til vandet sank.

Men det kunde gjerne vare hele natten. Saa vilde jeg heller vaage at vade gjennem elven. Men da de paa den anden side saa min hensigt, vinkede de advarende til mig. En høj, mager, sortskjægget mand sætter en lang stang ud i vandet og svinger sig ved hjælp af den over til mig. Saa hober han stene oppaa hinanden tæt ved bredden og lægger paa dem et bord, som de andre sky ver over til ham. — Saa tog han mig i haanden ogsa: „Hold nu fast", og førte mig saa over det huskende bræt hen til den anden side. Mens vi endnu gyngede ude over vandet, begyndte aveklokken at lyde, og folkene tog sine hatte af.

Den høje, sorte mand fulgte mig henover de knitrende ishagl op til landsbyen.

„Slig er det", mumlede han undervejs, .,lar6

vorherre noget gro op, saa slaar fanden det i jorden igjen. Alle kaalplanterne er rent ødelagte, ligetil den mindste stilken. Havren ligger paa bagen og strækker sine knæ op mod himmelen".

„Har vejret voldt saa megen skade?" sa jeg.

„Det ser I", svarte han.

„Og længer ude var det saavidt, det dryppede lidt".

„Det vil jeg tro. Det er bare os i Winkelbro, det gaar ud over. Fra idag af tør vi ikke æde os mætte hele sommeren udover, hvis vi ikke vil hænge maven vor i røgen til vinteren". Saa svarte han.

Landsbyen bestod af tre, fire større træhuse, nogle hytter, rygende kulmiler og den lille kirke. Foran et af de største huse, hvor der fremfor døren laa en stor, af mange trin slidt sten, stanste min følgesvend og sa: „Skal herren ta ind hos mig? Jeg er Winkelværten". Dermed pegte han paa huset, som om det var hans eget jeg.

Snart efter sad jeg i stuen. Konen tog mit vaade tøj og kom med et par halmsko. „Tag nu straks jers vaade støvler af og disse paa; vaade fødder skaffer badskjæren arbejd'*. Lidt efter sad jeg tør og hyggeligt ved det store bord under husalteret og under hylderne, som stod fulde af brogede ler- og porcellænsfade. Paa en af hylderne stod der ogsaa et utal af omvendte smaaflasker, og værten spurgte mig straks, om jeg skulde ha brændevin. Jeg bad om vin.

„Der har aldrig været en draabe vin her i huset", svarte værten; „men jeg kan skaffe jer en god æblemost".

Det havde jeg intet imod. Men da han vilde gaa i kjælderen, kom konen trippende, tog hastig nøglen ud af haanden paa ham og sa: ,.Se. Lazarus, du maa pudse lyset for herren; skynd dig nu, Lazarus; du skal nok faa dig en draabe".7

Værten knurrede lidt i skægget, men korn hen til bordet, pudsede talglysets tande, saa lidt paa mig og spurgte endelig: „Kanske I er den nye skolemesteren ? Ikke det ? Saa I vil op paa Grraa-tanden? Ja, imorgen gaar det knapt an. Der har ikke været nogen endnu iaar. Det er bedst at gaa der tidlig paa høsten; før er vejret ikke til at stole paa. Ja, en har saa mangeslags tanker; jeg trodde nu saa vist, I var den nye skolemesteren. Det hænder ellers saa sjelden, at nogen forvilder sig herind, som ikke hører til her. Vi venter den nye skolemesteren hver dag. Den gamle er gaat sin vej; — har I ikke hørt om det?"

„Det er bra, du snakker lidt med herren, Lazarus", sa konen blidt til sin mand, da hun kom med mosten og med Aftensmaden. Hun var en halvgammel, kuglerund, liden kone. Hun havde dobbelthage og under den, om den fyldige hals, bar hun en sølvkjæde. Øjnene lyste mildt og klogt, naar hun talte, og naar hun, kjendt som hun var med hver krog og hver nagle i huset, munter stelte og regjerte i alle ender og hjørner. Hun fik alt til at gaa som i spøg, drev løjer med gjæsterne og lo med tjenestefolkene i kjøkkenet og i svalen. At bygen nu havde ødelagt alt, var jo ikke videre morsomt, mente hun; men det var altid bedre, at isen faldt fra himmelen ned paa jorden, end at den skulde falde fra jorden paa himmelen og slaa alting istykker deroppe og. Da havde en jo sletingenting at haabe paa mer. Og mens hun la ud paa denne maade, sprudlede frejdigheden formelig af hende, saa alle omkring hende maatte være glade. Og alle i huset syntes at gjøre, hvad de havde lyst til, men alligevel gik alt efter en streg.

,.I har nok en bra kone", sa jeg til værten.

„Ja vel, ja vel", svarte han dæmpet og med8

Liv, „bra er hun, Juliane, men — men —". Ordet blev siddende fast i halsen paa ham, eller han bed det kanske snarere i sig igjen, knuste det, tvang det ned; op sprang han, gik med hænderne knyttede paa ryggen gjennem stuen og slog et stort glas vand i halsen paa sig.

Saa satte han sig ned paa bænken igjen og var rolig. Men endnu var ikke alt iorden; han havde knyttede næver, og han stirrede frem for sig paa bordet. — Jeg har engang paa et. marked set en araber, en mægtig, høj skikkelse, knoket, mager, barsk og brun som læder, med stort, sort skjæg, med lang, skarpt bøjet næse, snehvide tænder, med tætte bryn og blødt, uldagtigt haar — akkurat slig var den mand at se til, som nu sad her foran mig og saa næsten uhyggelig rugende ud.

„Der find's ikke bedre kone, saa hjertegod og tro, som- hun er", mumlede han pludselig; resten af Ordene slugte han igjen. Jeg Scici^ a.t manden var i en pinlig stemning og vilde se at faa ham ud af den.

„Saa han er løbet fra jer, den gamle skolemesteren, sa I?"

Da løftede værten hodet. „En kan ikke netop sige, at han er løbet fra os; han likte sig her. Jeg tænker ikke et menneske, som har været skolemester, ja alt, her i Winkelbro i femti aar, jeg tænker ikke, han rømmer sin vej som en hestetjuv i det enogfemtiende".

„Skolemester her i femti aar!" raabte jeg.

„Skolemester og doktor og lensmand — og præst var han ogsaa en stund".

„Og en tulling var han og!" skreg en henne ved et sidebord, hvor der sad flere svarte karer, kulbrændere og vedhuggere, med sine brændevinsglas. „Sad han ikke i timevis ude i buskene",9

vedblev den samme stemme, „og snakte til dem, og jagu tror jeg ikke, han vilde lære dompapene til at synge efter noter. Saa han en spættet marihøne, saa stavrede han efter den halve dagen lang, — saa barnagtig som en unge. Det er vel et eller andet dyr, som har lokket gamlingen med sig, saa han ikke har fundet hjem igjen, men er bleven

i skogen".

„Der flyver ikke marihøner ved juletid, Josel"r sa værten halv tilrettevisende, — „og at han kom væk juleaften, det ved du jo".

„Pokker har vel hentet ham, den gamle præke-hesten", knurrede en stemme fra den mørke krog bag kakkelovnen. Da jeg saa derhen, saa jeg gnister af et flinte-fyrtøj sprude derinde i mørket.

„Slig maa du ikke snakke, Schorschr', sa en af kulbrænderne; „du skal huske paa, at den gamle mand havde hvide haar".

„Javel, med horn under", raabte han bag ovnen; „aanej, jeg tænker ingen kjendte gamlingen saa godt som Schorschl. Mener I ikke, han var kommen overens med storkarerne om, at vi aldrig skulde vinde i Lotterispillet? Hvorfor skulde Vel Kranabet-Sepp vinde andre ugen, efterat skolemesteren var biet væk? Selv havde han nok penger, den gamle ræven; men han har gravet dem ned, saa ikke andre skulde faa tag i det, han ikke selv kunde bruge. Haa! der kunde være mangt at fortælle om ham, hvis her ikke var visse folk tilstede".

Stemmen taug. Der hørtes bare .lyden af et pibelaag, som blev smeldt igjen, og sugning og smatting paa piben.

Tærten rejste sig, kastede sin vadmelstrøje af og gik i skjorteærmer et par skridt henimod ovnen. Midt i stuen stanste han. „Saa her er visse folk tilstede?" sa han dæmpet, „ja Schorschl, det synes10

jeg og. Men ikke sidder de fremme ved bordet for øjnene paa skikkelige folk; nej, de gjemmer sig inde i mørke krogene som andet kryb, som — som — Han brød af; det var synligt paa ham, hvordan han kjæmpede for at holde sig rolig; men han blev staaende midt i stuen.

„Nej, brændevinsbrænderne likte ikke den gamle", sa en af kulbrænderne. Saa vendte han sig til mig: „I maa tro, han mente det vel. Gud trøste hans arme sjæl! — Han spillede endda paa orgelet om julekvælden, men juledags morgen var der ingen, som ringte til fropræken. Reiter-Peter — det er vor musikant — havde talt med ham om kvælden, og da bad skolemesteren endda, at han skulde overta orgelspillet første juledag, — det var hans sidste ord; siden har ingen set ham. — Du hellige Anton, hvor vi ledte efter gamlingen! Spor var der ikke efter ham; sneen var stenhaard, selv inde i skogen; skaren bar, saalangt en vilde gaa. Hele Winkelbro var paa benene, vi ledte i skogene og udover landevejene —"

Manden taug; en skuldertrækning antydede, at de ikke havde fundet skolemesteren.

„Og saa har vi folk i Winkelbro ingen skolemester", sa værten. . Jeg for min part trænger ingen; jeg har aldrig lært noget, og ikke kommer jeg til at lære noget heller, — jeg lever nu uden det. Men jeg indser godt det, at der maa være en skolemester. Og saa slog vi bønder og vedhuggere af menigheden her os sammen, forat faa en ny —"

Jeg havde i dette øjeblik løftet mit glas til munden forat drikke resten af den udmerkede most. Og det var, som om det stoppede mandens tale. Han stirrede nu paa det tomme glas, vilde saa fortsætte sin tale, men syntes neppe at huske, hvad han havde talt om.11

„Jeg har nu mine tanker", sa om en stund en anden kulbrænder. „Jeg siger det samme, som Wurzen-Toni siger. Skolemesteren, siger han, kunde lidt mere end spise grød. Wurzen-Toni har ikke en, men hundrede gange set, at skolemesteren læste i en ørliden bog, og i den var der alslags heksekunster og formularer og trolddomstegn at læse. Hvis skolemesteren var död i skogen, siger Wurzen-Toni, saa maatte vi ha fundet liget; og havde fanden hentet ham, saa havde kiærene biet igjen, for klærene, siger Wurzen-Toni, de er uskyldige, dem har fanden ingen magt over. Nej, skolemesteren, godtfolk, han har forhekset sig, og nu vandrer han usynlig om i Winkelbro, baade dag og nat og til hver time i døgnet. Det har han gjort, fordi han vil vide, hvad folk sig imellem finder paa at snakke om ham, og fordi — — Jeg siger vist ikke noget ondt oin skolemesteren, og ikke ved jeg noget ondt om ham heller, — nejmen gjør jeg ej".

„Haa, hvis fanden ikke vidste mere end den svarte kulbrænderen der", kom det fra stemmen bag ovnen. „Jo, den

gamle graaskallen trækker nok Winkelbrofolket rundt efter næsen den dag idag!"

En rasende løve kunde ikke fare mere voldsomt op, end den mørke, djærve vært nu gjorde. Han stønnede af sinne og styrtede hen i ovnskro-gen, hvorfra der kom et ængsteligt skraal.

Da kom konen løbende. „Men Lazarus da, du vil vel aldrig bry dig om /Schorschl, det fæ! Nej-men er det ikke Møjen værd at røre en finger for hans skyld. Saa, vær nu forstandig Lazarus; se her, her staar jo glasset dit og venter paa dig".

Lazarus holdt inde. Schorschl smat som en banket hund ud af døren. Lazarus havde afrevne haar i haanden. Brummende gik han hen til ki-12

sten, hvor hans kone havde sat et glas æblemost til ham. Næsten som en vansmægtende greb han skjælvende glasset, førte det til munden og tog et langt drag. Saa holdt han lidt inde med stive øjne, saa tog han paany glasset og tømte det til den sidste draabe. Det maatte ha været en forfærdelig tørst. Langsomt sank hans haand med det tomine glas ned; han stirred frem for sig og pustede langt ud.

Saaledes gik tiden, indtil konen kom og sa til mig! „Vi har en god Seng oppe paa loftet, men ser I, herre, stormen idag har slidt et par tagspaan løs, saa det drypper lidt der. Oppe i skolehuset er der en hyggelig stue; den er just sat istand til den nye skolemester, og der kunde vi lægge lidt i ovnen, for min mand har nøglen til skolehuset. Men nu ved jeg ikke, om herren kanske har noget imod at ligge i skolehuset? ellers var det det bedste. I maa ikke tro, der er uhyggeligt, — var det likt sig; nej, der er baade rent og fint. Jeg skulde gjerne bo der hele aaret, jeg".

Saa bestemte jeg mig for skolehuset. En jente fulgte mig med h'gte ud i den kulmørke, regnfulde nat. Vi gik gjennem landsbyen, forbi kirken, over kirkegaarden; ved siden af denne laa skolehuset. Nøglens raslen i laasen gjenlød højt derinde. I gangen var der øde, og skyggerne af lygtens karme for uroligt hen langs væggene.

Da kom vi ind i et lidet værelse, i hvis lerovn der brændte en klar ild. Jenten satte et lys paa bordet, slog det brune sengetæppe tilbage og trak en skuffe frem af vægskabet, for at jeg kunde lægge mine sager i den. Da raabte hun med et: „Jamen maa vi ekjæmmes allesammen, her ligger disse fillerne endda og slænger!" Dermed tog hun et13

fang fuldt af papirblade, som laa løse omkring i skuffen, og vilde putte dem i ovnen.

„Nej, nej, gjør ikke det", kom jeg hende i for-kjøbet, „kanske der er sager imellem dem, som den nye lærer har brug for".

Ærgerlig kastede hun papirerne opi skuffen igjen. Det havde sikkert i hendes opryddelsesiver været hende en sand fryd at brænde dem, — ligesom uvidende folk jo ofte har lyst til at ødelægge alt, der synes dem unyttigt.

„Herren kan ta den gamle skolemesterens nathue paa", sa jenten nu skjælmsk og la en blaastri-bet toplue paa puden. Saa gav hun mig endnu nogle raad angaaende nøglen til døren, sa: „Saa i Gruds navn, nu gaar jeg!" — og gik.

Den ydre dør laaste hun, jeg drejede nøglen om i den indre, og nu var jeg alene i den gamle, forsvundne skolemesters stue.

Den mand maatte ha havt en forunderlig skjæbne. Og forunderligt og forskjelligt lød hans eftermæle. En god, udmærket mand, en tulling, og saa til syvende og sidst en, som fanden havde hentet! —

Jeg saa mig om i stuen. Der stod et ormstukket bord og en brun kiste. Der f)ang et gammelt, sort pendelur med mat skive, hvorpaa tallene knap kunde læses, mens pendelen hoppede saa travelt hid og did, som om den hastig, hastig vilde skynde sig fra tunge tider ud i en lysere fremtid. — Og mener I ikke, at jeg ogsaa hørte kirkeurets uro ind til mig udenfra?

Ved siden af uret paa væggen hang nogle udskaarne tobakspiber med ualmindelig lange rør; desuden en violin og en gammel zither med tre strenge. Ellers var der bare almindeligt husgeraad, en støvleknægt vinder sengen, en almanak paa væg-14

gen. Almanakken var fra det foregaaende aar. Vinduerne var betydelig større end almindeligt i huse af træ og forsynede med flettede tremmer. I tremmerne var der stnkket birkegrene, som nu hang tørre og skrumpne. Da jeg havde trukket en af de blaa gardiner tilside, saa jeg ud i det frie. Det var mørkt; blot henne fra et hjørne af kirkegaarden lyste det som af en mat maanestraale. Det var vel et gammelt raadent gravkors, hvis trøske lyste i mørket. Regnen rislede ned; et koldt vinddrag strøg gjennem luften som almindeligt efter en hagl-byge.

Jeg havde opgit min fjeldvandring for morgendagen. Jeg besluttede enten at vente paa godt vejr i Winkelbro eller at kjøre derfra med en kul-kjærre. I fjeldet ligger de vaade taager jo tidt og ruger i ugevis selv ved midtsommertide, mens solen skinner blidt længer ude i landet.

Før jeg gik iseng, rodede jeg lidt i de gamle papirer i bordskuffen. Der var musiknoter, forskrifter, notiser og lignende, skrevet snart flygtigt, snart med flid og dels med blyant, dels med blegt blæk paa grovt, graat papir. Og der laa mellem papirblade pressede planter, døde sommerfugle og en mængde dyr- og landskabstegninger, de fleste temmelig klodset gjort. Men et billede la jeg mærke til, et med brogede farver bemalet, komisk billede. Det forestillede en gammel mand. Han sad paa en træstamme og røgte af en lang pibe. Paa hodet med det bagoverkjæmmede haar havde han en fladtrykt, sort hue med en bred, ret fremstaaende skygge. Men en kunstner var det, som havde gjort det billede, det vistes i ansigtets udtryk. I det ene øje, der var vidtaabent, lyste en alvorlig og dog mild sjæl; i det andet, der var lidt sammenknebet, blinkede en lystig skjælm. I et hus, hvor slige gjæster15

kiger ud af vinduerne, er det ikke fattigt og øde. I kinderne, som den velvillige kunstner kanske havde gjort vel friske og røde, saa det dog næsten ud, som om stride bække havde gravet dybe furer engang i tiden. Og under det ellers glatbarberede ansigt ståk et spidst, hvidt bukkeskjæg komisk af, som en nedhængende istap under hagen. Om halsen var der flere gange slynget et højrødt tørklæde, som fremme var bundet sammen med mange knuder. Saa kom den høje frakkekrave, saa den blaa klæ-desfrakke selv, af hvis lange lommer den skjælmske kunstner havde ladet en liden lommelærke kige frem. Frakken var knappet til helt op under istappen ; benklærene var graa, meget trange og korte; støvlerne var ogsaa graa, men meget lange og vide. — Saadan sad den lille mand i huk paa træstammen, holdt med begge hænder i salig nyden om sit piberør og røgte. Lette smaa ringe og striber dannede røgen . . .

Den, der har gjort det billede, har været en stor skjælm; den, det er gjort efter, har været en endnu større. Den ene eller den anden var sikkerlig den gamle skolemester, som var forsvunden paa en saa forunderlig maade efterat ha været lærer her i femti aar. — „Og usynlig vandrer han omkring i Winkelbro, dag og nat og hver time i døgnet".

Jeg gik tilsengs og laa og grundede. Jeg ante jo ikke, hvem det var, der havde bygget dette hus, og som før mig havde hvilet i denne seng.

Grlørne i ovnen lyste mattere og mattere, og holdt paa at dø ud. Ude rislede regnen. Der hvilede en stilhed over alt, saa det var, som om jeg hørte nattens aandedrag. — Jeg holdt paa at søvne; da begyndte noget pludselig at klinge højt og klart over mit hoved, og flere gange efter hinanden lød16

akerriksens slag friskt og fornøjet. Lyden var aldeles skuffende lig akerriksens yndige raab i kornet. Det var det gamle ur, som paa en saa foruuderlig maade meldte den ellevte time.

Og akerriksens sommersang førte mine tanker og drømme ud til sollyse marker og vuggende straa, til blaa, straalende blomsterøjne og flagrende sommerfugle, — og saa søvnede jeg sødt den samme aften, i det hemmelighedsfulde skolehus i Winkelbro.

Som akerriksens slag havde lullet mig isøvn, saa vakte akerriksens slag mig igjen om morgenen. Klokken var seks.

I stuen var der endnu en lun varme fra ovnen; over tag og vægge laa et skjær som af maanelys. Men solen maatte jo alt være oppe; vi var jo i juli. Jeg stod op og trak et af de blaa vinduesforhæng bort. De store ruder var duggede, hist og her løsnede en draabeperle og trillede i zikzak ned mellem de utallige smaablærer og draaber,

idet den trak en smal sti efter sig, hvorigjennem det brune kirketag kom tilsyne. Jeg aabnede vinduet. En kjølig luft slog ind i værelset. Regnen var holdt op. Ved kirkegaardsmuren laa en liden hob sammensmeltede iskoni, blandet med barkstykker og barkvister. Ved kirkevæggen laa der splinter af spaantaget; kirkens vinduer var beskyttede med lemmer. Fra nogle store asketrær dryppede det ned fra de blade, haggelen havde skaanet.

Jeg havde aldeles opgit tanken paa at gaa tilfjelds idag. Mens jeg langsomt klædte mig paa, betragtede jeg uret, som ved hjælp af to mod hin-17

anden slaaende smaa træplader saa skuffende gjengav akerriksens slag. Saa rodede jeg igjen en stund i papirerne i skuffen. Jeg la mærke til, at der var en hel del af de beskrevne blade, som var lige store og mærkede med røde tal. Jeg prøvede at ordne bladene og kastede nu og da et blik paa deres indhold. Det var dagbogsoptegnelser, der handlede om Winkelbro. Men de var saa fulde af ejendommelige udtryk og uregelmæssig sætningsbygning, at der baade syntes studium og etslags oversættelse nødvendig forat gjøre dem forstaaelige.

Denne umag syntes mig i førstningen sletikke afskrækkende, for jeg haabede her at være kommet over oplysninger om denne afsides lille ijeldmenig-hed og kanske endog om den forsvundne skolemesters liv. Mens jeg ivrig holdt paa med at ordne videre og alt var kommen godt igang med arbejdet, opdagede jeg pludselig et tykt, graat blad, hvorpaa der med store, røde bogstaver stod skrevet: „Skolemesterens optegnelser"".

Saaledes havde jeg nu paa en maade skrabet sammen en bog, og bladet med de røde bogstaver la jeg paa maafaa ovenpaa som bogens titel.

Imidlertid havde åkerriksen meldt, at klokken var otte. I kirken ringte to klare smaaklokker til messe. Præsten, en rank mand med blegt ansigt kom gaaende fra sit hus opover den lille stentrappe til kirken. Nogle koner og mænd fulgte efter ham, blottede sine hoveder længe før de Var komne til kirkedøren eller trak sin rosenkrans frem og stænkede andægtig vievand paa sig fra den lille skaal ved indgangen.

Jeg gik ud og henover den bakkede, sand-strødde vej, og da orgelet sang saa vakkert, gik jeg ind i kirken. Den saa ved første blik ud som

enhver anden landskirke — og dog egentlig ganske anderledes.

Jo fattigere slig en liden kirke er, jo mere sølv og guid ser man glitre i den; alle kar og lysestager er af sølv, alle prydelser og helgenkiær og englevinger og selv himmelens skyer er at guid. Men det er bare et skin. Jeg maa holde med den bondemand, som da han engang maatte gjøre tjeneste i kirken og ved den lejlighed gjorde nærmere bekjendtskab med alteret og billederne, udbrød: „Naar en paa afstand ser vore helgener skinne saa fint, saa maa en tro, at det er pokker til himmelmænd, vi har, og naar en saa ser dem tæt ved, saa er det bare bedrag".

I kirken i Winkelbro var det anderledes. Vistnok var ogsaa det meste her gjort af træ og det af ganske simpelt furretræ, men det var ikke sminket med skrigende farver, tant og flitter; det var, hvad det var og vilde ikke synes noget andet.

Kirkevæggene var mørkegraa og næsten tomme. I et af skibets hjørner hang der et par svalereder, hvis beboere ogsaa var tilstede ved gudstjenesten idag og sang herren sit „sanctus" paa sin maade. Koret, skriftestolen og prækestolen var udførte af' indfødte snedkere, det var let at se; døbefonten og alteret havde aldrig set nogen stenskjærer eller nogen billedhugger. Men der var smag og hensigtsmæssighed i alt. Alteret var et højt og værdigt bord, til hvilket tre brede trin førte op. Det var dækket af en ganske tarvelig hvid dug, og i et telt af hvid silke mellem seks ranke, af lindetræ udskaarne lysestager stod hostien.

Men hvad der var mig mest paafaldende, hvad der baade rørte mig og næsten greb mig, det var et nøgent, stort trækors, som hævede sig op fra alteret. Det kors havde nok ikke staat der bestandig; det19

var graat af vejr og ælde, regnen havde vasket det, solen havde brændt sprækker i det. — Det var Winkel-bros

alterbillede. Jeg har aldrig hørt en prædikant tale alvorligere og mere indtrængeude om kjærlighed og taalmod, om opofrelse og forsagelse, end dette stille kors paa alteret.

Saa var der en ting til, som ogsaa var mig paafaldende som en modsætning til den armod og simpelhed, som herskede i dette gudshus, men som forhøjede stemningen og roen herinde. Paa begge sider af alteret var der to smale, høje vinduer med glasmalerier. De gjød et mildt, rødligt lys ud over alteret.

Presten forrettede gudstjenesten; de faa tilstedeværende knælte i sine stole og bad stille; og det mildttonende, som i ærefrygt sagte bævende orgel bad med, var som en bønfaldende, grædende forbøn for den fattige menighed, som siden igaar, da uvejret havde ødelagt avlingen, bar paa nye bekymringer.

Da messen var forbi, og folk rejste sig, kom en vakker ung mand ned fra orgelet. Jeg gik hen til ham og spurgte, om det var ham, der havde spillet. Han bøjede hodet. Vi gik begge nedover til landsbyen, og jeg søgte at begynde en samtale. Han saa bedrøvet og trohjertigt paa mig, men han sa ikke et ord; det bævede om hans friske læber, han vendte sig bort og gik videre langs elven. Han var stum.

Snart efter sad jeg i værtshuset og spiste frokost; Den bestod af en skaal melk, krydret med brændt korn, det er Winkelbrofolkets kaffe. Saa meddelte jeg den muntre værtinde min hensigt: at bli i Winkelbro til vejret blev bedre, bo i skolehuset og læse skolemesterens optegnelser — „hvis jeg fik lov til det".

.„Ja, herregud, hvem skulde forbyde Jer det?"

2*20

raabte hun. „Skolemesteren tar det vist ikke ilde op, der han er, og ingen andre bryr sig om de gamle papirfillerne heller. Dem kan I bruge, saa meget I vil. Den nye skolemesteren tar nok slige ting med selv. Men jeg tror nu ikke, her kommer nogen. — Jo, I kan godt bo deroppe, og jeg skal passe paa, at der er godt og varmt til Jer".

Saa gik jeg op til skolehuset igjen. Nu kunde jeg ogsaa se dets ydre. Det var bekvemt og hensigtsmæssigt bygget; det bar et fladt, langt fremspringende spaantag, og der var i dette fremspringende tag og i de klare vinduer et vist slægtskab med det godmodig-skjælmske, af huebræmmen beskyggede ansigt paa den gamle paa billedet.

Saa gik jeg ind i den lille stue. Der var alt ordnet efter natten, og det brændte friskt i ovnen. Skodden hang tung og graa langs fjeldsiderne udenfor, saa den lille stue var dobbelt lun og hyggelig.

Jeg tog bladene, som jeg havde ordnet om morgenen, frem og satte mig med dem hen til vinduet ved det renskurede bord, saa dagslyset kunde falde rigtig venligt paa dem. Og hvad 'en sælsom mand her havde nedskrevet, begyndte jeg nu at læse.

Hvad jeg læste, det gjengir jeg trofast her. Indholdet har jeg intetsteds forandret. Derimod har jeg hist og her rettet og glattet lidt paa formen, saavidt det var nødvendigt, forat indholdet skulde vinde fuld forstaaelse; forresten har jeg saavidt muligt bibeholdt de gamle ejendommelige udtryk og vendinger.

— — — Det første blad fortæller intet og alt; det indeholder to ord:21

Skolemesterens optegnelser.

Første del.

11 : il- "t'! -,-••>: :

..Kjære Gud!

Jeg sender dig min hilsen og en nyhed. Idag døde far. Han havde været syg i to aar. Folk siger, at det er en sand lykke. Det siger faster Lies ogsaa. Nu har de alt baaret far væk. Legemet er i graven, men sjælen gaar gjennem skjærsilden op til himmelen. Og, kjære Gud, saa vilde jeg saa gjerne be dig om noget. Send en engel imøde med far, saa han kan vise far vejen. Her sender jeg min faddergave til engelen; det er tre groschen. Far faar det vist godt i himmelen, og led ham straks hen til mor. — Jeg sender dig, kjære Gud, og far og mor mange, mange hilsener.

Salzburg i aaret 1797 paa St. Simoni dag.

Andreas Erdmann."

Dette brev er tilfældig biet opbevaret, med det begynder jeg. Jeg husker endnu den dag. Jeg vilde i min store enfoldighed lægge de tre groschen ind i brevet. Men saa kom faster Lies til; hun læser brevet med sine glasøjne og slaar hænderne sammen. „Du er en dumrian!" raaber hun, „rigtig en dumrian!" Fluksens tar hun min faddergave, løber sin vej og fortæller alle folk i huset det hele.22

Saa kommer de allesammen ind i vort værelse forat se, hvordan en dumrian ser ud. Og lo gjorde de, og det saa længe, til jeg begyndte at græde. Da lo de endda værre. Men den gamle paraplymager, som bodde paa kvisten, han var ogsaa tilstede med sit himmelblaa forklæde paa; han løftede haanden og sa: ..Hør folk, dette er en dum latter; kanske barnet er klogere end jer allesammen. Kom hid til mig, gutten min. Idag er den snille far din død; din faster er altfor klog, og hendes hus er for lidet for dig, du lillebitte gutten min. Følg med mig du, saa skal jeg lære dig at arbejde paraplyer".

Men da kan I tro, faster begyndte at skjænde! Skjønt jeg kan nok tænke mig, at igrunden havde hun ikke noget imod det, da jeg gik opover trapperne med den gamle.

Dengang far døde, gik jeg i mit syvende aar. Jeg husker bare, at mine forældre og jeg bodde i en skogtrakt, til jeg var fem aar gammel. I skogen ved et vaad' bodde vi. Fjelde, skog og vand omgav stedet; der var min far ansat ved et saltværk. Da mor døde, blev far sygelig; han maatte opgi sin ansættelse, og saa flyttede vi ind til hans velstaa-ende søster i byen. Han vilde gjerne arbejde lidt her forat betale sin søster, der var en sparsom kone, for hus og ophold, som vi havde hos hende. Men i byen var han syg hver eneste dag, det var saavidt, han kunde lære mig at læse og skrive; andet kunde han ikke udrette. Til det blev, som jeg skrev paa første blad.

Hos den gamle paa kvisten var jeg i flere aar. Jeg gik ogsaa med himmelblaat forklæde. Det sparer paa klæderne. I førstningen gik jeg tidt ned til faster, men hun kaldte mig saa ofte og saa længe en dumrian, til jeg ikke gik der mere. Saa sa en-23

gang min mester disse ord: „Pas dig, Andreas, saa du ikke blir lige klog som din faster".

Vi arbejdede baade blaa og røde paraplyer, og dem bar vi saa i store bundter til markedet og solgte dem der. Vi spændte en stor paraply op over vore varer, saa var vor markedsbod færdig. Og naar forretningerne gik saa godt, at vi tilslut solgte boden med, saa gik vi begge sammen ind i et værtshus og lik os noget godt. Ellers bar vi varerne hjem igjen og spiste en god, varm vælling hjemme.

Da min mester var over syvti aar, døde han. Døde som min far.

Jeg var hans arving. Halvandet dusin paraplyer var arven. Jeg samlede dem sammen en dag og gik til markedet med dem. Der havde jeg lykken med mig. Markedet holdtes i en dal ikke langt fra byen. Der var mange folk; men de færreste havde vel tænkt, at de var komne til markeds forat kjøbe paraplyer.

Ved middagstid kom der pludselig en tordenbyge; folk var som blæst væk og mine paraplyer med dem. Jeg havde bare en igjen til mig selv. Da kommer der en mand springende, saa det skvætter af alle vandpytterne. Han vil kjøbe min paraply.

„Jamen, saa har jeg ingen selv", siger jeg.

„Jeg har seet saa mangen skomager gaa barfodet", siger manden og ler; „men hør nu, gut, vi skal være fiffige. Er du fra byen?"

„Ja", siger jeg, „men jeg er ikke skomager".

„Det gjør ingenting. Her er ingen vogn at faa; men vi kan gaa sammen, gut, saa har vi paraplyen fælles. Siden kan du beholde den eller sælge mig den, som du vil".

Det var jo synd paa hans fine klær, om de24

skulde bli vaade. Saa tænker jeg, og siger: „Lad gaa!"

Saa gik jeg arm i arm med den fine herre, undervejs snakker vi sammen. Han vidste at stelle det slig, at jeg lidt efter lidt havde fortalt ham hele mit livs historie.

Regnen holdt op. Solen kom. frem. Jeg bar endnu paraplyen opslaaet, forat den skulde tørre. Da vi kom ind til byen, vilde jeg trække mig tilbage — det passer sig ikke, at jeg gaar gjennem byen med slia: en fin herre. Men han bad mig venlig følge med. Han tog mig med sig hjem, gav mig mad og drikke og spurgte mig tilslut, om jeg v ilde bli hos ham; han forestod en boghandel og trængte en haandlanger. Saa blev jeg der. Dengang havde jeg det godt. Min herre var snil mod mig. Men jeg var ingen flink haandlanger. Jeg kunde ikke holde mig fra at læse i hver bog, jeg fik i haanden, istedetfor at stille bøgerne op og holde dem iorden.

Hvad siger saa herren en dag til mig? — „Hør, gut, du passer ikke til at stelle med bøgerne udenpaa; du maa nok ind i dem. Jeg tænker, jeg faar sende dig til en skole".

„Aa ja! — det har altid været mit højeste ønske".

„Du skal faa gaa i byens lærde skole. Er du bra og flittig, saa skal du se, at i en haandevending er du biet doktor Erdmann".

Jeg blev ganske hed ved disse ord. Saa kom jeg paa skolen og lige ind i bøgerne. Men paa skolen, der maa en bare læse de aller kjedeligste bøger; de morsomme er forbudte allesammen. Jeg maatte pine ind i mit hode ting, som ikke kom mig det mindste ved. Det var en møje; for mit hode var alt saa fuldt af mange andre ting.25

Min ugekalender var et righoldigt spisekort. Middagsmad fik jeg: om mandagen hos en lærer; om tirsdagen hos en friherre; om onsdagen hos en kjøbmand; om torsdagen hos en skolekamerat, som var en rig klædéfabrikants søn, og som indbød mig til at spise med sig i et gjæstgiveri. Om fredagen spiste jeg hos en gammel oberst ; om lørdagen hos nogle meget fattige folk paa et tagkammer, hvor jeg til gjengjæld maatte undervise børnene i regning; og om søndagen var jeg hos min beskytter. Jeg bar ogsaa klær efter alle disse mennesker paa min krop.

Slig gik det i aarevis. Da tog min tirsdags-bordherre mig til huslærer for sin søn. Nu fik jeg det bedre. Først holdt jeg op med at spise middag hos de fattige folk i tagkammeret; men jeg syntes alligevel, det var min -pligt at fortsætte børnenes undervisning. Saa var der ogsaa det, at jeg engang tar min frakke paa — den var meget fin og fornem, den var nu ikke syet til mig heller — og gaar hen og besøger min faster. Faster nejede og kaldte mig sin kjære, kjære hr. nevø.

Men hvor glad jeg end begyndte mit skoleliv, saa blev det mig snart imod. Jeg havde før trodd, at i en lærd skole maatte man lære at forstaa himmel og jord og den smukke sammenhæng mellem alt, som deri er; de lader jo, som om de havde alt dette inde, de herrer lærde, naar de i sin værdighed gaar gjennem gaden.

Men der tog jeg pent fejl. For den, der bare studerer forat bli en lystig student, eller for den, der arbejder, for engang at kunne kaldes .,lærd", for disse kan de lærde skoler passe. Men for den, der stræber efter sand kundskab og erkjendelse, for ham passer de ikke.

Paa timeplanen stod der mange gode ting: historie, geografi, sproglære o. s. v. Men hvad fik vi af det? I geografien fik vi ikke vide noget om26

de fremmede landes beskaffenhed, deres liv og natur, men bare om, hvor store de var, hvor mange rige byer der var. I historien lærte vi bare om krige, fyrstehuse og stamtræer; andet kunde den nathue af en lærer ikke fortælle os. Og med hensyn til sprogene var det nu allerværst! Vilde en opvakt gut skrive friskt og vakkert paa sit morsmaal, straks kom de styrtende med sit latin og græsk forat kvæle det levende sprogs friske klang med de døde. Jeg ved godt, hvilken velsignelse Homers og Virgils ædle sprog har været for det udskjæmte tyske maal; derom vidner vor Klopstock og vor Schiller. Men de lærde farisæere, som jeg taler om, holder sig til bogstaven og ikke til aanden. De propper vore hoder fulde af de overflødigste ting. De urimeligste læresætninger, opfundne for aarhundreder siden af bagvendte hoder, dem maa vi lære udenad! .... ja, vilde jeg bare beskrive alt det bagvendte! — — Og den, som ikke kan fordøje alle disse tørre sager, blir mishandlet af lærerne. Vi er værgeløse. De har os i

sin vold. Er de oplagte til at sige en vittighed, saa maa vi le. Har de tandværk, gaar det ud over os. Aa, det er en pine og en plage; helst for de fattige blandt os.

Mens jeg gik paa skolen, var der to af gutterne, som tog livet af sig. — „Vel", sa rektor, da han hørte det, „det, som ikke vil bøje sig, maa brydes". Det var hans mindetale.

Dagen efter skulde jeg holde et foredrag paa latin om de romerske kejsere. Jeg kom lige fra min ulykkelige kamerats baare og gik med bølgende blod op paa katetret.

,,Jeg vil trække sammenligninger mellem de romerske tyranner og vore", raabte jeg; „de gamle tyranner trælbandt legemet, de nye trælbinder,aanden. Deiude i det sorte kammer, forladt og berø-27

vet sin ære, ligger en, som er pint tildøde! Og han er ikke det eneste offer, som har søgt sin befrielse i døden . . . ."

Jeg sa vist nogle ord til; saa kom de og førte mig smilende bort. „Erdmann er nok ikke rigtig idag", sa en af lærerne, „det var jo latin, ikke tysk, han skulde tale. Næste gang faar han gjøre det bedre".

Jeg tumlede hjemover som en gal. Henrik, min bedste ven, kom løbende efter mig. „Andreas, hvacl sa du? hvad har du sagt?"

„Altfor, altfor lidet!"

,,Du maa be om forladelse, Andreas, ellers gaar det rent galt".

Jeg lo ham lige op i ansigtet. Da tog han mig bevæget i haanden og sa: „Det var sandt, det du sa, Andreas; men just derfor tilgir de dig det aldrig".

„Det skal de ikke heller", svarte jeg i min trods.

Min haand skjælver, mens den skriver dette, endda det er saa længe siden.

Et aarstid før dette var det, at min ven Henrik havde skaffet mig huslærerposten hos den fornemme friherre von Schrankenheim. Mit arbejde var ikke svært; jeg havde en gut at undervise. Jeg havde det godt der i huset. Min elev, Herman, en kjæk, læselysten gut, holdt meget af mig. Saa og hans søster, en dejlig pige — jeg var af hjertet hendes ven.

Men mens tiden gik saaledes, følte jeg mig mere og mere uvel i det rige hus. Jeg følte mig fattig og blev endda mere kejtet og forlegen, end jeg af naturen er. Alle vidste, at jeg var fattig, og de var saa venlige mod mig, selv tjenerskabet, vilde af og til stikke smaa foræringer til mig.28

Min elev havde finfølelse og var glad og fortrolig mod mig; og hans søster — aa, gud, aa, min gud, hvor hun var en dejlig, dejlig pige.

Naar jeg gik mig en tur om kvelden alene langt udenfor byen, over fjerne marker, eller langs løvtætte lier, og et blomsterblad dansede om mit hoved, eller en græshoppe sprat over min fod, da tænkte jeg ofte paa, hvor dejligt det maatte være at være rig og vakker. Jeg følte blodet brænde i brystet, jeg drømte om „blomster og stjerner og hendes øjne". — Hvis øjne? Jeg blev angst. — Herregud, hvad skal der bli af mig? Andreas, Andreas, hvad skal der bli af dette?

Jeg var atten aar dengang. En dag kom jeg ude af mig selv løbende til min ven Henrik og betrodde ham altsammen. Ellers forstod han mig i alle ting. Men dennegang sa han, jeg maatte betvinge mig; det plejede at gaa alle unge mennesker som mig; men de kom over det. Han var neppe fem aar ældre end mig, og saa talte han alt slig.

Saa følte jeg mig helt alene.

Da tænkte jeg ved mig selv: om jeg end er ung af aar, saa kan jeg ogsaa overlægge sagen roligt — trods alle gammelkloge folk. At jeg er fattig, det ved ingen bedre end jeg selv; at jeg er af ringe herkomst, det driver mig netop til at gjøre mig selv til noget. Han har ret, jeg skal betvinge mig; men bare, naar jeg staar overfor mine

lærere. Jeg skal tæmme mine egenmægtige bestræbelser og med flid og udholdenhed underordne mig under skolen. Trods alt det vrøvl og al den uretfærdighed, som maa gjennemgaaes, saa er man dog om et par aar doktor, en højlærd magister. Og højlærde magistre tør fri til friherredøtre.

Jeg talte ikke om mit forsæt til nogen, men jeg arbejdede af al min evne. Jeg blev en af de29

flinkeste paa skolen, det gik prægtigt fremover mod maalet. Jeg kunde alt øjne dagen, da jeg skulde gaa op til friherren og som en mand af ære fri til hans datter. Ålle der i huset holder jo af mig; friherren er ikke adelsstolt; han tar gjerne en studeret mand til svigersøn. Jeg levede i fryd og glæde. — Saa lod lærerne mig dumpe til eksamen.

Jeg gik lige hjem, ind til friherren og sa: „Inderlig tak for Deres store godhed mod mig. Nu kan jeg ikke bli her længer".

Han saa forbauset paa mig, og sa om lidt: „Hvad vil De da ta Dem for nu?"

„Jeg maa bort fra denne by!."

„Og hvorhen?"

„Det ved jeg ikke".

Den gode mand sa mig med rolige ord, at jeg var overspændt og maatte være syg. Det, som var hændt mig, var hændt saa mange; han vilde la mig pleje; i hans fredelige hus vilde jeg nok komme mig igjen, saa jeg kunde ta min eksamen med held til næste aar.

Men jeg holdt paa mit. Jeg vidste jo, jeg fik ikke eksamen nogensinde; det var min tale om tyrannerne skyld i. Henrik fik ret.

„Godt, min egensindige herre", var adelsmandens svar, „saa faar De gaa da".

Saa gik jeg. Uden farvel til hende. Jeg turde ikke udsætte mig for fristelse. Jeg gik som en stakkar, jeg vilde komme igjen som en holden mand. Der var mere trods end mod i mig.

Jeg gik til faster og sa farvel. Nu, da jeg ikke var en studerende mere, var hun ikke videre blid mod mig. „Du er da en" — hun havde saa-nær kommet med det gamle ord igjen — „et besynderligt menneske! Du kunde biet en bra, flink mand, og saa — — aa, du er ikke klog!"30

Hun var min eneste slægtning her i verden.

Saa gik jeg endelig til Henrik.

„Jeg takker dig tusen gange for din kjærlighed, du kjære ven; det gjør mig saa ondt, at jeg ikke kan lønne dig bedre. Du ved, hvad der er hændt. Som du ser mig her, slig gaar jeg min vej. Naar jeg har udrettet noget stort, saa kommer jeg igjen forat gjengjælde dig al din godhed".

Jeg husker ikke længer, om jeg ogsaa udtalte det smertelige og dog saa søde ord. Ung, meget ung var jeg rigtignok, da jeg styrede mine skridt ud i den vide verden.

Henrik fulgte mig et stykke paa vej. Da vi skiltes, nødte han mig til at ta imod, hvad han havde paa sig af penge. Vi omfavnede hinanden og lovede aldrig at glemme hinanden. Saa skiltes vi.

O, Henrik, du gode, trofaste gut, du holdt dit ord, du mente det godt med mig. Og jeg, jeg lønnede dig ilde — ilde, Henrik!

Solen gaar fra øst mod vest; den viste mig vejen. Jeg vilde til tyrol. Der samler de folk mod fienden. Den helvedeshund „Napoleon vil ødelægge vort land.

Nogle dage efter gik jeg opover borgtrappen i Innsbruck. „Jeg vilde gjerne tale med Andreas Hofer", siger jeg til dørvogteren.

„Hvem hindrer dig?" siger han og støder sit spyd mod marmorstenen, saa det gir klang. Jeg gaar gjennem tre

eller fire værelser, det ene finere end det andet; store spejle paa væggene, blinkende lysekroner under taget, ja selv gulvet skinner som glas, naar det ikke er dækket af brogede tæpper da. Bondegutter gaar ud og ind, synger, plystrer,31

støjer og røger tobak; de er klædt i hel alpedragt-lige fra de svære, sømbeslagne sko til den spidse hat med aarhanefjæren. Endelig staar jeg i en stor stue; der sidder et par bondemænd ved skrivebordet, to andre staar ved siden af og stopper sine store piber med tobak, holder .saa bayerske papirpenge hentil et brændende lys og tænder piben med dem.

., Jeg vilde gjerne snakke med Andreas Hofer % siger jeg.

„Javel; men I maa vente; han holder just paa med at regjere nu".

Jeg venter. Der gaar mange folk ud og ind. Tæt ved mig staar et ungt par. Jenten græder. „Det var som pokker, at de skulde fakke os", siger gutten mørkt til hende. „Gud hjælpe os", svarer hun, „nu fører de stor skam over os, og saa faar vi hinanden aldrig i verden. Husbond er saa streng af sig".

De blir kaldt ind. Derinde hører jeg en fare op: „Liderlighed liker jeg ikke! Hvem er I?" — Den og den. „I er ikke i slægt med hinanden?" „Nej, langtifra". „Holder I da saa svært af hverandre?" „Ja". —„Saa afsted og gift jer straks!"

Jeg har i mine levedage knapt set to saa glade menneskeansigter, som de to havde, da de koin ud igjen. Saa var det min tur.

En mand i. skjorteærmer med et„ svært skjæg rejser sig op: „Hvad vil du?"

„Jeg vil i krigen".

Den skjæggede mand — det var Hofer — ser paa mig og siger mere dæmpet: „Du er svært ung. Lever far og mor?" „Nej".

„Er du fra Tvrol?"

" o

„Nej, men fra Stejermark".

..Du er vel student? Skal du bli præst?"82

„Nej, jeg vil slaas for landet".

Saa tar han nogle sølvpenge op af lommen. „Se her; gaa du til Wien og-lad dig hverve hos Karl. Du er for ung for os. Du er ikke vor landsmand heller".

Jeg hilser og vil gaa.

„Se her!" raaber han og rækker pengene hen til mig. --. r

„Tak", siger jeg, „men penge skal jeg ikke ha".

Men da jeg siger det, lyser det i mandens øjne. „Det er bra", siger han, „du kan bli her. Jeg trænger en skriver, der har en god haand og en god samvittighed".

„Min samvittighed er god nok for en soldat ogsaa", siger jeg mørkt.

„Hej, Sepp!" raaber Hofer da, „giv denne mand en kniv og en bøsse! — Se, det er bra", siger han og trykker min haand; „arbejde faar vi nok snart".

Saa var jeg biet kriger, tyrolerskytte. Arbejde fik vi snart.

Franskmændene og bayrerne og østerrigerne taalte ikke, at en bonde skulde være konge i borgen i Innsbruck. I store hobe brød fienden, som tyrolerne alt tre gange før havde slaat, ind i landet Jgjen.

Jeg vap ikke saa gal til at haandtere bøssen. Naar jeg gik mod fienden, glemte jeg alt undtagen Henrik; ham

ønskede jeg ofte at ha ved min'side. Jeg erobrede en vælsk fane, og da jeg vilde ta en til, blev jeg fakket. Tre skjæggede franskmænd tog leende vaabenet fra mig rasende gut , . , Saa blev jeg slæbt med til Frankrig som fange.

Jeg gider ikke beskrive de tre aar af mit fangenskab. Det var et hundeliv. Ikke saa meget fordi jeg var fange, som fordi jeg havde været en33

oprører mod mit eget land. Mod kejserens vilje — sa de — havde tyrolerne rejst sig, thi det var ham, som havde lagt Tyrol til Bayern. Tyske fanger, landsmænd, sa det, og jeg led forfærdelig. Istedetfor et helteværk har du hjulpet med til at udføre et forræderi, Andreas. Ikke som en bra soldat, men som en oprører ligger du i lænker.

De taler om et stort felttog mod Rusland og østerlandene. Paa den tid blev jeg som mange andre af mine landsmænd fri. De fleste drog hjemover. Jeg har intet hjem. Jeg er jo en oprører. Jeg vil sone min fejl; jeg vil gaa med det store felttog mod øst forat befri østens folk. Et stort maal, Andreas, men en lang vej.

Tyskerne gjorde os vejen svær, men den store feltherre for som et lyn ned blandt de sønderrevne folkeskarer, som hverken ejede en stor tanke eller en stor daad. Og russernes hære drev vi foran os over * de endeløse stepper og vide snemarker i ugevis. Men i Moskau tændte russerne et baal mellem sig og os, midt i sin egen by. — Nu staar vi midt i landet i den evige vinter og uden hjælp og ly og tilflugt. Baade mennesket og naturen, alt var imod os. Da skjønte feltherren, at dette gik galt, og saa begyndte vi tilbagemarschen. —

Over de stormpiskede snemarker, over de iskolde elve, over de hundreder af snegrave, der laa mellem os og vort fædreland — den, der kan gaa paa sine stivfrosne ben; den, der kan rive den sidste fille af sin døende kamerats legeme forat dække sig selv; den, der kan suge det varme blod af sine egne aarer og æde kjødet af styrtede heste og ihjelslagne ulve; den, der kan varme sig under sneen, og som forstaar at kjæmpe mod elvens bølger og de hvirvlende isstykker, og den, der magter at bekjæmpe sin angst og gru og fortvivlelse, — han naar kanske hjem!

Min krop stivnede som min sjæl og mine tanker. — I en vildmark, under en grans snetunge grene blev jeg liggende ....

Et træskur, opfyldt af røg, og en levende ild og en langskjægget mand og en brunkindet pige omgav mig, da jeg vaagnede paa et leje af bar og kvister. En skindfell laa over min krop. Ude bruste det som af en fos eller af storm. Det Var gode, venlige øjne, som saa paa mig fra de to mennesker. Manden stelte med ilden; pigen heldte mælk i munden paa mig. De vekslede ord i sit vilde sprog; jeg skjønte ikke et eneste. Jeg tænkte paa Henrik; paa den kjære klang i hans ord .... Mine lemmer smertede frygtelig; manden gav mig vaade omslag. Pigen holdt et lidet kors op for mine øjne og mumlede en bøn. — Hun ber om velsignelsen i døden, Andreas!

Du kjære vennehus i fiendeland, hvad der videre hændte mig inden dine vægge, det ved jeg ikke længer. Den brunkindede pige la ofte sin haand paa min pande. Hvis det var kommet saa vidt dengang, saa havde det været en skjøn død. Men det gik anderledes. Jeg hører endnu det slag, der splintrede hyttens dør. Krigskamerater trængte ind, mishandlede den gamle mand og jog den brunkindede pige fra mit leje. Mig slæbte de med, hen gjennem stormen, hen gjennem ødemarkerne — efter hæren.

Jeg var tilmode, som om de slæbte mig bort fra hjemmet .... Guds er verden overalt. Men mine kamerater slåp mig ikke, og det var mig alligevel en glæde. Tro og paalidelig vilde jeg være, vilde holde fast ved dem og tjene min store feltherre.

Yed Rhinen kom jeg mig.. Og da vaaren kom igjen, kom der nyt liv i mig ogsaa. Jeg var tre-35

ogtyve aar gammel, jeg sværmede for det høje og det rette, for menneskene som brødre. Og i begejstring raabte jeg med skarerne: „Der er blot én gud i himmelen og én herre paa jorden! Han er den store befrier; srnaafyrsterne med deres skinsyge maa vige. De spredte stammer maa bli et stort, enigt folk!" — Slige tanker begejstrede mig. Den store feltherres mørke øje, skarpt som et lyn i natten, flammede os alle op. Vi drog mod Sachsen-land for der at kjæmpe for vor helt og stille det skjønne tyske- land under hans beskyttelse.

Ved Lützen reddede jeg en vælsk feltherres liv; ved Dresden ståk jeg Blüchers hest ihjel under ham; ved Leipzig skjød jeg min Henrik......

„Andreas!" det var hans sidste raab i døden. Paa det kjendte jeg ham. Ud fra brystet randt en bred blodstrøm. Da kom jeg til besindelse. Geværet knuste jeg mod en sten. Vaabenløs for jeg ind i slaget. Med hans eget sværd kløvede jeg en franskmands pande.

Hvad hjalp det mig? Jeg havde jo alligevel kjæmpet mod mit eget fædreland, mod mine brødre, som talte mit sprog, mens jeg knapt havde forstaat mine vælske kamerater. Og min ven, min Henrik, havde jeg dræbt.

— Du uerfarne menneske! hvor sent dine øjne oplades. —

Trofaste Hofer, havde jeg bare fulgt dit raad. Din fane var god, herligere end alle andre. Fra den time af, da troen paa den blev reven ud af mit hjerte, begyndte min ulykke. Kjærligheden til et frit og selvstændigt valg bragte mig i fangenskab; da jeg vilde sone min fejl, kom jeg i sorg og nød; troskaben mod min feltherre og længslen efter det store, det fælles gjorde mig til

3*36

forræder mod mit fædreland og til min vens morder. —

Andreas, naar dine gode hensigter avler forbrydelser, hvad vilde saa ikke dine daarlige hensigter udrette ? Tremmede mennesker har huset dig og plejet dig som en bror, og det blev de bare mishandlede for. Du bringer ikke menneskene noget godt; du duer ikke til at leve i verden, Andreas. Du maa gaa ud i skogen og bli eneboer.

I Sachsenland under en vindmølles bjælker sa jeg dette til mig selv. Saa flygtede jeg — gjennem Bøhmen og Østerrige, til jeg endelig kom til Salzburg. Jeg var ikke bange for, at nogen længer skulde kjende mig syge, elendige, fattige menneske. Jeg gik ud paa kirkegaarden forat ta afsked med min fars grav, før jeg drog ud i skogene. Og mens jeg ligger der paa den kolde jord og græder af hjertet over mit unge, ulyksalige liv, kommer der en mand gaaende mellem gravene, spør, hvad der fejler mig, og slaar hænderne sammen. „Erdmann!" raaber han, „er det Dem? Og hvordan er det, Deser ud? De er jo neppe til at kjende igjen".

Det var friherren, hr. von Schrankenheim, min tidligere velgjører.

Vi gik op og ned mellem gravene, og jeg fortalte ham alt. Siden bad han mig komme til sig, saa skulde vi tale nærmere sammen.

Jeg gik med angst ind i det kjendte hus. Der var en daarskab,som jeg endnu ikke havde overvundet.

Hr. von Schrankenheim forestilte mig for sin søn, min tidligere elev. Han var alt biet en høj, sirlig herre. Han bukkede stille for mig med hænderne paa ryggen. Lidt efter gik han.

" Erdmann", sa friherren til mig, „er det Deres alvor, at De vil flygte ud i skogene og leve alene ?"

„Det er det bedste for mig", svarte jeg. „Jeg37

duer ikke til at leve blandt menneskene; i mine faa ungdomsaar er jeg alt bleven kastet baade hid og did i synd og vildfarelser, fra land til land, i folkenes nød. Jeg kjender verden, herre, og jeg er træt af den".

„De er bare fireogtyve aar, og saa vil De trække Dem undaf de tjenester, De kunde gjøre Deres medmennesker?"

Jeg løftede hodet. Det ord greb mig.

„Naar De synes, Dé bare har gjort ondt, hvorfor vil De saa flygte og ikke søge at udrette det gode, som De vist saa rigelig kan?"

Da rejste jeg mig og brast ud: „Herre, saa sig mig, hvad jeg skal gjøre!"

„Vel", svarte hr. von Sahrankenheim, „sæt Dem ned og hør paa mig. Jeg ved et sted, ensomt °g dybt inde i skogen, hvur man kan tjene sine medmennesker og kanske udrette meget for det store fællesskab. Langt borte herfra, dybt inde mellem fjeldene, breder sig store skoge, hvor der bor gjætere, skyttere, vedhuggere,

kulbrændere, kanske ogsaa andre mennesker, som enten ærligt har trukket sig tilbage eller er flygtet did, og som nu frister livet der paa lovlig eller ulovlig maade. Vel, det er mørke folk, paa hvis hjerte ulykken eller noget værre gnaver. De har hverken præst eller læge eller lærer, de er bare henviste til sig selv. Jeg ejer disse egne. Jeg har længe tænkt paa at sende did en mand, som vilde hjælpe dem og undervise deres børn. Men en slig mand har ikke været let at finde, det maatte da være en, som træt af verden vilde leve ensomhed og dog vilde arbejde for menneskene. — Erdmann, vil De være denne mand?"

Der for en følelse af fryd gjennem mig; jeg vilde straks række min haand ud og sige ja. Men38

han blev ved: „Vinteren staar for døren. Bliv nu i vinter her hos mig og overvej mit forslag, og liker De det, saa drag ud i skogen til sommeren".

Saa tidt jeg hørte en lyd i sideværélset, blev jeg angst, og tilslut bad jeg Schrankenheim' dm at la mig være for mig selv ivinter. Til vaaren vilde jeg komme igjen med mit svar.

Han lod sig ikke afholde fra at gi mig ..midlerne" til denne vinter; "saa flygtede jeg. I forværelset saa jeg en kvindelig skikkelse; jeg styrtede bare forbi.

Jeg rejste en dagsrejse, indtil jeg kom til den skogtrakt ved vandet, hvor min barndom og min mor er begravne. Der lejede jeg mig en stue for vinteren. Ofte gik jeg i sneen opover lierne og stanste under gamle træer, hvor jeg mente at ha siddet med mine forældre. Ofte gik jeg henover den tilfrosne sjø, over hvis lette bølger jeg havde roet i baad med far og mor. Aftenrøden laa over fjeldene, og langt borte sang en gjæterjente. Og far og mor sang ogsaa. Men det var dengang; dengang . . .

Jeg har siddet fangen i fæstningen i Frankrig; jeg har syg og døende slæbt mig gjennem Ruslands ødemarker; og nu lever jeg her i den lille, stille stue ved vandet. — Alt kunde jo være godt; tidens nød svinder som en drøm; — bare jeg ikke havde levet hin usalige dag i Sachsenland; men den vil altid brænde i mig. — Henrik, jeg er ikke bange for dit gjenfærd; kom til mig, bare én gang, saa jeg kan faa sagt dig: det blev gjort i blindhed; jeg kan ikke ændre det, — men jeg vil sone det med mit hele liv ... .39

Nu er det godt. Jeg har prøvet mig selv i hele vinter. Jeg er biet mere klar over mig selv, og mit sind er roligt. Jeg tror, jeg tør vove at ta imod friherrens forslag.

Vel er jeg ung af aar, men jeg er gammel af erfaring. Af en gammel mand kan skogmenneskene vel ta imod et godt raad.

.'-qsviot I eHwtønr*—sm—imy ,•-. • - ' >,i -

Salzburg, Antoni dag 1814.

Det er afgjort. Jeg drager ud i skogene. Jeg er udrustet og færdig med alt. Friherren har lovet mig sin bistand i alle ting. Hans søn Herman hilste igjen høfligt paa mig. Den unge herre er noget bleg; han læser vel for meget. Hans søster . . . . (Her er der i manuskriptet to linjer, der er overstrøgne paa kryds og tværs, saa de er ulæselige).

Faster lever vel, har jeg hørt. Jeg vilde ikke, at hun skulde bli lej ved at se mig og høre om mit forehavende; derfor besøgte jeg hende ikke. Nu blæser posthornet. Lev vel, du dejlige by!

Jeg har rejst i fire dage. Dette har været en hyggeligere rejse end den gjennem Ruslands vinter-øde stepper.

Iforgaars vekslede grønt, bakket lavland med maleriske fjeldegne. Igaar kom vi gjennem en bred, venlig dal. Idag er det op af bakke og ned af bakke, gjennem skoge og kløfter og hen langs fjeldvægge. Her blir vejen smalere og mere ujevn; af og til maa vi stige af vognen forat vælte væk ned-ramlede sten, før vi kan komme videre. Vi ser40

flere gemser og raadyr end mennesker. I vort sidste natteherberge kunde jeg ikke faa betale for mig. Folkene kunde ikke veksle den pengeseddel, jeg havde hos mig. Jeg vilde gi værten et pant, men han sa, at hvis det var saa, jeg vilde ind i Winkelskogene og bo der, saa vilde jeg altid finde en lejlighed til at sende ham pengene. Det hændte af og til, at der var et bud fra skogene indom hos ham. — Pengeseddelen maa jeg sende tilbage og faa den vekslet i smaapenge.

Idag satte kusken mig af. Vognen kjørte videre; jeg hørte endnu en stund hornets fyse klang i skogen. Saa blev alt stille, og jeg sad ensom med mit knippe i den vilde skog. Der rinder en brusende bæk gjennem kløften; den heder nok Win-kel, og langs den gaar en sti. Den gaar over stene og rødder og er bestrød med tørre barnaale. Den vej skal jeg gaa.

Oppe mellem trætoppene glitrer en hvid flade; det er en bræ. Og under den skal der virkelig bo folk?---

Nu vil jeg skrive op alt, hvad der hænder mig her. For hvem, det ved jeg ikke. Kanske for vorherre, som dengang jeg skrev brev til ham, da far var død.

Alt det sælsomme, alt det mærkelige, som jeg oplever her, det vilde faa mit hjerte til at springe, hvis jeg ikke fik tale ud om det. Jegfortæller det blot til dette blad papir. Kanske jeg engang finder et menneske, som jeg kan betro mig til, selv om han bare vil forstaa mig halvt.41

Men I, stille, rene blade, skal nu være mine venner og dele med mig de dage, som nu vil komme. Mit haar er endnu ungt og mørkt, og I er graa tilhobe; men kanske I vil overleve mig og bli mine efterkommere.

;rt JYr.th 39 r _

edbcræd ie^I ,9U9$ff9 { • * H-M.^-'

Jeg kom hid en lørdag. Da jeg kom gaaende langs Winkel, mødte jeg nu og da en af disse skog-djævle, som stryger om her, brune og ekjæggede i sine slidte vadmelstrøjer. De ser ud som solbrændte, tørre træstammer, der leder efter friskere jord, hvor de kunde gro og trives bedre. De stanste i regelen foran mig, slog ild med ildstaal og flint og saa forbausede paa mig. Mangt et øje gnistrede omkap med fyrstenen. Andre igjen saa trohjertige ud og viste mig vejen. En stor, kraftig kar, der bar en kjipe paa ryggen, gik mistænksom af vejen for mig og mumlede: „Guds fred!"

„Dig det samme!a svarte jeg, og da han hørte det, blev han tillidsfuld og slog følge med mig et stykke.

Endelig aabner dalen sig lidt. Den er som en kjedel; fra forskjellige skar, ja nedover lodrette fjeldvæggen kommer ijeldbække, som samles her og danner Winkelelven. Der er lagt en svær, fladhugget træstamme over elven, hvorfra der fører en fodsti op til et træhus, der ligger lidt oppe i lien. Det er forstmesterens hus, det eneste større hus her i skogene. Længere inde i fjelddale og skar ligger gjæternes og vedhuggernes huse, og paa den anden side af den skogbevokste aas, hvor der alt er hugget store lysninger og anlagt en vej, ligger klynger af kulbrænderhytter.

Denne lille dal kalder de Winkeldalen. Den ligger der i næsten hele sin vilde oprindelighed; de42

eneste tegn paa civilisation er det stadselige hus med sine smaa udhuse og vejen og stien, som fører did. Og forstmesterens hus kalder de ogsaa Win-kelhuset, fordi det er det eneste hus her. Jeg gik derind. Forstmesteren holdt just paa med at udbetale vedhuggerne deres maanedsløn. Han er en bydende, rødskjægget mand; han affærdigede folkene kort og barsk; og folkene fandt sig i barskheden og tog meget stille og høfligt mod pengene.

Da forretningen var forbi, rejste forstmesteren sig og strakte sine svære lemmer. Saa gik jeg hen til ham og rakte ham et brev, som jeg havde med fra skogejeren.

I dette brev stod formodentlig alt væsentligt. De anviste mig et velindrettet værelse. Der var en rask kone tilstede, hun ordnede alt og stelte det tilrette; pludselig stanste hun foran min aabne dør, satte armene i siden og raabte højt og klart: „Saa det er slig en skolemester ser ud!"

Hun har aldrig i sit liv set en skolemester.

Forstmesteren kom ind i min stue. Han bankede først næsten høfligt paa døren. Han saa sig om og spurgte: „Er her godt nok for Jer?"

„Her er godt nok".

„Er I tilfreds?"

„Jeg haaber, jeg skal bli tilfreds".

..Saa er det bra'1.

Saa gik han flere gange op og ned paa gulvet med begge hænderne i bukselommerne; endelig stanste han foran mig:

„Ja, nu faar I se til, hvordan I vil begynde, og hvordan I klarer det. Jeg rejser imorgen; jeg er bare i Winkel hver lørdag. Jeg bor i Holdenslag, fire timers vej herfra. Straks at oprette en skole, det bør I slaa Jer af hodet, min mand. Først maa I se at komme tilrette med de gamle. De er43

nogle stivnakker. Og det skal I ogsaa vide, her er altslags folk her i skogene. For det meste er det nok bønder fra de brede bygder længer ude, som er rømte hid for at slippe værnepligten. Men der er ogsaa karer, som en ikke gjerne vil træffe alene om natten. Vildttyve er de allesammen. Saa længe de bare skyder paa dyrene, lar vi dem gaa fri; det staar ikke til at ændre, og vi trænger jo arbejdsfolk her i skogen; men det hænder nok af og til, at de plaffer en jæger ned; da blir de fakkede. Koner har de næsten allesammen, om de ikke just har faat dem ved alteret. I kan træffe paa folk, som ikke har hørt en kirkeklokke eller seet en messeskjorte i dette aarhundrede.. I vil snart faa mærke, hvad følger det har havt. I faar bære Jer ad, som I vil. Men I bør kjende menneskene her først. Mener I saa, I kan indvirke paa dem, vil vi hjælpe Jer med arbejdet. Men I er ung endnu, min ven, agt Jer og vær klog. Jeg synes, I skulde begynde med at ta til Jer en unggut, som kunde gjøre Jer lidt kjendt med egnen. Og hvis I trænger noget, saa kom til mig. Lev saa vel!"

Dermed gik han. Det er altsaa nu min herre, ser det ud til. Gid vi maatte komme godt ud af det med hinanden.

Alt den første nat sov jeg godt i min straaseng. Jeg liker at høre bækken, som suser forbi. Imor-ges gik jeg ud. Hvor dugfriskt og grønt der var! Solen la et blaaligt slør over de skyggefulde lier. I vest rejser fjeldvæggene sig som fæstninger, og oppe paa eggen staar som vagtposter nogle forkrøblede furuer, der strækker sine grene op i den blaa himmel. Men eggen deroppe skal langtfra være den højeste tinde. Ovenfor den kommer først sætervoldene, hvor de røde alperoser nu staar i blomst; saa kommer igjen fjeldvægge, hvorfra den milde44

edelvejs luder udover. Og saa kommer isens og sneens vide, ugjæstmilde flader.

Hvis jeg er heldig med min opgave hernede, saa vil jeg gaa op til bræerne engang. Op over dem stiger den gamle graatand, fra hvis top min værtinde siger, at man langt, langt ude kan sø havet. Har jeg lykken med mig hernede, saa vil jeg unde mig den glæde at staa oppe paa det høj,e fjeld engang og se ud mod havet.

Jeg har i krig og storm gjennemstrejfet mange lande, men da saa jeg ikke andet end støv og sten. Nu i ensomhedens fred aabnes først mit øje for skabningens skjønhed.

Men — vildttyve, hjemløse flygtninge, skumle folk, som en ikke gjerne vil træffe om natten! — Andreas, Andreas, det blir nok et slemt dagværk.

Fred i urskogen.

Jeg liker mig i skogen. De faa folk, jeg træffer, ser efter mig og skjønner ikke, at en ungdom som jeg kan vandre slig omkring i ensomheden. Ja, det er sandt, jeg blir yngre for hver dag; jeg friskner til, jeg blomstrer. Det kommer af den friske, oprindelige natur, som omgir mig.

Det er ikke følelsessværmeri, jeg driver med. Slig som den strømmer ind gjennem øje og øre og gjennem alle mine sanser, den dejlige, grønne skog, slig nvder jeg den. Kun den ensomme Ender skogen; naar flere søger den, saa flyr den, og bare træerne staar igjen.

De ser ikke skogen for bare trær. Ja, endda45

mere eller snarere endda mindre, de ser ikke træerne Heller. De ser bare veden, som tjener til brændsel, til tømmer, til fejekoste. Eller de lukker kundskabens graa øjne op og siger: det træ hører til den klasse og det til den — som om de hun-dredaargamle graner og egetrær var bare skolegutter.

Jeg liker mig nok i skogen. Jeg vil, saa længe jeg nyder den, ikke kjende det mindste til dens hensigt, slig som menneskenes vindesyge forstaar ordet. Jeg vil være saa barnlig uvidende, som om jeg just idag var falden lige fra himmelen og ned paa det bløde, kjølige mos i skyggen.

Et net af rødder omgir mig; dels suger det sin modermelk af jorden, dels søger det at flette sig sammen med mosbunden og med Andreas Erdmann, som hviler paa den. Jeg hviler blødt paa nettets arme — paa moderarme.

Ret ivejret stiger furuens brune stamme og strækker en rig krans af knortede grene til alle sider. Grenene har langt, graat skjæg — slig hænger det tætte lav fra kvist til kvist. Vel afglattet og balsamdryppende staar sølvergranen. Men i lærketræets grove, furede, snørklede bark er med talløse skrammers hemmelighedsfulde tegn indgravet den hele verdenslegende, — fra den dag af, da den banljste brodermorder Kain for første gang søgte ly under lærketræets vilde grene, indtil denne time, da en anden, ogsaa en hjemløs, fredelig drikker de bløde, lysegrønne naales vellugt.

Mørkt er her som i et gotisk tempel; naale-skogen bygger i spidsbuestil. Øverst oppe knejser toppenes hundredetusen taarne; mellem dem lyser helt ned mod den skyggefulde bund det dybe himmelblaa. Eller der sejler smaa, hvide skyer afsted deroppe og søger at faa øje paa mig, mig, ormen i moset, og sender mig en hilsen fra — Nej,46

hun er skjult under det stolte tag, bygget af menneskehænder. I, skyer, har ikke set hende, eller har I kanske? — Ak, de kommer fra fjerne have og ørkener. \ t uf ebuélamis Qtam

Da hvisker det, da suser, det; de taler til hinanden, træerne. Og skogen drømmer.

En snehvid, stor blomst kommer flagrende. Blomstrer ikke naaleskogen alene med sine røde, hængende blomsters blodsdraabe? Hvor kommer denne hvide blomst fra? Det er en sommerfugl, som har forvildet sig fra den sollyse eng ind i skog-skyggen; nu flagrer den ængstelig omkring herinde.

Men hvem knækker grenene oppe i de sammenvoksede kroner, saa de brager og knager, og tørre kviste danser ned? En høg kommer skrigende i susende flugt, og en stakkars aarhøne maa lade sit liv. Alle de vilde duer er oppe og kurrer sine dødshymner — da knalder det, og ned gjennem duernes skinnende, bølgende skare styrter den trufne rovfugl. Paa vejen til graven vil dens klo endnu gribe et offer, og i dens bristende øje funkler rovlysten endnu længe.

Alle mine levedage har jeg ikke seet en saa kunstig vævet matte som dette mosbundens brogede, underbare fletværk. Det er en skog i det smaa, og i dens skygges skjød hviler kanske atter væsener, der som jeg betragter skabningens evige arbejde. Hej, hvor myrerne løber og render; hvor de omklamrer hver liden ting med sine haarflne arme og med sin ætsende saft mener at forgifte alt fjendtligt; de tænker vist paa at faa erobret hele verden før dommedag.

En straalende bille har siddet længe og set paa dem; den tænker med foragt paa de møjsommeligt krybende, for selv har den vinger. Nu flyver den overmodig op, og funklende kredser den hid og47

did, og pludselig er den lænket og fængslet i garnet. Ederkoppen har arbejdet baade længe og flittigt paa den ting: et slør, — der væves ikke et finere og mere straalende her paa jorden — er biet den skinnende: billes ligklæde

Fuglene i træerne vil ogsaa vise sit kunstværk. De fletter, i hvor kvistene er tættest, en vugge til sine smaa unger. ! Og naar 'solen straaler fra himmelen, saa synger og jubler de under arbejdet, saa det gir gjenlyd i skogen; men ellers ligger de lunt i redet og næbbes og lægger sine fine, broget plettede Æg. .

Mon det er sandt, at den samme røde traad gaar gjennem alle menneskets og dyrerigets slægter lige ned til det allermindste væsen? Mon alle regjeres efter én lov, fra Salomon paa sin gyldne trone til den krybende mark under stenen? Det skulde jeg gjerne vide.

Hys, der hopper en hare; der bryder den kronede hjort sig vej gjennem buskene. Hvert straa lader ogsaa saa hemmelighedsfuldt, som om det gjemte hundrede liv og skogaander i sig. Nu hører jeg en humle tone. Hvis der

engang blev bygget en kirke her i skogen, og der blev hængt en klokke i taarnet •— slig maatte den klinge.

Henover skogbunden ligger skarpt skaarne skygger, og over dem spænder sig lysets strenge. Og skogens aande spiller paa disse strenge.

Jeg gaar ud i lysningen. En dirrende luftstrøm slaar imod mig, kjæler for mit haar, kysser min kind, saa den rødmer. Her gror lysegrøn lyng med bærrenes røde blomsterklokker og mørkegrønt, skinnende tyttebærløv, de altid grønne laurbær for skogens store digter, naar han engang fødes til verden. Bien surrer omkring over buskene, og hver blomst er for den et dækket bord.48

Og opover denne farvede, duftende grund løfter sig en sort stamme, som trodsig truer op mod himmelen med sin nøgne grens løftede arm, fordi lynet en nat har kløvet dens hoved. Og der rejser sig store, kløftede stene, i hvis sprækker firfislen gjemmer sig og den glinsende snog, og ved hvis fod bregnernes brede, gjennembrudte blade og søtvidens smaa, blaa, nikkende hatte vokser. Og længer henne, hvor skogbækken risler ud fra den overskyggede grund, gror ved bredden gjøgsyrens tusende lyse hjerter og den lægende bækkarse, som hjorten saa gjerne æder og raadyret, forat deres lungers kraft ikke skal forlade dem i flugtens farlige time.

Under heldet mellem brombærbuske og vilde roser ligger, væltet af stormen for aaringer siden, skelettet af en mægtig furu; det er næsten hvidt som elfenben. Højt op rager dens rødder som engang dens krone, og en snegl har forvildet sig ud paa en af røddernes stive grene og kan ikke finde vejen tilbage til jorden igjen.

Hvor der ingen vej findes, der er min, — hvor <ler er stejlest, hvor klungeren og siljuen gror tættest, hvor brombærbusken vokser, og snogen rasler i fjoraarets nedfaldne, tørre bøgeløv, der gaar min vej. Fuglene skræmmes op af mig og jeg af dem, og mine fødder er myrernes verdensulykke, og mit fremtrængende legeme er guds svøbe for ederkop-pene, hvis spind lægges øde paa denne sommerdag.

Det er en fryd at trænge sig ind i vildnisset, ind i det dæmrende og uvisse. Det, jeg aner, lokker mig mere end det, jeg ved; det, jeg haaber, er mig kjærere end det, jeg har. Kanske andre ogsaa har det slig.

Jeg staar ved randen af en grøn eng, som er omhegnet af ung furuskog. Lige tæt ved mig for et dyr op; det satte i lange sprang hen over engen49

og er nu biet staaende borte ved den modsatte rand. Det er en hind. Den staar derhenne, holder hodet højt løftet og lytter. Jeg staar som en stok. Jeg plejer ellers ikke at tørste efter blod, det maatte da være druernes, — men nu følger jeg en mennesket medfødt tilbøjelighed, hæver min enerstav, læg-Jger den til kindet som et gevær og sigter paa dy-»rets bringe. Det staar derhenne, en hundredeogtyve ^skridt fra mig, og ser herhen. Det ved meget godt, ;at en enerstav ikke kan gaa af. Endelig begynder det at bejte. Jeg sænker min stav og gaar nogle ‚skridt ud' paa engen. Hinden løfter raskt sit hoved, (Og jeg tror hvert øjeblik, at den vil sætte afsted. Men den skynder sig ikke; den slikker sig paa lænden, og den klør sig bag øret med bagbenet — saa ser den paany hen paa mig og begynder igjen at bejte.

,,Hinden min", siger jeg, „du glemmer den skyldige respekt overfor mennesket. Tror du ikke, at jeg kan gjøre dig noget? Det undrer mig. Hertillands strejfer der nok af jægere og friskyttere omkring. Du synes ikke netop at være født igaar, men du lader meget uerfaren. Blandt os mennesker vilde man kalde slig en opførsel for dumhed".

Dyret bejter sig lidt efter lidt nærmere mod mig; det stanser af og til for at se paa mig, men løfter stadig forskrækket hodet, saasnart det hører en lyd fra en anden kant, og lager sig til at sætte afsted. Det maa vejre noget, for en gang gjør det et par store sprang, som fører det endnu nærmere hen til mig. Saa blir det roligt igjen og bejter hastigt og med lyst. Dets øren er altid spidsede, og dets hele væsen er et billede paa ængstlig vagtsomhed og staaen paa spranget.

„Du ved jo", siger jeg, „at du er i fiendeland.

Rosegger: Skolemesterens optegnelser.

450

Intet øjeblik er du sikker for en kugle — det maa gjøre dig ængstlig, synes jeg".

Jeg kommer det imidlertid stadig nærmere. Dyret agter ikke stort paa mig, men bejter videre. Ofte liolder det inde og ser med ro og tillid paa mig, mens det synes at spejde med ængstlig mistro i enhver anden retning.

„Det glæder mig overordentlig", siger jeg, „at du ikke har noget imod mig. Det lar sig jo ikke nægte, at jeg hører til hine uhyrer, der gaar paa to. Men ikke alle tobente er farlige. Jeg mindst af alle, jeg har for lidt siden skrevet nogle vers, om jeg nu maa læse dem for dig....."

Da gjør dyret forskrækket et stort sæt til siden.

„Det vilde ikke ha varet saalænge", siger jeg og beklager, at jeg har skræmt dyret væk. Men det kommer snart bejtende nærmere igjen.

„Det er ikke klogt af dig, at du krænker mig. Versene er til min elskede. Der lever en etsteds, som jeg holder at rigtig af hjertet, men der er ikke et menneske, som ved det, ikke hun selv heller. Og saa har jeg digtet disse versene til hende. Men de maa nok glemmes igjen. — Hvordan har du det i denslags sager?"

Dyret kommer mig igjen to skridt nærmere og begynder at vejre. Da blir jeg ganske lystig tilmode.

„Kjære hind!" siger jeg og strækker mine arme ud mod dyret. „Jeg kan ikke sige dig, hvor du tiltaler mig. Havde jeg et vaaben hos mig, jeg skjød dig ned! — Nej, vær ikke bange for mig. Jeg gjør dig ikke noget, — aldrig i verden. Du aander ind den samme luft som jeg, dit blanke øje ser det samme solskin som jeg — dit blod er varmt og rødt som mit — hvorfor skulde jeg dræbe dig? — Engang sa jeg rigtignok til mig selv: du er en51

nederdrægtig kar! — men nu er det saa længe siden, og der er hændt saa mangt siden den tid, mangt, som taler for og mangt, som taler mod det. Men dræbe for min fornøjelse, det gjør jeg ikke. Som nødværge, det er noget andet, da agter jeg ingens liv uden mit eget; og er jeg sulten, og har jeg en bøsse, saa skyder jeg dig alligevel, — det hjælper ikke1'.

Men trods alt dette kommer dyret mig stadig nærmere. Jeg ligger saa stille som en stubbe, og ti skridt fra mig staar dyret og ser paa mig. Dette blir mig næsten uhyggeligt tilslut. Det kan jo ikke være noget rigtig menneske, som vildtet gjør sig til kamerat med ....

„Du er nysgjerrig efter at faa vide, hvordan slig en egentlig ser ud", siger jeg. „Naa, se nu rigtig paa mig da. Men disse filler af lærred og uldtøj, de hører egentlig ikke til. I virkeligheden ser vi ganske anderledes ud. Og hvis du saa os saa bar og nøgen som du selv er, saa tror jeg ikke, du var saa angst og bange for os mer. Fra først af kan vi ikke skyde, vi kan ikke løbe som du, vi kan ikke leve af græs og bo i tykningen. Saa ynkværdige er vi. Yx har engang kunnet det — saa siges der — men i samme grad, som vor fornuft er vokset, er vort legeme biet afhængigt, fint, ømfindtligt og svækket og svageligt. Og naar det blir ved paa denne maad#, løser hele mennesket sig op i aand; og denne igjen maa forgaa, som flammen dør, naar oljen og vægen er fortærede. — Saa er vi færdige, og saa indtar I vor plads".

Hele dyrets askegraa krop er smuk, kraftig og smidig; naar det løfter hodet rigtig højt, er det næsten stolt, og dets øjne ser paa mig med et klogt og godmodigt blik.

„Jeg ved ikke", siger jeg, „om du ogsaa søger

4*52

bestandig uden at vide hvad; om du stræver dag og nat forat naa et maal, som dog ikke tilfredsstiller dig, naar du først har det. Jeg ved ikke, om det er hadet, som gir dig liv, om det er ærgjerrighed, som jager og pisker dig, om det er kjærligheden, der gjør dig ulykkelig, fysten, der dræber dig. Hos os er elet slig. — Nu staar vi to her ligeoverfor hinanden og ser paa hinanden. Beklager jeg dig, eller beklager du mig? Du har og nyder fuldt ud, hvad du kan ha og nyde: for os blir hjertets søde glæder forbitrede af forstandens og fordommenes ubarmhjertighed. Vor følen udarter til tænken, og det er vor ulykke. Vil vi endnu nyde noget godt, saa maa vi nærme os til eder. — Hvad? du ryster paa hodet? du benægter det, dyr? Du vilde kanske selv gjerne være et

menneske, naar det kommer til stykket? Nej, saa langt fremskreden er du endnu ikke, at du forstaar at være utilfreds. Din nød er jægeren som vor — mennesket. Os truer de største farer fra vore egne. Har du læst det nyeste ugeskrift ? N R9j S cl ei, du læser ikke blade, du æder dem. Det er saamæn meget sundere; men dagblade skulde du nu alligevel vogte dig for; de er otte giftige.— Gudskelov, fordi de ikke gror her i skogen. Her •vokser gjøksyren, og det er noget for dig, og soppen, det er noget for mig. Men forresten, lille hinden min, hvor længe skal vi bli staaende her? hvorledés mon det var, om du spiste af haanden?"

Jeg river en haandfuld græs af, et foretagende, som hinden iagttager med kjendermine.

— Da knalder et skud. En kort hvislen høres i luften, dyret gjør et højt sprang — og nu løber det af al sin magt over engen og lige ind i tykningen.

Den svovlgule røg trækker sig langsomt hen mellem de nærmeste stammer. Jeg løber afsted55

forat finde friskytteren, forat overlevere ham til retten, fordi han har skudt, og forat be ham frifunden, fordi han ikke traf. — Jeg ser hverken skvtteren

O J

eller hinden, og jeg er rasende ved den tanke, at dyret kan holde mig for en medskyldig, for en forræder eller endog for snigmorderen selv, og jeg vil ikke synes hverken en daarlig ven eller en daarlig skytter i dets øjne.

— Men hvad betyr det hele ? Sværmeren maa gi sig; ihøst, naar som jeg haaber, dyrestegen kommer paa bordet, vil de venskabelige følelser nok vaagne igjen; da kommer de imidlertid ikke fra hjertet, men fra maven. —

Mennesket kan være en skjelm, og det er godt af og til. Det varer jo ikke saa længe. Snart kommer der noget nyt.

Jeg hører en ko brøle, eller en gjed, som mækrer og ringler med sin bjælde. Og gjætergutten kommer hoppende. Enerbuskene bryr han sig ikke om, naalene stikker, de blaa bær er stramme. Men jordbær plukker han i huen sin eller, hvad der er endda bedre, lige i munden. Saa plukker han gjede-ramsens smale, spidse blad, fører det til munden og frembringer ved hjælp af det en skarp fløjten, som gir gjenlyd i aaserne, og som andre gjætergutter svarer paa langt borte fra. Det er broderskabets tegn for disse smaafolk i skogen.

Jeg klatrer nedigjennem et bækkefar, som flommen har gravet i skaret. Trær og buske danner et løvrigt hvælv. over det. Et kjøligt vindpust slaar imod mig, og jeg staar ved et skogtjerns skyggefulde bred. Mørke fjeldvægge og storskogens ranke, brune stammer omslutter det. Aa, saa stille, saa stille er der ude over tjernet. Et vissent blad fra en bøg eller en eg rasler ned; jeg hører hin den dybeste stilheds evige tone.54

Etsteds i verdensrummet hænger en liden klokke ; vi ved ikke, om den hænger etsteds hernede paa jorden eller oppe blandt stjernernes krans —• den kalder paa os allevegne. Og i en stille time gribes

vor sjæl af dens søde klang og længes.....og

længes ... . •

O skog, du stille, du hellige tilflugt f'or de forældreløse, de forladte, forfulgte — verdenstrætte; du eneste eden, som endnu er biet tilbage for dem, der har mistet lykken her paa jorden!

Hør! — Hører du endnu tydløshedens evige tone? hører du ogsaa den fjerne banken og hamren? Det er vedhuggeren med øksen — engelen med sværdet.

Hos gjæterne.

De første folk her i verden vargjætere. Gjæ-terne er de fredsommeligste af de mennesker, en møder her i skogen. Saa begyndte jeg med gjæ-terne.

Nu har jeg alt faaet tag i en god del hyrdeliv. Men naar jeg undtar de to oppe i Miesenbachsæteren, saa hører de ikke hjemme her allesammen; gjæterne har aldrig noget rigtig fast hjem, de er nomader. Om vinteren lever de ude i de lavere bygder, bor paa de bondegaarde, hvor de hører til. De lever sammen med menneskene og sover sammen med bølingen og gjejten. Saa kommer vaaren. Straaene paa marken kiger alt saa smaat frem af sine

grønne hylstre forat se op mod himmelen, om ikke svalerne skulde være komne. Vaarbækkene minker og tørker ind. Da trækker gjæterne bølingen ud af fjøset og55

drager tilfjelds med den. Kjørene gaar med ringlende bjælder, kalvene og studene har faaet grønne kranser paa.

Naar de drager til sæters, og kvæg og ungt folk vandrer afsted med hverandre, bærer alle sin grønne krans. Men naar kjørene senhøstes efter mange hvedebrødsdage paa de lyse højder kommer ned i dalen igjen med friske kranser, er det ikke sagt, at sæterjenten altid bærer den grønne krans paa haaret mer. Paa sætren er der meget sol og liden skygge, og -gj ætergutten maa tidt bære vandet langvejs fra — da kan sagtens slig en liden krans let visne.

Om sommeren er det godt at være oppe paa sætren. I pejsen knitrer ilden om den sodede kjæ-del. Henne i hjørnet staar sengen, tømret af uhøvlede bord og fyldt med mos og siv — slig maa den være, hvis sæterjenten skal drømme godt i den. I kammerset indenfor staar ringer og bøtter; der kjærner hun og yster hun, mens melken tykner i de hvidskurte kjørler.

Det hele indesluttes af fire trævægge, hvori sæterjenten om natten af og til hører guldkongen banke; den banken betyder, at hendes hemmeligste hjerteønsker skal gaa i opfyldelse. — Jeg brød mig ikke om at forlælle den troende Aga, at jeg mener, den bankende guldkonge turde være en flittig træ-mak. Hvad i alverden kommer træmakken hendes hemmelige ønsker ved! De gaar saa i opfyldelse alligevel; de enfoldige mennesker her inde i skogene har ikke større ønsker, end at de kan gaa i opfyldelse. Og som jenten sover i hytten, saa sover bølingen og gjætergutten med god samvittighed i fjøset.

Om morgenen, da raaber solen ind gjennem det lille vindu; den raaber, at nu er det paatide! Da56

gaar jenten med bøtten ud i fjøset, hvor melkekilden spruter under fire brune ben. Gjætergutten sidder og venter paa en melketaar. Han hauker og synger, imens gaar tiden. Men det letvindteste er at bære sig ad som Bertold: han lægger sig ned under maven paa koen og drikker sin frokost lige ud af juret.

Jeg har været oppe hos Bertold og Aga i Miesenbachhytten. Det er der, jeg har lært, hvordan det gaar til paa sætren. Naar hun har spist vællingen sin, tar Aga kjipen paa ryggen og gaar ned i dalsænkningen, hvor bejtet er bedst, forat kjørene kan ha det godt og gi meget melk. Maaltid holder kjørene hele dagen; alt tidlig i dagbrækningen slipver Bertold dem ud paa det dugfriske fjeldbejte.

Saa hauker Aga op til Bertold, som arbejder oppe ved sætren, og Bertold er ikke sen med at hauke igjen. Saa stevjes de og ærter hinanden, og den ene blir ikke den anden svar skyldig.

Mon hvad det kommer af, at de her paa fjeldet har flere ord for løjer og spot end for ømhed og kjærlighed? Er kjærligheden alt faamælt nede i dalene, saa er den saa stum som en fisk heroppe. De kysser ikke saa meget heller her som dernede. Det er, som om det varme blod ikke gir sig tid til at stige op til læben, naar der er saa meget andet at ta fat paa. Alting gaar ligesom i armene, og naar en forelsket gut ikke ved at klare sig paa anden vis, saa tar han jenten, som mølleren tar melsækken, og svinger hende højt op i luften, og dermed hauker han slig, at skyerne paa himmelen farer fra hinanden af forskrækkelse, hvis der er nogen da.

Bertold bærer sig akkurat ad paa samme vis. Der er to unge, fattige menneskebørn alene sammen paa den ensomme fjeldvidde. Hvad er der at gjøre ved det? — Ja, ikke noget for mig ialfald.57

Hos ..skogdjævlene".

Dybt her inde i skogene drives der et dagværk, som jeg ikke har havt anelse om. Bogstavelig op af jorden, ud af stenene graver folk sit brød. Og ned af træerne skraber de det, og frem fra den vrimlende myretue roder de det, og ud af vilde, uspiselige frugter tvinger de det ved sin klogskabs hundrede midler. Hvor mennesket forstaar at finde og nytte alt! Men mon vi har fundet alt endnu? Og behovet, har det været tilstede, før midlet blev fundet, eller er det en følge af det, vi har tilkjæm-pet os? — Hvis det sidste var tilfældet, vilde jeg ikke agte de tusen tilkjæmpede erobringer for nogen vinding.

De forkomne og forvovne „skogdjævle" staar i nærmere forbindelse med menneskene derude i verden, end de kanske selv aner. Aa jo, de ved det igrunden godt. Der er nu f. eks. urtesamleren. Hans vadmelskufte rækker næsten helt ned til læggene paa ham, hans hat er et sandt familietag, men hullet og bulet. En kan kjende ham alt paa lang frastand. Han klavrer omkring langs fjeldsiden og samler urter og graver op rødder med sit krumme jern. Der er en rod her. De tror, den blir sendt til Tyrkiet. Om det er sandt, ved jeg ikke, men her tror de det ialfald, og saa er det ligesaa godt for dem, som om det var sandt. I Tyrkiet gnider kvinderne sig ind med den forat lugte godt, siger de. Og det er urtesamlerens stolte tanke, at det er hans skyld, at kvinderne i tyrkiet lugter godt.

Dette er skogdjævelens fredelige syssel. Men han har ogsaa sin hestefod. Den rette skogdjævel har en dobbeltløbet bøsse; det ene løb heder „gemse-nød", det andet heder „jægerdød". Kunde han skrive, saa vilde han ha gravet disse navne ind i58

staalet med sit krumme jern; det kan han ikke, men han har dem i hodet, de to navne om gemsenød og jægerdød.

Han havde for længe siden opgit gravningen og levet bare af skytteriet, hvis han ikke trodde, at han engang skulde finde en nedgravet skat under stenene og rødderne. Skattegravning, guld og ædelstene under jorden, det har han hørt om i eventyret, og det kan han ikke glemme.

Guld og ædelstene under jorden! Skattegravning! — Eventyret har ret, urtegraveren har ret, jordbrugeren har ret, stenbryteren har ret. Men skattegraveren har ikke ret.

Men en ting agter jeg mig vel for; jeg fornærmer ikke urtegravereu eller begskraberen. De folk forstaar at trolde et uvejr frem. Lynild og hagl kan ødelægge skogene vidt og bredt. Det er derfor, der saa tidt er stride uvejr her i fjeld- og skogegnene, fordi vejrmagerne har hjemme her. Men hvordan de bærer sig ad med at faa skodden til at bryde frem, og lynet til at fare ned fra skyerne, og regn og hagl til at rase herned, saa dyr og mennesker skjælver, det ved jeg ikke. Det er skogdjævelens dybe hemmelighed; jeg har ikke faat tag i den endnu. Men det er vist: bønderne ude i dalene nærer ærefrygt for de vilde folk fra skogene og gir dem de levnetsmidler, de trænger, for billig betaling.

Sandelig, det er en frygtelig vildfarelse af disse mennesker at tro, at de ved egen vilje og egen kraft formaar at fremkalde ting, som skabningen har lukket for den menneskelige viden; og at de til gjengjæld forsømmer ting, hvorved de gjennem sin egen vilje og sin egen kraft kunde udrette noget stort. — Men det er ikke bedre ude i verden, hvor de mægtige og aandsoverlegne bor, der er bare den59

forskjel, at vildfarelserne der er andre og skadeligere, thi de beror paa et andet standpunkt og støttes af betydeligere midler end her. — Priselige, o menneskehed, er dine fremskridt, men i dine uhyre fordomme er du dog endnu en ynkværdighed.

Oppe bag aasen, i en skogbevokset dalsænkning, som de kalder ulvegraven, var jeg nylig. Jeg kom netop did, som de holdt paa at begrave en mand, der hverken havde været urtesamler eller begskraber eller kulbrænder eller vildttyv. Men den allermærkværdigste skogdjævel. Jeg har dels selv erfaret, hvad jeg ved om ham, dels er det biet mig fortalt.

Han drev aldrig paa noget arbejd. Han tjente sit brød ved at spise, den karen. De kaldte ham for „æderen" ; noget andet navn har ikke jeg hørt paa ham. Det var et ganske vanskjøttet menneske, men rasende stærk i kroppen. Haaret var af sved og harpiks klistret sammen til en skorpe; skjægget var langt og filtret som granlav; hans brede bryst var som overspundet af tidobbelt spindelvæv. Paa hans svære fødder havde der dannet sig en fuldstændig hornhud, saa det var overflødigt for ham at gaa med sko. Han saa rædsom ud. Jeg mødte ham en dag nede i Winkel. Da han ser mig, tar han en næve fuld med sand op og vil spise sanden, hvis jeg vil gi ham noget for det! Paa prækensøndage plejede han at gaa omkring til folk ude i landsbyerne og spise alskens urimelige ting for dem. Det var ikke vat eller baand eller sligt, som taskenspillerne plejer sluge, han spiste; nej, det var vad-melsstykker, læder eller glasbeter. Selv skosøm, hvor rustne de var, spiste han. Gamle støvler og hatter spiste han med salt eller edik paa. Saa flk han penge for det, og hans pung og hans mave trivedes udmærket ved denne levemaade. — I aar og60

dag drev han paa med dette. Men alting har en ende. Han var kommen ind til Kranabet-Hans, just som denne sad og spiste brød med en dram til. Saa siger æderen: „Tyg du brødet dit selv, Hans, jeg drikker drammen, og saa længe jeg har glasset, har jeg altid noget at bide i." Saa kommer en gammel mand humpende frem bag ovnen og siger: „Saa du vil vrage brødet, du?" Dertil svarer æderen: „Kom hid, skal jeg æde baade dig og kjipen din". Men saa tog den gamle frem en rod: „Se her, gut, her er noget, som er stærkere, end du kan taale". — „Kom med det!" skriger æderen, triver roden og svælger den. „Nu er det forbi med dig", griner gamlingen og gaar sin vej. Ikke længe efter farer æderen op og ud af stuen. Og ude paa marken tumler han overende og er død. Men den gamle, ham kjendte ingen, — det var fanden, siger de.

Æderen blev ikke begravet paa kirkegaarden i Holdenslag. I ulvegravens myrjord, hvor myrulden nikker paa sin stengel, der grov de ham ned. De havde laget ham en baare af tætte furugrene, og med stænger væltede de ham hen, til han rullede ned i graven.

Netop da kom der en skare valfartsfolk gjennem ulvegraven. De havde været oppe i en afdal i højfjeldet, hvor der skal staa et kors i uren. Den lille skare stanste ved graven og bad højt et fadervor for den døde. Da tog en svart kulbrænderkone bråt ordet og sa paa sin vis: „Ikke hjælper jers bønner denne karen mer end en tør sti gavner fisken i vandet. Han er alt kommen did, hvorhen hønsene sparker; det er jo glasæderen!"

„Saa kan fadervoret gjælde for bølingen hjemme", mumlede de bedende og drog videre.

En eneste mand, en bleg, sorthaaret, bøjet og sælsom mand, blev staaende ved graven; med bæ-61

vende haand kastede han en klump jord derned, saa sig om paa os andre og sa: „Med jird skal han dog dækkes. For hans gode maves skyld har djævelen vist ikke hentet ham; og kanske var ikke hans hjerte værre end hans mave."

Det var gravtalen. Og saa kom der et par mand og kastede graven til.

Jeg har senere igjen truffet paa den blege, bøjede mand; de kalder ham „enslingen". Da sa jeg til ham: „Det var en sælsom og eventyrlig mand, den glasæderen".

„Sælsomt og eventyrligt er alting her i skogen", svarede den blege mand. „En bedre mave end vi maa slig en vildmand ha. Og overtroen er nu deres aandsliv".

Efter disse ord vendte han sig hastig bort og gik sin vej.

Men du, gamle, hører ikke du ogsaa til i skogene? Sælsom og eventyrlig nok er du sandelig. Enslingen, den ensomme, kalder de ham; ingen ved noget at fortælle om ham. —

Begskraberen har jeg ogsaa gjort bekjendtskab med. Begskraberen er en fornøjelig fyr. Man kan lugte ham paa lang afstand, og man ser ham glinse mellem træerne. Skraben, som han skraber harpikset af træerne med, glinser; brodderne, hvormed han klatrer opover den glatte træstamme, glinser, og læderbuksen glinser, og den af harpiks aldeles tilsmurte vadmelstrøje glinser, og knivsliren glinser, og hans sorte øjne glinser ogsaa. Naar en blomst eller en faldende barnaal strejfer ham, saa klistrer den sig fast i hans haar, i hans skjæg, ved hans arm. Naar en flue danser omkring eller en sommerfugl, eller en edderkop, saa blir dyret hængende ved manden, saa han. selv og hans dragt er ganske dækket af smaavæsener fra plante- og dyreriget,62

naar han i aften- og skogskumringen vender hjem til hytten sin. Begskraberen saarer træerne dødeligt. De gamle graner og furuer er biet krøblinger for hans skyld, og naar han gaar forbi, strækker de truende sine lange arme ud efter ham.

Af hai-pikset eller beget, som de her kalder det, lager begskraberen terpentin og anden slags olje, som her i skogene bruges mod sygdom og værkbrudenhed. Jeg har flere gange set paa, naar begoljen blir tilberedt. Den sorte masse bobler og koger, indtil den heldes paa lukkede lerkrukker, hvorfra den egentlige ekstrakt gjennem trange rør rinder ned i flasker og krukker. Med disse flasker og krukker i en stor kurv gaar nu manden paa handel. Vedhuggeren kjøber begolje til alle de saar, som han faar i sin kamp mod skogen. Kulbrænderen kjøber

begolje til sine brandsaar; kulkjøreren til sin hest; brændevinsbrænderen til sit fad. Urtegraveren bruger den for forstuvninger og for mavesmerter, som han faar, fordi han næsten altid spiser raa mad. Og bonden kjøber begoljen til sit hele hus, sit kvæg, til hjælp mod alt ondt.

Du begoljemand! Der har alt saa længe gnavet en liden bitte orm i mit hjerte, — mon den ikke kunde dræbes med din bitre olje?

Det gaar ikke an at sætte sig ned i begskraberens hytte, ellers hænger en fast. Og straks kommer de smaa, skidne og forrevne unger og kravler op paa en, ja sætter sig til at ride paa ens nakke, saa en knapt kan bli dem kvit igjen. — Det er de gamles levende synder, siger min husholderske. —• Bedre levende end døde, siger jeg.

Begskraberens hytte er simpel nok. Nedentil det nøgne jordgulv, oventil nævertaget. Væggene er tømrede af uhøvlede stammor og tættede med mos. Under sengen er husets spisekammer, der ligger63

poteter, sop og suræbler. Det ormstukne klædesskab er busets allerhelligste, det gjemmer de vigslede erindringer om forfædrene, børnenes daabsstas og begskraberens uvejrskofte, naar han ikke bærer den paa kroppen. Der er knapt saapas glas i vinduet, at „æderen'1 kunde ha spist sig mæt. „Filler og halm er bedre end spejlglasruder, naar en ikke kan vise et renvasket ansigt indenfor", mener begskraberen. Vel, han kan nok snakke om spejlglasruder, han. Langt borte, i den store by Wien, har han staat vagt foran spejlglasruder, — men han likte ikke det, rømte saa sin vej, blev greben igjen, maatte løbe spidsrod, rømte saa igjen, lige herind i skogene, — nu lar han sig ikke fange mer.

Bag skabet hænger bøssen. Kommer der engang en herskabsjæger ind i hytten og ser den, saa er det bra — et vaaben maa en jo ha, der er ulve i skogen. Ser han den ikke, saa er det endda bedre.

Paa samme maade er det med begskraberens kone; ser man hende, saa faar man huske, at ingen er som en vaar i sit firtiende cHEtr^ Ett det er bedre at være enøjet end blind, at en udvækst er bedre end et hul. Ser man hende ikke, saa er det det bedste. Men jeg har nok ogsaa set, at begskraberne har havt unge, vakre koner.

Blandt skogdjævlene er brændevinsbrænderen den høfligste, den smidigste og efter min mening den farligste. Han gaar med bedre klær end de andre og klipper sit skjæg hver uge. Han gaar stadig med en liden lommeflaske paa sig, og af den skjænker han alle, han træffer paa. „Du"! siger han til urtegraveren, til begskraberen, naar det er varmt om sommeren, „du, en frisk dram gjør saa godt i kroppen!" Og naar det er koldt om vinteren: „Ja, sandelig maa du ha noget at varme dig paa!"64

Den, der drikker, har forskrevet sig til ham, Mir forfalden, gaar i værtshuset.

Brændevinsbrænderen høster to gange; Først lager han brændevin af alle de bær, som findes i skogen. Brændevinsbrænderen tror paa naturens gejst, at den lever i alt det skabte, og han maner den frem af skogens frugter, og — som troldmanden i eventyret — ned i flasken; fluks sættes korken i, saa er gejsten fangen. Brændevinsbrænderiet danner en formelig tryllekreds under den høje, mørke gran, en kreds, som minder om edderkoppens. Der kommer snart to, tre fluer og spratler i nettet. Og skogfolket — hvordan de nu bærer sig eller ej —, de blir nu tilsidst hængende ved værtshuset alligevel. Da høster brændevinsbrænderen for anden gang.

Alle konerne raader sine mænd til ikke at lægge vejen forbi Granen: den vej er saa mørk og ujevn og meget længer end den anden. Manden indser det, han har just ikke noget at bestille ved Granen heller, men — sundheden er en foranderlig ting. Mens han gaar gjennem skogen, faar han saa ondt i halsen og en fæl mavepine — rigtig en fæl mavepine, næsten som gigt. Saa ved han ikke nogen anden raad — han faar gaa indom Granen. „Det første glas" — siger gamle Rüppel — „det lindrer din smerte; det andet gjør dig saa varm om hjerte; det tredje gjør dig end mere varm; af det fjerde faar du en kraftig arm; det femte danser med dig i ring, efter det sjette mærker du ingenting".

Saa raver manden hjemover og skjænder og bander konen, som ikke kan komme mod ham med lygt i dette stummende mørke, — og naar han kommer hjem, gjemmer konen sig paa loftet.

Jeg, naragtige mand, føler mig mere og mere oplivet ved mine opdagelsesrejser. Der hviler en noksaa trist

skjæbne over disse folk her i skogen;65

men den skjæbne viser sig ofte med et uhyre fornøjeligt ansigt. Jeg tror hellerikke, at disse skog-djævle er saa fordærvede og forkomne. Vilde og ukultiverede er de. Men kanske man kan faa noget godt ud af dem; det er surdejgen, som mangler.

Den dør nok ikke saa let ud heller, denne race. Just her i den fugtige, skyggefulde skogbund trives de smaa knægte som sop. Og naar de blir større, gaar de samme vej som de gamle og bærer urtegraverens jern eller gjæterstaven eller begskraben eller øksen.

Præsten i Holdenslag ved ikke andet, end at der bare fødes smaapiger til verden her i skogen. Gutterne døber de nemlig selv; de staar ikke i præstens protokol, forældrene er bange for værnepligten.

Naar smaajenterne vokser til, er de ogsaa med paa arbejdet, graver rødder, plukker urter og samler myreæg, og de ved at skaffe det afsætning altsammen, og de plukker jordbær og nyper og enebær til brændevinsbrænderen. Og veslegutten, som buksen ikke faar tid til at tørke paa hele dagen lang, han hjælper alt far sin med at drikke brændevinet.

For nogen tid siden saa jeg en flok børn, som legte under lærketrærne. De nedfaldne lærke-kongler er deres hjorte og raadyr, som de lægger græs hen til, forat de skal æde det. Andre løber om og leger „gjemsel" bag buskene. — Det er moro at staa og se paa dem. De er halvnøgne allesammen; men de har velskabte og sunde legemer, og deres lege er saa barneglade, som jeg aldrig har set børn lege andetsteds. — Her er skogdjævelens saarbare punkt; her er det, han maa angribes.

Jeg stod og smilte til børnene, men de saa knapt paa mig, og de mindste .var ræd mig. Saa

prøvede jeg at faa være med i legen; men da trak de sig uvisse tilbage. Der var bare et par stykker, som gav sig af med mig; men da vi havde legt en stund sammen, kom de andre ogsaa og vilde være med. Og nu er jeg en velset deltager i legene. Jeg fortæller dem et og andet og faar dem til at fortælle mig igjen; jeg gaar i skole hos børnene forat lære at bli skolemester.

At drage dem opad ovenfra, det gaar ikke an med skogfolket. Den, der vil vinde dem for et højere liv, maa stige helt ned til dem, maa føre dem opad arm i arm og vel ad lange omveje.

I fjelddalen.

Mellem alpernes skraaninger og lier strækker aas bag aas sig i retning mod vest. Ovenfra set ligger de der i et blaa, dybt som havets, og deres kløfter gjemmer de evige skygger og de sælsomme mennesker.

En dagsrejse mod vest fra Winkeldalen, langt bortenfor den sidste hytte, kommer man til hint sted, om hvilket skogfolkene siger, at der er verden spigret igjen med bord.

Muret igjen med sten kunde de snarere sige. Vilde, sønderrevne, næsten lodret opstigende fjeldvægge afslutter her skogtrakterne. Her begynder alpernes egentlige række; her hverken skraaner eller glider fjeldsiderne længer, her stiger de lodret mod himmelen. Et hav af sne og is med vilde tinder, som taagen driver om, ligger her, saa langt øjet kan naa, udbredt over de kjæmpeborge, der rager67

mod himlen deroppe og engang gjemte et eden, som nu er forstenet og stivnet for altid. Saa siger sagnet. At dog denne vidunderlige drøm om en tidligere, svunden lyksalighed dæmrer hos alle folkeslag og gjennem alle tider!

At der bor folk bag disse fjelde, det vil folk her sletikke tro. Bare en gammel kulbrænder med slue, blinkende øjne siger, at hans bedstefar engang havde fortalt, at der bag fjeldene boede mennesker, der gik med saa høje og spidse hatte, at de tidt, naar de færdedes paa fjeldene om natten kom til at rive en stjerne ned med hatten. Og derfor maatte, vorherre hver kveld omhyggelig trække skyerne for, ellers havde han snart ikke nogen stjerner paa himmelen mer.

Skjælmen mente tyrolerne med sine spidse hatte.

Der, hvor skogen stanses af vildfjeldet, der gives mange farlige steder. Der har de fundet mangen en gjemsejæger død, — med et lidet blykorn gjennem brystet. Der lurer ogsaa, siger folk* en rædsom drage, der sluger alle, som kommer did. Dragen vogter paa en stor skat af ædelstene. Engang, siges der, vil der komme en mand, som dræber dragen og hæver skatten. Endnu er den mand ikke kommen.

Jeg tror, jeg kjender den og kunde nævne den, denne drage ....

Egnen her passer til det mørke sagn. Den er en død dal, hvor ingen fugl synger, hvor den vilde due ikke kurrer, hvor ingen hakkespet banker paa træstammerne, hvor selv ensomheden er sovnet ind. Paa den graa mosbund ligger store stene strød omkring, store klippestykker, soin er ramlede ned fra fjeldvæggen. Her og der har en uforstandig liden furu klavret op paa en af disse vejrbidte klippestykker og ser sig nu stolt om og tror, at deroppe

5*68

er meget bedre end nede i sandjorden. Vent bare, det varer ikke længe, saa sulter den ihjel og tørster ihjel i den tynde jord. Skogen trives ikke her. Stiger en rank furu nu og da ivejret, saa er dens dage talte. Naar vindstødene kommer styrtende ned fra fjeldene, lægger de den vakre, unge stamme med roden op henover jorden. Den lader nok først, som om den bare vilde hvile sig ud en stund og saa rejse sig igjen med sine grønne grene og gro videre; men imidlertid falder naalene af, og barken skrumper ind og revner, og insekter gnaver den af, og om en tid ligger der bare et nøgent og blegt skelet, som mere og mere siger i jorden, den det lille træ engang var grod op af.

Og alligevel maa der ha været en tid, da skogen trivedes bedre her. Hist og her rager endnu op de graa, sprukne rester af en vældig gran eller en ældgammel valbirk, i hvis huller røskatten bor, eller som tjener ræven til indgang for sin underjordiske bolig.

Paa en af de nedfaldne fjeldstykker i denne øverste skogdal staar der et kors. Det er grovt tømret sammen af to træstykker, hvorpaa barken endnu hist og her hænger igjen. Stille staar det her i den tause ensomhed. Firfislen smætter forbi ved dets fod; et daadyr kommer trippende paa sine fine ben og stanser og ser med højt løftet hoved og kloge øjne op paa korset. Det synes lidt mistænkeligt, det træ der; det minder om hint skrækkelige væsen, rank som et træ, med bare to ben, og som slynger lynstraalen efter det værgeløse og uskyldige dyr. Greben af rædsel slaar det klovene i marken og sætter afsted.

Jeg har spurgt flere om betydningen af dette kors. Det har staat der, saalænge folk kan huske; ingen ved, hvem der har rejst det. Sagnet siger,69

at ingen Lar rejst det. Hvert tusende aar flyver der en fugl over fjeldene, lyder sagnet. Den bærer et saakorn med fra ukjendte lande. Alle de andre korn er hidtil blevet borte, eller ingen ved, om giftplanten med sine blaa bær, eller klungeren med den hvide rose eller noget andet, godt eller ondt, er grodd op af dem. Men engang la fuglen sit korn der paa klippestykket i fjelddalen, og af det vokste korset op. Af og til ber en eller anden foran korset; undertiden bringer bønnen da velsignelse; undertiden har den ogsaa været fulgt af en ulykke. En ved altsaa ikke, om korset er til velsignelse eller forbandelse. Enslingen er den, som folk tiest ser ved korset; men om Enslingen ved en hellerikke, enten han vil det gode eller det onde.

Efter flere dages vandring vendte jeg hjem igjen til min stue i Winkelhuset. Paa vejen havde jeg tidt tænkt paa korset og paa Enslingen ; nu flk jeg høre lidt om den sidste.

Da jeg kom ind i huset, blev jeg ganske forundret over min ellers saa godmodige værtinde, som idag er i det daarligste humør. Det hang saaledes sammen: Enslingen gaar forbi. Min værtinde ser just ud af døren og tænker: Den, som kunde faa snakke lidt med det underlige menneske der, saa en flk vide lidt om ham. — Og knapt vender han tilfældigvis hodet derhen, før hun spør, om han ikke vil hvile lidt paa bænken ved husvæggen. Han gjør det; hun kommer hastig med en skaal melk til ham og siger paa sin vis: „I gode guds mand, hvor kommer I fra?"

„Fra fjelddalen", var svaret.

„Nej, at I gaar derop! der skal jo være saa stygt, og der er verden spigret igjen med bord."

Saa svarer Enslingen: „Hvor er verden spigret igjen med bord? Intetsteds. Bag fjeldene70

her kommer der højdedrag, saa kommer vide flader, saa kommer havet. Milevis strækker havet sig, saa kommer atter land med fjelde og dale, og atter hav og atter land og hav og land —"

Her afbryder hun ham: „Men du store gud, Ensling, hvor længe varer det?"

„Til vi kommer hid, til vort land, til vor skog, til Winkel, til ljelddalen. — Min brave kone, hvis gud gav Jer vinger, og I fløj mod vest og stadig fløj lige efter næsen, saa kom I en vakker dag flyvende fra øst og lige paa Jert eget hus her."

Da raabte min værtinde: „Aa, din skrønemaker! andre kan du indbilde sligt, men ikke mig. Gamle folks ærlige ord har vi for, at der er et sted, hvor verden er spigret igen med bord. Det er den gamle tro, og i den vil jeg leve og dø."

Da svarte manden: „Jeg holder den gamle tro højt i ære. Men vejen har jeg selv gaat fra vest mod øst."

Da blev konen rent rasende og skjældte Ens-lingen ud, saa han rystede paa hodet og gik sin vej.

Den skikkelige kone maa ha ventet svært paa mig for at ha en at udøse sig for. Da jeg kom hjem. løb hun imod mig og raabte: „Du min, du min, hvad tider vi lever i, nu tror de ikke mere, at der er ende paa verden! Men jeg siger Jer, jeg holder fast ved den gamle tro, at verden er spigret igjen med bord."

„Javist, javist", svarer jeg, „med bord."

Og saa holder vi fast ved den gamle tro!71

Hoa tømmer-huggerne.

At ogsaa skogen, slig som den breder sig ud over aaser og dale — uoverskuelig, som den ligger her, grøn og mørk, og langt ude blaanende bort i den sollyse synskreds — den stille, uendelige skog

— at ogsaa den har sine fiender!

Hvor er den skjønne, hviskende, susende, levende mur en dejlig beskyttelse mod den vilde ufred udenfor. Men ogsaa skogens fred er død.

I skogen bruser stormen, slaar mangt et ungtræ ned og knækker nakken paa mangen en trodsig kjæmpe. Og nede i dybet styrter og skummer den vilde bæk med hvide skvæt og stænk og graver og tærer jorden bort under rødderne, saa det stolte træ tilslut formelig svæver i luften og bare støtter sig med sine stærke grene til naboerne for ikke at ramle overende, men endelig dog styrter ned i den grav, bækken har gravet for det. Den samme bæk, som det har næret med sine taagers draaber, og som dets tætte krone har beskyttet mod den tærende vind og beskjermet mod solens tørrende brand.

— Og oppe paa stammerne hakker spætten, og under barken gnaver ormen, og tidens cirkel-sag gaar ustanseligt, og spaanerne flyver — om vaar en som blomster, om høsten som tørre naale og blade.

Evig gaar det mod tilintetgjørelsen, og i tilintetgjørelsen ligger evig det nye livs spire.

Men værst for skogen er mennesket i dets ødelæggelses-raseri. Der klinger øksen, der surrer cirkel-sagen i de dunkle kløfter; — naar du sidder højt og ser udover toppenes stille hav, saa auer du ikke, hvad der foregaar dernede.

Men øksen vedblir at klinge; da ryster en af de hundreaarige sit gamle hode, han skjønner ikke rigtig endnu, hvad menneskekrybet dernede vil, han72

skjønner det ikke og ryster igjen paa hodet. Da naar øksehugget hans hjerte; — dernede knirker og smelder det, og nu vakler træet og knækker, susende og raslende, med et vældigt brag styrter det overende. Tomt er der, hvor

det stod. Hundre foraar har løftet det opad i mildhed og kjærlighed; nu er det dødt, og verden klarer sig alligevel — skjønt det var et liv, der døde.

Stille staar de to, tre menneskekryb, som har gjort arbejdet; de støtter sig til økseskaftet og ser paa sit offer. De klager ikke, de jubler ikke; der ligger en grusom koldblodighed i deres grove, solbrændte træk; deres ansigter og hænder ser jo ud, som om de var af bark. De stopper sig en pibe, sliber øksen og gaar saa til arbejdet igjen. De hugger grenene af stammen, de skaver barken af med brede knive, de sager kanske hele træet op i lange bord, — og der ligger det stolte træ, nøgent og sønderlemmet.

Men tømmer-huggeren tænker ikke videre over det, kan ikke tænke over det. Er „mesteren" ikke tilstede, saa sætter han sig kanske en liden stund paa den hvide stamme meel aarsringene og stopper paany sin pibe, eller — en underlig vane, skogfolket har — han tar et stykke tobak i munden og tygger paa det halve dagen lang. At tygge tobak er en stor nydelse for vedhuggeren. Han siger, det er halve maden og tre fjerdeparter medicin.

De fældede træstammer anvendes i disse egne mest til trækul, og til den ende kløves de paalangs i tre stykker. Kullene kjøres enten, eller naar vejene er for daarlige, bærer heste og muldyr dem paa ryggen ud til jernværkerne ude i storbygderne. Det er bare de største og peneste stammer, som bruges til byggemateriale. Bøgen, birken og andre løvtrær, som gror her, nyttes næsten sletikke, undtagen løvet,73

som brages til strøelse; ellers staar de overladte til sig selv, indtil de raadner indvendig, hules ud og lidt efter lidt dør og synker sammen. Saa opstaar der sopagtige udvækster paa de raadnende stammerr og saa kommer begskraberen eller urtegraveren, skjærer udvæksterne løs, banker dem flade, tørrer dem og laver fyrsvamp af dem.

Tømmer-huggeren ved naturligvis ikke noget om vildnissets skjønhed. For ham er skogen ikke andet end en fiendtlig forpost, som han med den blinkende øks maa aftvinge det daglige brød. Og hans dagværk er ikke kort; fra morgengry til kveldskumringen med bare en times hvil til middag. Mens skog-djævelen er sin egen herre, er tømmer-huggeren herremandens tjener. — Hvad maden angaar, saa er tømmer-huggeren en skabning, som ernærer sig af planter; medmindre han skulde ' være en dygtig vildtt}7v, som ikke lod sig fange.

Atten skilling i arbejdsløn om dagen, det er noksaa god betaling. For det bygger tømmer-huggeren sig en hytte og skaffer sig kone og barn og en gjed. Saa har han sin egen arne og faar fed gjede-melk til middagsmaden og desforuden en flok med skraalende unger. Men udgifterne i slig en skog-hytte er ikke overdrevne. En familiefar tør ikke ha for store fordringer for sin egen part.

Men det forstaar sig, andre igjen, kanske de fleste, drikker sin løn og sin fordringsløse tilfredshed op i brændevin. Disse bor i snesevis sammen i en hytte og lager sin mad ved den fælles pejs midt paa gulvet. Langs væggene rundt om staar deres straasenge. Saa plejer der altid være en eller anden, sædvanlig med et vældigt hode, høje skuldre, korte ben og lange arme, og som altid flirer og ler; han koger maden, bærer ved og vand, passer gjeden,74

om de har nogen, og er maalet for alles grin og latter.

Endvidere er der i enhver tømmerhugger-ltytte et eller andet steds gjemt en altid ladt bøsse. Tømmerhuggerens hverdagsdragt har ikke noget bestemt grundpræg; den bestaar dels af fillet vadmel, dels af graat uldt^øj, dels af en hornagtig læderskorpe, altsammen mer eller mindre overklistret af harpiks, men tilstrækkeligt til at skjule det indre menneske. Hans sande kjendetegn er den høje, gulgrønne hat med fjærbusken. Ejærbusken maa altid være med, den er en erindring, gud ved, om det er om en kjærligheds- eller en vildttyv-oplevelse eller et dugeligt slagsmaal.

Men naar der saa er en kirkefest! — En kirkefest maa det være, for søndage har de ikke her, her mangler jo søndagens hjærte, kirken.

Men til festen vandrer de afsted til de store landsbyer langt ude, og da er de stasede op, disse vilde skogmennesker, med kjole og „Cylinder"; — det. er fast, utroligt. Men kjolen er jo af grovt vadmel kantet med

grønt klæde; hele smaatrær, skaarne ud af grønt klæde, pranger paa ryggen, paa skjø-derne og paa ærmerne, og store messingknapper lyser lang vej, og en vældig, opstaaende krave holder hodet oprejst, og paa hodet sidder cylinderen, ligeledes forfærdiget af grovt filt, bredskygget og vid i pullen og pyntet med et bredt, grønt baand med en skinnende messingspænde i.

Helt her ind i skogene har den vælske mode altsaa trængt sig.

I regelen er tømmer-huggerne godmodige mennesker; men naar de ærtes op, kan de bli utrolig vilde. Da begynder blodet at bruse i dem som skummende fjeldbække, som en storm i skogen, og den minste gnist af lidenskab blir til en hel skogbrand. Disse75

skogmænds øjne er, hvor dybt de end kan ligge under brynene, klare og glødende. Godmodigheden og heftigheden staar tydelig at læse i dem.

Men fromme er de, næsten mistænkelig fromme. Enhver af dem gaar med en liden flaske med indviet vand paa sig; enhver ber sin rosenkrans; og enhver af dem har minst en gang i sit liv set et spøkelse.

Slig som jeg hidtil har lært disse folk at kjende, er et blodigt slagsmaal dem en meget naturlig ting, næsten noget selvforstaaeligt; drab forekommer ikke sjelden. Tyveri derimod aldrig.

Saadan er de i storskogene. Tømmer-huggeren fødes under træet; hans far gir ham — kan jeg gjerne sige — økseskaftet i haanden før skeen, og istedetfor at række hænderne ud efter taaten, række den vesle dem efter tobaksrullen. Den, som ikke har raad til at kjøbe tobak, lager den selv af bøgeblade.

Synderlig ynde er dem ikke medfødt. Den stille glæde kjender de knapt; de morer sig mest i vild lystighed. Selv legemlig smærte tar ikke paa dem. Naar en hugger sig i benet med øksen, siger han, at det „klør" lidt. Det gror ogsaa paa to, tre dage.

Hjemlængsel er, naar de rejser ud, deres største pine. De længes efter skogen, hvor de er født, og som de ikke kan undvære.76

S v ar te-Matthis.

I Øvrewinkel staar den uhyggelige hytte. Jeg har været deroppe nylig og har set slagskjæmpen Matthis med sin stærke skalle. Han er en liden, mager mand, ligger udstrakt paa et leje af straa med hodet og armen indtullet i filler. Han er skam-si a at.

Vinduerne er dækkede til med filler; manden kan ikke taale lyset. Hans kone, ung og vakker, men afmagret, saa det er en ynk, knæler ved siden af ham og lægger kolde omslag paa panden. Hans øjne stirrer næsten livløse paa hende, men munden med de snehvide tænder ser ud, som om den vilde smile. Manden lugter stærkt af begolje.

En bleg, sorthaaret gut og en lysøjet jentunge sidder paa gulvet og leger med mosedotter.

„Nu skal dette være en have", siger jenten, „og saa vil jeg plante rosentrær".

Gutten lager et kors af to pinder og siger: „Far, ved du hvad?—jeg lager en kirkegaard, jeg."

Moren farer op og viser de smaa tilrette; men Matthis siger: „La dem bare snakke; kirkegaarden har vi alle brug for. Men en ting siger jeg dig, kone, la ikke Lazarus faa ture frem med det braa-sinnet sit. La ham for guds skvld ikke det. Du tier? Du vil ikke lyde mit ord? Tror du, du skjønner det bedre end jeg? Du! det siger jeg dig, kone — —!"

Han river fillerne af armen og vil rejse sig op. Konen taler kjærligt til ham og lægger ham blidt ned igjen. Han har ikke kræfter nok til at holde sig oppe heller og synker tilbage i sengen.

Børnene blev viste ud af stuen, og ude paa den sollyse eng morede jeg mig en stund med dem, legte med dem og fortalte dem eventyr.77

Nogle dage efter kom jeg igjen. Da var det værre med den syge. Han kan ikke rejse sig op mere, naar sinnet kommer.

„Slig har de skamslaat ham", siger den bedrøvede kone til mig.

Jeg begyndte at faa min gang der i huset gjennem mit kjendskab til børnene. Nu har de voksne faat tillid til mig, og jeg gaar tidt derop; jeg vil ogsaa lære elendigheden i skogen at kjende.

Engang, da Matthis ligger i en dyb, rolig søvn, og jeg sidder ved siden af sengen, puster konen tungt ud, som om hun bar paa en byrde. Saa siger hun disse ord: „Jeg trøster mig nok til at sige, at bedre mand end Matthis er, findes der ikke i verden. Men naar et menneske blir saa ilde med-faret af folk, og saa stygt omsnakket som han, saa maatte han ikke ha en draabe friskt blod i kroppen, hvis han ikke skulde bli vild." Og lidt efter tilføjer hun: „Jeg kan nok snakke; jeg har kjendt ham fra barn af."

. „Saa tal ud", siger jeg; „i mig har I et menneske for Jer, som aldrig vil lægge Jer tale galt ud".

„Han var saa glad som fuglen i luften, da han var ung; han var bare liv. Og dengangen vidste han ikke engang, at han skulde arve to store gaarde ; kanske han ikke havde brydd sig stort om det heller ; han var glad, bare solen sken. — Men det gik ikke slig bestandig."

Og en stund efter blir konen ved:

„I sit tyvende aar skulde han kjøre til byen med korn. Kjærren kom en anden hjem med; men Matthis kom ikke igjen."

„Oho! Jeg kom nok igjen engang!" siger den syge pludselig og vil rejse sig. „Det er ikke fejl, det du fortæller, men du kjender nu ikke til alt; du var jo ikke med, da de fakked mig. Jeg skal78

fortælle det selv. Da jeg var færdig i byen, gaar jeg ind i et værtshus forat væde tungen lidt. For tungen blir tør, kan I tænke, før den sidste kornsækken er snakket af vognen. — Da jeg kommer ind, sidder der tre, fire mænd ved et bord, og de spør, om jeg ikke vil komme og sidde med dem. — Venskabelige var de, og skjænke mig, gjorde de."

Manden stanser forat puste; konen ber, at han skal skaane sig. Den syge hører ikke, men blir ved: „De talte om de vælske, som aldrig vil holde fred, og om krigen og det lystige soldaterliv; og rtraks efter spør de igjen, hvordan det er med kornet iaar, og hvad skjeppen koster. Jeg blev lystig og glad og syntes, det var moro at sidde her og snakke med disse fremmede folk om altslags. Saa løfter en af dem glasset: Kongen leve! — Vi klinker, saa glassene kunde springe, og jeg raaber tre gange højere end de andre: „Kongen leve!" Den syge holdt inde; hans læber skalv. En stund efter mumler han: „Dermed begyndte min ulykke. Da jeg saa vilde afsted, holdt de mig og raabte: Nej, gut, nu er du vor. — Jeg vidste ikke, at jeg var falden i hænderne paa hververe. Saa var jeg solgt; jeg maatte bli soldat".

Matthis knytter sine knoklede hænder.

„Græm dig ikke, kone", siger han saa, „det nytter ikke. Kunde jeg, slog jeg endnu den helve-desyngel ihjel. Det tør jeg sige, aldrig har jeg været saa sint som dengang. — Hjem vilde jeg, hjem maatte jeg. Og saa rømte jeg en stormfuld vinternat. Jeg gjemte mig i Reinhäusel hos min gamle faster. Men mine egne landsfolk forraadte mig. Pludselig var soldaterne efter mig og vilde ta mig. Det var saa vidt, jeg fik tid til at springe ud og op i skogen. De havde to store hunde med som for og vejrede efter mig. Men jeg løb ud i bækken79

og et godt stykke opefter den, saa bæsterne mistede tæften af mig. Soldaterne ledte over hele huset; de ståk med lange kniver ned i sengehalmen og satte huset paa den andre enden. Men da de ikke fandt mig, satte en af dem bøssen for brystet paa min gamle faster og sa: „Sig paa timen, hvor han er, eller jeg skyder dig som en hund." — Ja, jeg havde været her, men hvor jeg var nu, vidste hun ikke at sige. — Saa drog de den gamle med sig udenfor døren, der satte de tre bøsser mod brystet hendes og sa: „Raab nu, saa højt du kan: Bare kom, Matthis, soldaterne er rejst sin vej for længe siden! Raab nu straks, ellers kan de begrave dig imorgen". — Alt dette vidste ikke jeg noget om, som jeg laa gjemt deroppe i skogen. Jeg laa og lurte og tænkte, det skulde bli løgn, at de skulde fakke mig dengangen. Da hører jeg faster raabe: „Bare kom, Matthis, soldaterne er rejst for længe siden!" — Jeg sætter paa sprang ned til hytten. Der ser jeg faster slaa hænderne sammen over hodet, jeg hører latteren, jeg staar midt

blandt soldaterne. Død og pine! da tog jeg efter tollekniven! Men en slog mig med bøssekolben over armen, saa jeg ikke rigtig kan bruge haanden — den venstre her —- den dag idag. De var meget stærkere og sluere end jeg, stakkars udsultede dævel. Og saa kan I tro, herre, at jeg fik bøde for rømningen. Havde hvert spidsrodslag været en lynstraale, saa havde jeg synes, clet var bedre end at piskes af menne? kehaand som et forsvarsløst dyr. De tohun-dre piskeslag har fanden banket ind i mig. Tifold har jeg givet dem igjen siden; kameraterne mine i skogen fik kjende dem, naar blodet tog paa at brænde i mig. Men egentlig var de tiltænkt de andre, mine overmænd. Ja, havde jeg været vorherre dengang, saa havde jeg slaat denne fordømte jord i hundre80

tusen stykker! Min fillede ryg blev indgnedet med edikke og salt; det skulde læge saa godt. Aa ja, de havde hastværk da. Fienden brød ind over landet. Da kogte ogsaa blodet i mig, og jeg skjød som selve fanden. Da fienden var slaat tilbage, havde jeg bare et skud krudt igjen. Det tænkte jeg paa at bruge mod ham paa den høje hest, han, som havde gjort mig til soldat. Men jeg betænkte mig; øje mod øje, haand mod haand skal en ærlig kar slaas. — Men en ting gjorde jeg, og det var det forstandigste, jeg har gjort. Jeg rømte fra slagmarken; jeg gav en bondemand min kappe, for at han skulde kjøre mig bort i sin høvogn. Og saa kom jeg hjem igjen."

„Men naar I var saa glad i hjemmet, hvorfor vildel saa ikke slaas for det?" spurgte jeg. „Hvorfor rømte I da?"

„Ja, kanske det var usselt gjort", svarer Matthis; „kanske det. Eller — kanske det var ret af mig alligevel."

„Ja, lad det være, som det vil", er mit svar; „jeg kjender en mand, som ikke alene ikke har kjæmpet for sit land, men mod det."

„Jeg blev ikke hjemme", vedblev Matthis, „jeg lod mine gaarde i stikken og gjemte mig her i vilde skogen. Jaget, jaget som et dyr! Og saa blev jeg et vildt dyr. Adelheid, du ved det."

Manden skreg næsten, men de sidste ord sa han som i søvne. Han tier og lukker øjnene. Som naar en flamme blusser op for sidste gang og saa slukner.

„Folk trodde, han var en spion", siger konen; „de kastede penge i en hat og vilde gi ham. Da slog Matthis et par stykker ihjel; han taalte ikke sligt, Matthis. — Saa giftede han sig —."

„Med den vakreste jenten i skogen!" afbrød81

den syge hende. „Og slig en hoffærdig djævel var han, at han blot lovte jenten sin tro, ifald han ikke fandt en, som var vakrere. Du almægtige, for slagsmaal der var dengangen? De vilde jo ha hende allesammen. Men jeg giftede mig med hende lige for næsen paa de vakreste og rigeste. Og bedre kone kunde jeg ikke faat."

Atter tier han og synker hen i en døs.

„Alle folk har været onde mod Matthis", siger konen. „Men vi har levet godt sammen", vedblir hun sagtere; „naar han bare kunde lært at tvinge sig mer. Hver lørdagskveld sleb han kniven sin til at skjære kvister med; men hvor tidt har jeg ikke bedt ham. at han for guds skyld skulde la den slibningen være. — Om søndagen gik han til Kra-nabet-Hans; om natten kom han hjem med hul i hodet. Tidt og ofte har jeg tænkt, at engang kommer de vel bærende med ham. — Og ellers, naar han var rolig og stille, da fandtes der ikke nogen snillere og flittigere og hjælpsommere mand i hele skogen end Matthis. Da var han lystig og glad bestandig, og le og græde kunde han som et barn. Gaardene sine, dem tabte han jo, siden han var rømt af militærtjenesten; men han har fødd baade mig og barna med sine to bare hænder, og tidt gav han dem, som ikke kunde tjene noget, og. Syge folk gik han til og trøstede dem som en prest. Fordi han er saa bra og paalidelig, tog de ham til mester for tømmerhuggerne i Holdenslag. Men ligevel ristede værten paa hodet, naar Matthis kom i værtshuset om søndagen. For om han kom ruslende baade snil og velfornøjet, saa kunde en bande paa, at det ikke endte uden et fælende slagsmaal. Han kunde ikke andet. Han vilde drukne den sorgen, han bar paa, i brændevinet, men brændevinet vakte mindet om de tohundre piskeslag. Og saa be-

gyndte ufreden, til blodet randt. — Men saa var det nu sidst. Alle vedhuggerne havde samlet sig hos Kranabet-

Hans, for nu vilde de ikke taale denne slagsbroren mer, endda han var mesteren. Da han nu tog paa at drikke det ene glas brændevin efter det andre, gav de sig til at ærte ham og haane ham, til han blev vild og for indpaa dem. Saa kastede de sig over ham, allesammen, væltede ham overende, rev ham i haaret og skjægget; da trev han kniven sin og satte den i brystet paa Bastian Kulbrænder. Saa slog de Matthis, til han laa stille.

De kom bærende her hjem med ham--og

kanske jeg er enke imorgen, og børnene —"

Konen graat. Da rejste Matthis sig i sengen igjen: „Vorherre har ment det vel med os, Adelheid. Kanske jeg havde slaat dig og ihjel engang i min hidsighed. Men det siger jeg, at jeg vil ikke dø slig. Jeg vil staa op og gaa til retten og klage paa andre, fordi jeg har stukket Bastian ihjel. Ligefra de falske hververne, som drog mig ud i den blodige verden, hvor jeg blev skjændet med piskeslag og jaget som en hund og oplært til at være manddraber — — og til Kulbrænder-Bastian, som med haansord og spot selv lokkede kniven af sliren — jeg kræver dem alle for dommersædet, de skal være med allesammen, naar mestermanden skal knække nakken paa mig."

Konen satte i et skrig, og manden sank rallende tilbage i sengen.

Da kom børnene hoppende og springende ind i stuen. De havde en liden, hvid kaninunge med sig, som de slåp løs, og som gutten gav sig til at jage paa. Kaninen for angst omkring i stuen og saa sig fortvilet om med sine store øjne. Grutten smat hen og greb dyret i ben en. Da peb kaninen ynkeligt og bed sin forfølger i fingeren. — „Pas dig, du,83

dit arge trold!" skreg gatten rasende med ildrødt ansigt, øjnene gnistrede, munden kneb sig sammen, og fingrene grov sig krampagtig ind i halsen paa dyret, — og før moren og søsteren kunde kaste sig imellem, var kaninen død.

Da slog Matthis begge hænder for ansigtet og raabte hjerteskjærende: „Gud, du almægtige, slig maa jeg se, at sinnet gaar igjen i mine egne børn."

Faa minutter efter begyndte den syge at rase skrækkeligt. Samme kveld døde han.

Svarte-Matthis grov de ned i skogen, fordi han var drabsmand. Konen græd ustanseligt paa graven. Da hun tilsidst var gaat sin vej, kom Enslingen og plantede en liden gran paa graven.

St. Mariæ fødselsdag 1814.

Og saa har jeg da været omkring allesteds i Winkelskogene. Jeg har været i Øvrewinkel, i Miesenbachskaret, i Karskogene, i Lautergraben, i Ulvegraven og i Fjelddalen; jeg har været oppe paa sætrene og over i dalsænkningen, hvor det vakre tjern ligger. Jeg har lært denne vidunderlige fjeldegn at kjende og for en stor del ogsaa de mennesker, som bebor den. Jeg har talt med baade gamle og unge. Det koster adskillig møje og misforstaaelser. De bedste er ikke saa gode og de værste ikke saa slemme, som jeg trodde. Et par undtagelser er der — synes mig — dog.

Jeg maa endog være lidt uærlig; folk maa ikke vide, hvorfor jeg er her. Mange tror om mig, at jeg har maattet flygte herud i skogene for noget, og derfor har de mere tillid til mig; de synes, jeg er

6*84

ikke likere end de selv da. Endnu tør jeg ikke fortælle, hvorfor jeg er her.

Jeg har set mig om efter lidt arbejde. Jeg fletter vidjekurve, jeg samler og lager til fyrsvamp, jeg spikker skeer og slever af bøgetræ. Og jeg har alt vundet saapas tillid blandt folk, at de har lært mig at hvæsse deres værktøj, saa jeg nu sliber øks og sag for vedhuggerne. Det gir mig mangen skilling i pungen, og jeg tar imod, — jeg er jo henvist til mine hænders arbejde som alle her. Naar det er uvejr eller de lange høstkvælder, naar jeg sidder i min stue, er jeg sjelden alene. Der sidder som tiest en begskraber eller en kulbrænder eller en vedhugger og ryger sin snadde og smaaprater med mig. Eller børnene kommer og ber, at jeg skal fortælle dem eventyr. Om søndagen sidder forstmesteren og jeg i regelen og snakker sammen timevis om mine planer og erfaringer her. Vi snakker

om mangt og meget, og af og til skriver jeg et langt brev til friherren.

Tømmerhuggerne, som før ryddede borte i Lau-tergraben, trækker sig nu mere hidover, og alt flere gange har jeg gjennem den stille skog hørt tordenen af en styrtende stumme.

Langs Winkelelvens mange bergkløfter og hulninger nedover til hovedvejen arbejder stenbrytere og jordarbejdere; de arbejder paa en kjørevej, som kul og trælast kan føres ud i landet paa.

Jeg gaar gjerne rundt til arbejderne og ser til, mens de arbejder, og taler med dem, saa jeg kan faa lidt erfaring i slige ting ogsaa.

Men undertiden blir folk her lidt mistroiske mod mig. Jeg bærer gjerne med mig et bind af Wolfgang Gøthes værker, og naar jeg finder en lun, skyggefuld plet, saa sætter jeg mig der i græsset eller paa en sten og læser i bogen. Det har folk85

set, og nu tror de, jeg er en troldmand, som læser mig alskens heksekunster til i bogen.

Jeg har grundet paa, om ikke dette besynderlige rygte kunde være fordelagtigt for mine planer. Sikkerlig vilde forældrene let la sig overtale til at sende sine børn i skole til mig, naar jeg kunde sige til dem: Naar en først har lært trolddomsordene*i bogen min, saa kan han være djævlemaner, skattegraver, vejrmager, eller hvad han vil.

Jeg tænker, selv de voksne, ja graahæringer vilde slippe sit værktøj og gaa i skole hos mig. — Men af mig vilde det være skammeligt, og paa den maade vilde jeg bare opnaa det modsatte af det, jeg vil. Ikke at disse mennesker lærer at læse og skrive er hovedsagen, men at de blir befriede for sine fordomme og faar et rent hjerte. Vistnok kunde jeg senere give dem bøger af sædeligt indhold og sige: her findes de virkelige trolddomsord; men de vilde ikke ha nogen tillid til mig mer, og saa vilde ondet være biet større istedetfor mindre.

Jeg vil ikke snige mig frem paa omveje; jeg vil hugge en ben vej gjennem urskogen.

Jeg har flere gange læst nogle viser op for folk af min bog; jenterne lærte jeg „Hederosen", og gutterne lærte jeg „Christel". Straks havde de faat en tone paa viserne, og nu synger de dem rundt om i skogene.

Og nu er høsten kommen. Naar inorgen-taagerne i dalene har løst sig op, er himmelen klar og ren uden en sky. Naaleskogene staar mørkebrune; løvlierne er gule og røde, og paa engene grønnes græsset friskt, eller rimfrostens sølvmor ligger henover det. Her i skogene er høsten farverigere og næsten yndigere end vaaren. Vaaren er en eneste kaad sang og jubel, glitren og blinken; eftersommeren er som en stille, højtidelig søndag.86

Og himmelen er biet saa- redelig; den holder hver dag mer, end den taageslørte morgen lover. Man ser ind i dens dybe, blaa øje ....

Der sidder en gjætergut ved et baal borte i skogen. Han tar nogle runde tingester op af lommen og stikker dem ind i gloen.

„Sig mig, gut, hvor har du faat disse poteterne fra?"

Han blir rød og siger: „Poteterne? — jeg har fundet dem."

„Signe maden din da. Men find dem ikke næste gang; bed konen i Winkelhuset, saa faar du."

,,De smager ikke saa godt, naar en faar dem", er svaret; „finder en dem, er det ligesaa godt, som om en havde salt til med det samme".

Jeg gaar forbi en busk; igaarkvæld havde den pyntet sig med et baand af dugperler; idag er duggen stivnet og svier næsten plantens hjerteblade af.

Forleden paa slig en blank høstdag saa jeg en ældgammel kone sidde i skogen. Den kone har engang havt en søn. Han drog til den nye verden, til det hede Brasilien forat lede efter guld. Om høsten er synskredsen saa grænseløs klar, at moren mener at kunne se ind i den fjerne fortid, hvor hendes kjære gut er. Hun ser ham, hun smiler til ham, hun sover ind. Den næste morgen sidder hun endnu paa stenen og har en hvid kaabe paa. Sneen er kommen, eftersommeren er forbi. Og over havet sendes et blad papir, det drager mod sydamerikas hede zoner. Det låringer

en solbrændt mand efterretningen fra hans fjerne hjemland: Mor er død i skogen. — En liden taare sniger sig frem mellem øjeelaagene, solen tørrer den raskt, og løsenet lyder som før: Guld, guld.

Kom der et brev tilbage til hjemlandet, saa vilde det fortælle: Sønnen er kvalt i guldet.87

Hvad fantaserer jeg for? Det er verdens gang: det vedkommer ikke mig. Jeg vil lia fred her i den stille høst i skogen.

Oppe i en bøgekrone løsner et træt lidet blad, synker fra gren til gren, daler forbi uendelig fine, skinnende spindelvævstraade helt herned til mig paa den kjølige, skyggefulde skogbund. — De mennesker langt borte, som jeg engang levede sammen med, hvordan mon de har det nu? Den sjeldne, unge pige, hun blomstrer altid — altid — nu om høsten ogsaa; — i Sachsenland, der daler de visne blade over grave.....

Ensomhed er ikke lægedom for ensom sorg. — — Jeg maa se mig om efter noget, som kan adsprede mig og løfte mig, og. som hindrer mig i at bli for ensidig i disse omgivelser.

Jeg har begyndt at studere plan te videnskab. Jeg har med mine øjne læst i bøgerne om, hvordan lyngen lever og nyperosen og de andre; og jeg har med mine øjne betragtet disse planter, længe, i timevis. Og jeg har ikke fundet noget sambaand mellem det døde blad i bogen og det levende i skogen. Her siger bogen f. eks. om søtviden, at denne plante hører til femte klasse, i denne til første orden, at den vokser tilfjelds, har blaa blomster og bruges til medicin. Den taler om et vist antal støvdragere, om støvvej og frugtknude o. s. v. Og det skal da være den stakkars søtvides familienavn og daabsattest. Ja, skulde blomsten læse denne beskrivelse af sig selv, tror jeg, den frøs ihjel paa stedet. For den er koldere end høstens rim paa marken.

Nej, da har skogfolket bedre forstand paa blomsterne. De siger, at blomsten lever og elsker og taler sit eget underfalde sprog. — Og søtviden skjælver ængstlig, naar et menneske nærmer sig den;88

den frygter mere for dets i lidenskab glødende aande end for sneens dødskolde kys.

Saa er da jeg den uforstaaende og uforstaaede. Tankeløs og planløs hvirvles jeg rundt med skabningens uhyre, levende hjul.

Forstod jeg endda mig selv. Neppe er jeg kommen til ro efter feberen ude i verden, neppe har jeg begyndt at glæde mig ved skogens fred, før jeg længes efter paanv at sende blikket ud i det fjerne, saa langt menneskets øje kan naa. — Derude paa eggen af det blaa skogbryn skulde jeg gjerne staa og se vidt ud over landet til andre mennesker. De er ikke bedre end skogfolket, véd ikke stort mere heller; men de kjæmper og aner og søger dig, o herre! ....

Paa Himmelstigen.

En vakker høstmorgen gav jeg mig paa vejen for at gaa op paa højfjeldet, hvis højeste top er „Graatanden". — Nede i Winkel ligger alting i skygge; heroppe vider verden sig ud, lys og uendelig. Der er ingen vej. En maa gaa bent frem gjennem busker og krat, over rullesten og myrlænde.

Efter flere timers gang kom jeg til Miessen-bachsætren. Det unge, friske par var alt borte. Den lyse sommertid er forbi; sætren staar høstlig forladt. Vinduet, som Aga ellers plejede at kige ud af efter Bertold, er tilspigret. Vandrenden udenfor døren ligger væltet med en stor istap nedentil.

Det lille havebed, som sæterjenten isommer plejede saa omhyggeligt, og hvor de lyse blomster89

straalede, ligger nu forvildet, halvvisnet og ødelagt. Aa, med hvilken længsel venter ikke vort blik om vaaren paa den første blomst i haven! Paa alle maader hjælper vi bedet i dets spiren; vi værner det, naar det grønnes og blomstrer, og med stolt-glæde beundrer vi det, naar det staar i sin pragt.

— Men saa begynder vor kjærlighed til haven at kjølne, vi hj >dper og beskytter den ikke længer. Den blomstrer videre paa egen haand, og dens brogede vildnis er af usigelig skjønhed. Men forgjæves.

— Mennesket er biet kjed af den, og haven vokserr blir forgrodd og blegner — uforstaat og ubegrædt.

I min have vokser brændende nelder, og humler summer om derinde. Jeg skulde vel ogsaa eje en, som kunde stelle i den! .... Bort med de triste tanker! Man kunde bli gal, om man vilde tænke paa sligt ....

Jeg satte mig paa kanten af vandrenden og holdt frokost. Det er et stykke brød af havre- og rugmel, slig som det bruges her. Det er en mad, som bogstavelig talt kildrer ganen, grovkornet som den er og fuld af avner. Ude o.ver landet, hvor der vokser hvede, vilde de ikke like sligt brød; her er de tilfredse med det. Der har været tider her, da vorherre sparte paa havrebrødet ogsaa; da brugte de halm og mos til at låve mel og brød af.

Da jeg havde spist, gik jeg videre.

J£ørst gik jeg opigjennem skaret, hvor store sten stikker frem langs skraaningerne. Indimellem gror halvvisne bregner og kraakefod. Enkelte fine, snehvide blomster vugger ogsaa sine hoder hist og her og ser sig ængstlig om, som om de havde forvildet sig op i denne fjeldørken og gjerne vilde ned i dalen igjen. Af alperosernes dejlige, røde hav staar nu bare de strittende buske igjen. Jeg gik videre langs en egg, der drager sig opover mod90

selve vildfjeldet. Og saa laa bræernes hvide flader foran mig, jevne, mildtlysende, som elfenben, med bløde, vigende linjer eller som sønderrevne, takkede jøkler. Der er højdedrag paa højdedrag med nøgne tinder indimellem, og langt ude i den blaa dis, over de blinkende bræer, løfter sig en mørkegraa, skarpkantet kegle, der rager højt op over de højeste toppe. Det er mit maal, Graatanden.

Et koldt vinddrag kom strygende fra bræerne, og hele det uendelige himmelhvælv var næsten sort-blaat, saa jeg helt ude over Graatanden flk øje paa den stjerne, som vi altid ser straale i den første kveld- og morgentime, og som de kalder Venus. Og dog stod solen højt i det blaa. De fjerne snefjelde og tinder var saa klare og yndefulde; jeg bildte mig næsten ind, at de bare laa nogle bøsseskud fra mig og var dannede af hvidt, glitrende sukker.

Imod øst skraaner fjeldfladerne ned mod de dæmrende skoges bølgende linjer. Og sæterbejterne, der eileis synes saa højt tilvejrs, ligger dybt som i en afgrund; hist og her ses en sæter som en liden graa tærning. I nord gaber styrtningernes frygtelige dybder, fra hvis skygger vandets sorte, glansløse øje stirrer frem.

Nu har jeg et par timers besværlige og farlige gang langs den skarpe egg op til bræerne. Der tog jeg mine brodder paa, spændte skræppen fastere og tog staven trofast i haanden.

Staven har jeg arvet efter Svarte-Matthis. Der er skaaret et utal af smaa indsnit i den; men de betegner ikke alle de gange, den forrige ejer har været paa Graatanden eller et andet fjeld, men hvor mange mennesker han har slaat i marken med staven. Egentlig ingen hyggelig kamerat! Men mig hjalp den opover de hvide, glatte sneskraaninger, over de gabende iskløfter og endelig opover Graa-91

tandens sidste stejle side. Og hvor gjerne vilde jeg ikke lia raabt ind i evigheden til Matthis fra dette høje fjeld: det er en god stok, ven; du havde naat højt med den, havde du forstaat at bruge den.

Og nu staar jeg heroppe.

Havde jeg nu bare kunnet gaa videre, opover de skinnende sol straaler, op til guds rige ....

Jeg satte mig ned bag en sten og saa mig om. Rundt om mig ser jeg de fine, smuldrende takker paa skiferklippernes lodrette vægge. Ovenover mig stryger kanske et skarpt vinddrag gjennem luften; jeg hverken hører eller føler det; jeg beskyttes af det fremspringonde fjeld, Graatandens højeste spids. Solen breder sin milde varme ud over mig. Den store ro og himmelens nærhed gjør saa godt. Jeg falder i tanker, undres paa, hvordan det maatte være i evig ro .... og salighed! — leve i evig lykke, evig tilfreds og uden sorg; intet ønske, intet begjære, intet frygte og intet haabe ud gjennem alle tider .... Mon det ikke blir lidt kjedeligt? mon jeg ikke skulde faa lyst til at ta mig orlov engang forat se lidt paa verden hernede? Mit gods og guld paa jorden kan med lethed rummes i et nøddeskal. Men jeg tror nu ligevel, at var jeg først deroppe, saa havde jeg lyst til at være hernede igjen. Der er noget eget ved jordisk sorg og glæde!

Men én ting vilde jeg gjøre, hvis jeg fik orlov og vendte tilbage. En godhjertet engel maatte laane mig sine vinger; — saa vilde jeg flyve hen over de hvide bræer, over de solbeskinnede tinder og rygge, helt ud i det fjerne,

hvor fjeldkjædens takker skjærer den lyse himmel. Og længst ude paa den yderste, hvide tand, der vilde jeg hvile og se ud over det flade lands vidder og over byens taarne. Kanske jeg da kunde se husets gavl og vinduerne, som funkler i solen, og hvor hun staar 92

Og havde jeg først set det vindu funkle, saa. vilde jeg gjerne vende om og flyve tilbage til himmelen igjen. —

Mon det er sandt, at man kan se havet herfra? — Mine øjne ser ikke klart. Og ude i syd, i synskredsen, glider jord og himmel sammen. Ivunde dur mit blik, blot én gang naa det uendelige hav!

Da solen endelig var kommet saa langt, at der faldt en blaa skygge henover mit stenede hvilested, rejste jeg mig og gik op paa den højeste spids. Og derfra lod jeg blikket vandre rundt over alpernes tindekrone.

Saa gik jeg ned igjen den samme vej, jeg var kommen, — over bræerne, over sprækkerne, langs den skarpe ryg, — til jeg endelig stod paa de bløde fjeldbejter igjen. Da laa de skogklædte aaser atter for mig; fra dalene steg skumringen op. Den gjorde mig godt; det flimrede og glimtede endnu for mine anstrængte øjne. Jeg holdt haanden over dem i nogle øjeblikke. Og da jeg atter var istand til at se op, lyste den synkende sols guld paa fjeldene rundt om.

Da jeg kom til Miesenbachsætren, hvor jeg havde siddet og hvilt en stund om morgenen, bevirkede det skjælmske tilfælde en begivenhed.

Idet jeg passerer hytten, gaar jeg netop og tænker paa, hvor venligt og hjemligt et beboet menneskehjem hilser vandreren, mens et tomt, forladt hus er spøgelse-agtigt, næsten som en højt-ragende ligkiste. Da hører jeg pludselig en stønnen fra hytten.

Skjønt jeg var træt, kjendtes mine ben ligevel saa lette som fjær, slig lyst havde jeg til at løbe min vej. Men jeg tvang mig, saa mig om og lyttede. Inde under det fremspringende tag hører jeg nogen puste og stønne, og med et kommer der93

et menneskehede med bryst, to skuldre og en haand frem, og alt dette er levende og spræller og baler, •og indenfor hører jeg, hvor knæerne og fødderne skraber og arbejder.

Aahaa! tænkte jeg, det er nok en tyv, som har proppet lommerne for fulde, saa han er biet siddende fast, da han vilde krybe ud. Det var et ungt hode med krøllet haar, med hvid, nedfaldende skjortekrave og et rødt silketørklæde om halsen. Da fyren ser mig, raaber han højt: „Det var da en lykke, at her kommer folk! Kom hid og hjælp mig; jeg kan ikke komme ud. I trænger bare hale lidt i mig. Det pokkers vindu!"

„Ja, min ven", svarer jeg, „men først skal vi holde et lidet forhør. Kan hænde, det ikke er for ingenting, at du er kommen i hullet."

„Vaas!" svarer han. „Som om et ærligt kristenmenneske ikke kunde komme til at sidde fast, naar hullet er for lidet. Jeg er søn til skogmesteren i Lautergraben, og jeg skal ned i Winkelskogen. Da jeg kom forbi hytten her, stod døren paa vid væg. Der er jo ikke stort at stjæle derinde, tænkte jeg saa, men jeg liker ikke, at døren til et tomt hus staar aaben; desuden kunde jo sneen fyge ind hele vinteren, og det vilde gulvet ikke ha godt af. Det maa være en slurve af en sæterjente, som lar døren staa aaben efter sig. Saa gik jeg ind, fik døren lukket igjen, gik saa op paa bænken og vilde se at komme ud gjennem røghullet her."

Jeg trodde ikke gutten rigtig endda.

„Og saa synes du ikke, du har videre lyst til at dingle der til imorgen, naar folk kan komme og hjælpe dig ud, kan jeg skjønne".

Da bed gutten tænderne sammen og gjorde de heftigste anstrengelser for at komme ud.94

„Jeg maa være i Holdenslag imorgen tidlig" , mumlede han.

„Hvad skal du i Holdenslag?"

„Jeg skal til bryllups", knurrer han arg.

„Er det saa nødvendigt?"

Først vil han ikke svare længer. „Ja, for fanden", brister det endelig ud af ham, „jeg maa være med i brylluppet".

„Jaja„ saa faar vi se, om vi kan faa dig løs", - siger jeg. Dermed klavrer jeg et stykke opover væggen og begynder at hale i gutten, til han endelig slipper fri. „Det var som bare fan", sa han, da han endelig stod paa marken og med ildrødt ansigt saa op til hullet..

Saa gik vi sammen nedover til skogen i skumringen. — I førstningen vilde gutten ikke snakke med mig. Men efterhaanden fik jeg ham god igjen ved at forsikre ham om, at jeg jo straks havde set, han ikke var nogen tyv.

„Saa du skal til bryllups i Holdenslag imorgen ? Kanske du skal være brudesvend?"

„Brudesvend? Nej, det skal jeg ikke."

„De havde vel klaret sig i brylluppet foruden dig, om du nu havde dinglet deroppe endda?"

Han svarer ikke, bare ser ned for sig paa trærødderne, som vi gaar over.

„Aanej", siger han endelig, „det tror jeg knapt. For ser du, uden mig blir der nok ikke noget bryllup af, for — for jeg er nok brudgommen selv, jeg."

Da jeg højte dette, stod jeg stille, saa paa gutten og tænkte paa, hvor lejt det havde været, om bruden og hele brylluppet havde ventet og ventet dernede, og brudgommen imens sad fast oppe i vinduet i sæteren. Den unge mand indbød mig nu høfligt til brylluppet. Han førte mig sikkert og95

paalideligt nedigjennem den mørke skog til den trange Winkeldal.

Udpaa kvælden naadde vi en stor tømmerplads i skogen. Store hauger med tømmer laa der, og fra tre svære kulmiler steg røgen langsomt og melkehvid op mod furuernes kroner og den mørke høsthimmel.

Under furu erne laa en hytte. Skogmester-sønnen fra Lautergraben nødte mig med sig ind.

Derinde var tre mennesker, to høns, en kat og en ild paa pejsen. Ved siden af pejsen stod et ungt kvindfolk og la kvister paa ilden. Min følgesvend fortalte mig, at det var hans brud.

Bag den store, gamle kakkelovn, der næsten rak op til stuens sodsværtede tag, og som stirrede paa mig fremmede med store, svære, grønne øjne, sad en gammel kone og trak med usikre fingre remmer i et par nye sko, mens hun hele tiden tørkede sine øjne, som vel var temmelig taagede som et gammelt vinduesglas, der i aarevis har været udsat for røgen i kulbrænderhytten. Min kamerat SElj cl t> det var hans svigermor, som folk plejede at kalde Sod-Kathel.

Helt bag i den mørkeste krog saa jeg en kraftig mandsskikkelse med blottet overkrop; han vadskede sig i et traug med slig en kraft, at han pustede og snøftede som et lastdyr.

„Det er min svigerbror", sa min kamerat til mig, „han er kulbrænder her, og de kalder ham Sod-Bartelmei".

Saa gik han hen til sin brud og sa, at jeg var den mand, som vankede omkring i skogene her, og som de sa var saa højlærd, og at jeg havde lovet at være med i brylluppet.

Den unge jente vendte sig lidt om til mig og sa: „Se til, I faar sidde indpaa; her er saa rotet96

lios os; vi har ikke en skikkelig stol at by folk engang."

Den unge mand talte sagte med jenten; jeg hørte, hun lo og sa: „Ja det var ligt dig. Hvad skulde du der?" Han havde nok fortalt hende om sit fangenskab paa sætren.

Saa siger brudgommen til den gamle: „Kom her med skoene, mor, I springer jo over hvert andet hul, I har ikke øjne til saa fint arbejde længer."

„Ja, Paul, det kan være sandt", mumler den gamle godmodig med sin tandløse mund; „men ser du, Paul, mormor gjorde det samme for mor, og mor gjorde det for mig, og jeg gamle skrab, jeg vilde nu gjerne gjøre det samme

for Annamirl."

„Kanske I snart kan faa bedre arbejde, mor; til at vugge trænger I ikke se", svarer Paul skjælmsk.

Da løfter Annamirl fingeren: „Du!"

Borte i den mørke krog plasker og snøfter det fremdeles. Et menneske, der er biet saa sværtet som Sod-Bartelmei, har ikke saa let for at vaske sig ren for verden, endda hans søster skal gifte sig med skogmester-sønnen fra Lautergraben.

Og min skogmestersøn trækker remmerne i sin bruds sko. Den gamle, som nu er kommen paa glid, snakker videre: „Og glem ikke, Annamirl", siger hun, „at prøve det. En gang hjælper det nok".

„At saa daabsskillingen min, mor?"

„Javist, ja. Du skal grave den ned under en gran bryllupsnatten. Saa har du lagt pengesæden, og saa skal du se, den blomstrer tre dage efter, og om tre maaneder kan den være moden. Vore forfædre gjorde og saa, men det lykkedes ikke for alle. Det havde sig nu saaledes: min mormor forsømte den rette tid, min mor kunde ikke finde den rette gran, og jeg grov en gal skilling ned. Derfor skal du, datter min, lægge vel mærke til tiden og97

granen, saa skal du se, skillingen gror op, og du faar penger nok for al din levetid."

Annamirl lukkede en gammel kiste op og begyndte at rode rundt iblandt klær og andre ting dernede. Jeg tror, hun ledte efter daabsskillingen.

Imens vasker og gnider kulbrænderen sig borte i krogen. Han skifter tidt vand, men det blir stadig svart som blæk. Men endelig blir det bare graat; da holder Sod-Bartelmei op og begynder at tørke sig; saa klær han paa sig, sætter sig paa dørstokken, puster lettet ud og siger: „Ja ja, nu har jeg faat det værste af mig."

De bad mig bli i hytten natten over, og Annamirl lagede æggegrød og satte hen til mig, fordi jeg er „den lærde", som man, naar den tid kommer, og børnene har gode hoder, kanske kunde faa brug for. Røgen skræmte hønsene op af sin aftenro ; de kom flyvende ned paa bordet til mig og strakte halsene ud efter fadet. De vilde nok ha æggene sine igjen.

Den gamle kommer mig ogsaa stadig nærmere, aabner to gange munden, men lukker den igjen med uforrettet sag og mumler ned i sit blaa tørklæde : „Aanej, det er vel bedst, jeg ingenting siger, — det er vel det klogeste."

Jeg kom hende tilhjælp og sa: „I holder Jer stadig rask, mor?"

„Aa jo, tak som spør", svarer hun straks og kommer endda nærmere; „hidtil saa, — det være sagt i en god stund. Hvad som kan ske, ved jo ingen. Og la mig nu snakke, som jeg bedst kan: Han er en lærd mand, siger folk, saa Han kan vel spaa ogsaa? — Ikke det? — Men det synes jeg, folk som Han skulde lære. — Og siden vi nu er saapas kjendt med hverandre: ved Han ikke noget

om lotterispillet? -— kan Han ikke sige mig et godt nummer?"'

,.Jøss, jøss, mor!" raaber den unge pludselig, ,,sk}^nd Jer, jeg tror, katungen faldt i vasketruget.

Da stavrer den gamle ben i krogen, hvorBar-telmei stod og vaskede sig tidligere; men katungen er alt vække, kanske den ikke har været i truget engang. Annamirl har nok skjæmtes over sin mors barnagtige spørsmaal og har villet gjøre en ende paa dem.

Den næste dag, da morgenrøden glødede gjennem den hvide kulrøg, kom der folk fra alle kanter af skogen. De var saa pyntede og fine, at jeg aldrig før havde set dem slig her. De kommer med alskens gaver og traktementer. Begskraberen kommer med sin blanke, sorte begolje-krukke: „saa brudefolkene kan bevare sundheden". Urtegraveren kommer med urter og duftende blomster; børnene kommer med vilde bær i skrukker af furubark;

tøm-mer-huggerne bringer kjørler og husgeraad. En gammel indtørket og skrumpen liden mand kommer halende paa et vældigt lerfad, rigtig et familiefad, stort nok til at rumme mad for et helt dusin. Andre kommer med træskeer; andre med mel- og smultkjørler; en kulbrænderkone kommer ganske forlegen ind og stikker en omhyggelig sammenbundet pakke til bruden. Da denne, idet hun med ubehjælpelige ord roser giverinden, faar aabnet pakken, kommer to velnærende kapuner tilsyne. Det opdager gamle Sod-Kathel, som, pyntet i sine helgedagsklær, forventningsfuld gaar omkring, og hun hvisker til sin datter: „Ved du, Annamirl, hvor du maa gjøre af den beste gaven ? Den skal du grave ned i jorden. Saa kommer der en fager kvinde kjørende i en guldvogn, og der er spændt to katter for guldvognen; de graver brudegaven op med lab-99

berne sine, og kvinden tar gaven i sin snehvide haand og kjører tre gange rundt om hytten, for at der ikke skal hænde jer nogen ulykke i den hellige ægtestand." — Slig gaar sagnet om Freya endnu igjen i de tyske skoge.

Annamirl tier lidt og vender de tunge, sirlig plukkede og velfyldte høns X haanden, som om de alt stod paa spiddet; saa svarer hun : „Ja, mor, men i jorden kunde de let raadne, eller kanske kattene aad dem op, og derfor siger jeg, vi spiser dem selv."

Lidt efter kom brændevinsbrænderen og havde med sig som gave en stor lerkrukke med brændevin. Sod-Bartelmei havde nok lugtet brændevinet og kom straks tilstede. Men Annamirl kom ivejen for ham: „Mangfoldig tak, brændevinsbrænder, dette var da saa altfor meget. Og siden dette er den bedste brudegave, saa vil jeg ofre den for den gamle skik."

Og dermed slaar hun alt brændevinet ud over jorden lige til den sidste blinkende draabe.

Den gamle fniser og piber: „Er du gal? begge kattene blir jo fulde; jo, det blir moro, det."

Da alle var forsamlede, lyste solen alt ind af døren. Om natten havde de laget bryllupsgrød, og den blev nu fortæret med god appetit og lystige ord. Jeg spiste ogsaa af den, og siden slog jeg mig sammen med børnene og passede paa, at de ogsaa fik noget.

Saa drog vi afsted allesammen. Bar-e en eneste gammel mand blev igjen ved kulmilerne; han stod i døren og røgte sin pibe og saa efter os, til vi var forsvundne i skogen, og bare solskinnet laa igjen over furukronerne.

Mange af mandfolkene i brudefølget havde bøsser med, men de sigter ikke efter dyrene idag; de skyder op i den frie luft, og det regnes for gromt og højtideligt, naar det smelder og brager dygtig.100

Og synge og hauke gjorde alle, saa det skalv i den lyse sommerluft. Hjærteglade viser hørte jeg her. Alskens moro holdt de paa med undervejs, gamle lege og sligt, saa det var middag, før vi naade sognekirken i Holdenslag. Fem mænd kom imod os med trompeter, fløjter og en vældig tromme, som trommeslageren hamrede løs paa med sandt glædesraseri. Og han hamrer, og folk ler, til trommestikkerne pludselig gaar igjennem skindet, men trommeslageren hamrer uforstyrret videre paa det andet skind. En unggut smjger sig rundt togetog lurer efter gammel skik paa at bortføre bruden; men brudeføreren er paa vagt. Egentlig vaager han mere over sin pengepung end over bruden, for mister han den, saa maa han betale laget. Brudgommen gaar. ved siden af den første brudepige og bruden ved siden af den første brudesvend; men efter vielsen gaar brudesvenden og brudepigen sammen, saa der straks kan lægges spiren til et nyt bryllup. Brudesvenden kjendte jeg godt, han heder Bertold, og brudepigen heder Aga.

I kirken drikkes der vin, og præsten holder en lang opbyggelig tale, som folkene ikke forstaar halvparten af; for de skjønner ikke rigtig højtysk. Først i værtshuset, hvor vi alle spiste og drak og havde moro, flk brudefolkene sin rette præken. Der løfter den gamle, skjæggede Rüppel sit vinglas og begynder at tale:

„Jeg er ingen lærd mand, som en lærd tale holde kan. Hvis mit vinglas ikke var i min hand, min tro, jeg flk ingen tale istand. Vinen løser jo hver mands tunge, saavel hos de gamle som hos de unge. — I bibelen staar der saa sand en lære: mennesket bør ej alene være. Derfor faar en prøve med to og to og se, om de vil tilsammen bo. Men bor først et par i hytten liden, saa kommer der nok101

flere med tiden. Da blir hytten dem altfor trang, de maa ud i livet, saa er verdens gang. De maa ud i skogen, maa

lide og stræve for at finde føden og kunne leve. De spredes over den vide jord, mod syd, mod øst, mod vest og mod nord. Da sendte vorherre sin søn til jorden, han er vores alles frelser vorden. Til korset nagler de den guds mand, — det er, som mit hjærte vil briste forsand. Da drypped paa jorden den blodsdraabe rød, da slog de vor frelser fordærvet. Dig takker vi, Krist, for din hellige død, med den du os himlen for-hverved.11

Der var stille i hele stuen, og den gamle mand tømte sit glas.

Men han fyldte det snart paany og sa: „Ham ske pris og ære, men gud, vor herre, skal og i glæde med os være. Og derfor beder vi paa denne æres-dag, at Jesus og vil være gjæst i dette lag, som han i brylluppet i Galilæa var, hvor vand han gjorde om til vin saa klar; saa gjøre han og her med Winkelelvens vand, saa kan vi drikke vin til hverdags alle mand. Vinen er ren og stærk som kjærlighedens værk, der her slutter sammen to unge hjerter i fryd og gammen. Den har vokset og modnes, vor vin, baade i sol- og maaneskin mellem himmelen og jorden, som vor sjæl er her ovenfra, men legemet fra jorden. Af den søde, gyldne vin dette bæger drukket være brud og brudgom til held og ære."

Saa blev der raab og glæde, og fløjterne og feierne klang, og de hældte vin over brudens grønne krans. Saa rejste enhver sig med sit glas i haanden og rimede et par ord til brudeparret.

Og saa blev der en lystighed og en stø]', saa jeg trodde, den skulde ha sprængt alle fire væggene ud i den rolige aften. Men lidt efter lidt blev det102

stillere, og tilslut saa alle paa mig, om ikke jeg lærde mand ogsaa havde noget at sige.

Saa rejste jeg mig: „Held og lykke for brudeparret! Og naar deres børn om femogtyve aar træder ind i den hellige ægtestand, saa gid det maa ske i den nye kirke i Winkel. , Paa det ønske tømmer jeg mit glas!"

Da rejste der sig en hvisken og mumien, og en af de ældste kom hen til mig og spurgte mig høflig, hvad jeg havde ment med min tale. —

Hele natten klang musiken i værtshuset i Holdenslag, og bryllupsfolkene dansede til den lyse morgen.

Næste morgen ledte vi længe efter brudesvenden, som skulde hente brudeparret ud af kammerset.

Men hvem skulde tro, at den kaade gut staar inde i præstens kontor med brændende lander og klemmer hatten sin i haanden.

Præsten i Holden slag — han maa være en streng mand — gaar med værdige skridt op og ned i stuen og siger med faderlig stemme: „Tæm dig, min søn, og bed, saa vil fristelsen vige. — Gifte sig! Hvad skulde du gifte dig paa? Har du hus og gaard og folk og børn, saa du trænger en kone ? — Nej vel! — At gifte sig med tiggerstaven i haanden, det gaar ikke an. Hvor gammel er du?"

Da blir gutten endda rødere. Det er skrækkelig dumt ikke at kjende sin alder. Men han ved ikke, hvor gammel han er. Naa, han lyver vel ikke, om han siger, han er tyve.

„Vent, til du er tredive, og skaf dig først hus og hjem", siger præsten og gaar ind i en anden stue. Bertold staar igjen. Han vilde nok gjerne sagt lidt til, et vigtigt ord, som forandrede det hele, saa præsten selv maa sige : naa, det er noget andet; saa gift jer i guds navn.103

Men gutten ved ikke at finde noget ord, som klart og tydeligt vilde forklare, hvorfor han altid, altid vil være ét med Aga, den fattige sæterjenten. — Og da præsten ikke kommer igjen mere, maa gutten med tungt hjerte vende sig og gaa.

Men det var en skræk, saa kaad og vild som gutten var denne anden bryllupsdag.

Om eftermiddagen gik vi parvis afsted, mand og kone, gut og jente. Andreas Erdmann slog sig sammen med den gamle, skjæggede Rüppel, og saa vendte vi tilbage til Winkelskogene igjen.104

Skolemesterens optegnelser.

Anden del.

1815.

For flere aarhundrer siden skal her i egnen omkring Wickelelven ha levet folk, som ernærede sig ved agerbrug, fædrift og jagt. Da var Winkel-elven omhyggelig afdæmmet, langs dens bredder strakte sig grønne, velstelte marker, og der gik en god kjørevej ud til de store bygder. Og langs lierne laa ager og eng. — Slig skal det ha været engang. Ikke langt fra, hvor forsthuset nu ligger, er der nogle stenruiner, som betegner det sted, hvor kirken skal ha staat. Men her gaar ogsaa det sagn, at det ikke var nogen kirke, men et afgudstempel, hvor kjæmper drak mjød og slagtede offerdyrene til Odins ære, mens fuldmaanens lys spillede gjennem lindeløvet. I disse gamle dage kom der hvert aar en snehvid ravn flyvende ned fra de vilde fjeldvidder, og folk strødde korn ud til den. Kornet pikkede den op, og saa fløj den bort igjen. Men et aar strødde de ikke korn til ravnen, fordi der havde været uaar, og fordi der var en mand, som sa, at det var dumt at gjøre sligt. Siden kom ravnen ikke igjen mere. — Men knapt var vinteren forbi, saa kom der østenfra væltende vilde folkeskarer med hæslige, brune ansigter, med blodrøde huer med105

hestehaler paa, de red paa underlige dyr, bar sælsomme vaaben med sig, og de kom lige til Winkel-skogene. Der plyndrede de husene og slæbte ind-vaanerne med sig i hundrevis, saa egnen blev øde og mennesketom.

Da forfaldt husene og templet; elven flommede over dæmninger og veje og spredte sand og sten udover ager og eng. Frugttrærne forvildedes; paa markerne grodde lærketrær op, de blev saa igjen fortrængte af gran og furu. Og slig opstod de mørke, hundre-aarige storskoge.

Oet er umulig at bestemme, om kjærnen af de nuværende skogfolk stammer fra hine aarhundrer. Jeg tror snarere, at ligesom de ældste beboere blev skyllede bort af de vilde tiders folkebølger, saaledes er levninger af andre stammer i tidens storme blevet førte hid. For der er noget over menneskene her, som om de ikke staar med sin fod paa hjemmets trygge jord, men som om de dog har en trang til at slaa fast rod her i. skogbunden og grunde sine efterkommere et trygt og ordnet hjem.

Men de gamle germaners sagn om skogens guder vedblir dog endnu at dæmre i disse menneskers sind. De lar de sidste vilde frugter hænge igjen paa træet om høsten, eller de hænger dem op paa sine kors og husaltere for at opnaa frugtbarhed næste aar. De kaster brød i elven, naar den truer med flom; de strør mel i vinden for at mætte de truende storme — ligesom de gamle ofrede til guderne. De hører ved vintertide den vilde jagt, som de gamle gysende hørte fader Odins rasen. De husker ved sine bryllupper den skjønne kvinde med begge kattene, som dé gamle mente at se Freya. Og naar skogfolket fra Winkel begraver en af sine ude i Holdenslag, saa tømmer de mjødbægeret til hans minde. Overalt klinger og lyser de frem, disse106

gamle, germaniske sagn og sæder. Men i forgrunden toner og hersker nu korsets højsang.

De fleste af menneskene her i skogene føler nok, hvad der mangler; de færreste ved at nævne det ved navn. Men i brylluppet sidst var der en, som traf det, da han sa: „Os bryr hverken gud eller præsten sig om. Vi er forskrevne til fattigdommen og djævelen. For os er sligt et hundeliv godt nok; vi er jo bare skogfolket i Winkel."

Men kanske skogfolket endnu kan opleve, at mit bryllupsønske gaar i opfyldelse. Jeg er biet som et aar yngre siden det brjdlup. Skogfolket i Winkel skal faa sin egen kirke. —

Vil et folk bygge sig op fra sin vilde oprindelighed til et ordnet og vakkert samfund, saa maa gudstemplet være bygningens stillads.

Derfor begynder jeg her med kirken.

Jeg har maattet tigge og be. Hr. von Schran-kenheim har sit slot midt i byen, hvor der lyder en kirkeklokke ind af hvert vindu, og mellem vinduerne pranger paa sirlige hvider hundre bøger for aand og hjærte. Hvorledes skulde man da kunne ane, hvad klokkeklang og prækestol vilde betyde dybt inde i de fjerne skoge! Men endelig gik han ind paa min plan, og nu er her alt kommet folk, som skal undersøge tomten.

Et lidet stykke ovenfor Winkelhuset, ret op fra kloppen, som fører over elven, ligger en fjeldknat, sikret mod skred, udrasning og flom. Der skal kirken ligge. Jeg har udkastet en plan over, hvordan jeg tænker mig, at slig en

skogkirke bør være indrettet.

Kirken skal ikke være forliden ; der skal være plads til alle, hvis hjærter er beklemte og bedrøvede, og af dem Andes der og vil der stadig findes mange i skogene. Den skal ikke være for lav, for107

skogens ranke stammer og fjeldvæggene her har højnet folkets sind, og er deres hytter end låve, saa skal der være højt til loftet i deres gudshus. Der skal ikke være dunkelt som i kirkerne i de store byer; nej, der skal være lyst og mildt i kirken her, for skogen er alvorlig og dæmrende, som skogfolkets hus og sind. Saaledes skal gudshuset udfylde og forbedre livet: og hvad hverdagen og •hytterne mangler, det skal søndagen og kirken bringe. Den. skal være et tilflugtssted fra stormene her i livet; den skal være evighedens forgaard.

Skogkirkens taarn skal være slankt og luftigt som en finger, der peger opad, manende, truende eller forjættende. Tre klokker skal forkynde guddommens treenighed og synge den trestemte sang om tro, haab og kjærlighed. Et rigtig godt ord vilde jeg gjerne lægge ind for orgelet, thi orgeltonen skal være guds budskab til de fattige i aanden, der ikke forstaar prækenen.

Forgyldte billeder og prunkende udsmykninger skal ikke findes i kirken; gudslæren trænger ikke denne verdens skatte. Gjennem det simple og det ensartede kan man paa den værdigste og mest veltalende maade legemliggjøre guds- og evighedstanken.

Men det hensigtsmæssige maa hellerikke glemmes. Saaledes har jeg foreslaat at bruge teglsten til væggene, fordi det er det tørreste materiale. Bænkene og stolene maa være indrettede til at hvile ud i, for søndagen er en hviledag. Om saa en eller anden skulde nikke ind under orgelklangen, hvad gjør saa det? Han drømmer sig ind i himmelen. — Stenfliser er for fugtigt og koldt til gulv; tykke bord af lærketræ er bedre. Her, hvor der saa tidt er svæi'e haglvejr, er hverken teglsten eller større bord anvendelige til taget; spaantag vil være det bedste.108

Min plan er biet antat.

Her arbejdes allerede paa vej, og bygningsmaterialer bringes frem. Nede i den lerede Binsdal anlægger vi et teglbrænderi; og ved Breitvæggen bryter vi sten.

Skogfolkene staar og ser paa de fremmede arbejdere. De har nok ogsaa sine tanker ved det.

,.Saa de vil bygge os en kirke", sigeren; „det var bedre, de delte disse pengene ud blandt de fattige. Vorherre kan jo bygge sig et hus selv, naar han ikke vil være under aaben himmel og bo i Winkel-skogen."

„Mon hvad for en kirkehelgen vi faar?"

„Huberti, tænker jeg."

..Huberti? Haa, han har jo bøsse, han; han kunde gjerne slaa sig paa vildttyveriet. Nej, ham liker jægerne ikke. Jeg synes nu, de firti nødhjælpere vilde passe bedst for os!"

„Er du klog? De vilde da koste altfor meget. Den store Kristofer er jo ogsaa med blandt dem, og for ham er jo ingen kirkedør stor nok."

„Den, som vil finde ting, han har tabt, for ham er Sankt Anton til helgen skabt", siger Rüppel, den gamle busteskjæg, hvis ord altid føjer sig i rim efter hverandre, han kan nu vende sin tunge, hvordan han vil.

Andre ønsker Florian til kirkehelgen; han hjælper mod ildebrand. Men de, som bor ved elven, vil heller ha Sebastian.

En gammel kone bemærkede ikke ueffent, at da der ikke fandtes et menneske i Winkelskogene, som kunde spille paa orgel, saa var det jo bedst at ta den hellige Cæcilia til kirkehelgen.

Men straks svarte en gammel gjæter: „Sligt snak er der ingen mening i; folk kan altid hjælpe hverandre. Men kvæget, stakkar, maa I tænke paa.109

Den hellige Erhardt (han er fæpatron) kommer nok herind i Winkelskogene til os."

Saa siger en anden: „Jeg holder--mig ikke med kvæget. Kirken trænger vi for folks skyld. Og naar en først skal koste sig, saa maa det bli lidt ordentligt. Jeg er ingen hedning, jeg gaar i kirken, og jeg holder paa et vakkert kvindfolk. Hvad mener I om Magdalena?"

„Dit svin!" raaber konen hans, „er det det fæle kvindfolket, du vil sætte paa alteret?"

„Nej, I har ret, mor, I trænger en, som. kan foregaa Jer med et godt eksempel."

Slig snakker de sig imellem, halvt i alvor, halvt i spøg. Hele himmelen roder de igjennem uden at kunne finde nogen helgen, som er alle tilpas.

Men der maa findes noget, som er alle tilpas. — Jeg har nu mine tanker om den ting.

Det lysner mer og mer i aaserne, som om der blir dag af dæmring. Der hugges mangt et skaar i højdedragenes egg, og himmelen vider sig ud. Mangen en maar mister sit hule træ og mangen en ræv sin hule. Uskyldige smaafugle og rovlystne gribbe blir hjemløse, naar krone paa krone stj'rter over den fugtige mosbund, som endelig igjen bestraales af solen. Sommer og vinter har vedhuggerne arbejdet. Ude i landet har ved og kul staat i høj pris.

I sommer har jeg ikke megen fritid mer.110

Ude i verden raser krigen.

I Hoidenslag er smidje-værkene lukkede, og her kommer ingen kulkjærrer ind i skogen nu. Vedhuggerne har intet arbejde. Folk driver uvirksomme omkring og slaas for den minste ting. Jeg har raadet de arbejdsløse til at la sig hverve og kjæmpe for fædrelandet, naar de nu har slig lyst til at slaas. Men det vil de ikke vide noget af. De har intet hjem, de kjender ikke til noget fædreland, siger de. Dé fremmede skal være dem velkomne, hvis de bringer penge med.

Vorherre givebedre tider og holde de fremmede borte.

For mig er det en lykke, at jeg har et roligt blod. Det vilde aar jeg gjennemgik, har dræbt min lidenskabs spirer. Nu kan jeg rette hele min stræben mod det ene maal: at danne et fællesskab, et hele af disse forvildede, splittede mennesker. Naar dette er lykkedes, saa har vi alle et holdepunkt. — Jeg vil skabe dem og mig et hjem. Fremfor alt kommer det an paa at vinde friherren; dernæst maa jeg indvirke paa skogfolket.

Ualmindelig kraft tror jeg ikke, det kræver, men vel sejg udholdenhed. Disse mennesker synes mig som lerkugler; et stød, og de triller et godt stykke. De kommer nok videre selv, naar de bare ledes, saa de stræber mod et og det samme maal. Lemmer er her nok af, men de er stive og ubøjelige allesammen. Men naar bare kirken er færdig, saa menigheden har et hjærte, saa tar vi fat paa hodet, — saa bygger vi et skolelus.111

Høsten 1816.

En af de sidstforgangne uger gik jeg rundt i alle skoghytterne med et papir ug skrev op hver familje, hvormange de var, deres navne og fødeaar. Men fødeaaret havde de færreste greje paa; det kan de for det meste bare opgi efter begivenheder og tidsomstændigheder. En var født samme aar, som den svære flom var, og en var født den vinter, de maatte spise mosbrød. Denslags hændelser er deres mærkestene.

Navnefortegnelsen blir ikke videre righoldig. Mandfolkene heder gjerne Hans eller Sepp eller Bertold eller Toiii eller Matthis; kvindfolkene Kathrin eller Maria, hvilket sidste navn forvandles til Mini, Mirl, Miri, Mirz, Mili osv. Slig forvansker de ogsaa andre navne, og det faar en finde sig i. Da jeg kom, kaldte de mig først Andredl, men saa syntes de, det var for stort et navn for saa lidet et menneske, og nu heder jeg bare Redl.

Eamilienavne har de næsten ikke anelse om. Mange har vel mistet eller glemt sit; mange har vist aldrig havt noget engang. De bruger sin egen form for at betegne, hvem et menneske er søn af, og hvor han hører til. Hanse-Toni-Sepp, det er et navn, som betyder, at den mand, der egentlig er tale om, heder Sepp, men at hans far hed Toni, og Tonis far igjen Hans. — Eller Kathi-Hani-Waba-Mirz-Margareth! Her er Kathi tip-tipoldemor til Margareth. — Denne stamme maa dog ha levet længe her i skogensomheden.

Og saaledes betegnes en person ofte ved et halvt dusin navne, og enhver slæber sine forfædres rustne lænke rundt med sig. Det er deres eneste arv og minde.

Men denne røre maa der bli en ende paa. Navnene maa forberedes, til de skal ind i præstebogen. Vi112

maa* finde paa tilnavne til døbenavnene. Det vil ikke falde vanskeligt, naar man vil holde sig til sagens kjærne. Man kalder folk simpelthen op efter deres egenskaber eller beskjæftigelse; det er let at holde fast paa og huske for fremtiden.

Folk liker de nye navne, og enhver, som har faat navn, bærer sit hode højere og er mére selvbevidst og tillidsfuld end før. Nu ved han, hvem han er. Nu kommer det an paa at skaffe det nye navn en god klang og gjøre det ære.

Et menneske gjorde mig rent forskrækket, da jeg talte til ham om navnet, og det var Bertold fra Miesenbach-sætien. „Hvad skal jeg med navn?" skreg han, „jeg trænger intet navn; jeg er jo ingen. Til kvindfolk har vorherre ikke gjort mig, og mand gir præsten mig ikke lov til at være. Jeg kan jo ikke faa lov til at gifte mig, bare fordi jeg er fattig. Kald mig Bertold Usling! kald mig Satan, om I vil! det er det samme for mig."

Dermed for han afsted som et galt menneske. Den frejdige, lyse gutten er ikke til at kjende igjen. Jeg har skrevet navnet Bertold paa listen og sat et kors ved siden af.

Her rusler ogsaa en anden omkring i skogene, som jeg ikke ved navn paa. Han undviger mig og alle andre, og ingen ved, hvem han er. Han begraver sig for lange tider, dukker saa atter op i sælsomme stunder, og ingen ved hvorfor. Det er Enslingen.

I maj 1817.

I vinter har jeg gjennemgaat en svær sygdom. Aarsagen til den var den ulykke, som hændte Markus Jæger, der blev saaret af en vildttyv. Jægeren115

laa borte i en hytte i Lautergraben. Jeg var ofte henne hos ham, fordi der truede med at gaa koldbrand i saaret, og fordi der ikke var nogen anden, som vilde og kunde pleje den syge. Istedetfor at holde et saar rent med lunket vand og lærredsfiller, kliner folk her altslags salver og smørrelser i det. Saa det maa saamæn være kraftige naturer, som kommer sig trods slige botemidler. Jeg strævede dygtig, for at jægeren ikke skulde bukke under for mig.

Da jeg var hos ham sidste gang, var det en stormfuld marsdag. Paa tilbagevejen var stierne aldeles tilføgne. Paa sine steder rak sneen mig helt op under armene. Jeg kjæmpede i mange timer, men natten brød frem, og jeg var endnu langt fra Winkeldalen. Jeg blev trættere og trættere, og tilslut kunde jeg ikke længer modstaa søvnigheden. Jeg tænkte ikke andet, end at jeg skulde omkomme der i sneen, og at de skulde finde mig til vaaren og bære mig forbi vor nye kirke for at begrave mig i Holdenslag. Jeg vilde heller ha ligget paa vor egen skogkirkegaard. Men helst vilde jeg leve endnu en stund.

Først flere uger efter erfor jeg, at jeg ikke var frosset ihjel. Samme kvæld var to vedhug-gere gaat mig imøde, havde fundet mig og kommet bærende med mig til Winkelhuset. Da jeg saa var svært daarlig i dagevis, havde de endog bud efter badskjæren i Holdenslag til mig. Og budet, som hentede lægen, havde, som han senere selv har fortalt mig, faat besked om at snakke til graveren med det samme. Og graveren havde sagt: „Naar bare ikke manden gjør mig den streg at dø netop nu; det er jo umuligt at faa gravet hul i den frosne, stenhaarde jorden."

Det glæder mig virkelig, at jeg har kunnet spare den gode mand for møjen.

Da selve sygdommen var over, maatte jeg holde mig længe inde paa grund af en haardnakket øjensygdom, som endnu ikke er helt forbi. Jeg maa endnu holde mig inde en god stund; saalænge til det begynder at tø ude, og vaarflommen er forbi, tænker jeg. Jeg føler mig ikke ensom. Tiden falder mig ikke lang. Jeg skjærer i træ, og blandt andet fandt jeg paa at låve mig en zithertil at spille paa, indtil vi engang faar orgelet i kirken færdigt.

Der kom tidt folk, som sad og pratede med mig og spurgte, om jeg snart blev frisk igjen. Sod-Annamirl, som nu

er flyttet til Lautergraben med sine, sendte mig i forrige uge tre store brød. Det var af dem, som blev bagt i massevis til højtideligheden. Der er nemlig kommen en bitteliden fyr til verden hos dem.

Svarte-Matthis' enke kom ogsaa og besøgte mig en dag. Hun var rent ude af det for gutten sin, Lazarus, fordi han er saa heftig af sig. Han blir aldeles rasende for den mindste ting; slig var det med far hans og, men Lazarus er det bare endda værre; det kan bli rent farligt nu, gutten vokser til. Om der da slet ikke var nogen hjælp for sligt? Hvad skulde jeg sige? Regelmæssigt arbejde og kjærlig, men alvorlig behandling, sa jeg, jeg trodde maatte være det bedste for gutten.

Af alle folk her i Winkelskogene har jeg mest ondt af denne enke. Hendes mand er efter et ulyksaligt liv biet slaat ihjel med vold og begravet med vanære. Og gutten har ikke noget stort bedre at vente. Og moderen, som før var vant til bedre dage, er saa mild og bløød af sind.

Iforgaars kom her en liden fyr halende paa et fuglebur. Han var saa liden, at han ikke kunde naa dørklinken engang, saa han først stod og ban-115

kede forsagt en stund, til jeg fik lukket op for ham. Saa begynder han: „Jeg er søn til Markus Jæger, og jeg skulde hilse saa flittigt fra far og spørge — hilöe fra far og sige ..."

Knægten havde lært udenad det, han skulde sige, men han kom rent ud af det, blev ildrød og saa væk. Endelig fik jeg ud af ham, at nu var far bra, og det samme vilde han ønske mig; og at han snart vilde komme og se til mig; men siden jeg ikke kunde komme ud i skogen endnu, saa skulde disse to blaamejserne synge for mig, og han vilde gjerne sendt hele vaaren ind i stuen til mig.

Hvad skal jeg vel gjøre med disse smaa skabninger? De flagrer urolig om i buret, saasnart jeg nærmer mig, og slaar i sin angst sine smaa hoder mod sprinklerne. Jeg lar dem flyve ud i Vorherres fuglebur, i den lyse maj.

Og saa var jeg endelig kommen saa langt, at jeg selv kunde gaa ud i den frie majdag. — Hanen galer; morgenstjernens klare øje kiger ned over den mørke aas. Morgenstjernen er en skikkelig fyr; den lyser trolig, saalænge det er mørkt, og træder beskeden tilbage, saasnart solen kommer. Sagte sniger jeg mig ud for ikke at vække de andre i huset; de havde ikke hvilet ud i ugevis som jeg.

I skogen er alt den bævende, sitrende opvaag-nen efter nattens dybe ro.

Hvor forunderligt det er at være ude igjen for første gang efter en sygdom. Man synes, hele jorden gynger med en — vugger sit gjenfødte barn paa sine arme. O, hellige majmorgen, badet i dug og vellugt, gjennembævet af evige guddomstanker, hvor er jeg ét med dig og med det foraarsevent}Tr, som i denne time fra himmelens kuppel, fra skogens kroner sænker sig ned i min sjæl!

Og dog følte jeg paa samme tid en sælsom116

smærte. Mig er ungdommen skjænket, men jeg lever den ikke. Hvad er mit maal? Hvad betyder mit liv? Kort før denne tid var jeg et intet, og om en liden stund vil jeg atter være et intet i evigheden. Hvad er mit virke? Hvorfor er jeg bleven mig selv bevidst her en liden stund og paa dette lille sted? Hvorfor er jeg vaagnet? Hvad skal jeg udrette? —

Da lovede jeg mig selv paany at ville arbejde af al min evne og at be om, at slige triste, tærende tanker ikke maatte komme mer.

Da solen stod op, stod jeg i skogbrynet og saa udover. Elvens vand bruste, og fra Wiiikel-husets tag steg en sølvgraa, fin røg op, og murerne hamrede i kirkebygningen.

Min værtinde havde straks mærket, at jeg ikke var i mit værelse om morgenen, og skjændte over min letsindighed. Og da hun saa fik høre, at jeg i det kjølige morgengry havde ligget paa den fugtige mosbund, da spurgte hun mig ganske alvorlig, om jeg syntes, jeg havde det saa ondt i hendes hus, eller om jeg ellers bar paa noget tungt, siden jeg gik ud paa at ta livet af mig. Eller om jeg ikke vidste, at den, som la sig paa den dugvaade jord om vaaren, skaffede graveren arbejd! —

St. Hans dag 1817.

" JUJli i;

Det var en underlig tur, jeg gik i skogen idag, og jeg aner, den lar sig ikke forsvare, hverken i himmelen eller paa jorden. Jeg var gaat langt afsted og stanste dybt inde i skogskyggen, hvor der i en fjeldkløft risler en liden bæk. — Her paa disse bølger, lad dine tanker gynge her uden maal117

og med. Du kjender mythen om grækernes lethe-strøm. Det var et underligt vand, — den, der drak af det, glemte fortiden. Skogbækkens bølger er et endnu underligei'e vand, den, hvis sjæl gynger paa dets vover, ja, bar han end vintren i sit haar, han finder sin barndoms og sin ungdoms længst forgangne dage igjen.

Jeg gaar dybere ind i vildnisset og hviler paa mosen og lytter til stilhedens evige tone. Mangen en nyvakt blomst vugger tæt ved mit bryst og vil sagte banke paa mit hjærtes dør. Og mangen en bille kommer ængstlig kravlende, den har kanske forvildet sig i straaenes vrimmel og mosens tykning og kan ikke finde vejen til sin mage. Nu løfter den- sit hode og spør efter den rette vej. Kjender vel jeg den? — Sig du os, hvor stilles den længsel, der følger os paa alle veje? — En edderkop firer sig ned fra en gren; den har arbejdet sig opad, til den naaede højden, og nu, den er deroppe, vil den ned til jorden igjen. Den spinder traade, jeg spinder tanker. Hvem er den væver, som af løse tan-ketraade forstaar at væve en hel, dejlig dragt?

Mens jeg ligger og drømmer saaledes, rasler det i løvet. Det er ingen hjort, det er ingen raa, det er et menneskebarn, en ung kvinde med brændende kinder, angst og ophidset som et forfulgt vildt. Det er Aga, sæterjenten. Hun sprang hen til mig, tog begge mine hænder og raabte: „Det var godt, jeg fandt Jer!" Saa saa hun paa mig, og hun er aldeles aandeløs og kan knapt beherske sin bevægelse. „Det er ikke den rette maaden !" raaber hun igjen; „men jeg ved ingen anden raad. Den onde frister os slemt, baade ham og mig. Vi er rædde for folk, men ikke for Jer; I er from og højlærd. I vil hjælpe os, saa vi ikke gaar tilgrunde,118

jeg og Bertold. Vi vil leve sammen i tro og ære; giv I os vielsen."

I førstningen forstod jeg ikke et ord af det hele, og da hun saa havde forklaret mig det, sajeg: „Naar I har en trofast vilje til at holde sammen, saa vil kirken ikke nægte jer sin velsignelse."

„Gud i himmelen!" raabte Aga, „det nytter ikke med kirken! Præsten vil jo ikke vie os, fordi vi ingen penger har. Men vi er saa bange for, at vorherre skal bli ond paa os. Jeg faar ikke fred for min samvittighed, og jeg ber Jer saa inderligt, giv os den velsignelse, som hvert menneske kan give. I er jo ung selv, og ved I, hvad kjærlighed er, saa ved I, at en kan ikke slippe hinanden. Vi lever sammen i vilde skogen, fordi vi ikke kan være fra hverandre. Men vi ejer ingen, som vil være vor ven og ønske os lykke af et godt hjærte. Bare en vilde sige os et godt ord! bare sige, at vi skal leve sammen for guds ansigt i liv og død, saa er vi forløste fra vor synd og rette ægtefolk for Gud i himmelen!"

Denne længsel efter befrielse fra synden, efter det sande og rette, denne trang til menneskelig deltagelse og sympathi — hvem skulde ikke la sig bevæge af den?

„Kjære, trofaste børn", sa jeg, „vorherre være med jer, det ønsker jeg jer af hjærtet."

Da knælte gutten pludselig ved siden af jenten foran mig. Og saa gjorde jeg noget, som jeg ikke kan forsvare, hverken i himmelen eller paa jorden. Jeg viede dem midt i grønne, vilde skogen.

Det er en underlig gut, sønnen til Svarte-Matthis. Han har sin mors hjærte og sin fars blod.119

Nej, han har endnu større hjærte end moderen og et tre gange saa vildt blod som sin far. Den gutten blir enten en engel eller en frygtelig morder.

Gamle Sod-Kath har været sygelig nu i flere maaneder. Folk siger, hun mangler ungt blod. Det havde ogsaa vesle Lazarus hørt om. Og igaar kommer han til mig med en liden træskaal og sin fars store tollekniv og ber mig, at jeg skulde tappe blod af hans haand og sende det til Sod-Kath.

Han var ildrød i ansigtet, men ellers var han rolig. Jeg sa, at det gik ikke an. Saa styrter han afsted. Og straks efter

kvæler han en due i Win-kelhuset — om af sinne eller af kjærlighed, det ved jeg ikke at afgjøre.

Jeg gik ud til ham. „Lazarus", sa jeg, „nu har du dræbt en mor. Ser du ikke de smaa, hjælpeløse ungerne derhenne, hvor de sørger?"

Gutten blev bleg som en væg, han skalv over hele kroppen og bed sig i underlæben, saa blodet randt. Jeg tog og gav ham koldt vand paa panden. Saa fulgte jeg ham hjem. Der satte han sig udmattet i en krog og faldt i søvn.

Der maa gjøres noget for at redde gutten. Kanske jeg burde ta ham til mig, være hans far og bror, tæmme og lede ham, saa godt jeg kunde, holde ham til arbejde og paa den maade søge at tøjle hans lidenskabelige natur?

Kanske gutten har for meget blod .... som folk siger.

I hundedagene 1817.

En begskraber her i nærheden har en liden hund, et pudsigt dyr, som forstaar at sætte .op et par kloge og venlige øjne og at logre særdeles hen-120

givent, saa man formelig synes, man maa holde af den som at et menneskebarn. Og neppe er jeg kommen den nær, før jeg har et bid i læggen. — Som den hunden er, saa er ogsaa hundedagene.

Det glitrer og lyser af sol om morgenen, og der er et fuglekvidder, og alle smaablomster løfter sine hoder og hilser og ler mod dig. Og solen klapper og kysser dig, og solen omfavner al verden med glødende kjærlighed — hvem vilde da ikke løbe ud i skogenes friske skygge? Du vandrer fri afsted og ser ned paa den grønne jord og tænker: for en dejlig dag! — Da er der pludselig mørke skyer over dig, og stormen river hatten af dig, og regnen pisker dig rasende i ansigtet — gjem dig rask — der kommer ogsaa ishagl susende.

Hundedagene? Kan da naturen ogsaa være utro? Nej, det er mennesket, som mistænker den, fordi dets tænken er ufornuftig, dets visdom mangelfuld, og dets godhed ustadig. Der gives intet ondt og intet godt uden i det væsens sind, som føler det, og hvem den frie vilje er given.

Naar vi kunde afklæde os den frie vilje, saa slåp vi alt samvittighedsnag. Her i skogen findes der mangen en, som ikke vilde ha noget imod det.

Idag har jeg igjen været i Øvrewinkel, i Matthis' hus. Konen var rent trøstesløs. Lazarus havde været borte i to døgn.

Det skrækkelige var hændt. Han havde i sinne tat op en sten og kastet den efter sin mor. Og med det samme, han havde gjort det, satte han i et vildt skrig og for afsted.

Paa Matthis' grav havde de igaar fundet friske spe r efter to knæ. Der skede opbud af folk rundt121

om for at lede efter gutten. I nogen af hytterne er han ikke. Der søges efter ham langs elven-og i fjeldet.

„Han vilde ikke træffe mig!" jamrede moderen. „Og det var bare en liden sten. Men nu ligger der en stor sten paa mit hjærte. En større havde han ikke kunnet kaste paa mig, end at han er borte."

asbiav Iß isardim- J' - ',> ' ' • Ö:<1/I i':-' _

Tre dage senere.

Intet spor af gutten. Men andre spor har mændene vel fundet: store labber med fire og fem tær. Der er ulv og bjørn her i egnen.

Her gaar det rygte, at en vedhugger i Lauter-graben igaar sloges halve natten med en bjørn, indtil han endelig fik jaget sin arm ned i gabet paa dyret, saa det kvaltes. Jeg har været i Lauter-graben igaar; der vidste de ingenting om sagen.

Derimod var der en derfra, som spurte mig, om det var sandt, at en flok ulve havde ædt Andreas Erdmann borte i Winkel, lige tæt ved huset.

Nej, det var ikke sandt, svarte jeg.

Men manden paastod, han vidste det ganske vist, men det var nok kanske ikke hændt før idag. Folk fortalte det overalt, og en hundre skridt bag kirkebygningen var der spor af blod at se i sandjorden og filler af klæderne.

Jeg svarte, at jeg ogsaa havde set blodet, men at det var af et lam, som konen i Winkelhuset igaar havde slagtet til middagsmad til Erdmann; at ulvene altsaa ikke havde ædt Erdmann, men at Erdmann havde ædt lammet, og at tidtnævnte Erdmann var mig selv.

Manden blev temmelig flau og sa, han havde122

ikke kjendt mig igjen, ellers havde han vist ikke fortalt det, og jeg maatte nu bare undskylde, at det ikke var sandt.

, . ' . ,!••<"> .V.' UthtWf W *iöb löij*

im • i L" .qo øeb ic)}ij!-

Det har gaat som en løbeild fra hus til hus. Folk ved det i Miesenbach, i Lautergraben, i' Kar-skogen; og jeg i Winkel ved, at de alt ved det, som dog først hændte her i morges.

Matthis' lille datter gaar tidt op paa sin fars grav og planter klunger der. Imorges tidlig, da hun kommer derop, ser hun noget hvidt, som lyser. Der var stukket en pinde i graven, og i den var der fæstet et stykke papir. Jentungen løb hjem til moderen med det, og moderen kommer styrtende til mig, for at jeg skal komme og se, hvad det er.

Det er meget mærkværdigt. Det er efterretning fra gutten. Paa papiret staar med en fremmed haand disse ord:

„Kjære mor og søster! Vær ikke bekymrede og bedrøvede for min skyld. Jeg gaar i korsets skole. Lazarus."

Folk ser paa mig. Gutten kan hverken læse eller skrive; det kan næsten ingen her i skogene. Folk her tror, jeg er saa højlærd, at jeg maa vide alt. Men jeg ved ingenting.

iv ,rt •»;••?..•/• * ' ' 'ijju' efwøvos öbfcb

: t!• /t;d

av,oat> n-A) -\e Alle sjæles dag 1817.

Hvor lydløst et menneskes liv staar op og gaar ned. En liden draabe samler sig højt paa træets gren, rinder langsomt ud og hænger i den yderste barnaal,123

vugger sig og glitrer og funkler, snart graa som bly, snart rød som karfunkel. Og neppe har den spejlet himmelens og skogens farvepragt, saa kommer der et vindpust, og draaben slipper den vuggende furugren og falder ned paa jorden. Og jorden suger den op, og intet spor blir igjen af den funklende, lille stjerne.

Saaledes lever skogens barn, og saaledes for-gaar det.

Ude i verden er det anderledes. Derude stivner draaben under sædernes kolde aande, og istapperne klingrer mod hinanden, ja endog, idet de falder, klingrer de og hviler, endnu en stund spejlende verdens herlighed, paa jorden; indtil de rindpr bort og henvejres som tanken paa en kjær afdød.

Ude i verden er kirkegaardene jo ikke for de døde, men for de levende. Den levende helligholder der mindet om sine forfædre og den kirkegaards-fred, som skal times ham selv engang. For den levende er rosenbedet og indskriften. Den levende føler ro i sit sind, naar han tænker paa den hensovede, der er forløst fra al gjenvordighed. Den levende føler den dødes synken hen og haaber paa en evighed for ham. — Ingen gaar uden udbytte over kirkegaardsjord; dens muld kjøler lidenskaberne og varmer hjærterne, og ikke blot dødens fred staar skrevet paa gravenes blomsterhøje, men ogsaa livets værd.

Skogen gir ro, hvor ro hører til. Der har den døde sovende intet natlys, som den levende hellerikke havde noget. „Det evige lys lyse for ham!" er den eneste bøn. Den matte efteraarssol smiler mildt "og lover sin evige glans, og den næste vaar sørger for blomster og kranse.

Ikke de dødes legemer tænkes der paa i sko-124

gen, men deres levende sjæles ve, naar de syndig henfarne forsmægter i skjærsilden.

Da den sultende Hans stjal brødet fra sin sultende nabo ude paa marken og saa døde,- da stod storskogene endnu ikke her. Legemet var forraad-net, og Hans var forglemt, og sjælen laa i skjærsilden. Marken blev til skog, skogen blev til vildnis; ulvene hyler, mennesker findes ikke vidt og bredt; langs fjeldenes skrænter vifter sommervinde, jager vinterstorme, og hvert minut triller et sandskorn, og hvert aarhundre ruller en fjeldknat ned i. kløfternes dybder. Og den arme sjæl ligger i skjærsilden. Atter kommer der mennesker til ødemarken, og storskogene falder, og hytter og huse bygges, og der dannes en menighed; — og Hans's sjæl, som levede i gamle, længst forsvundne tider, ligger i skjærsildens gløder, forladt og forglemt. Men engang om aaret oprinder en dag, de forglemte sjæle til husvalelse.

Da Kristus, vor herre, døde paa korset, og bare den sidste draabe blod var tilbage i hans hjærte, da spurgte hans himmelske fader ham: „Min kjære søn, nu er menneskeheden forløst, hvem vil du, at den sidste draabe af dit rosenfarvede blod skal komme tilgode?" — Da svarte Kristus, vor herre: „Min kjære moder, som staar ved korset, paa det at hendes smærte maa lindres." — „O nej, mit barn Jesus", svarte derpaa hans moder Maria, „naar du vil lide den bitre død for menneskenes sjæle, saa vil jeg ogsaa bære moderhjærtets smærte, er den end saa stor, at havet ej kan udslukke den, og at, var end hele jorden en grav, den ej kunde begrave den. Jeg skjænker den sidste draabe af dit blod til sjælene i skjærsilden, paa det at de kan have en dag i aaret, da de er befriede for ilden."125

Og saaledes er — efter sagnet — alle sjæles dag opstaat. Paa denne dag er selv de mest forladte og forglemte sjæle befriede fra sin pine og staar i himmelens forgaard, indtil dagens sidste timeslag atter kalder dem tilbage til flammerne.

Det. er for skogfolket tanken og betydningen ved alle sjæles dag, og mangen en god gjerning gjøres med den mening at lindre de bortvandrede sjæles pine i skjærsilden.

Men over de ensomme grave damper senhøstens taager, og nysneen dækker havens rester, og i den har kanske sporene af en fugls klør dannet en liden kjede — som eneste tegn paa livet, der endnu hersker heroppe.

Idag maa jeg ofte tænke paa Lukas. Det var en kulbrænder, som ligger begravet i Lautergraben. En nat blev en gjedebuk stjaalet fra Luzer, tømmer-huggermesteren, og ikke langt fra Lukas-stuen fandt de siden bukkens skind og indvolde. Saa var det jo klart: Lukas var tyven. Og da her hersker en vis slaphed allesteder her i skogene, saa anklager de ikke Lukas med rene ord, og saa kan han ikke faa retfærdiggjøre sig. Men han mærker naturligvis snart, at folk har mistanke til ham. Saa engang udbryder han: „Havde I hugget begge mine hænder af, havde I ta't mine øjnes lys, saa skulde jeg være tilfreds. Men I har ta't min ære fra mig — nu er alt forbi." Folk sa: „Han kan nu snu og vende sig, som han vil, saa har han stjaalet bukken." Men Lukas blev tullet af dette. „Tyve maa hænges", skal han ha sagt, — og en dag fandt de ham hængende i en furugren. Fra gammel tid af har selvmorderen altid valgt sig sit gravsted selv; saa grov de Lukas ned mellem furuens rødbrune rødder.

' Først for nogle faa uger siden hændte det, at en arbejdsløs vedhugger paa dødssengen afgav til-126

staaelse om, at det var ham, som havde stjaalet bukken fra Luzer. — Jeg vil nu ligevel gaa over til Lautergraben til Lukas' grav idag. — Saa eider her i skogene en ensom grav til, som folk ved om og foragter. Men den har dog ikke været forladt paa denne mindets dag.

Imorges fandt Matthis' vesle datter igjen et papir paa sin fars grav.

Cfv^X^t) jl-^) Øößlir

„Jeg har det godt. Jeg tænker paa mor, paa søster og paa far. Lazarus".

Saa lød budskabet. Det eneste budskab, de paa lange tider har havt fra gutten. Skriften var den samme som første gang.

Der gaar ikke andre spor til og fra graven end den lille jentens. Men spor af ræve, hjorte og andre dyr gaar paa

kryds og tværs gjennem den vinterlige skog.

For Matthis' kone har jeg skrevet et brev til Lazarus og bedt, at han for guds og sin mors skyld maatte vende hjem igjen. Brevet bandt vi, godt indpakket, fast til korset paa graven. Det staar der den dag idag. Ingen har hentet det.

Juleaften 1817.

Idag længes jeg efter klokkeklang og orgeltoner. Jeg sidder alene i min stue og spiller julesalmer paa min zither. Min zither har bare tre strenge; bedre har jeg ikke kunnet skaffe mig den. Men de tre strenge er mig nok; den ene er min127

»

mor, den anden er min hustru, den tredje er mit barn. Man holder jo altid jul i sin familie.

Der er bare gaat faa folk afsted til Holdenslag til gudstjenesten inat; de gik med tyrifakler. Det er saa lang vej. De andre er hjemme i sine hytter; men sove vil de alligevel ikke. De sidder oppe og fortæller eventyr. De har ikvæld en forunderlig trang til at komme ud över det hverdagslige og skabe sig en egen verden. Mange bruger at udøve gamle, hedenske skikke og mener paa den maade at tilfredsstille en ubestemt følelse i sit hjærte. Mangen en anstrenger sit blik og stirrer ud over de natsorte skoge og mener, at han maa kunne se et klart lj-s skinne etsteds. Han lytter efter høj-tidsklokkers klang og søde englerøster. Men stjernerne alene lyser over skogene, idag som igaar og altid. Et koldt luftdrag stryger henover trætoppene ; smaa isflammer flimrer ned fra kronerne, og af og til ryster en gren sin snevægt af.

Men i denne nat virker sneens falden og isens flimren anderledes end ellers, og menneskenes sind bæver i længselsfuld forventning om frelseren, der skal komme.

Jeg har pyntet et lidet simpelt juletræ, saadan som jeg har hørt, folk bruger i de nordiske lande,, og sendt det til Annamirl i Lautergraben. Jeg tænker, lysene vil spejle sig yndigt i øjnene paa hendes lille gut. Kanske en flamme kan flyve ind i hans hjærte for aldrig at slukne mer.

Hos Matthis' enke er der ikke noget juletræ. Sneen ligger højt over mandens grav; det lille hus^ vi har lavet til brevet, har en høj hætte paa. Og det bønfaldende brev fra moderen til sit barn ødelægges, uden at nogen har brækket og læst det.128

Marts 1818.

Bertold er biet vedhugger og har faat sig en hytte over i Karskaret.

Igaar fødte Aga en liden jente. De bar hende ikke til Holdenslag. De sendte bud efter mig, for at jeg skulde døbe hende. Jeg er ikke præst, jeg tør ikke stjæle noget navn fra almanaken. Skoglilje kaldte jeg barnet, og med vand fra skogen døbte jeg det.

Paaskedag 1818.

Naar vil engelen komme og vælte stenen bort ?

„Aa jøje mig, aa jøje mig, vorherre er død! Ja, det er jo det, jeg altid har sagt; aldrig faar en vide noget i denne afkrogen. Saa vorherre er død? Ja, ja, han var nu ingen ungdom længer, jeg har nu hørt om ham, saalænge jeg har været til. Men, jamen maatte han til, han og. Ja, hvem gaar fri, hvem gaar fri ?" — Det var gamle Skog-Hans' ord, da han fik høie, at i Holdenslag var det langfredag biet forkyndt fra prækestolen, at vor herre gud var død for verdens synder.

Gramlingen mente det virkelig i dybeste alvor og højeste forbauselse, skjønt han hver kvæld i sin aftenbøn siger disse ord: „Pint under Pontius Pi-latur, korsfæstet, død."

Det er bare en bøn med læberne. Den sande bøn ber hjærtet kun i sin nød, i sin glæde; men det er folk sig ikke bevidst. Dybt begravet ligger endnu den sande gudstanke, sædeligheden.

Paaskenat eller paaskemorgen gaar folket her ud i skogen, tænder op baal, skyder med løst krudt og' spejder ud i luften efter den pavelige velsignelse,129

som paaskemorgen fra Peterskirkens tinde spredes ud mod alle fire verdens hjørner.

Altid er der i deres færd denne ubevidste længsel og kamp. Man mærker, at der ligget noget begravet i hjærterne, som ikke er dødt.

Naar vil engelen komme og vælte stenen bort?

'! fO?f3 iTfvifjj ;

mt ' --;

St. Markus' dag 1818.

Sneen er smeltet. Skredene tordner daglig ned over fjeldsiderne. Ifjor plantede vi nogle frugt-trær; nu er de ganske grønne, og kirsebærtræet har fem snehvide blomster.

De er igjen begyndt at arbejde paa kirken. Murerne har alt tat fat paa præstegaarden ogsaa. Den blir et stort, vakkert hus efter friherrens plan. Hvorfor skal præstegaarden være større end skolehuset? Skolehuset skal jo huse en hel familie og en flok unge gjæster; præstegaarden er bare for et eller et par enkelte mennesker, hvis verden ikke skal brede sig udad, men uddybe sig indad.

Men præstegaarden skal være hjem og tilflugtssted for alle raad- og hjælpeløse, et fristed for forfulgte og værgeløse — menighedens midtpunkt.

Jeg kan ikke strejfe frit om i skogen mere for at snakke med folkene, lære af dem og hjælpe dem. Jeg kan ikke flette kurve og skjære i træ mer. Jeg kan ikke leve saa meget i naturen mere og studere dyre- og plantelivet og jorden for at undersøge, om der skulde være noget, som vi kunde nytte. Jeg maa stadig være tilstede ved bygningen; arbejderne og formændene spør mig tilraads. Jeg maa tænke efter og læse i bøger, for at vi ikke skal komme paa afveje. Men jeg liker dette liv

trods alle anstrengelser, og jeg føler mig yngre og kraftigere.

Igaar la vi taget paa kirken. Nu viser det sig, at bygningen er højere, end vi havde ment. Der var mange folk tilstede; enhver vil gi sin skjærv til den nye kirke. Matthis' enke og datter arbejder ogsaa med i bygningen. De snakker ikke et ord om gutten mere. Men forleden havde koren en sten med sig hjemmefra, og saa sa hun: Jeg vilde gjerne, at dette sandskorn skulde ligge under alteret."

Det var den sten, som Lazarus kastede efter sin mor.

Pintse 1818.

Den første fest i den nye kirke. Ja, ikke i den egentlig, men foran den. Igaar rejste vi korset paa taarnet. Det er af staal og forgyldt — en gave fra friherren.

Der var en mængde folk tilstede. Hvor mange mennesker der alligevel bor her i skogene! Men fra Holdenslag kom der ikke et liv. Ikke præsten engang. Kanske de ikke under os vor egen kirke? Derimod var der nogen, som havde set Enslingen over paa den anden side af elven. Han sniger sig omkring og lurer, trækker sit askefarvede vadmels-plag over det forvildede hoved, haster op og ned langs elven og forsvinder endelig i tykningen. — Det er et forunderligt menneske, han trækker sig mere og mere væk fra folk og viser sig bare paa betydningsfulde dage. Ingen ved, hvem han er, hvor han er kommen fra, og hvad han driver paa.

Forstmesteren var ogsaa tilstede, pyntet, med sølvknappet stok i haanden, han havde endog redet sit røde skjæg. Jeg kunde se paa ham, at han131

havde noget i baghaanden. Og ganske rigtig, han staar frem og holder en tale, hvori han siger, at han idag i

skogherrens navn overdrager menigheden den nye kirke. Korset bærer "en stærk kar op, bundet fast til armen. Det er Paul, den unge tømmerhugger fra Lautergraben. Fra taarnvinduet, som han kryber ud igjennem, er der lagt en stige ovover det næsten lodrette spaantag op til taarnets spids. Paul klavrer- rolig opover stigen. Da han har naaet toppen, staar han frit oprejst og løser korset af den venstre arm. — Der er ikke en lyd at høre blandt menneskemængden, der er saa stille rundt om, som om urskogen endnu stod i ældgammel ensomhed ved Winkelelvens strande. Alle holder pusten, ^om om et upaa-agtet aandedrag var istand til at forstyrre ligevægten for den unge mand deroppe i den svimlende højde.

Paul passer sit blik, og hans bevægelser er langsomme og regelmæssige. Jeg synes dog at mærke ryk og vendinger, som ikke hører til sagen, jeg gribes alt af angst — da sænker korset sig i sit fundament og staar fast. I samme øjeblik vakler manden — hernede i min nærhed høres et skrig. Men Paul staar deroppe.

Skriget kom fra Annamirl. Hun er dødbleg, uden en lyd sætter hun sig paa en sten.

Og nu blev der glæde. Paul tog et glas frem, tømte det og kastede det ud i luften. Det tumlede ned og sprang i tusen stykker, og folk sloges næsten om stykkerne for at gjemme dem til minde om dagen og for at kunne vise det til sine børnebørn og sige: „Se, der er et stykke af det glasset, som den manden drak af, der rejste korset paa kirketaarnet vort."

Endnu staar Paul paa den høje tinde, arm i arm med korset; da kommer vor gamle rimsmed

9*132

Rüppels graaskjæggede hode tilsyne oppe i taarn-vinduet. Han blinker saa vældigt, at man helt hernede kan se, hvor de hvide, buskede øjenbryn gaar paa ham, og begynder S£1H clt tale:

„Jeg vaager mig ikke paa toppen der, derfor taler jeg til jer fra vinduet her. En ung mand paa toppen staar, for ham sømmer det sig at ta en taar; men en tale for den, som er gammel af aar; dog er det ingen præken, som forestaar. Dernede skal prækestolen være, derfra skal præsten guds vilje os lære. En døbefont staar i den anden ende, den har ikke jeg netop noget at sende, men her er mangt et par, som — saavidt de formaar —, bruger det vaskefad hvert evige aar; saa døbefonten maa ikke være for liden, tænk alle de barn, som skal døbes med tiden. Saa maa vi ej skriftestolen glemme, i den vil vi vore synder gjemme; er de end mange og svære, gud vil os naadig være; men skriftefar skal lukke sit øre vel, han kjender nok synderne fra sig selv. Saa er der det hellige alterbord, der lyder Vorherres eget crd, der lægger du dine sorger hen, og frisk og glad gaar du hjem igjen. Og vor herre vil naadig tolv engle sende, som kan os bevare til livets ende. Og da hører jeg klokken i taarnet tale, og korset, som funkler, mens sol mon dale, de vil os begge love og sige, at vi alle skal mødes i himmerige. — Og da nu i denne højtidstime det er mig, der maa som klokke kime, saa raaber jeg ud saa højt, jeg kan, saa det klinger og ljomer over alt land, helt ud til den store by, hvor vor skogherres hustag knejser mod sky: jeg og vor hele menighed, vi takker i inderlig enighed for den vakre kirke, vi fik til gave. Gud lade os mødes i himmelens have! — Dette er da min fattige tak; og nu vil jeg sige som slut paa mit snak: før vi i133

himlen engle er vorden, vil vi holde os lystige her paa jorden !"

De ord tændte hjærterne; og jeg vilde saa gjerne straks ha sendt min skytsengel til friherren i byen med den yndige tak og hilsen.

Da Paul saa lykkelig var kommen ned fra taarnet igjen, tog hans kone imod ham med begge arme: „Gud har med egne hænder givet mig dig igjen."

Saa gik alle til Winkelhuset, som var biet et helt værtshus idag. Og se skjæbnens tilskikkelse: nogle faa timer efter stod Paul ikke længer saa sikkert paa værtshusets brede, jevne, støe gulv som oppe paa taarnets top.

Men korset deroppe bredte sine arme kjærligt ud over kirken og over værtshuset.

Nogle dage senere.

Det kan vel aldrig være sandt, det, der fortælles om friherrens søn. Han skal leve et vildt liv. Ja, der ventede

formegen rigdom paa ham, og ganske vist, med et klingende navn og klingende mynt kan man udrette noget i livet.

Men jeg lærte jo Herman, hvorfra vort brød kommer, og hvad arbejde vil sige. Rigtignok likte jeg ikke, at han aldrig vilde agte paa arbejderne paa marken og heller aldrig paa vaarens blomster og høsteus blade.

Men nej, Herman, jeg haaber, du ikke kan ta slig fejl af livet. Ved din side staar jo den helligste, mest trofaste skytsengel, som jorden har født.

Du engel, kom hid og besøg os her i den skjønne, stille skog!134

Sommeren 1818.

Undertiden hænder det, at jeg føler mig inderlig ensom her i Winkel. Da ved jeg bare ét raad. I slige timer gaar jeg ud i skogens endnu større ensomhed. Jeg har endog været der om natten, jeg har betragtet den sovende natur, og jeg har følt ro.

Nat hviler over skogene. Dagens sidste aande-drag er død bort. Fuglene sover og drømmer og digter nye sange. Men ugler skriger, og det sukker i trærnes grene. Naturen har lukket sit øje; men sit øre har den aabnet for menneskets evige klage. Hvorfor? Dens hjærte er jo sten og kan aldrig opvarmes. — Ej, den varmer jo ved sin ro, ved sit blik. — Ovenover tindrer stjerne ved stjerne; de vandrer sine baner og fryder sig over den evige dag. Men dagen bryder ogsaa frem over skogen igjen. Se, grenene vinker den imøde.

Han nærmer sig, dagens unge konge, han kommer fra østen, baaren af sky-heste, og borer sin flammende lanse i nattens mørke hjærte; og den styrter ned i de dæmrende kløfter, og fra fjeldenes tinder risler dens røde blod.

Alpeglød kalder folk blodet, og var jeg digter, vilde jeg besynge det.

Paa denne aarstid maatte det være godt at være paa Graatanden. Om natten, mens menneskene sover nede i de mørke dale, hviler ud fra sin møje, drømmer om møje og styrker sig til ny møje — ligger de evige flader deroppe i stille glød, og ved midnat rækker den ene dag den anden sin haand over Graatandens top.

„Aa, det er et dejligt lys!" raabte gamle Rüp-pel engang; „det lyser vidt over verden ud, det lyser lige ind i min sjæl, det lyser mig engang op til Gud."] 35

Der er undertiden en underlig følelse i mit sind; længsel efter det vide, det ubegrænsede er ikke rigtig det rette navn for den, — tørst efter lyset, kunde jeg kalde den. — Mit arme øje, du kan ikke tilfredsstille min tørstende sjæl; du vil drukne i lysets hav, og endda kan den ikke være tilfreds.

I disse dage har jeg igjen været paa Graatan-den. Snart vil jeg jo være bunden til klokkerebet, naar andre folk har fridag. Lad saa være; klokkestrengen har d}Tbt aandedræt, det siger for hvert drag noget godt til menneskene og priser Gud. Jeg saa fra den høje top udover vidder og dale, men havet saa jeg ikke. Jeg saa mod nord, mod cle fjerneste tinder; fra dem kan man kanske se lavlandet og byen og husets gavl og vinduerne, som funkler ....

Og hvor langt mon du maatte flyve, du blik fra mit øje, for at naa til Sachsenland, til graven. . . .

Den skarpe vind afskar mine tanker.

Da jeg gik nedover, fandt jeg paa en fjeldknat to edelweis. Som barn, da jeg boede ved bredden af sjøen, fortalte alt bedstemor mig, — og siden har jeg hørt det ofte af folk her i skogen, — at inde i solen, der sidder den hellige jomfru Maria ved sin spinderok. Hun spinder uld af de snehvide lam, som bejter i Paradisets have. Saa var det engang, hun var sovnet, mens hun spandt, og drømte om menneskene, da faldt der en liden ulddot ned paa jorden, den blev hængende paa en fjeldknat, og der fandt folk den og kaldte den edelweis. Jeg ståk de to edelweis i mit knaphul. Den ene, den med det rødlige skjær, kaldte jeg Henrik, den anden, den snehvide . . . lad den beholde sit gamle navn.

Da jeg mod kvælden kom ned i skogene, havde jeg en usigelig yndig oplevelse. Tæt ved stien laa en saate med friskt græs. Det duftede saa ind-136

bydende, saa jeg straks tænkte, jeg vilde gaa hen og hvile mine trætte lemmer lidt i det. Og da jeg nu kommer hen til saaten, ligger der et barn og sover. Et yndigt barn, fint som en blomst. Jeg stod stille og holdt næsten pusten for ikke at vække barnet. Jeg var saa forundret, at jeg knapt kunde tænke over, hvordan det kunde gaa til, at dette lille, hjælpeløse menneskebarn laa paa et saa ensomt sted saa sent paa dagen. Da kommer der et menneske med en stor høbør paa ryggen strævende opover stien. Og da jeg skal se til, saa er det Aga, som sanker hø til gjederne, og barnet, som sover, er den vesle datteren hendes — min Skoglilje.

Vi hilste paa hinanden. Aga tog barnet paa armen og høet paa ryggen, og vi gik sammen ned i skogdalen. Jeg fulgte med ind i hytten og fik gjedemelk at drikke. Bertold kom sent hjem fra arbejdet. De fører et fattigt liv, men de har friskt mod, og barnet er deres fryd.

Da Bertold saa de to edelweis paa mit bryst, pegte han paa dem og sa: „Pas Jer, det er en farlig blomst.*1

Jeg saa spørgende paa ham, saa la han til: „Den blomst havde nær dræbt min far, og den har mangen gang villet forgifte min kjærlighed til mor."

„Hvordan det da, Bertold?"

Da fortalte han mig følgende: Over paa den anden side af fjeldene var der en gut, som holdt af en sæterjente. Men hun var saa kry af sig, og derfor sa hun en dag til gutten: „Jeg liker dig godt, og jeg skal gjerne gifte mig med dig, men en ting kræver jeg af dig som tegn paa din kjærlighed. Du er jo slig en spræk gut. Skaf mig saa en edelweis fra Svartevæggen."

„En edelweis fra Svartevæggen skal du faa!" svarte gutten fuld af glæde. Han tænkte ikke paa,137

at Svartevæggen var ubestigelig, og at der ved dens fod var oprejst mindestavler for mangen en gemsejæger og gjætergut, som var styrtet udfor der. Og jenten betænkte ikke, at det var en ny mindetavle, hun krævede.

Men det er vel saa, at kjærligheden gjør en rent galen.

Gutten gav sig straks paa vejen; han gik over den smale sti, hvor vedhuggeren maa færdes med sin vedbør paa ryggen; han klatrede opover ijeld-knauserne, hvor urtegraveren klyver med sin kniv; han svang sig over kløfter og op paa klipper, som gemsejægeren knapt kan klare. Og saa naadde han endelig det skrækkelige sted paa Svartevæggen, hvor fjeldet hænger stejlt og mørkt ud over den gabende afgrund.

Henne paa den nærmeste fjeldknat stod en gemse ; den løftede tystig sit fine hode og saa spodsk paa gutten. Den flygtede ikke; heroppe er vildtet jæger og mennesket det hjælpeløse vildt. Og gemsen skrabte med hoven i mosen, der fløj noget hvidt op. — Edelweis.

Og gutten ved, at han maa passe sig, han ved, han maa hverken se op eller ned; ser han opover fjeldvæggen, saa tar han afsked med himmelens lys, og sænker han sit blik nedad, saa ser han ned i sin grav. Han klamrer sig fast, han kryber fremover. Det blir sort for øjnene paa ham; gnister dukker op, kredser rundt og forsvinder. Nu ser han ikke andet end jentens smil; han kaster stokken, han tar paa at hoppe og springe med vældige sæt. Og gemsen farer op sætter vildt afsted, over hans hode og gutten synker ned paa edelweisblomstens hvide, bløde bolstre.

Anden dag efter ledte de efter gutten i dalen. Tredje dagen saa de sæterjenten løbe som gal i138

skogen med opløst haar. Og samme kvæld kom gutten gaaende ned i dalen, støttet paa en stav.

Hvordan han kom ned af Svartevæggen, det fortalte han aldrig til noget menneske; kanske havde han ikke kunnet fortælle det engang. Edelweis bar han med sig. Og hans haar, det var biet snehvidt.

Og sæterjenten, som i sin kryhed havde syndet-saa haardt mod den sorthaarede gut, nu elskede hun den hvidhaarede, til hun selv blev en hvidhaaret kone. —

Bertold fortalte denne hændelse saa vakkert, og tilslut la han til: „Den gutten og jenten, det var far og mor, det."

Høsten 1818.

Naar jeg gaar omkring her i skogene til de voksne og til de smaa mennesker og lærer af de første og underviser

de sidste, da længes jeg ofte tilbage til Winkel. Her har folk i de sidste aar været flittige med øks og hammer, og af og til har jeg selv tat en haand i med. Og naar jeg nu ser mig om hernede ved Winkel, saa er her næsten grodd op en liden landsby.

Der er bygget nogle huse til foruden forst-mesterhuset. Fra først af blev de bare opførte midlertidigt for kirkebyggerne, men nu er de biet indrettede til varige lause. Og saa en dag kom Martin Grasstejger, en kulbrænder fra Lautergraben, og kjøbte to af disse huse for en ganske pen sum, som han til folks forundring betalte straks kontant. Af de begsvarte kul kommer der blanke dalere, sa gamle Sod-Kath engang. Og med blanke dalere betalte Martin husene, og nu er han en anset mand.139

Præstegaarden er snart færdig, kirken ligesaa,, og saa skal vi ta fat paa skolehuset. Store gud, jeg oplever megen glæde her i skogene.

Igaaraftes lukkede vi kirken for første gang-Bygmesteren, snedkeren fra Holdenslag og tømmer-huggerformanden var med, men jeg ved ikke, hvordan det gik til, at nøglen, da vi skiltes, blev i mine-hænder. Ja vist — jeg er jo skolemesteren. Jeg ved knapt selv, at jeg er det, men her for nylig skriver friherren til mig, at han er vel tilfreds med min skolemestervirksomhed i skogene. Hvad er det vel, jeg gjør? Jeg fortæller børnene eventyr og viser dem mangen en smaating i skogen, som folk her aldrig har agtet paa, men som børnene leger med og har stor moro af.

De to vinduer i koret i kirken liker jeg ikke rigtig. De skinner ofte, saa det gjør onclt i øjnene. Og lien og rydningen ses ildenfor. Jo, det vilde rigtig være noget for kirkegjængeren, -— da kom han nok til at hugge ved i tankerne hele tiden istedetfor ydmyg at føre sin arme sjæl frem for gud, og han kom til at tælle de fældede stammer og kvistene og rishaugene, som han ellers ikke bryr sig om at vide tal paa. Nej, det maa være en bøn, der strømmer af hjærtet som en blodstrøm, den bøn, der skal hindre tanken i at ta andre veje, og da nu det ikke altid er tilfældet, saa maa man befæste kirken som en borg, saa søndagen ikke kan slippe ud, og hverdagen ikke ind.

Der bør være glasmalerier i de to vinduer, og det skal jeg besørge. Jeg har skrevet efter gult og rødt og blaat og grønt papir, og nu har jeg alt i dagevis siddet for laaste døre og klippet ud.

Alteret har en vedhugger fra Karskaret arbejdet. Han er en fattig mand med mange børn; men han vilde ikke ta imod betaling for arbejdet. —140

.„Jeg har gjort det i en god mening", sa han, „jeg har gjort det for mine hjemme, for at der ingen skal dø, men for at der ikke skal komme fler heller."

Vorherre maa nok ikke ha skjønt dette rigtig. Alteret var neppe færdigt, før vedhuggeren flk sin niende søn til verden.

For at vise, at det er en ære for skogen, naar slig en fattig mand arbejder for et stort værk uden at ta betaling, — og siden manden er en af dem, som endnu ikke har noget tilnavn — saa har vi bestemt, at han skal hede Franz Æreskog.

Franz Æreskog er en flink og strævsom mand. Siden det gik saa godt med alteret, saa vil han prøve at være snedker. Nu samler han paa altslags værktøj, saa han alt har to kurve fulde. Og disse to kurvene er hans stolthed.

Jeg har tegnet flere udkast til vaaningshuse, beregnede paa at passe for folk her; varige, lyse, luftige og lune og saa smagfulde som muligt har jeg stræbt at gjøre dem. Efter disse udkast har Franz Æreskog beg}'ndt paa flere nye huse, som skal opføres her. De blir ikke dyre, for friherren leverer tømmeret frit. Det ene hus skal Paul i Lautergraben ha.

Saaledes begynder mester Ære3kogs forretning meget godt; han maa alt holde svende, han har ikke nok i sine ni gutter. Han omgaas alt med en plan til sit eget hus ogsaa. Forleden, da jeg staar nede ved bækken og fisker ørret, kommer han pludselig hen til mig, jeg ved ikke hvorfra, og hvisker hemmelighedsfuldt i øret paa mig: „I kan tro, det nye huset mit, det blir pokkers saa kjækt, pokkers saa kjækt blir det." Der var ikke et menneske i nærheden,

og fiskene er døve i Winkelelven ogsaa. Men pokkers saa kjækt, hvisker han sagte, utrolig vakkert blir huset hans. Manden er som et barn141

af bare lyksalighed; han er kommen paa sin rette hylde; før var der ingen, som tænkte sig, at der kunde bygges staute huse i Winkelskogene ogsaa.

Paa korsvejen.

Høsten 1818.

Oppe i fjelddalens øde ensomhed staar der et trækors. Det er det samme, som de siger, er vokset op af fuglens sædekorn, det, den saar, naar den kommer flyvende over skogene hvert tusende aar.

Jeg raadførte mig med forstmesteren og nogle af de ældste. Saa henvendte jeg mig til den gamle, skjæggede rimsmed Rüppel, som ikke netop har noget at forsømme, og spurgte ham, om han vilde følge mig op i fjelddalen og hjælpe mig at bære det mosgrodde kors ned til Winkel.

Og saa gav vi os paa vej en klar høstmorgen.

Vi var begge usigelig vel tilmode. Vi frydede os over den skyggedunkle Winkelelvs rislen. Vi takkede de grønne enge, fordi de var grønne, vi takkede duggen og fuglene og raadyret og hele skogen. — Vi vandrer over den brune skogbund, vi stiger over raadnende, styrtede stammer og mosgrodde sten. Træerne er gamle med langt skjæg, og min rimsmed staar paa en broderlig fod med dem alle. I mosen møder vi myrer, firfisler og tordivler; — vi hilser paa dem alle, og de flagrende sommerfugle, som er ude og morer sig, spør vi, om de ikke vil følge os til korset. Men den lille, brogede verden vil sletikke vide noget af det.142

Min følgesvend er en løjerlig fyr. Ude i den store verden, der kalder man slige folk for store aander; her kalder de dem tullinger eller tomsinger.

Riippel er slig en tulling. Forresten kalder de ham Rime-Rüppel, fordi han ikke kan sige ti ord uden at rime. Det er en pudsig vane. Han fortalte mig undervejs hele sin livshistorie paa rim. Rimene haltede jo dygtig! men hvem maa ikke snuble paa slig en ujevn skogsti? Jeg vil nu prøve, -om jeg kan indprente mig hans fortælling.

„Som søn af en ringer blev jeg født en dag", begynder han, „det staar opskrevet i kirkebogen i Holdenslag. Jeg trak i rebet, og klokken klang, •og jeg selv, jeg sang. — Siden forlod jeg kirken og drog afsted, og saa kom jeg i lære hos en smed. Blæsebælgen, den havde magten, og hammeren fulgte med i takten, og ambolten klang, og gnisterne sprang, og det føjed sig sammen til rim og sang, mens jeg hamrede jernet dagen lang. Men mesteren likte ikke dette væsen, han skjændte og rynkede tidt paa næsen. For hvor gode rim jeg end kunde låve, saa var det jo jernvarer, han vilde have, og saa varte det jo ikke længe desværre, før smeden jog rimsmeden af sin lære. — Saa drev jeg da om i skog og myr som et andet hjælpeløst dyr, spiste ikke andet end rødder og bær og blev let som en fjær, men glad og lystig med hjorten jeg sprang og stemte i med, naar fuglene sang. Men mit sø-skendbarn, forstmesteren, tænkte nu vel, at i skogen kunde jeg sulte ihjel; han mente, jeg kunde gjøre nytte, om jeg blev skytte. — Men fra den dag, jeg fik bøssen i næven, kunde dyrene holde et syndigt leven. Jeg skjød baade efter hjort og hind, men skuddet traf i vejr og vind; saa satte jeg efter dem over sten og rødder paa versefødder. Men da stod •dyret stille, saa, om jeg vilde, kunde jeg ha sat143

mig op paa ryggen her i skogskyggen. — Dette var ikke efter forstmesterens sind, og dermed var det forbi med skydningen min. — Saa drev jeg en stund omkring i verden, prøvde og tog fat baade paa dit og dat; altslags herrer fik jeg prøve, nogle jog mig med skam, andre lod mig godsligt løbe. — Og slig gik det, til jeg blev en gammel krok, da gik jeg tilbage til min skog; her er fred og ro, her vil jeg altid bo. Og træffer jeg folk med hjærtelag — helst paa en eller anden højtidsdag — saa tar jeg paa med glæde en vise dem at kvæde. Jeg synger til bryllup og barnedaab, og faar jeg saa en bid mad, om den er simpel, saa er jeg glad. Og jeg har det haab, at holder jeg mig rask og sund, og ikke tungen blir lam i min mund, saa skal jeg ikke lide nød. Og kommer omsider mester Død, saa følger jeg ham i samme time, og det er det bedste, jeg kan rime. Og hører jeg sang og basuners klang, saa stiger jeg op af gravens svøb, og hermed slutter Rime-Rüppels levnetsløb."

Jeg kunde kalde manden den vilde harpe eller skogsangeren eller ligne ham med spurven i evangeliet ; han saar ikke og høster ikke og tigger ikke, og dog ernærer de brave folk i Winkelskogene ham, mens sangerne ude i de store byer sulter.

Efter mange timers gang kom vi endelig op i fjelddalen. Da vi gik langs den sønderrevne fjeldvæg henimod korset, som ragede op mellem klippestykkerne, sa min følgesvend med et, „han vilde mene, der smat en mand bagom hine stene". Men jeg saa ingen uden os to.

Foran korset stod vi stille. Der rækker det sig op fra sit vilde fodstykke, som det har staat paa i aarevis, saa længe folk kan huske tilbage. Storm og uvejr har faret henover det og har løsnet barken fra træet; men korset har de ikke formaat144

at fælde. Men de milde sommerdages varme har faat veden til at sprække. — Over denne tause ensomhed hvælver sig den blaa himmel. Solen gaar ned. Dens skraa straaler kaster sit lys over fjeldsiden, over ældgamle trær:-! nøgne grene og over korsets højre arm. En liden brun mark kryber henover bjælken henimod den solbelyste arm, men da den har naaet saa langt, er gløden sluknet. En bille løber opover korset og smætter indunder den sidste rest af barken for at søge et bytte. — Eor den er det bestraalede kors et himmerige; en tumleplads for dens stræben og nyden.

Maatte det bli det første for vor menighed.

Det er vel, at intet menneske ved, hvem der har tømret korset og rejst det i fjelddalen. Thi aldrig skal blandt de bedende hine hænder folde sig, der har dannet guddommens billede. Era Sinai bjerg hentede Moses lovens tavler, for folket et billede paa guds aand. Først da israeliterne dannede et billede af egne smykker og med egne hænder, blev det til et afgudsbillede.

Da vi var klavrede op paa fjeldstykket for at løsne korset, slog Riippel begge hænderne for ansigtet. ..Vi tager vort kors fra vilde fjeldet, for at rejse det op under kirkehvælvet. Til hvem skal nu bede skogens træ og det saarede dyr i sin bitre ve!" raabte han rent ude af sig selv.

Og mine hænder skalv ogsaa, da vi løftede korset op og la det paa vore skuldre. Vi bar det slig, at armene laa over min nakke som et aag, mens Rüppel bar foden.

Og saa gik vi afsted med vor byrde, hen mellem fjeldstykkerne og de gamle, døde trær. Da vi kom frem paa skraaningen, skumrede det mod aften.

Hele natten bar vi korset afsted gjennem skogene. Nede i skar og kløfter var der begmørkt,145

og mangen en gang tørnede vi mod træstammerne med korset. Men naar vejen gik over højder, spillede maanen ned gjennem grenene og spredte lyse striber og firkanter over græsset.

Tidt maatte vi sætte korset ned for at hvile og tørre sveden af panden. Vi talte ikke stort. Rüppel sa bare engang: „Korset skal jeg bære til min død, det hjælper mig her i livets nød. Men naar de har lagt mig i graven ned, saa skal de plante et træ i dets sted, — et træ, som ej synker i graven ind, men vokser mod himlen i solens skin."

Engang, mens vi hvilte igjen, gled der en mørk skikkelse over vejen. Den rakte sin haand ud, pegte paa en bred, hvid sten, og saa var den borte. Vi saa skikkelsen begge to, men ingen af os sa et ord. Og først da vi var kommet ud af skogen og havde sat korset ned paa marken, saa det i maane-skinnet kastede sin dybe skygge fredeligt henover det duggede græs, sa Rüppel: „Da i sin lidelses bitre dage vor herre selv sit kors maatte drage, og da vor gode hyrde hvilte paa nogle stene med sin byrde, kom der en jøde ham hastig imøde og sagde: de stene er mine. Og vor herre gik videre i sin pine. — Men siden har hin jøde hverken rast eller ro; med graanet haar, i gloende sko, fra land til land maa han vandre fra det ene aartusen til det andre." — Og lidt efter la Rüppel til: „Og da vi nu færdes med korset i skogen øde, saa har vi nok mødt den evige jøde. Han bød os at hvile paa en sten, — selv hviler han aldrig de mødige ben."

Ved kulmilen længer nede kom der fire mænd imod os fra Winkeldalen. De la korset paa en baare og bar det

foran os.

Da vi kom ned i vor dal, brød dagen frem. Og pludselig dirrer og klinger en tone gjennem luften, en tone, der ikke kan lignes med menneskets

sang eller med strengespil eller med nogen musik paa jorden. I aarevis havde jeg ikke hørt denne tone, ved neppe at tyde den mer. Vi stod ganske stille og lyttede. Det var vore nye kirkeklokker.

Mens vi var i fjelddalen, var klokkerne komne, og saa havde de hængt dem op.

Og da jeg nu hørte klokkerne i denne morgen, saa kunde jeg ikke la det være, men brød ud: „Kjære folk, nu er vi aldrig alene mer! I alle menigheder rundt om i landene ringer klokkerne i denne time; vi har den samme morgenhilsen, de samme tanker som dem. Vi er ikke stumme mer, vi har vor fælles tunge deroppe i taarnet, den fortæller i glæde og i sorg, hvad vi føler, men ikke har ord for. Og den evige gudstanke, som aander og lever overalt, men som aldrig kan faa sit hele og fulde udtryk, ikke i billeder, ikke i ord, her i klokkens tonende krans alene faar vi den helt i eje, formaar vort hjerte helt at gribe den. Og saa bringer du, dejlige klokkeklang, os trøstens bud udenfra, indenfra, ovenfra."

Mændene saa forbausede paa mig, mens jeg talte, — det var da ikke noget at snakke om, at en hørte en kirkeklokke; . det kunde en høre hver dag ude i Holdenslag. Men den brave Rüppel havde skyndt sig hen bag nogle olderbuske, for at han uhindret af min hæse tale kunde høre den rene klokketone.

Foran kirken var der mange folk samlet for at høre de nye klokker og se korset. Hint kors, der var vokset op af fuglens sædekorn, da den for tusen aar siden fløj over skogene.147

Kirkeindvielsen 1818.

Det er søndag.

Den første søndag i Winkelskogene. Klokkerne har forkynde det, siden solen stod op, og nu kommer folk gaaende fra Øvrewinkel, fra Miesenbach, fra Lautergraben, fra Karskaret og fra alle de store skoges hytter og huler. Det er menigheden, som samles for første gang.

Kirken er færdig. Op fra alteret hæver sig korset fra fjelddalen. Det staar der ligesaa fordringsløst og stemningsfuldt som før i den vilde ensomhed. Blandt folk hører man ytringer 5m, at det er frelserens sande kors. Finder de trøst og opløftelse i denne tanke, saa er det, som de siger.

Skolemesteren fra Holdenslag spillede paa orgelet; det har en mild, inderlig klang. Saa holdt præsten fra Holdenslag prækenen. Han talte om kirkens betydning for mennesket fra dets vugge til dets grav. Da faldt det mig pludselig" ind, at vi ikke havde nogen kirkegaard. Hele min andagt var borte med engang; og mens under messen røgelsen spredte sig som et slør i kirken, sad jeg hele tiden og tænkte paa, hvor vi vel skulde lægge kirkegaarden. Og da højmessen var forbi, og alle strømmede ud for at se paa handels-karernes varer og skatte, som verden nu begynder at sende ind til den nye menighed i Winkelskogene, gik jeg opover lien til den lille haug, bag hvilken de mørke storskoge strækker sig hen mod fjeldvæggene. Der la jeg mig ned paa de affaldne furunaale paa jorden. Jeg var ganske træt af alle de uvante begivenheder og prøvede nu for kirkegaardens skyld, hvorledes det vel var at hvile heroppe.

Nedenfra hører jeg en surr af menneskestemmer trænge op til mig.

Mange er ikke nøjde med kirken, fordi der

ikke staar et værtshus ved siden af. Men Brændevinsbrænder-Hans har indfundet sig; han har slaat sig ned ved et lidet bord under asketrærne, og der skjænker han folk med brændevin. Og folk vilde ikke synes, der var nogen stas ved kirkeindvielsen, naar de ikke kunde faa sig et glas bagefter.

Værtshuset er kirkens skygge. Og efter den stride arbejds-uge lægger folk sig gjerne i skyggen.

Da vi senere sad tilbords sammen i forsthuset, fortalte forstmesteren ganske rigtig, at Martin Gras-stejger vilde indgi andragende om at faa bygge et værtshus her.

Værten har vi altsaa alt. Men hvem skal være vor præst?

„Jeg tænker ikke, I faar nogen præst i denne afkrog", sa præsten fra Holdenslag.

,.Ja, er det ikke sandt, Deres velærværdighed?" raaber min værtinde, „jeg har nu sagt det de hundre gange, bare jeg kunde komme væk fra denne ødemarken, heller idag end imorgen. Ingenting kan en faa til her i denne krogen. Det havde nu været saa hyggeligt for en, om en havde kunnet skjænke et lidet glas brændevin ud om søndagen, men'Martin Grassteiger, han er eneste hane i kurven."

„He", lo præsten, „værtshus og brændevins-udskjænkning! Det kan saamæn endnu bli et livligt sted, dette Winkel — Winkel — nu, menigheden har jo ikke engang noget navn?"

Men menighedens navn er ikke engang bare under overvejelse; det er alt bestemt. Hvad skal vort skogsogn hede? Por folk her vilde drøftelsen af dette spørsmaal være en velkommen anledning til at komme sammen hos den nye vært og døbe menigheden med dram. Men vi døber med vand. Vort vand her heder Winkel; over Winkelelven har der siden umindelige tider ført en bro; naar flom-149

men hai' revet den væk, har folk bygget den oj) igjen, fordi den er uundværlig her, hvor alle skog-vejene og dalkløfterne krydser hinanden.

Ved broen, ved Winkelbro, staar den nye kirke. Og Winkelbro, saa skal sognet og menigheden hede. Skogejeren, friherre von Schrankenheim, har underskrevet det.

Om kvælden gik jeg op i kirken for at ringe med aftenklokken. Da hændte der endnu noget meget gribende paa denne dag. Præsten fra Holdenslag, forstmesteren og de andre var borte; der var atter stille ved Winkelbroen. Det mørknede alt, og oppe i ij eldene laa skodden. Det var ganske mørkt, da jeg gik til mine klokker. Oppe ved alteret brændte for første gang den lille flamme, som de kalder den evige lampe, og som ikke skal slukne, saalænge gudshuset staar. Det er vor vagt for Herren.

Da jeg kom ind i kirken, saa jeg ved lampens matte, rødlige skjær en menneskelig skikkelse, som laa og bad i koret. Naar et menneske maa leve saa længe i dagenes elendighed, saa kan det vel hænde, at Søndagen og den time, da man vender sig mod Gud eller indad i sig selv, kan bli for kort.

— Det var mine tanker, og jeg stod en stund og ventede. Endelig gik jeg frem for at gjøre opmærksom paa, at jeg skulde lukke kirken. Men da den bedende opdagede mig, for han op og vilde flygte.

— Aa, kanske det ikke er en, som ber, tænkte jeg, tog mennesket i armen og saa ham ind i ansigtet. Det var en ganske ung gut.

.,Hvorf'or blir du saa rød, skjelm?" raabte jeg.

..Jeg er ingen skjelm, og I er ogsaa rød", svarte han, „det er af lyset fra lampen".

Men da jeg saa ser rigtig paa ham, hvem var det vel? Lazarus, Matthis' forsvundne søn.150

Jeg slog hænderne sammen og satte i et skrig midt i kirken.

„Men gut, hvor i alverden har du holdt til? Slig som vi har ledt efter dig, baade din mor og jeg! Og hvordan er da kommen hid idag! Nej, dette skjønner jeg ikke!"

Grutten stod stille og saa ned og svarte ikke et ord.

Saa ringte jeg. Gutten stod ved siden af. Han var klædt i et vadmels tæppe, hans haar hang helt ned paa skuldrene, og ansigtet var blegt. Han stod og saa paa; han har aldrig set nogen ringe med kirkeklokker. Og hvad jeg følte! Nu havde jeg en klar, klingende tunge, nu kunde jeg jo melde denne hændelse ud over fjeldene.

Endelig kom min værtinde for at spørge, om den ringningen aldrig .skulde holde op. Da slåp jeg rebet, pegte paa gutten og sa: „Se, endelig er han her. Skjønte I ikke ringningen? Lazarus er kommen igjen."

Min værtinde var rappere til at udbrede nyheden end nogen klokke. Hun slog hænderne sammen og løb ud, cg da Lazarus og jeg lidt efter kom ud af kirken, var vi straks omringede af en hel del mennesker. Jeg vidste neppe, hvordan jeg skulde forklare det hele, og Lazarus mumlede gang paa gang det ene ord: „Paulus", men ellers sa han ikke et ord.

Yi spurgte ham, hvem Paulus var. Istedetfor at svare paa vort spørgsmaal, sa han med et underlig uroligt blik: „Han førte mig hid til korset". Og med ét raabte han højt og angstfuldt: „Paulus!" Hans tale var ubehjælpelig; hans stemme havde- en fremmed klang.

Vi fik ham ind i huset. Min værtinde satte mad hen til ham.. Han saa bedrøvet paa æggeka-151 »

gen, vendte hodet til alle kanter, saa igjen paa kagen, men rørte ikke en bid.

Vi stod alle rundt om ham og søgte at overtale ham til at spise. Hans magre hænder kommer frem fra vadmelstæppet og strækker sig ud efter kagen, men de trækker sig krampagtig tilbage igjen, og gutten skjælver og begynder endelig at græde. Senere ber han om et stykke brød, som han forsulten sluger. Hans sorte haar falder nedover ansigtet paa ham, han stryger det ikke bort. Tilsidst dypper han brødet i vandkruset og spiser med stigende begjærlighed og drikker vandet til sidste draabe.

Vi stod rundt om ham og rystede paa vore vise hoder og spurgte ham om dit og dat. Men han hørte ikke paa os; han stirrede ind i tyrilysen paa væggen eller ud igjennem vinduet ud i mørket.

Samme nat fulgte jeg og Martin Grassteiger ham op i Øvrewinkel til hans mor. To, tre gange vilde han smyge fra os og sætte afsted opigjennem lien, op i svarte skogen. Stum var han hele vejen og saa sky som et vildt dyr.

Da vi kom til Svarte-Matthis' hus, Svarte-hytten kaldet, laa alting i dyb ro. Bækken udenfor døren risler i stilheden, og det hvisker i furuernes grene over taget. Om natten lytter man til slige ting; om dagen har man, om jeg tør sige saa, lysets stadige tonen, da lægger man ikke mærke til detslags.

Martin tog gutten i haanden, jeg gik hen til vinduet og raabte ind: „Adelheid, I faar staa op!"

Indenfra hørte jeg en svag støj og en stemme, som lidt forskrækket spurgte, hvem det var.

„Det er Andreas Erdmann fra Winkelbro og saa to til", svarte jeg. „Bli ikke ræd. Der er hændt et under i den nye kirke. Herren har opvakt Lazarus."

Inde i hytten lyste et rødt skjær et par gange152

opover væggene, som matte lyn at se til. Konen havde tændt en tyrispik i pejsen.

Hun lyste os ind af døren. Men da hun saa gutten, slåp hun tyrispiken af haanden, saa den sluknede.

Da jeg endelig fik den tændt igjen; stod konen og lænede sig op til dørkarmen, og Lazarus laa paa gulvet paa sit ansigt. Han jamrede sig. Martin løftede ham op og strøg haaret bort fra hans ansigt. Adelheid stod næsten urørlig i sin fattige natdragt; blot i hendes bryst var der en mægtig uro. Hun la begge hænderne over brystet, hun vendte sig mod væggen, hun skalv, — jeg trodde, hun skulde faat ondt. Endelig vendte hun sig til gutten og sa: „Er du kommen igjen nu, Lazarus?" og vendt til os: „Sæt jer ned, skal I faa mad", og saa til gutten igjen: „Tag de vaade skoene af dig, Lazarus!"

Men gutten havde ikke sko paa. Han havde saaler af bark bundet paa fødderne.

Konen gik hen til sengen og vækkede søsteren; hun maatte skynde sig og staa op, Lazarus var kommen. Jentungen begyndte at græde.

Moderen satte mad frem. Gutten stirrede med sine store øjne paa maden og paa moderen. Da brast Adelheid ud: „Barnet; mit, barnet mit, kjender du ikke mor mere? Ja, jeg er vel biet, gammel i al denne lange tid, kan jeg tænke, over hundre aar. Herregud, barn, hvor har du været saa længe?" Hun kastede sig om halsen paa gutten og

graat.

Lazarus saa ned. Jeg saa, at det skalv om hans mund, men han graat ikke, og heller ikke sa han et ord. Han maa ha oplevet underlige ting; der hviler som en trolddom over hans sjæl.

Da han siden kastede sit tæppe af sig for at lægge sig i den seng, moderen havde laget istand til ham, tog han frem en haandfuld graa smaasten og153

strødde dem med et kast udover gulvet. Og neppe var det gjort, saa gav han sig til at samle alle stenene op igjen. Han talte dem i sin haand, og han krøb under sengen og randt i alle krogene og ledte, og atter talte han stenene og ledte saa igjen, og ledte med største ro paa gulvet, til han havde fundet dem alle, og tallet var fuldt. Og da saa vi for første gang gutten smile. Saa gjemte han igjen stenene i lommen paa sit plag og gik iseng.

Han sovnede snart.

Men vi sad længe ved pejsen i skjæret fra tyrispiken og talte med Adelheid om det forunderlige, som maatte være hændt dette barn.

Kristmaaned 1818.

Lazarus maa ha gaat i en forunderlig mægtig skole. Hans hidsighed er næsten borte; naar han blir heftig, er det bare, som om der farer et kort lyn over hans ansigt. Han er glad og fornøjet igjen nu. Men om sit liv i den tid, han var borte, vil han ikke sige stort. Paulus har forbudt ham at tale mere end nødvendigt, siger han. Men undertiden fortæller han ligevel, og da er hans ord forvirrede og uklare, næsten som om han talte isøvne. Han taler om et klippehus og om en snil, men mørk mand, om bodsøvelser og om et kors.

Levende og bestemte blir hans ord derimod, naar han skal til at forsvare sin og den mørke mands ære mod et eller andet angreb.

Tolk snakker meget om denne rare gutten. Nogle tror, at han har været i lære hos en. troldmand, og at han vil komme til at gjøre store ting.154

Den gamle skogsanger siger, han vil tro, at Messias snart maa komme nu, og Lazarus er den nye forløber, Johannes den døber, som i ørkenens sand har levet af græshopper og honning og vand.

Gud raade det. En dygtig og hjærtevarm præst vilde være en Messias for Winkelbro. Men det er, som præsten i Holdenslag sa, der er ingen, som vil ind i disse afsides skogdale.

Jeg er den eneste, som forretter i kirken, ringer, spiller paa orgelet, synger og holder bøn, naar det er søndag. Daabsbørn og de døde maa til Holdenslag nu som før.

December 1818.

Hvad kommer det mig ved ? Det kommer mig ikke det ringeste ved. Men jeg kan ikke faa det ud af mit hode, det, forstmesteren fortalte om Herman von Schrankenheim.

Han skal leve i hovedstaden, langt borte fra sin søster. Ja, da kan det jo være muligt,-at hans liv er saa daarligt. Han skal være rent ødelagt. Gud bevare dig, Herman: Det vilde være lejt for mig, skolemesteren, om min første elev skulde være en —

Bort, hæslige ord! Herman var slig en bra, snil gut. Hvad véd vel forstmesteren?

Vaaren 1819.

Egnen ældes hurtig. Fjeldene blir graa og nøgne; skogen brændes op; kulmilerne ryger i alle dale.155

Med stræv og møje har jeg faat dem til at skaane en liden del af skogen oppe paa bakken. Det skal være den sidste rest af urskogen, og i dens skygge skal de afdøde faa hvile.

Præstegaarden er færdig. Præstekaldet er forlængst bekjendtgjort ledigt. Men ingen melder sig. De ler vist, naar de læser om sognet Winkelbro. „Jo, det maa være et prægtigt kald, det i Winkelbro ! Altervinen . er af æblemost,

hostien er af havremel. — Ja, om præsten sulter ihjel i Winkelbro, saa er det hans egen skyld, hvorfor spiser han ikke barkebrød?"

Winkelbro er slemt berygtet; men her er sletikke saa galt. Jeg faar rigelig med mel og vildt, fordi jeg passer kirken og undertiden gaar paa prækestolen og læser lidt op for folk til deres op-byggelse. Folk siger, det er synd, at jeg ikke er biet præst.

Fra friherren er der kommen bud om, at menigheden i Winkelbro skal holde gudstjeneste og bøn. Husets datter har formælet sig.

— — — G-ud ske lov, at baade min aand og mit legeme finder saa rigelig beskjæftigede her. Denne Enslingen grunder jeg ofte paa.

Tiere og tiere er han at se paa disse kanter; bøjet, som et levende spørgsmaalstegn, bøjet og ludende gaar han omkring. Men han gaar fremdeles afvejen for folk; og naar nogen ligevel ved at komme ham nær og gjøre ham et spørgsmaal, saa gir han et svar, som bærer tre spørgsmaal i sig. I kirken156

har ogsaa nogen set ham, helt bag i nisehen, der hvor skriftestolen skal staa.

Gamle Rüppel holder ham aldeles bestemt for den evige jöde. — Nu, at Enslingen er en del af ham, saa meget tror jeg selv. Bele den evige jøde har efter min tro mange millioner hoder.

Sommeren 1819.

Nu har vi pludselig faat en præst, og det en7 der er ligesaa sælsom, ligesaa hemmelighedsfuld som vort alterkors fra fjelddalen.

En af de sidste dage af juli gik jeg ved middagstider op i kirken. Der staar Enslingen ved alteret og messer.

Jeg staar en stund og hører paa ham. Han messede slig, at præsten i Holdenslag ikke kunde gjøre det mere fuldendt. Men da han er færdig og gaar ned fra koret og alvorlig vandrer henimod udgangen, syntes jeg, det var min pligt at stanse ham og spørge, hvad dette skulde betyde.

„Herre", sa jeg, „I kommer ind i dette guds-hus, og det har jo enhver lov til, som gaar hid med et oprigtigt sind; men I gaar op til det hellige alter og udfører den hellige handling, og det har ikke enhver lov til. Jeg er sat til at vogte kirken her, og derfor maa jeg spørge Jer, hvad Jer optræden her betyder?"

Han stod ganske stille og saa paa mig med stor ro.

„Kjære ven", sa han saa med en stemme, der hørtes, som om den var ,rusten, fordi den aldrig blev brugt, „spørgsmaalet er kort og let; men svaret er langt og tungt. Men da I har ret til at157

kræve et svar, er det min pligt at gi Jer det. Bestem en dag, da I vil mødes med mig under de tre store graner i Ulvegraven."

„Hvorfor det ?" spurgte jeg.

„Der skal I faa svar paa Jert spørsmaal."

„Vel", sa jeg, „naar det er det, som er meningen, saa skal jeg være ved grantræerne i Ulvegraven næste lørdag i den tredje eftermiddagstime."

Saa bøjede han hodet og gik.

Jeg fortæller ikke nogen om dette møde. Han er jo gal, vilde de raabe allesammen.

Kan være. Men jeg vil gaa op i Ulvegraven og kanske faa noget nærmere at vide om denne mand. Pinder jeg saa megen og saa skjøn galskab i ham som i gamle Rüppel, saa skal jeg være vel fornøjet.

Enslingens svar.

Om morgenen.

Inat har her været en forfærdelig storm. Men hernede i Winkelbro er lunt, saa vi mærkede bare en dump torden fra nord. I kirkegaardslunden er hver gren uskadt.

Om aftenen.

Men da jeg nu gaar over Lauteraasen — jeg skal et ærende over i de nye rydninger — spærres vejen mig uafladelig af knækkede, splintrede grene158

og styrtede trær. En stærk duft af harpiks slaar imod mig fra dalene; fugle flagrer hjemløse om, stormen har ødelagt deres reder. Hist og her er alt tømmerhuggere igang med at skave barken af de styrtede stammer. I tømmerhuggerhytterne skal natten ha været forfærdelig. I nogle af dem har stormen revet taget op, saa himmelens drivende skyer om morgenen saa ned paa ildstedet og de forrevne straasenge. Hos kulbrænderne i Karskaret væltede en furustamme over en mile, saa ilden brød ud, og flammerne, som piskedes afsted, nær havde tændt ild paa hele skogen. Bertold skal ha arbejdet som rasende paa at dæmpe ilden, og hans venstre ben skal være kommet slemt tilskade.

Skogen har faat mangt et saar, og da jeg om eftermiddagen kommer op til de store graner i Ulvegraven, ser jeg, at den mellemste er knækket. Den var den mægtigste og vel ogsaa den ældste af de tre.

Paa den styrtede stamme, der havde boret sine grene dybt ned i mulden, sidder Enslingen.

Han har et vadmelsplag om skuldrene, hans sorte haar, isprængt med graat, hænger ned over .det. Han støtter albuen mod knæet og sit sænkede hoved med det blege ansigt inod haanden.

Da jeg kommer, rejser han sig.

„I kommer lige vel", sa han, „og jeg havde saanær ikke kunnet komme. Stormen havde stængt mig inde; den har væltet en stor sten ned foran døren til min bolig". Og med et tungt aandedrag, der mindede om stormens fjerne sus, siger han disse tungsindige ord: .,Kanske det havde været bedre, om denne nat havde begravet mig i min hule for alle tider, end at jeg idag skal gi Jer mit svar. Men naar jeg først skal ud med det, saa vil jeg helst sige det til Jer Jeg har bare hørt godt om Jer, og jeg glæder mig over denne lejlighed til at159

lære Jer nærmere at kjende. Mit svar, unge mand, er en tung byrde; hjælp mig at bære den, som I jo ogsaa har læsset skogfolkets møje paa Jer. Jeg ved, at I kan udføre en præsts gjerning. Saa vær da min skriftefader og fri mig for en hemmelighed, om hvilken jeg ikke ved, enten den er en sort due eller en hvid ravn. — Men hvis I ikke skulde forstaa mig ..."

Han holdt inde; der kom mistro i hans blik.

Jeg svarte, at jeg ikke havde tænkt at spørge ham om andet end om grunden til hans opførsel ved alteret i kirken.

„Ja, dermed spør I mig om alt", svarte han med et blegt smil; „dermed spør I mig om mit levnetsløb, om min sjælekvide, om min djævel og om min Gud. Godt, godt; kom og sæt Jer her paa stammen. Dette ødelæggelsens vidnesbyrd passer for mit svar. Kom, sæt Jer paa dette lig."

Jeg følte mig næsten uhyggelig tilmode. Der er stille i skogen nu; det sukker bare i grenene af og til; men over vore hoder jager skyerne endnu vildt afsted.

Jeg sætter mig paa træstammen ved siden af denne mand, i hvis ord og øjne der ligger langt mere kraft, end man skulde kunne tiltro den bøjede mand, naar han ellers slæber sig tungt afsted.

„Ved I, hvad et adelsbarn vil sige?" spør Enslingen pludselig og stirrer mig ind i ansigtet. „Født i et palads, vugget i en gylden vugge. Den haarde jord dækket med bløde tæpper; himmelens brændende solstraaler og dens uvejrskyer stængte ude af tunge silkegardiner, med en tjenerflok for hvert minste ønske; — en nutid fuld af ligevægt og lykke, der vogtes paa hundre maader; en fremtid fuld af nydelse og af høje værdigheder: slig har adelsbarnet det. Saadan et adelsbarn var jeg. Min160

mor døde, da jeg blev født Min far saa jeg sjelden; han var paa jagt eller paa rejser, eller i den store by Paris eller

ved badesteder. Den kjærlighed til far og mor, som var nedlagt i min naturj ødslede jeg paa min hovmester, der altid var om mig, og som holdt meget af mig. Han var præst og tilhørte jesuiternes orden. Han var en mild, from og god mand med et lyst sind. Ofte, naar han læste messen i vort huskapel, var hans ansigt forklaret som den hellige Xavers paa alteret. Jeg husker endnu, hvorledes han engang betrodde mig, at han under messen ofte svævede i salighed, thi da havde han hyppig inspirationer, der fortalte ham, at jeg, hans kjære, unge ven, var kaaret til at udføre store, guddommelige ting. Deraf kunde jeg mærke hans store kjærlighed til mig.

Og nu skulde jeg pludselig miste denne min eneste ven. Der udgik nemlig paa denne tid en streng lov, og rundt om i landene begyndte forfølgelsen mod jesuiternes orden at røre paa sig. Min gode hovmester maatte bort. Han græd bitterlig, da han tog afsked fra mig. Men som i en tilstand af aabenbarelse udtalte han den fortrøstning, at vi vilde ses igjen efter overstandne trængsler.

Og se, hans præstelige ord gik over al forventning hurtig i opfyldelse. Faa maaneder efter var han atter i vort hus. Han var traadt ud af jesuiterordenen, tilhørte nu en orden, der kaldte sig „Troens fædre", og saaledes havde han atter beskyttelse i vort land.

Jeg vokste op under hans opsigt, og jeg holdt af ham som min ældre bror. Ofte misundte jeg ham i al hemmelighed hans glade ro, hans sjæls stille lykke. Jeg selv var begyndt at føie ustadige længsler. Inde syntes jeg, der var for trangt, ude ikke vidt nok; var det stille omkring mig, længtede161

jeg efter støj, og var jeg med paa spøg og støj, saa længtede jeg efter stilheden. Min trang var som en blind, udsultet mands paa den stiløse hede.

Da sa engang min ven til mig: ,^et, kjære barn, er verdensbarnets forbandelse. Det er den rasende længsel, som ikke kan fiude tilfredsstillelse trods al jordens glæde og nydelse, uden den flyr til det Guds rige, som Kristus har grundet paa jorden, til den hellige kirke."

„Taler du til mig?" svarte jeg, „du ved jo, at jeg er en katolsk kristen."

„Det er du bare i dit aandsliv", sa han, „men dit legeme, dit hjærte er det, som vansmægter efter tilfredsstillelse. Min kjære ven, hver dag ber jeg til Gud, at han maa la dig bli saa lykkelig, som jeg er, at du som jeg blir en Jesu broder til frelse for din sjæl og til baade for den hellige tro."

Éra den dag af følte jeg det ustadige i mig endnu værre; men da jeg prøvede mig alvorligt, syntes det mig umuligt at forsage verden.

„Du har misforstaat mig", sa saa min opdrager. „Hvem har sagt, at du skal forsage verdens glæder? De er jo en Guds gave; nyd dem, ikke for din egen skyld, men til guds ære; kun det gir den sande tilfredsstillelse."

Da aabnede der sig et nyt liv for mig. Min moralske følelse, som før havde holdt mig tilbage, drev mig nu til at søge tilfredsstillelse for alle mine begjærende længsler. Kan man tjene Gud Herren i glæde og nydelse — da er der ingen dobbelthed længer her paa jorden.

Min ven smilte og lod mig gjøre, som jeg vilde. Verden er skjøn, naar man er ung, og god ogsaa, naar man er rig. Jeg fandt den meget god; jeg vilde tømme dens sødeste bæger, før jeg skulde drikke Guds offerblods kalk ved alteret.

Bosegger: Skolemesterens optegnelser. 11162

Og efter to, tre aars forløb havde jeg tømt glædens bæger indtil bærmen. Jeg væmmedes ved det hele; jeg var mæt, overmæt. Og verden kjedede mig.

Imidlertid var jeg biet n^ndig. Da kom min ven igjen til mig og talte med mig, og efter hans raad traadte jeg ind i „troens fædres1' orden. Jeg afla gjerne løftet om taalmod, kyskhed og fattigdom; al min rigdom tilfaldt ordenen, og jeg forpligtede mig til ubetinget lydighed.

Og saa--saa kom der en dag en ung pige

til mig, en ung pige, som jeg havde kjendt før. Nu turde jeg ikke kjende hende mer. Hun bad mig, at jeg ikke maatte forlade hende og barnet; hun bad mig for Guds skyld. Men jeg var fattig, fattig som en tigger, jeg turde hellerikke vende mig til nogen anden for hende, jeg maatte alene leve for min orden — saa bød mit lydighedsløf'te.

Faa dage efter trak de den unge pige op af vandet som lig. Jeg græd usigelig ved min præstelige vens bryst. Han skjøv mig mildt fra sig og sa: „Gud har gjort alt vel."

Efter disse ord for den mand, de kalder Ens-lingen, pludselig sammen; saa tog han min haand og udbrød:

„Den dag idag er jeg gift med hende. Hver nat staar hun for mit leje med barnet. Min orden havde en dejlig, lysende stjerne, en eneste; det var dens Maria-tilbedelse. Mangen en yngling, som af den udvortes skjæbne tvinges ind i ordenen og saaledes maa forsage, ser begejstret og glødende af kjærlighed op til jomfruen med Jesusbarnet. Men for mig var det yndige billede et spøgelse; jeg saa i det bare den bedragne, unge pige.

Saa blev jeg viet til præst og fik navnet Paulus. Jeg havde ofret min lykke og min formue og165

min egen vilje; jeg havde hare ét igjen, mit fædreland. Jeg maatte ofre det ogsaa. Man beskyldte vor orden — enten den nu kaldte sig det ene eller det andet — for at være forklædt jesuitisme, hvis ærinder den i alle dele gik. Og som saadan var den efter de gjældende love banlyst af landet. Jeg var næsten ude af stand til at forlade mit hjem og min gamle far; det hjalp ikke. Vi var martyrer til Guds ære; den tanke gav mig trøst og mod, slig en sværmer var jeg.

Vi drog til Italien. I Rom levede Pius den syvende, vor ordens ven. Jeg besøgte apostlenes og martyrernes grave; jeg haabede at kunne føre et stille, inadvendt liv i det gudbenaadede land. Men bøn og opbyggelig betragtning er ikke altid jesuiter-nes sag. Vi blev snart sendte ud til hede dagværk i herrens vingaard. Jeg husker knapt længer, hvem der fik det udvirket, men pludselig var jeg under et andet ordensnavn forsat til et af de lande, der ligger mod vest, til en konges hof. Kanske det var min herkomst, kanske den udmærkede opdragelse, jeg havde havt, kanske det laa i min lærdom eller i en vis klogskab, som jeg efterhaanden havde tilegnet mig, eller det kan ha været for min skikkelses skyld, — man kaldte den smuk — eller paa grund af alt dette tilsammen eller paa grund af endnu noget andet, at jeg fik denne stilling, — jeg ved det ikke.

Jeg fik efter nogen tids forløb en indflydelsesrig post i statskancelliet. Og mit valgsprog var: vær et hemmeligt hjul i statens store værksted og led folket efter Guds hensigt. Guds hensigt, den kjendtes naturligvis bare af statholderen i Rom.

Smidighed, mildhed, behagelighed og taalmod, det var de dyder, jeg skulde beflitte mig paa. Jeg blev hoffets ven, en søgt selskabsmand og raadgiver. Og naar jeg holdt messe i slotskapellet, laa hele

11*164

den høje dameverden paa knæ foran alteret. Endelig blev jeg kongens skriftefader.

Ved denne tid modtog jeg fra Rom en ærefuld an erkj endelses-skrivelse med formaning om fortsat klogskab. — Klogskab? Naturligvis handler jeg uden bagtanker, som mit hoved og hjærte leder mig. Og det var et skjønt liv for mig. Verden smilte, og jeg likte paany dens smil. Let kunde jeg bære løftet om armod, thi jeg bodde i kongens palads. Tro var jeg mit løfte om forsagelse, thi hvad jeg nød, det nød jeg ikke for min egen, men for guds skyld. Og Maria-billedet med barnet i vort slotskapel var jeg atter istand til at ære med inderlighed.

Da kom der en bevæget tid.

Oprør raser ude i landene. Oftere end ellers forsamlede kongen rigets store om sig, og det skriftemaal, han hver tredivte dag aflagde mig, blev betydningsfuldere.

Da kom der en dag en befaling til mig fra Rom. Da jeg havde læst og overvejet den, var der en stemme i mig, som sa: Hvem gir kirken lov til at trænge sig ind mellem folket og kongen og rive loven fra fædrelandets alter? — Da saa jeg pludselig den magt, der var lagt i min haand, og nu først forstod jeg ret formaningen om klogskab.

Min samvittighed advarede mig; men ærgjerrigheden var stærkere.

Jeg var lige ved at ta skridtet, og da vilde verdenshistorien havt nok en bartholomæusnat at fortælle om — da - modtog jeg efterretning om min fars død. Det greb mig mægtigt. Sorg, kjærlighed, længsel, skyldbevidsthed og anger skar mig i hjærtet, grov i min hjerne. Jeg skrev til Rom, at jeg var udygtig til at udføre alt, hvad der var biet mig paalagt.

Hvad svar flk jeg? Paalæg om at ta afsked165

fra min stilling ved hoffet og indskibe mig til Ostindien.

Denne befaling knuste mig fuldstændig. Istedetfor at vende hjem til mit land, som jeg længtes efter med hver trevl i mit hjærte, skulde jeg drage til en Qern verdensdel. Hvorfor? Til hvad nj'tte? Her hjælper ingen spørgsmaal. Ordenens bud siger: blind lydighed!"

Her holdt Enslingen inde. Han strøg med haanden nedover sit blege, magre ansigt helt ned til hagens kulsorte skjægstubber. Hans blik, der havde et træt og uroligt udtryk, rettede sig tungsindigt opad mod skyerne, som samlede sig mere og mere mellem fjeldene. Skumringens dybe stilhed spredte sig over Ulvegraven.

Og endelig fortsatte han: „Fire evige somre levede jeg med nogle fæller i det hede Indien. Mine anstrengelser var store, men endnu større var mine sjælelige lidelser, min vaagnede bevidsthed om et forsplidt liv. Blot i den strenge opfyldelse af min præstegjerning fandt jeg nogen trøst, thi ren og selvløs var nu min opgave. Vi arbejdede ikke længer for en ordens særskilte fordele, men for menneskenes store, fælles, guddommelige sag, for kulturen. Vi lærte hinduerne europæiske sæder, europæisk tænkemaade og gudsfrygt. Til deres stepper bragte vi plogen, paa deres fjelde plantede vi korset. Vi prækede for dem Guds bud om selvopofrelse og kjærlighed. I begyndelsen mistrodde de os og forfulgte os; men endelig aabnede de sit hjærte. De ærede os som himlens sendebud, og de fik stor tro til vestens folk, hvis gud var biet et menneske for % ed sit liv at lære kjærlighed og ved sin død at lære opofrelse.

Vi havde alt taat samlet en liden menighed i Dekan. Da brød englænderne og frankerne med166

krig indover landet. Da var der ikke længer tale om den kristelige kjærlighed, men om ris og krydderier. Og forbi var det med hinduens tro paa vor lære. De vilde myrde os. Vi maatte flygte til Europa med et engelsk skib.

Saa saa jeg da endelig mit fædreland igjen. Der var kommet andre tider, og vor orden havde fast fod og beskyttelse i landet. Men folket var paavirket af de sidste aars aandsretning og truede endog delvis med et frafald fra den katolske religion. Saa begyndte et nyt, tungt arbejde for os. Vi blev planmæssig fordelte rundt om i by og paa land.

Da jeg ikke havde vidst at holde mig i gunst ved hoffet, og da jeg ogsaa paa mine rejser var kommen ud af de selskabelige former, og da man endvidere fandt mere skrupler end klogskab hos mig, saa blev det min lod at drage rundt fra sted til sted og præke for landsfolket. Jeg flk neppe tid til at se mit fødested og min fars grav, før jeg maatte afsted i følge med tre andre brødre. Vi drog fra sogn til sogn for at holde en saakaldet mission i hver enkelt kirke. Det var et næsten ligesaa møjsommeligt vandringsliv som det i Indien. Men i disse forholde maatte vi som præster vende en ganske ny side ud. Hos de store, mægtige herrer var det biet os paalagt at være behagelige, smidige og milde. Hos de vilde folkeslag var vi kulturens apostle, kristustroens strenge, men kjærlige lærere. Her overfor det forbenede, træge, letsindige og tilogmed ved nye grundsætninger fordærvede bondefolk maatte vi være alvorlige advarere, vældige dommere over synden. Med Gud og himmel og kjærlighed udretter man intet hos slige folk, det har sognepræsten alt umaget sig nok med. Vi præker om helvede og den evige pine.167

I førstningen kom folk af nysgjerrighed og spottelyst i kirken for at se disse omvankende prædikanter. Men vore stærke ord om sjælenes nød, om dødskampens kval og den retfærdiges rædselsfulde dom fik dem snart til at blegne. Der blev trængsel om vore skriftestole, taarer og skrig under vore prækener. Børnene truer vi med forældrenes fordømmelse, forældrene med deres børns fordærv. Vi forbander hver blodsdraabe af den voksne

ungdoms blomstrende liv; vi forgifter elskovs- og barneglæden for de gifte. Vi maler i skrækkelige drag oldingens nære endeligt. For dem alle er der bare en redning: bod og omvendelse. Og de krøb paa sine knæ op til alteret, de nægtede sig den fattigste brødskorpe, indtil solen var gaat ned, de valfartede^ til fjerne steder med sand og smaasten i skoene for at bede om aflad.

Foran hver kirke rejste vi et højt, nøgent kors. Kristus er korsfæstet for eder, korsfæster eder nu selv i bod og selvfornægtelse.

Jeg reves med i den iver, der laa i vor gjerning, og jeg grebes af et sværmeri, som jeg før aldrig havde kjendt. Som en vildt flammende aabenbarede stod det for min sjæl: bod er det eneste, som kan frelse os.

Hvor lystigt og livligt det end var i landsbyerne, naar vi kom, — saa blev der snart stille i gaardene og øde paa agre og marker. Kirken blev alles tilflugt, og hvor ilsomt indvaanerne var beredte til at ombytte det jordiske med det himmelske, det viste jordens grøde, som vanskjøttet gik tilgrunde, mens folk bad i kirkerne.

Og selv regjeringen indsaa, at en almindelig og og grundig omvendelse var nødvendig i landet. Hvis man fandt en, som om søndagen, mens der var gudstjeneste i kirken, sad og solede sig ved brønden168

og røgte sin pibe, saa jog vagtmænd med bajonetter paa geværerne den troeslunkne i kirken.

Det var en glædelig tid for vor orden, og den blev stærk og hjemme i landet, som den aldrig havde været det før.

Men jeg selv var ikke lykkelig. Naar begejstringens time var forbi, følte jeg en forfærdelig indre tomhed, og der var stadig en stemme i mig, som vilde lokke mig bort fra mit hellige kald, der havde den store opgave at tæmme den hovmodige menneskenatur og lede den ind under vor kirkes enhed og fællesskab. Jeg søgte at kjæmpe mod stemmen ved at be og arbejde; jeg trodde, det var djævelens stemme. — Kanske det dog var en andens. — Men nu kommer alt natten, er det ikke saa?"

Enslingen saa paa mig, forvirret, som om han af mig ventede svaret paa sit spørsmaal.

„Det kan ikke være natten alt nu", svarte jeg, „det er mørk-skodden, som lægger sig over skogen."

„Jo, jo", vedblev den fortællende ligesom drømmende, „natten kommer. Unge ven, I skal se, nu kommer den sorte nat".

Det var saa stille en stund, at det syntes mig, jeg hørte taagen svøbe sig om trærnes kroner. Saa vedblev manden igjen:

„Saa var det i en stor landsby. Der sad jeg i skriftestolen sent en aften. Kirken var endelig blevet tom, og den evige lampe over alteret kastede sit matte, røde skjær paa væggene. Der stod en eneste mand nede ved døren, uvis om han skulde gaa eller ej.

Jeg vinkede paa ham. Det gav et sæt i mennesket, han kom og sank ned paa skriftestolens trin og begyndte med forvirrede og hastige ord sin be-kjendelse. Saa foldede han sine hænder saa fast169

sammen, at de skalv, og bad stammende om syndsforladelse. — Mit hjærte trængte sig frem paa mine læber, jeg vikle sige den angstfulde sjæl trøstens ord. Men vred tvang jeg mit hjærte tilbage; thi mine forskrifter krævede i et tilfælde som dette ubønhørlig strenghed. Forbrydelsen var ingen ualmindelig; den forekommer ofte nok. Lad os som eksempel sige, at manden havde forgrebet sig paa det, som tilhørte hans nabo.

Og som han stum knæler der foran mig, svarte jeg ham rolig, at Gud ikke kunde tilgi ham, førend han havde gjort sin synd god igjen.

„Det kan jeg ikke", raabte han, „den, jeg har syndet mod, er rejst; jeg ved ikke at finde ham."

„Saa drag ud og søg ham op."

„Men min hustru og mine umyndige børn, hvad skal der bli af dem da?"

„Desflere sjæle drager I med Jer i fordærvelsen, om I ikke gjør bod."

„For Guds skyld, jeg vil faste, bede, jeg vil give almisser, tifold mere, end hvad jeg bedrog."

„Det er alt forgjæves. I maa sone hos den bedragne, tilgiver han det, saa vil ogsaa Gud stryge det ud."

„Maa jeg da jages ud i den store verden, væk fra kone og barn?" skreg han fortvilet. „Er ikke den herre Jesus død paa korset for min synd? Mord og drab tilgives, og mig kan min forvildelse ikke tilgives for Kristi døds og blods skyld?"

„Kjøbslaa ikke med den evige Gud i himmelen", raabte jeg opirret over, at nogen vover at gaa irette med den højeste; „hver draabe af Kristi rosenfarvede blod blir for bespotteren en flammetunge af helvedes ild. Tre gange højere er himmelen, siden den blev erhvervet ved offeret paa korset, og ni170

gange dybere er helvede, siden menneskene slog tre nagler gjennem Kristi hænder og fødder."

Da satte manden i en skrækkelig ed og styrtede ud. Og jeg var alene i den natlige kirke.

Jeg gik ud af skriftestolen, knælte ved alteret og bad længe for den forhærdede. Men da jeg saa op til Guds moders billede, — da var det, som traadte hun pludselig frem af nischen og stod der, hun med barnet, i den evige lampes blodrøde lys.

Jeg for forfærdet op og vilde ud af kirken, ud i den friske aften. Se, da var døren lukket.

Jeg havde ikke lagt mærke til det. Kirken laa ensomt; det nærmeste hus var lighuset. Der hører ingen, hvor højt man end vilde raabe. Saa var jeg indelaaset i den mørke hvælving, hvor jeg saa of'te havde talt om djævelen og helvedes evige pinsler.—Her troner den evige Gud i sandhed; nu er du alene med ham; nu skal du aflægge regnskab for, hvorledes du sonx hans stedfortræder har forkyndt hans høje lære for menneskene.

Op til alteret tør jeg ikke komme; det skrækkelige billede staar der, som i luften, det røde lys svæver henimod mig. Jeg iler paa taaspidserne fra den ene krog til den anden, kryber endelig ind i skriftestolen igjen og trækker forhænget for.

Saa sad jeg da her, angst i sind. Jeg syntes uafladelig, at forhænget maatte bevæge sig og en kold haand gribe ind efter mit troløse hjærte. Men alt var roligt og stille; bare uret oppe i taarnet slog nu og da sine kvarterslag, og forbi det høje vindu, som maanen nu sken igjennem, gled af og til en flaggermus. Jeg lukkede øjnene og prøvede at sove. Men søvnen kom ikke. Tankerne derimod, de kom.

Ja, ellers knæler de derude paa trinet, de arme syndere og forsker i sin samvittighed; men idag forsker skriftefaderen selv engang. — Jeg saa til-171

bage over mit hele liv. Hvor det bar været bevæget, livor jeg bar været fattig og ensom! Min far forlod jeg, som ban jo ogsaa forlod mig; min opdrager blev tat fra mig, da han havde sendt mig ud i verdens vildsomhed; — i tjernet sluknede et hjærte. Saa havde jeg ingen ven mer paa den vide, vide jord. Som et legetøj er jeg blevet kastet frem og tilbage over land og hav. Hvad var meningen med mine tomme gjerninger? Hvad har jeg opnaad ? Har jeg gjort vel? Jeg er præst; har jeg æret Gud med mit hjærte? — Jeg er en midler; har jeg forsonet Gud med menneskene og disse med sig selv? — Naar jeg engang staar for guds domstol, naar vægtskaalen synker med min misgjerning, er der da en sjæl, som vil stanse vægtens tunge og raabe: han har reddet mig? —

Og mens det kjæmper og skriger i mig, hører jeg pludselig en ynkelig stønnen udenfor skriftestolen, som om hin mand endnu knælte der med sin synd. Jeg farer op, men — jeg tog fejl; — det er stille, og det klare maanelys rinder gjennem vinduet.

Saaledes er mine aar rundne her. de gyldne aar — i sandet. — Gode ven, en saadan ulykke kan I umulig forstaa. — Endelig begynder jeg at græde smerteligt.

Visselig, jeg havde i min indflydelsesrige stilling elsket menneskene og tjent dem. Men jeg blev ledet paa afveje, og min eneste ven var ikke min ven. — Hvor mange aar skal endnu gives mig, saa jeg kan misbruge dem? Nej, nej! Aa, Gud, før mig bort fra dit alter, hvor jeg harværet en uværdig tjener; før mig ud af dit tempel, hvor jeg har taget dit navn forfængeligt. Og før mig bort fra menneskene, som jeg har løjet for, før mig til et stille, ensomt

sted, hvor jeg kan frelse mig selv!172

Denne længsel la sig som dug over mit sind; det blev stillere i mig, og mine øjenlaag sank.

Da hørte jeg pludselig stemmer udenfor, de raabte mit navn. Endelig skulde jeg da komme ud af kirken. Jeg rejste mig. I samme øjeblik hørte jeg en skrige: Gud i himmelen, her hænger han I han har hængt sig!

Jeg satte i et skrig, som gjaldede gjennem kirken, og som skræmte mig selv. Da hørte jeg dem udenfor mumle forfærdet og styrte afsted. Mit skrig i kirken havde skræmt dem. Jeg var alene, jeg var angst. Mit aandedræt stod stille. Derude hang jo en. Det raabte de jo. De søgte jo mig og skreg: Der er han, der hænger han?

Jeg faldt ned paa mit ansigt: Hellige Gud7 bevar mig for selvmord!

Men da steg pludselig en anelse op i mig. Hvad, om det er den mand, hvem jeg nu sent ikvæld nægtede syndsforladelse og trøst — den efter tilgivelse tørstende sjæl, som jeg stødte tilbage i fortvilelsen? Hvis han er gaat hen og har tat livet af sig — hvem er hans morder? Aa, Herre, min Gud i himmelen! — Og i denne time, kjære ven, oplevede jeg rædsomme ting. I min febertilstand hørte jeg benradene klapre, og selvmorderen saa jeg dingle ved kirkegaardsmuren, han stirrer paa mig med de stive øjne. — Og op af tjernets dybder stiger en kvinde . med barnet paa armen, og hendes lange, vaade haar snor sig om mig som kolde orme. Og alle de elendige kommer, hvis sjæle jeg har knust ved min haarde præken, og midt iblandt dem staar det höje kors, og jeg hører en stemme raabe: „Du har dræbt frelseren i hjærterne, du har læsset det tunge kors paa dem, korset uden frelser. — Gud, Gud har du dræbt!"

Stønnende sank manden ned over træets grene.173

Jeg kunde knapt faa ham op igjen. Jeg tog et taagevaadt bregneblad og la det paa hans brændende pande.

„Vent med resten til en anden gang", sa jeg, „la os gaa hjem nu; det er virkelig snart nat.'"

Da rettede han sig op og strøg med snippen af sin klædning over sit ansigt.

„Der et fred i min sjæl nu", sa han rolig, „men hver gang jeg tenker paa hin time, brænder mit blod som helvedes flammer. Saa, nu er det alt bedre. — Da jeg aabnede mine øjne igjen, lyste morgenrøden ind af vinduerne. Der laa som et mildt smil over alteret og over billedet af Guds moder. — Da rejste jeg mig og gav Gud Herren et løfte, og da var det, som om der kom ro og haab i mit hjerte, som om alt, alt maatte bli godt.

Snart efter raslede nøglen i kirkedøren; skolemesteren kom med en af mine ordensbrødre og flere andre. De brød ud i jubel, da de saa mig, de tog mig ved haanden og førte mig ud i det frie. De fortalte, hvor de havde ledt efter mig, at de nok havde hørt et skrig i kirken, men at de i sin forvirring havde trodd, det var en spøgelsesrøst. De førte mig udenom kirkegaarden, thi der, paa et gravkors af jern, hang selvmorderen.

Jeg holdt mig indelukket paa mit værelse hele dagen. Jeg skulde den dag ha holdt en præken om bod og Guds barmhjertighed. En af mine ordensbrødre gjorde det for mig.

Men blandt folk spredte sig det rygte, at jeg var den frommeste af os fire, og at jeg havde havt en aabenbaring i kirken om natten.

Sent om kvælden, da alle sov, skrev jeg paa et stykke papir: „Lev vel, mine brødre. Led ikke efter mig. Min nye mission heder selvfor-jøsning."174

Saa samlede jeg det lille, som mit var, og gik ud af landsbyen, henover landevejen, gik hele natten. Jeg gik uden plan. Jeg vilde la skjæbnen raade.

Da det gryede af dag, var jeg kommen ind mellem fjeldene. Der kom en elv brusende langs stien. Jeg drak af den og hvilte mig paa en sten. Saa kom der saadan et skogmenneske gaaende; han tog sin hat af for min præstekjole. Jeg rejste mig og bad ham vise mig vejen ind mellem fjeldene, saalangt ind, som den sidste hytte laa.

„Den sidste hytte? Ja, det er nok Sod-Bar-telmeis, det", sa manden.

„Saa vis mig vejen til Sod-Bartelmei og bedæk eders hoved."

„Har I et ærend til Sod-Bartelmei?" spurgte han saa, mens vi gik afsted. „Han er kanske sort baade paa sjæl og legeme, ham faar I aldrig vasket hvid. Kanhænde han ikke er værre end andre, han heller forresten. Hvad vil I ham?"

Jeg svarte noget om, at Sod-Bartelmei var en fjern slægtning af mig. Da stanste han og saa paa mig. „En slægtning? Hm, skal tro det? Sod-Bartelmei, det er mig, det."

Saa fulgtes vi ad over aasrygge og gjennem dale. Ved middagstider stod vi udenfor hans hus.

Jeg blev der i tre dage. Sod-Bartelmei og jeg taltes ved om mangt i de tre dage, og tilslut spurgte jeg ham, om han vilde være min ven og hjælpe mig. Jeg vilde leve her i ensomheden og arbejde paa at bli et godt menneske, og jeg vilde ærlig stræve for at udrette noget godt i ensomheden ogsaa, da man med sin bedste vilje ikke altid gjorde godt blandt menneskenes skare. Vilde han være min ven, maatte han mod betaling skaffe mig det aller nødvendigste, og indtil videre bevare mig selv som en hemmelighed.175

Sod-Bartelmei tænkte sig længo om. Endelig sa han: „Saa I vil være som en eneboer i ørkenen, og saa skal jeg være den ravn, som bringer Jer brød?"

Jeg forklarte ham da, at føden haabede jeg at kunne skaffe mig selv, men at jeg jo trængte klær og andre smaating, og at jeg vilde se at betale ham af det lille, jeg havde.

Saa lovte han at hjælpe mig. Men jeg maatte love at gi ham en haandsrækning igjen engang, og kanske en underlig en. Han havde ogsaa sine grejer.

Saa forlod jeg kulbrænderhuset, og Bartelmei førte mig dybere og dybere ind i vildmarken. Helt op i fjelddalen kom vi; der hersker bare urskogen og de vilde klippevægge. Der likte jeg mig. I en bortgjemt hule, hvor der risler en bæk forbi, flyttede jeg ind. Her i fjelddalen stod der et trækors, som et fortabt skogmenneske vel maa ha rejst der i sin tid. Det *blev mit forsoningsalter. Et, kors uden frelser, som jeg før havde holdt op for de betrængte sjæle, det var nu endelig biet mit eget.

Og saaledes, unge ven, har jeg nu levet i ensomheden og har arbejdet sammen med urtegravere og begskrabere. Og saaledes er aar efter aar gaat hen. Om mine savn vil jeg ikke tale, værre var den stadige følelse af ensomhed, og længslen efter mennesker har ofte pint mig usigelig. Blot den tanke, at forsagelse er min bod, har været min trøst. Ofte gik jeg ud i dalene, hvor menneskene bor sammen i fælles hygge. Jeg styrkedes ved bevidstheden om deres samvittighedsro og tilfredshed, og saa vendte jeg tilbage til den evig ensomme fjelddal, til min hule og til det stille kors paa stenen.

Men kampen i mig blev større og tyngre istedetfor mindre, og undertiden spurgte jeg mig selv: hvad er vel livet i slåp daadløshed, hvormed man176

ikke nytter nogen, men bare fortærer sig selv? Kan det være Guds vilje?

At vende tilbage til min orden, det var umuligt. At leve ude i verden under en frafalden præsts maske, det vilde være en forargelse for alle dem, der trofast røgter sit kald. Hvad andet kunde jeg da gjøre end efter bedste evne hjælpe folket her i skogen? Men jeg vidste ikke rigtig, hvordan jeg skulde bære mig ad. Med tørre prækener bygger man ikke altid det sande. Jeg havde jo saalænge kaldt paa djævelen, til han var kommen til mig selv. Lære skogfolket om Gud og den kristelige kjærlighed? Det var jeg kommeu galt nok fra i Indien. Jeg følte ingen tilbøjelighed til at tjene menneskene med ord længer.

Naar jeg har truffet børn, har jeg altid talt til dem og søgt at glæde dem; men de er bange for mig. Folk undgaar mig, jeg er ikke velset nogetsteds, ikke i Bartelmeis hytte engang. Jeg er jo ogsaa faa underlig, saa uhyggelig; tilslut gruer jeg for mig selv. Som en banlyst lever jeg i ijelddalen, og mellem mine stene vansmægter jeg efter at gjøre godt. Og saa vandrer jeg atter herfra og ned til elven, til mennesker.

Den gamle, svage kones vedbør har jeg tat af hendes ryg og baaret den til hendes hytte. Jeg har jaget bølingen bort fra farlige steder for gjæ-terne. Og om vinteren, naar jeg ikke traf folk i ugevis, har jeg fodret fuglene og

hjortene med korn og vilde frugter. Men jeg har grædt over mit fattige virke, og jeg har bedt foran korset: Herre, tilgiv! og lad mig om bare én gang faa udrette noget godt.

Og saa var det for at gjøre en god gjerning, at jeg tog Matthis' søn til mig. Jeg havde hørt, at han havde arvet sin fars heftige sind. Jeg var177

bange, det skulde ødelægge gutten, som det havde ødelagt faren. Jeg tænkte ogsaa paa, at hans gode, blødhjærtede mor ikke kunde holde ham saa strængt, som det var nødvendigt. Saa traf jeg ham en dag paa hans fars grav i skogen; han græd saa saart og flygtede ikke for mig som andre børn. Og da jeg spurgte ham, hvorfor han var saa bedrøvet, saa svarte han, at han havde kastet en sten paa sin mor, og at nu vilde han dø.

Saa sa jeg, at jeg ogsaa havde kastet en sten paa et menneske, men at jeg nu levede i ensomheden for at gjøre bod, og saa spurgte jeg, om ikke han ogsaa vilde gjøre det. Da saa gutten bønligt op paa mig og sa: Jo, det vilde han.

Saa tog jeg ham med mig op til ijelddalen til min hule. Jeg havde ham hos mig i over et aar og søgte at undertrykke hans anfald af heftighed ved at holde ham til stræng orden. Hver dag bad vi sammen foran korset paa stenen. Og jeg fortalte gutten om Jesu kjærlighed, taalmod og mildhed. Det greb ham svært. Han har et rigt hjertelag, den gutten.

Vi arbejdede sammen, samlede skogfrugter, sop og urter, som vi levede af. Hjorte og raadyr skjød vi ikke, som Lazarus engang foreslog. Men vi flettede stole og matter, som Sod-Bartelmei solgte for os. Og ved samlede vi i skogen og stablede den op foran indgangen til vor hule. Gik jeg ud i skogene eller over til Lautergraben, saa blev gutten villig i vort klippehus og arbejdede alene. Han talte tidt om sin søster, men han nævnte aldrig sin mor, skjønt han talte tidt nok om hende i søvne. Jeg kunde godt mærke, hvor han pintes i sin samvittighed for sin handling.

For at øve gutten og i taalmodighed og selv-behærskelse fandt jeg paa et middel, som, hvor

Kosegger: Skolemesterens optegnelser. 12178

sælsomt og enfoldigt det end kan se ud, havde en udmærket virkning. Jeg lagede en rosenkrans af graa, runde smaasten, og den maatte Lazarus be hver aften, før han la sig til at sove. Men han skulde ikke be med munden, derimod med øjnene og hænderne. Han maatte nemlig strø alle stenene udover gulvet, saa de trillede rundt i alle krogene, og saa maatte han møjsommeligt sanke dem sammen igjen. I førstningen kom heftigheden over ham, naar han maatte lede for længe; men da han saa, at det ikke hjalp, men tvertimod hindrede ham, blev han lidt efter lidt stille og ledte taalmodig, ofte i timevis, efter stenene. Og tilslut gjorde han det med en ro og selvovervindelse, som var beundringsværdig.

Barn, sa jeg engang til ham, det er den bedste bøn, du kan sende op til Gud, dermed vinder du din mors kjærlighed og din afdøde fars velsignelse. Da saa gutten lyksalig paa mig med sine store øjne.

Vi talte aldrig meget med hinanden, men des vigtigere og mere overvejet blev hvert ord, vi sa. Jeg tror, han holdt af mig; han søgte at opfylde hvert ønske i mit øje. Efter min opfordring kaldte han mig broder Paulus.

Kanske det var en dristig gjerning af mig at ta gutten til mig og mestre ham paa denne maade. Men jeg haaber, at mit arbejde paa ham har hjulpet.

Jeg saa mig i aarets løb ofte om efter guttens mor; og hvor meget jeg end selv havde vænnet mig til ham, saa længtede jeg dog efter den dag, da jeg kunde give den stakkars kvinde hendes bortkomne barn tilbage som et stykke rent guld efter lutringen.

Saa var korset borte en aften, da vi kom derop for at be. Det havde været vort guddomsalter og tegnet paa forsagelse og selvbehærskelse. Og nu179

ser vi bare det dybe, mugne hul, som det før ragede op fra. Hvem havde røvet min eneste rigdom ? Skulde det kanske brændes op, eller hvad vilde de med det? Var ikke den uendelige skog stor nok mer, siden de ogsaa maa

lægge haand paa korset? Eller skjærer nogen en frelser til det? Eller er det en sys: eller døende, som har ladet det hente for at be foran det? Saaledes spurgte og grublede jeg hin dag. Og om kvælden gik jeg ud af dalen, indover skogen og ledte; jeg syntes, mit kors maatte ligge et sted. Jeg løb nedigjennem skogen, nedover stien, da saa jeg to mænd, som bar korset afsted paa sine skuldre.

Og da skjønte jeg med et sammenhængen. Korset skal rejses i den nye kirke ved broen. Skogfolket vil rejse det paa sit alter; de vil hædre det, som jeg havde hædret det. De vil lære forsagelse og opofrelse af det ligesom jeg. Jeg blev saa glad, at det var, som om jeg ikke kunde rumme glæden. Jeg skulde gjerne faldt Jer og hele menigheden om halsen. Jeg hører jo ogsaa til eder — I er jo sognebarn her, jeg ogsaa.

Ja, nu var der ingen tid til unyttige tanker, vedblev Enslingen. Kort tid efter førte jeg Lazarus ud af fjelddalen og ned til den nye kirke, for at han skulde be foran vort kors. Jeg velsignede ham af hele mit hjærte, for jeg vidste vel, at han ikke kom tilbage til min fjeidhule mer.

Siden har jeg levet alene igjen, vel mere forladt end nogensinde, men ligevel mere beroliget, og mit hjærte udvidede sig, som om den gamle tyngsel, der havde hvilet over mig, vilde svinde. Tiere og tiere har jeg været nede i den nye kirke, hvor mit kors staar. Og folk undgaar mig ikke længer nu; de vil endog betale mig, for at jeg skal be for deres

sjæle. Det beskjæmmer mig, fordi det beviser, at de tror, jeg er bedre end dem.

Jeg besøger nu ogsaa tidt Bartelmei, som kjender mig bedre end de andre. Saa var det, at gamle Kath, Bartelmeis mor, som har været syg i flere aar, bad mig læse en messe for sig. Det lovede jeg gjerne den gamle, og messen læste jeg foran mit kors i kirken ved broen."

Her taug Enslingen.

Vi sad længe stille. Endelig sa jeg disse ord: „Hvor underligt det gaar til i livet. Kanske det ikke liar været eders sidste messe i vor kirke."

„Jeg har git Jer mit skyldige svar", sa Enslingen, „hvad det vil lede til for Jer, for mig, det vil tiden vise."

Med disse ord rejste han sig op, og jeg syntes med et, han saa yngre og højere ud end før. Han pustede dybt ud, og pludselig greb han heftig mine hænder og sa med bævende røst: „Tak, tak!"

Og dermed gik han hurtig bort.

Han gik opover i retning mod fjelddalen. Jeg gik nedover mod Lautergraben og Winkelbro.

Jeg snublede ofte over sten og vindfæld. Mørk, taagevaad laa natten over skogene.

Saa er min mistro overfor Enslingen lykkelig gjort til skamme. Den, der forsager al verden, den være nu for ham, hvad den vil, og lever i aarevis i vildmarken under usigelige savn og med jernvilje kjæmper mod ønskerne i sin sjæl — den mand har alvor. — For hvorfor skulde han vel være vandret ud i skogene, længe før der endnu fandtes en sten af kirken \ed broen, hvorfor skulde han ha skyet menneskene og bare søgt at tilfredsstille sin181

trang til velgjørenhed i det skjulte? — Og for mig arme mand har han redet ud hver trevl i sit hjærte, saa jeg fik se helt ind i dets dybeste indre, hvordan det er selv i synd.

Ofte har jeg tænkt, at den første præst i Win-kelbro ikke burde være en retfærdig, men en, der havde syndet og lidt. Ikke en mand, der aldrig var faldet, men en, der havde rejst sig efter sit fald. Kun en, der har kunnet finde sig tilrette blandt skogfolkene i deres store aandsmørke og vankundighed, kan gaa foran dem og føre dem opad til de lyse højder.

Sommeren 1819.

Det er uhørt! det er latterligt! ja, det er sandelig muntert! %

Jeg har baade grædt og leet i hele dag.

Det kan jo bare være en spøg, men den fortælles ialfald i alvor. Og naar man betænker, hvad der før har været fortalt, kan det jo være muligt.

Han skal ha spillet os bort, den daarlige kar.

Spillet os bort, allesammen, alle Winkelskogene med stok og sten, med mand og mus og Andreas Erdmann atpaa, spillet os bort ved det grønne bord i en eneste nat. Og spillet os bort til en jøde.

Nogle dage senere.

Det være, som det vil. Vi vil arbejde videre paa vort dagværk.

Idag var jeg i Miesenbach-skogen for at vælge ud de trær, som skal fældes og bruges til det nye skolehus. De skal fældes i december, saa ligger de182

sommeren over og tørker, og til høsten skal bygningen opføres.

Da jeg gik forbi Svarte-Matthis' hytte, kom Enslingen just ud derfra. Han vilde hilse paa Lazarus, men guttenYvar ikke hjemme; han er gjæter nu hos tømmerhuggerne i Nedre-Winkel. Adelheid skal i førstningen ha gjort Enslingen bitre bebrejdelser; men saa skal hun ha holdt forklædet for øjnene, grædt og sagt: „Nej, nej, jeg tilgir Jer; jeg ved, I har Vorherres løn for, hvad I har gjort mod gutten min."

Enslingen fulgte mig hjemover til Winkelbro. Folk, som vi mødte paa vejen, lo sig næsten fordærvet over dette rygte om, at vi er spillet bort. Gamle Rüppel sa, at han den unge mosjø til ære aldrig vilde klippe sit skjæg mere.

„Ja", siger jeg til min ledsager, „saa er vi da jødiske nu og faar en polsk rabbi til vor n}'e kirke. Saa vakkert har den unge hr. Judas von Schrankenheim forraadt os."

Da blir Enslingen staaende og stirrer paa mig. Fra hode til fod og atter fra fod til hode stirrer han paa mig, og endelig siger han: „I har ellers ikke forekommet mig dum, Erdmann." Og da vi saa igjen har gaat to, tre skridt, tilføjer han: „Et ordentligt menneske skulde ikke tro slige dumme ting. Hvorledes skulde vel den unge hr. von Schrankenheim ha kunnet spille os bort? Det kan han ikke med sin bedste vilje. Han er ikke herre over sin fars godser, og han er jo ikke myndig endnu."

Nu var det min tur til at glo.

Der faldt en sten fra mit hjerte; men i næste øjeblik blev jeg forskrækket igjen. Jeg kaldte jo igaar for alle folks øren den unge herre for en daarlig kar.183

Det kommer til at pine mine mig i evighed. Men hvis jeg er en mand af ære, saa gjør jeg det godt igjen. En løs fugl kan han jo være; men ærlig og højhjertet er du, Herman, og det maa folk her faa vide. Tre søndage i rad vil jeg forkynde fra prækestolen : Vor unge, tilkommende herre, Herman von Schrankenheim, er ærlig og brav. Gud bevare ham! — Og det haansord ber jeg dig om tilgivelse for til min død.

Enslingen fulgte med mig ind. Et af vinduerne i min stue vender ud mod kirken og præstegaarden. Der sad vi og talte sammen i over to timer.

Naar det er solblankt vejr, kan vi maale tiden efter timerne nu; Franz Æreskog har malet et solur paa taarnets sydside.

Da Enslingen var gaat, raabte min værtinde: „Se saa, har I nu skaffet mig ham paa halsen igjen? Han, som bare gaar og lyver for folk og vil nægte, at verden er spigret igjen med bord. Ti bare stille og forsvar ikke Enslingen for mig, for det nytter Jer ikke!"

Min snille værtinde skulde ha vidst, hvad der stod i det brev, jeg skrev til friherren idag.

I maj 1820.

Her i skogen gaar aaret sin stille gang med dag og nat, sommer og vinter, fred og nød, bekymringer og af og til

lidt velbehag, naar man hviler efter arbejdet. Slig drager aaret sig hen. Tidens vogn har mistet sit fjerde hjul hos os, — saa gaar det undertiden lidt grimt og skakt, men det gaar.

Ude i verden siger de, det skal bli krig igjen. Os folk i Winkelbro er der ikke et menneske, som184

bryr sig om. Men jeg har oplevet en glæde. Flere unge gutter her fra Winkelbro har meldt sig som frivillige. Det viser, at de føleri, de har et hjem nu, et hjem og et fædreland, som de maa forsvare. Det er den unge menigheds første vakre frugt.

De er holdt op med at fælde trær nu paa en tid. Derimod har enkelte begyndt at rydde i lysningerne. Tømmerhuggerne og kulbrænderne blir til jordbrugere. Det er bra. Tømmerhuggeren ødelægger, men bonden bygger op.

Fra friherren fik jeg nylig følgende svar paa mit fornyede andragende om en præst: Nu var det ikke tiden til at tænke paa sligt. Vi fik hjælpe os, som vi bedst kunde.

Det var et saare vist raad. Men folk vil ikke gaa i kirken længer. „Naar der ikke er nogen, som præker, saa kan vi ligesaa godt holde andagt under det grønne træ", siger de. Men de holder sig ikke under det grønne træ, de holder sig i værtshuset.

Naar der ingen hyrde er, spredes hjorden.

Forstmesteren er ogsaa rejst. Jeg er alene med skogfolkene som Moses med Israel i ørkenen.

Budene er forkyndte, men folk arbejder paany paa guldkalven. Og der falder ingen manna fra himmelen mer.

Pintse 1820.

Idag stod eneboeren fra fjelddalen for alteret i vor kirke og messede.

Kirkekarrene har vi faat i Holdenslag; det var gamle sager, som laa der i sakristiet og ikke blev brugt mer. Messesærken har musene gnavet huller i, men edderkoppen har vævet hullerne sammen igjen.185

Jeg spillede orgelet. Der var mange folk, og de havde meget at hviske til hinanden om; de tror næsten, at Enslingen er den hellige Hieronymus.

Men efter gudstjenesten kom Rime-Rtippel hen til mig og sa: „Husker I endnu den evige jøde? Dengang vor herre Jesus døde, bar han hans kors til Golgatha. Han har lidt, han er frelst. Halleluja!"

Jeg fortalte Enslingen Rüppels ord og la til: „I skal glæde Jer over hans tale; den mand er fyldt af den hellige aand."

Allehelgensdag 1820.

I Vælskland er der krig. Forresten var det blind alarm, og vore fædrelands-forsvarere er kommet tilbage. Alt gaar i sin gamle gjænge, og vi sætter det fjerde hjul fast paa tidens vogn igjen.

Nu har menigheden efter mit forslag valgt sig en formand, som skal føre ordet for dem, dømme i deres trætter og holde menigheden sammen.

De valgte Martin Grassteiger, som de nu kalder dommeren.

Og i samme forsamling udnævnte den nye dommer den af friherren ansatte fremtidige skolemester i Winkelbro.

Skolemesteren var da jeg. Saa sa folk, at det var gammelt, det havde de vidst i mange aar, at jeg var skolemesteren. Men Martin sa, at udnævnelsen var nødvendig for en forms skyld.

Faa dage efter bad dommeren mig kalde menigheden sammen til præstevalg. Folk lo. „Skal186

vi vælge Skog-Hans eller Kulbrænder-Sepp ? Studert nok kan folk altid være for os Winkelbrofolk; men vi har nu saa snurrige vaner, at vi liker ikke rigtig disse præste-kokkejenterne."

De spøger paa sin vis, men de ved nok, hvem de mener.

Og saa valgte de ham da ogsaa.

Vi skulde hjælpe os selv, sa friherren; og saa hjalp vi os selv.

Eneboeren fra fjelddalen er valgt til præst i Winkelbro.

Høsten 1820.

Gamle Sod-Kath er død.

Hun blev nitti aar. Hendes sidste vilje var, at de skulde gi hende splinternye, sømbeslagne sko paa i kisten, for hun kom tidt til at gaa den lange vejen ned til jorden igjen for at se, hvordan hendes børn og børnebørn havde det. Men vejen var fuld af skarpe torne.

Sod-Kath er den første, som lægges til hvile i vor nye kirkegaards skogmuld.

Paa to stænger bar to mænd kisten hid fra Lautergraben; den var bundet fast med vidjebaand.

Sod-Bartelmei og hans svoger Paul med sin lille gut fulgte efter den lyse, harpiksduftende kiste. De bad højt og saa stadig ned for sig paa trærnes rødder, som de gik over. Bærerne maatte ogsaa gaa meget agtsomt, for jorden er glat nu, den sene høst har lagt sin rim over den.

Eor mange aar siden var det. Da bar de en gjæter ned fra sætren for at lægge ham til hvile187

ude paa kirkegaarden i Holdenslag. Og som de arbejder sig fremover langs, de smale stier oppe ved Miesenbach-væggene, glider den ene af bærerne, og kisten ruller ud over stupet og styrter ned i afgrunden, saa der aldrig blev set en flis af den mer.

Det var nok ærgerligt for de gjenlevende, for graveren i Holdenslag maatte jo betales ligevel.

Vi folk i Winkelbro har ingen graver. Vi kunde ikke ernære ham. Naar der nu og da ligevel er en, som dør, saa gjør han det ikke, før han har brugt sin sidste skilling. Derfor maa et par tømmerhuggere til og grave graven. De forlanger ingenting for det, de er glad til, naar de kan krybe friske og raske op af graven igjen. Mens præsten læste messen derinde, stod kisten ganske alene udenfor kirkedøren paa den frosne jord. Da kom der en liden fugl flyvende, satte sig paa kistelaaget, vippede med halen, saa sig om og fløj bort igjen.

Rüppel saa det, og han betrodde mig siden: „Jeg fejler vist ikke, naar jeg spaar, det var fuglen som kommer hvert tusende aar."

Efter messen bar vi Sod-Kath op til graven. Præsten holdt en kort tale. Han sa, at vi skulde opfatte vore kjæres død som en velsignelse; de gik foran os, vi fulgte dem, og døden vilde falde os let ved tanken paa det store gjensyn. Og indtil hin gjensynets port blev aabnet for os, levede vore hjem-gangne videre i vore hjerters hellige fred.

Han kan tale. Vi andre føler det ogsaa slig, men vi har ikke ord for det. Han har ikke glemt sine ting, endda han har levet i aarevis deroppe i fjelddalen.

Men nu kom der en til. Rüppel skubbede sig sagte fremover; da veg folk tilside og sa: ..Lad os høre, hvad Rüppel ved at sige idag."188

Og da skogsangeren nu staar paa jordhaugen og holder spadens skaft i haanden som stav, for at han ikke skal glide i den løse muld, og da han har kastet et blik ned paa kisten, da begynder han at tale:

,,Eødt blev hun for nitti aar tilbage. Paa sin fod har hun vandret alle sine levedage. Hun kom alle tilhjælp i sin godhed og tro, paa det sled hun op vist hundre par sko. Og andre hundre par gik med, mens for barna sine hun strævde og sled. Og det tredje hundre gik som de andre paa de sorgens veje, hun maatte vandre. Saa tog hun paa sig det sidste par sko for at vandre hen i den evige ro. Hendes sjæl mon englene bære til himmels, til gud, vor herre. Men kroppen sover i mulde, til vi engang opstaa skulle.

Sov vel, Kathrine, i jordens skjød, vi ses igjen efter legemets død, naar herren vækker de døde i dale og vinker

dem til sig i himmelens sale."--

„Rüppel burde være skogfolkets præst", hviskede den mand, de kaldte Enslingen, siden til mig.

Ja, hvis han ikke var vokset op blandt dem.

Da vi, præsten og jeg, havde kastet nogle jordklumper ned paa kisten med spaden, kom Sod-Bar-telmei ganske bedrøvet hen til os og spurgte, hvad hans mor havde gjort os, siden vi kastede jordklumper ned i graven efter hende. Da forklarte vi ham, .at det betød en sidste kjærlighedstjeneste, og at jord var den eneste gave, man kunde give en afdød.

Da tog Bartelmei paa at skufle jord ned i graven, til der ikke var noget at se af den hvide kiste, og de folk, som skulde kaste graven til, maatte ta spaden ud af haanden paa ham.

Efter begravelsen gik de ned i værtshuset og

drak den afdødes minde......slig gjorde vore

fædre før os.189

Vorherre tæller nok sine i Winkelbro ogsaa, og han vil ikke mangle nogen.

Neppe var graven paa kirkegaarden kastet til, før døbefadet fyldtes i kirken. Den første døde og det første daabsbarn paa én dag — og af én familie.

Paa den samme skogvej, som kisten blev baaret nedover for nogle timer siden, kom der to koner gaaende fra Lautergraben med et nyfødt barn.

Den ene kone var Annamirl. Barnet var hendes og Pauls og gamle Sod-Kaths barnebarn.

Det banker paa kirkedøren og ber om at bli døbt, og det vilde gjerne kaldes: Katharina.

Vi har alle himmelens helgener til at vælge imellem, og vi nægter det ikke dets bedstemors navn.190

j - '

Skolemesterens optegnelser.

Tredje del.

I aaret 1830. Ved vintertid.

I alle de seksten aar, jeg har været her i Winkelskogen, kan jeg ikke huske, at vi har havt slig en mængde sne som iaar. Der har ingen børn været paa skolen i flere dage. Vinduerne i mit værelse ser ud som skydeskaar. Hvis det blir ved paa denne maade, sner vi aldeles ned her. To gange om dagen maa der skufles en sti fra skolehuset forbi Martin Grrassteigers dør og op til præstegaard en.

Præsten og jeg spiser nemlig middag sammen hos Martin. Frokosten holder vi os med selv hver for sig; men om kvælden er vi altid sammen enten her hos mig i skolehuset eller i præstegaarden.

Bare jeg vidste, hvordan det staar til hos folk i Karskaret og i Lautergraben. Der tar vejret meget værre end her i Winkelbro. Der ligger saa mange folk syge i vinter, og nu findes her hverken vej eller sti, saa der er ikke raad med at komme dem tilhjælp. At komme over Lauter-aasen er en ren umulighed. Mærkestenene langs vejen er sneet aldeles ned. Sneens vægt knækker trærnes grene, ja, store stammer segner under den. Og sneen191

hvirvler ustanselig ned. Den ligger alt alenhøj paa tagene og vokser fra minut til minut.

Kommer der nu vind, saa redder den kanske skogen, men neppe os. Der skal ikke mere til end en times storm henover de løse snemasser, saa er vi begravne.

Præsten har tinget alle de skogarbejdere, som vi kunde faa tag i, til at skufle vej til Lautergraben og Karskaret og fra den ene hytte til den anden der. En gang kom de ogsaa ganske rigtig allesammen, men da de skulde vende tilbage, var møjen lige stor igjen. De nedsneede klarer sig vel altid, tænker jeg; de har jo sin verden i sine hytter.

I en hytte i Karskaret skal en gammel mand alt ha ligget lig i fem dage.

Idag tog præsten snesko paa for at prøve at naa frem til nogle syge, han gjerne vilde se til. Men sneen var for løs, han maatte vende hjem igjen. Nu lager han istand smaa sendinger med mad og andet, som nogle stærke tømmerhuggere skal se at bringe til de syge.

Dagene er korte, men saa lange ligevel. Jeg har jo min zither og den nye violin, som præsten forærte mig paa min navnedag. Og jeg har andre ting, jeg kunde adsprede mig med. Men jeg har ikke lyst til nogen ting. I timevis gaar jeg op og ned paa gulvet og tænker paa, hvad enden paa dette skal bli. Der er hytter nok i skogen, hvor folk umulig har kunnet skufle sig hen. Og hvordan det staar til i dem, det ved vi ikke.

For at bli kvit mine urolige tanker, fandt jeg idag paa at se igjennem mine gamle dagbogblade. Og da ser jeg, at jeg ikke har skrevet et ord her paa ti aar.

Det kan ha to aarsager. For det første har jeg vel ikke havt saa stor trang til at skrive op192

mine tanker og følelser mer, siden jeg i præsten kar fundet en ven, som jeg kan tale med, og som jeg ubetinget kan tro mig til, siden ban saa tillidsfuldt begyndte med at tro sig til mig, endnu før han kjendte mig. Han er overmaade afholdt af skogfolket nu. Han præker ikke bare med munden, nej, meget mere med sit liv. Han opofrer sig helt, han gjør alt for sin menighed. Hans haar er biet graat, men hans ansigt er klart og lyst, skjønt alvorligt. De bedrøvede ser ind i hans øje og føler trøst ved det.

Naar vi sidder nede hos Martin i Winkelhuset, fortæller han gjerne om fremmede lande, om underlige mennesker og dyr og om naturens mærkværdigheder. Og da lytter alle de, som er tilstede, med slig en iver, at de glemmer at holde fyr i piben.

Men min gamle værtinde kalder endnu præstens fortællinger for naragtige eventyr; en ordentlig præst skal værsaagod tale om himmelen og om skjærsilden og sligt og ikke stadig om jorden, siger hun. Men hun sidder nu ligevel og hører paa og smaaler.

For flere aar siden vilde kirkestyrelsen blande sig i vore sager og ikke anerkjende Paulus som lovlig præst; de vilde sende en anden hid i hans sted. Hejsan! da begyndte Winkelbrofolket at gi ondt af sig, og her blev slig en kommers, at de maatte stille sagen i bero. Men til gjengjæld betragtes Winkelbro ikke som en fast menighed eller som et sogn, men som en tilfældig kreds af halvvilde og forkomne mennesker ligesom før.

Dette gjorde mig meget ondt i førstningen. Yi vilde saa gjerne ha sluttet os til de andre, men da de støder os tilbage, saa siger jeg nu ligevel: Saa meget desto bedre, saa lar de os for fremtiden ha fred, og vi kan frit og uhindret — hvad de ikke193

kan ude i de store forholde — stræve at bli en mønster-menighed.

Den anden aarsag til, at jeg saa rent har glemt min dagbog i alle disse aar, er den, at jeg har havt saa meget at bestille.

I førstningen var det bygningen af skolehuset, som la beslag paa min tid.

Huset er opført af træ, fordi jeg tror, der slipper mere frisk luft ind gjennem træ- end igjennem stenvægge; tillige holder trævægge temperaturen mere jevn. Saa har det været mig om at gjøre at opføre et smagfuldt og hensigtsmæssigt træhus, som folk her kunde ta til mønster. Og til min glæde har skolehuset med sin lette, sirlige og dog solide byggemaade og med sin letvindte indredning alt flere gange været brugt som forbillede for huse her. Mine vinduer, døre, murer- og smedearbejder anses alt som mønstergyldige i hele egnen.

Udenfor huset er der en have og en stor legeplads med alskens apparater for legemsøvelser. Til beskyttelse mod vejret er huset forsynet med et langtfremspringende tag, som dog ikke tar lyset bort f'ra værelserne. I skolestuen har vi fremfor alt tat hensyn til børnenes sundhed. Skolestuen er stor og lys med vinduerne tilvenstre. Bænkene er brede og staar langt fra hinanden. Bordene er høje, for at børnene ikke skal vænne sig til at sidde kroket. Naar eleven læser højt, lar jeg ham rejse sig, for at han kan lære sig til at holde bogen i passende afstand fra øjnene.

Yinduerne er anbragte saaledes, at børnene faar lyset fra venstre eller bagfra. Udenfor døren er der et lidet klædekam-mer, hvor børnene kan hænge sit overtøj f'ra sig, for at det ikke i stygt vejr skal ødelægge luften i skolestuen. Varmegraden søger jeg altid at holde

i et passende forhold til den ude, for at overgangen ikke skal være for bråt.

Mit eget ram i skolehuset er ikke stort, men hyggeligt. Og mange gange hyggeligere synes det mig, naar jeg af og til tænker paa hin vintermarsch gjennem Rusland. — Aa, jeg er biet mange aar yngre siden de dage; jeg har fundet fred og glæde i skoglivets oprindelighed.

Men en værre opgave end skolehusets ydre anliggender og en meget større pligt har jeg i at skulle vaage over den aandelige sundhed hos dem, som er mig betroede. Klogskab og at tænke og handle til sin egen fordel, det læier de snart; men at lempe sig efter det store hele, saa deres tilværelse i det hovedsagelige staar i samklang med medmenneskers og udenverdenens, det er vanskeligere. Det er nu engang slig. Det første, det aller første tegn paa liv, som det unge menneskebarns spirende sjæl gir, er selvkjærlighedens. Om der blir menneskekjærlighed deraf eller selvsyge, det ligger i opdragelsen.

Jeg har mine egne tanker om, hvordan man skal omgaas børn, og hvilken verdensanskuelse man skal lære dem. Jeg tænker ikke bare paa smaafolk her i Winkelbro menighed, jeg tænker ogsaa paa de børn, som maa bo i byerne, og som i disse meget ofte faar barndommens første lykke og denne verdens rene glæder udskjæmte for sig.195

Overvejelse*).

Barnet er en bog, som vi skal læse i og tillige skrive i v -

Her i skogene drog der engang en troldmand om, som satte folk i ikke liden skræk. Han havde en bog med sig, og den var fuld af rene blade, men naar manden holdt . et af bladene op til sin mund og aandede ord henover det, saa blev ordene synlige i tydelig skrift, som om hans aandedræt var en pen. Jeg tænker mig, at ordene har været skrevne med en væske, som ikke efterlader nogen mærkbar farve paa papiret, men som først træder dunkelt frem, naar der aandes paa den.

En saadan bog er barnet. Ligegyldige øjne opdager ikke noget mærkeligt ved det, først naar man nærmer sig det med kjærlighedens varme aande, træder der træk frem, som ofte overrasker os, henriver eller forskrækker os. Og for en stor del staar det til os, hvilke træk vi vil fremkalde eller ej.

Men det vil jeg ogsaa sige: Der maa tages hensyn til den personlige ejendommelighed. Den er vistnok ikke saa stor endnu hos børn, men den er der; vi kan til en vis grad bøje dem efter os, bøjelige som de er, men deres kjerne maa, naar den først er opdaget, tages med i beregningen. Det er skam, men jeg maa sige det alligevel, jeg har en vis sky for mange af de opdragelsesanstalter, som nu oprettes ude i byerne; de glatter og udjevner alt og skaber hverdagsmennesker, — som man jo ganske vist lettest bygger samfund og ståt af, lige-

*) Under denne overskrift fandtes i manuskriptet et opsæt, hvis blade hverken var nummererede eller daterede. Jeg antar, at det er skrevet i vinteren 1830, og da det slutter sig til stolfet her, saa tar jeg det ind paa dette sted. Udgiveren.

som man jo letvindtest bygger huse af teglsten. Men karakterer, som naturlig var grodd op af særlige forholde, oprindelige kjerne-mennesker vilde under visse omstændigheder være mig kjærere. En slibesten passer ikke til alle knive; mangt et barn lærer mere i livet end paa1' skolen.

Vi maatte, idet vi vilde anvende forskjellige fremgangsmaader i pleje, i lege, i sæder og undervisning, prøve, om de passede til barnets natur eller de forholde, det skal leve under, om de stod i samklang med de krav, som dets

fremtidige opgave i livet vilde stille til det. Bare man vilde agte rigtig paa barndommen, den er ganske anderledes end den voksne alder. Mangt og meget i den holder vi — idet vi utaknemmeligt glemmer vor egen barndomslykke — for ufornuftigt og urimeligt, mens det for barnet er en hel rigdom, som det jo desuden ligevel snart mister og aldrig finder igjen mer.

Jeg er ikke enig med hin tænker, som vilde, at forældrene skulde la sig opdrage af barnet, skjønt jeg maa medgive, at vi af børnene kan lære mangt, som ikke staar i nogen bog, fuld af verdensklogskab. Børnene synes jo at være fødte for en himmel, thi deres unge sind er væsentlig indrettede paa at nyde. Derfor har vi at opdrage dem for denne jord, som de jo ligevel maa se at finde sig tilrette i. Men det maa bare ikke ske for overilet. Lad os give de smaa hjærter lov til at styrke sig i barnlig fryd, til at varme sig ved tro paa verden og paa Gud, thi de vil ha brug for denne stjo-ke og denne varme, naar med tiden mangt vil ramle overende og bli koldt rundt om dem. Gudstroen vil nok forvandle og aandliggjøre sig, men hvis du — du lærer paa den nye skole — ikke saar gudstroen i det spirende sind, saa vil troen paa det guddomme-197

lige — det ideale — ikke finde rum hos den voksne. Den, der engang af hele sit hjærte har bedt foran korset, han kan ikke bli billedet paa kjærligheden og selvopofrelsen kvit. Den, der engang har sværmet i den søde tilbedelse af guds moder og har skjælvet for de dødes opstandelse og himmelens evige ære, den, mener jeg, maa for alle tider være væbnet mod fornægtelsens dæmon og uryggelig tro paa det godes og det skjønnes endelige sejr.

Menneskets tilfredshed eller utilfredshed afhænger for en stor del af dets livs-syn. Verden er slig for os, som den gjennem vore sanser kommer ind i vor sjæl. Det er ikke sandheden i og for sig det gjælder her, men lykken, eller rettere sagt, tilfredsheden. Efter sandheden i og for sig jager blot de, som enten finder eller mener at finde tilfredsstillelse i denne jagt eller i dens bytte.

Ved vort eget livs-syn er der ikke stort

o %/

at forandre; vore øjne er vante til sine briller, enten de nu er matte eller rosenfarvede. Men barnet, som kalder os far, akjønt det endnu ikke ved, hvorfor vi er ansvarlige for det, ser med klare øjne spørgende ud i den lyse verden og ser spørgende paa os. Hvadslags briller vil vi give det — rosenfarvede? mørke? forstørrende? forminskende?

Børn gaar ikke med briller. — Her siger nylig præsten i Holdenslag til mig, at man maa la børn faa lov til at se paa verden med sine naturlige øjne.

Der er jeg atter af en anden mening. Fante-gutten paa vildstien ser ogsaa paa verden med sine naturlige øjne. Sulter han, saa tar han, hvad der ligger ham nærmest; han ved ikke forskjel paa mit og dit. Vore børn skal ha opdragelse og undervisning. Undervisningen skal sige dem, hvordan verden efter vor erfaring er, opdragelsen skal vise dem deres egen stilling til verden, hvordan de bør la198

den virke paa sig. Man kunde indvende, at verdens væsen i sig bærer vilkaarene for livs-synet, at en sag ikke kan tages anderledes, end den er. Jeg svarer: Synet paa en ting afhænger aldeles af det standpunkt, hvorpaa besktieren staar. Det kan nu engang ikke forlanges af mennesker, at de selvløse skal stille sig over sig selv og den ydre verden, ti det øje, hvormed de ser, den hjerne, hvormed de tænker, er altfor menneskelig.

Det standpunkt, vi ser ud fra, kan vælges; den farve, som vi ser verden igjennem, kan ogsaa for det meste vælges, valget maa bare træffes tidlig nok. Saasnart børn blir sig sin tilværelse og sine omgivelser bevidst, holder de sine forældre og lærere for fuldkomne væsener; de finder selvfølgeligt, at alt er godt, og alt er fuldendt. De stræver frydefulde henimod al verdens ting som markens blomster mod solen. Deies første blik ud i verden er tillidsfuldt.

Naar jeg læser de forskjellige bøger af den nye verdensaand, som friherren af og til sender mig, saa spør jeg ofte mig selv: Hvilket livs-syn skal man bibringe børnene?

Skal man sige til dem: Verdensordenen er alt andet end god; menneskene er ufuldkomne, ynkelige, deres tilværelse er meningsløs, livet er en ulykke ?

Skal man vise dem baade de slette og de gode sider, forklare dem alt tørt og koldt, som det synes os selv? ' !

Eller skal man la dem beholde sin tro paa, at alt er stort, ønskværdigt og til vort bedste, ja styrke denne tro?

Det første vil den opdrager gjøre, som hverken har fornuft eller hjærte; det andet vil den opdrager199

gjøre, som bare har fornuft; det tredje vil den opdrager gjøre, som baade har fornuft og hjærte.

Det smaakryb, som løber om benene paa os, som render med fillede bukser paa gaden eller med skoletasken til skolen, er tidt en temmelig næsevis yngel. De -gjør nar eg ærter og driller og synes, de har mer forstand end vi gamle. Fornemmelig i byerne. Hjemme hører de bare skjænd. Mange opdragels.es-maader har til hensigt at faa gjort den lille til et kjølig-fornuftigt menneske saa fort som mulig. Børnene skal tænke og vide, ikke andet end tænke og vide. Derved kvæles den varme følelse, og endda undrer man sig over, at der gives saa lidet virkelig skaber-evne. Naar saa dette slags ungdom har gnavet sig mæt paa de natur- og menneskefrembringelser, som de har faat til at gjøre nar af og lege med, saa blir de grætne og bitre, og saa er gutunger og smaafrøkner paa tyve aar mætte af verden. De blir snart overbeviste om, at deres egen evne og vilje ikke staar højere, ja knap saa højt som det, de saa tidt har gjort nar af — de lammes og begynder at tvile paa sig selv, og saa blir de i fuldeste maal overbeviste om det, som de saa tidt har hørt og uden egne erfaringer saa tidt har paastaat: at verden er slet helt igjennem — og dermed er de ulykkelige. Og saa absolut har det fornægtende element, som de er opdraget i, ødelagt deres handlekraft, at de ikke engang har mod til hint skridt, der egentlig synes dem det bedste: til at forlade livet.

Ikke upraktisk, ja ofte nødvendig, om man vil komme frem i verden, er den anden maade: at fremstille verden saaledes for børnene, som den fornuftigvis forekommer os selv, at meddele dem de erfaringer, som man selv har gjort, for at de kan bygge videre paa dette grundlag. Men denne maade200

er ikke den bedste, fordi om den er nødvendig; den ødelægger ofte altfor tidlig det ideale pust, der som et aandedrag fra Vorherres mund yarmer barne-bjærtet, og senere aldrig kan erstattes. Derfor skal man ikke forhaste sig med at indvie børnene i livets modgang; det nytter tidt ikke saa meget heller, som man skulde tro; vi ser jo stadig, hvorledes børn gir en god dag i de grundsætninger, der er voksede op af deres forældres erfaringer, for at betale sine lærepenge selv og bli kloge af egen skade. Og desuden, hvis de virkelig forstod at benytte sine forældres ubehagelige erfaringer uden at behøve at gjøre egne: af hvilken kilde skulde de saa øse lærdom for sine børn? Detslags ting gaar ikke ad overleveringens veje; de kan ikke bære frugt andre steder end der, hvor de spirer og gror.

Min mening er, at man skal vaage over den morgenduggede rosenknop, som vi kalder „barne-hjærtet", saa længe det. gaar an. Man skal saa sent som mulig gribe ind i dets tænkemaade og virkekreds. Jovist, selv treaarsgamle børn har tidt sin selvskabte virkekreds. De leder efter eller laver sig selv legetøj, de hamrer, de graver, de tegner, de bygger, og de mener det ligesaa alvorligt som vi voksne i vor stræben. Det er til stor skade for rige folks børn, naar de faar bare færdigt legetøj i hænderne, legetøj, som der ikke er andet at gjøre med, end — som virksomme børn ogsaa altid gjør — at ødelægge det. Hvorledes kan de smaa bli praktiske og opfindsomme, hvorledes kan de øve sig i at erhverve og bevare, i taalmod og udholdenhed, naar alt, hvad deres hjærte begjærer, og mere til, kommer som ved et trylleslag. Heri ligger det vel for endel, at fattigfolks børn, som i sin første barndom selv maa lede op eller lage det, de vil ha, at disse børn ofte overtræff'er de riges i201

snartænkthed. Men man skal altid opmuntre og retlede børnene i deres beskjæftigelser og smaa frembringelser.

Det er altid bedre at faa børnene til at passe sin mund end sine hænder. Og har de gjort noget galt eller noget bagvendt, saa skal man gi dem anledning til at gjøre det om igjen og bedre.

Mange forældre og opdragere har den vane at tale dadlende og nedsættende om sine børn for fremmede folks øren; det er næsten endnu farligere, end at trække de smaa frem og rose dem for folk. Naar ærgjerrigheden brydes ned, kommer der gjerne ulyst til alt istedet.

Istedetfor i børns nærvær eller sammen med dem at undersøge menneskers frembringelser, deres fortrin og fejl,

tror jeg, det er bedre ubetinget at anerkjende disse frembringelser og faa børnene til at ære og beundre dem. Ærefrygt og beundring for et forbillede har drevet mange til at stræve op imod det, men ikke kold kundskab og kritik. Det prøvende og kritiserende element betyder altfor ofte fornægtelse, — det er et hovedtræk hos evnefattige naturer og virker aldrig styrkende, men snarere hemmende paa de evnerige. Hvad der virker paa forstanden, afkjøler, hvad der virker paa hjærtet, opildner. Og dette især hos børn.

Børn skal bare høre om det skjønne, det gode, det store. Vore egne idealer, vor ungdoms lyse billeder, stjernerne i vort liv, og er de end sluknede for os selv, saa skal vi dog tænde dem igjen i barnehjærterne, eller om naturen selv har gjort det, saa skal vi nære og værne om dem; vi varmer os selv op igjen ved denne ild. Menneskehedens fortid er saa rig paa store træk — jeg mener ikke krigstogene og sejrrige feltherrers ødelæggende gjerninger, ikke hærskesyge fyrsters rænker og sligt, som202

man plejer at ville „danne" ungdommen med — jeg mener ædle menneskers store, lyksaliggjørende handlinger. Dem skal man forsamle om sit barn; dermed planter man det en hellig have> fuld af roser og dejlige frugter. m tm>m I

Og naar det er slut med det ædle og ophøjede her paa jorden, saa aabne man trøstig porten til de evige egne, hvorfra begejstringens og tillidens kilde i aartusener har flydt for menneskenes børn. Den virkelig dannede, den med alle menneskeaandens erobringer og vildfarelser fortrolige, menneskekjen-deren, som ved, at tolerance er de højsindede sjæles hovedmærke, vil ikke ta i betænkning at vise barnet hjærtets store skabere, legemliggjorte i poesi.

Men nu gives der ude i byerne folk, til hvem jeg siger følgende: Saa utaalsomme som de er overfor religiøse anskuelser, saa overbærende er de overfor menneskenes svagheder og laster. Det er tilhængerne af en lære om det dyriskes herredømme i mennesket, som gjør handlingens og viljens frihed aldeles afhængig af medfødte og tilfældige ydre forholde — nye fatalister, som er endnu farligere end den romantiske skoles. De tror at tilfredsstille menneskekærligheden, naar de undskylder de faldne og forbryderne overensstemmende med anførte grundsætninger og for sine børn forklarer og begrunder forbrydelsen.

Det er det samme som at gjøre forbryderne interessante for børnene. Det forstaar sig af sig selv, at man hverken skal indgive dem had eller farisæer-stolthed overfor forbrydere, men fejltrin og last kan ikke dømmes strængt nok overfor de smaa. Saa ubetinget beundringsværdigt som man maa opstille det ædle i og for sig, ligesaa ubetinget maa man fordømme det slette i og for sig. Med snusfornuftige hegrundelser og filosofiske forklaringer203

bringer man bare børnene i vildrede, — for dem maa alt være bestemt og klart og paatageligt.

Nu endnu et ord om kjærlighed til fedrelandet.

Barnet og hjemmet — hvor naturligt. Vistnok ved man, at de smaa gjerne vil ud og se sig om, men at de endda heller vil vende hjem igjen. Her er tilknytningspunktet, herigjennem lærer man dem kjærlighed til hjemmet. Ved sin egen arne, i sin egen familie, i denne kreds er mennesket beskyttet mod det værste, i denne kreds udvikler sig let arbejdsomhed, offervillighed, selvtillid og tilfredshed; i denne kreds trives kjærligheden til ens eget samfund, til fedrelandet. Mange aanders stilling til fedrelandet skal ude i de store forholde bli noget tvilsom. Det maa ha følger, som jeg ugjerne udsætter barnet for. Jeg blir derfor nødt til at opstille en modvægt hos det, idet jeg lærer det, at med folk, som altid er utilfredse og altid er utaknemmelige, er det ikke godt at holde venskab. Hvorledes kan man vel forlange af en borger, at han skal arbejde paa sit fedrelands fremskridt, styrke, befrielse, naar selve fedrelandet er ham ligegyldigt? Og den stadige kritiseren af landets tilstande, dets øvrighed, dets love er — jeg vover dristig at sige det — vel egnet til efterhaanden at undergrave fædrelands-kjærligheden. Jeg elsker ikke netop saa meget hin fædrelands-kjærlighed, som jager vore sønner ud paa en slagmark, der er opmaalt af statens styrere, og byder dem at dø der, men hin, der lærer os at leve for fedrelandet. At slaa til mod fiendtlige overfald, javel! Det er mandigt og ret. Men ofte har patriotismen sin rod i fordomme, og da skal man lære barnene, hvor den ophører at-være en dyd.

Ved siden af kjærligheden til hjemlandet er der til al lykke ogsaa plads for kjærlighed til hele ver-204

den hos mennesket. Istedetfor at begejstre børnene for historiens krigshelte, er det bedre at lære dem at føie den vredeste afsky for krigshaandværket. Den ide, at man har lov til at dræbe uskyldige mennesker, lige meget af hvad grund, maa udryddes af menneskeheden. b1 - A,

Skolen kan naturligvis ikke gjøre alt alene; den underviser ungdommen, men den formaar ikke at opdrage den. Med hvilke organer suger det lille træ mest næring og liv til sig, med grenene og bladene i den frie luft, eller med rødderne i den muld, det spirer op af? Hvad barnet modtar paa skolen maa gjennemarbejdes med besvær, men forældrenes eksempel og retledning gaar uvilkaarlig over i deres kjød og blod. Det er forældrene, som har den pligt at nedlægge grundvolden til et heldbringende livs-syu i barnet.

Jeg har kjendt en familiefar, som tog grundsætningen om at bibringe børnene en lys livsopfat-ning saa strængt, at han holdt sine smaa borte fra alt, hvad der var bedrøveligt. Det tror jeg ikke er nødvendigt. Hvad de ser er i dette tilfælde ikke af saa stor betydning, som hvorledes de ser det. Børn er sjelden bange for fare. Man kan nok gjøre dem opmærksom paa faren, ikke paa en ængstelig maade, som tar modet fra dem, men med den rolige, overlegne tone, som ligger i bevidstheden om egen kraft. Og hænder der en ulykke, som mennesket ikke formaar at ændre, saa skal man aldrig vise børnene fortvilelse eller slåp modløshed, men derimod altid taalsomhedens og haabets aabne blik: alt skal nok bli godt igjen. Dette ord er et trold-domsord ogsaa for os. Overalt i livet er der en stadig vekslen af skygge og lys, og hvert et onde er os pantet paa et fremtidigt gode; den, der haaber paa dette gode, nyder allerede paa forhaand205

godt af renterne af en kapital, han endnu ikke har hævet.

Stenhuggerens femaars datter, hvis eneste lille bror vi forleden begrov, den lille bror, hun var saa glad i, at en skulde tro, hun ikke kunde leve en time uden ham, saa alle de omstaaende græd for hendes skyld, — hun ser ned i den dybe grav og siger: „Sov nu godt, Hans, vi mødes nok i himmelen igjen1', og dermed hopper hun afsted over den blomstrende eng. — Slig skulde det være blandt os store mennesker og.

Og Martin Schirmtanners lille gut, som havde bygget sig et hus og en mølle og mange andre ting opunder berget og havde arbejdet paa det hele sommeren, han raabte, da et skred kom og tog hele hans legetøj: rHej, der røg - det! Vorherre vilde ikke ha det her opunder berget, næste gang bygger jeg huset mit nede ved gjærdet." — Han havde ligesaa godt kunnet knytte næverne og raabt: „Hvorfor vilde ikke Vorherre ha det opunder berget?" Men han havde hørt sin mor sige: „Vorherre er den stærkeste og klogeste, ham kan du ikke by' dig imod, men han mener det ikke værst med dig."

Engang, i den sene alderdoms aar, naar vort hjærte er brudt og vor tro, beholder vi af dette livs-syn endnu det bedste tilbage, det bedste, som vi hernede kan eje til vor sidste ende: taal-somhed.

Jeg har intet imod viden, men visdom er mig kjærere. Visdom udspringer ikke saa meget af forstanden som af hjærtet. Hos barnet bør man bevare barnlighed og tilliden til menneskene saa længe som muligt; barnlighed er den frugtbare jordbund for det skjønne, tillid er den frugtbare jordbund for det gode. Jeg. mener ikke, at der bør opdrages en slægt af idealister, som ikke kan206

arbejde og tænke praktisk. Men tillid til menneskene og tillid til sig selv skal barnet lære, for det er den frugtbareste jord for rigtig tænkning og praktisk arbejde. Der maa atter opstaa en oprindeliges og lykkeligere slægt end den, som drømmes om af disse surøjede filosofer, der er saa indbildske af sin store fornuft og saa haabløse med hensyn til menneskene.

Der er god kjerne i menneskeheden; den modnes mod fuldkommenhed fra slægt til slægt. Vel gives der tidsrum, der ikke er den gunstige, og ofte er blomsten for yppig, frugten for rig, midt. i den haabefulde vaar kommer frost, insekter, misdannelser og altslags plager — men efterhaanden — efterhaanden vil den rinde op, den dag, som alle folkeslag har drømt om, alle profeter forudsagt.

Skoglilje i sneen.

Vinteren 1880.

Nu er der faldt en sten fra alle hjerter. Snevejret er holdt op. Der kom en lun vind, som tog tyngden sagte bort af trærne. Saa kom der nogle milde dage, og nu er sneen sunken mere sammen, saa man kan gaa, hvorhen man vil, paa snesko.

Men der er ligevel hændt noget henne i Kar-skaret i disse dage. Bertold, hvis familje vokser med hvert aar, mens maden minker, er biet vildttyv. Præsten i Holdenslag forstod det bedre end jeg, som er og blir en vekhjærtet kar alle mine levedage. Pattige folk skal ikke gifte sig, sa præsten207

i Holdenslag. Men de giftede s^'g ikke paa almindelig vis heller, de to — de knælte ned foran mig ude i skogen . . . og nu sulter de og børnene.

Er det min skyld? Nej, nej, min velsignelse har jo ingenting at betyde. Aa, herre gud, din er magten. Og lad ikke mig falde i skyld en gang til.

Saa er Bertold altsaa biet vildttyv; han kunde ikke klare sig uden det. Jeg sender dem levnets-midler, saa tidt jeg kan; men det strækker ikke til. Aga er syg, hun trænger god mad for at komme sig. Og saa skyder Bertold et raadyr, naar det træffer sig slig. Lidenskaben gjør sit, og saa er Bertold, som var slig en glad, snil gut, da han var gjæter, af fattigdom, af trods og af kjærlighed til sine biet forbryder.

Jeg har alt en gang gaat i forbøn for ham hos forstmesteren; jeg bad ham vente lidt, Bertold vilde nok bedre sig; jeg vilde gaa god for ham. Han har ikke bedret sig til denne tid; men det, som hændte i disse vilde vinterdage, det fik ham til at storhulke, for Skogliljen sin holdt han af fremfor alt i verden.

Det var en mørk vinterkvæld. Vinduerne i Bertolds hytte var tættede med mos; udenfor faldt sneen stilt og mygt. Bertold sad ved Agas seng og ventede paa Lili; hun var gaat efter lidt melk, som de maa tigge sig til hos en kulbrænder længer oppe i skaret. Por de gjeter, de havde havt, var slagtede og fortærede, og derfor vilde Bertold ud i skogen med bøssen, saasnart Lili var kommen hjem. I sligt vejr er ikke dyrene langt borte.

Men det blev mørkt, og Lili var endda ikke kommet hjem. Sneen faldt tættere og tættere. Det blev sent, men Lili kom ikke. Børnene skreg efter melken; faren længtes ud i skogen, moren sad oprejst i sengen. „Lili!" raabte hun, „barnet mit,208

"bli ikke ude i mørke skogen længer. Kom hjem, barnet mit!"

Hvorledes kan den syges svage stemme naa barnet, som kjæmper derude i snestormen?

Jo mørkere og mere stormfuld natten blev, jo større blev Bertold s angst for barnet, og jo mindre tænkte han paa at gaa efter dyrene. Hun er en svagelig, liden jente paa tolv aar; hun er jo godt kjendt i skogen, kjender baade stier og stup, men sneen dækker stien, og mørket dækker afgrunden.

Endelig gik Bertold ud i skogen for at lede efter hende. I timevis kjæmpede han sig frem i sneen og raabte og skreg ud i stormen. Vinden blæste øjnene og munden fulde af sne. Og han maatte anvende al sin kraft for at naa hjem igjen til hytten.

Og der gik to hele dage. Sneen faldt og faldt. Bertolds hytte var næsten sneet ned. De søgte at trøste sig med, at Lili var biet hos folkene/ som hun skulde hente melken hos. Tredje dagen efter, da Bertold, efter at ha stampet i sneen i timevis, kom did, døde ogsaa det haab.

Lili havde været der for tre dage siden og havde itide tat vejen hjemover med melkespandet sit.

..Saa ligger min Skoglilje begravet under sneen", sa Bertold. Og han gik rundt til vedhuggerne og bad dem hjælpe sig med at lede efter det døde barnet sit. De sa siden, at de havde aldrig hørt Bertold be slig. , ,9ni*n.n?4 ..

Samme dags kvæld fandt de Skoglilje..

Langt afsides i en skogkløft, mellem unge furuers og siljugrenes tætte fletværk, hvor sneflok-kerne ikke var istand til at trænge igjennem, men hvorover snemasserne hobede sig op, saa grenene knagede under vægten, inde i denne tykning, siddende paa de tørre, nedfaldne barnaale, midt209

iblandt en raadyrfamilie paa seks stykker, fandt de barnet.

En forunderlig hændelse. Skoglilje havde gaat sig vild paa hjemvejen, og da hun ikke kunde komme længer for snemasserne, havde hun krøbet ind under grenene og søgt ly der. Og der blev hun ikke længe alene. Just som hun vilde til at sovne af træthed, kom der en flok raadyr, gamle og unge. Og de snuste paa barnet, og de saa forstandige og medlidende paa hende med sine milde øjne, og de var sletikke bange for dette menneskevæsen; de la sig rolig ned og gnog paa grenene og slikkede hverandre og var ganske tamme. Dette skjul var deres vinterhus. —

Den næste dag havde sneen lukket dem ganske inde. Skoglilje kunde ikke se stort, det var saa vidt der faldt et dæmrende dagsskjær ned gjennem snetaget. Hun drak af melken, som hun havde i spandet, og hun smøg sig indimellem dyrene for ikke at stivne af frost.

Saaledes forløb timerne langsomt. Men da skoglilje alt havde lagt sig ned for at dø og i sin enfold havde bedt dyrene, at de ikke maatte forlade hende i hendes sidste time, da begyndte raadyrene med ét at snuse og løfte sine hoder og spidse ørene. Og i vilde sprang bryder de ud af tykningen og sætter afsted.

Saa arbejder mændene sig frem gjennem sneen og grenene, og da de ser barnet, sætter de i et højt jubelraab. Og gamle Rüppel, som ogsaa var med, sa straks: „Har jeg ikke hele tiden sagt som saa: kanske hun er hos den lette raa."

Slig gik det til, og da Bertold hørte, at skogens dyr havde reddet hans barn, saa det ikke var frosset ihjel, da raabte han ude af sig selv: „Aldrig mer! aldrig i mit liv!" Og bøssen, som han

havde fældet saa mangt et raadyr med, den splintrede han mod en sten.

Jeg har selv set det, for præsten og jeg var med, da de ledte efter hende.

Denne Skoglilje er næsten skjær og mild som sneen, og raadyrets øjne lyser i hendes lille ansigt.

i'»r>"t ?.vti jjo ab« bo-i*

Vinteren 1880.

Rygterne om vor friherres søn vil ikke tie. Selv om ikke halvparten er sand, saa maa han være et rasende menneske. Slig bærer ingen forstandig mand sig ad.

Jeg har tænkt paa at skrive til hans far, at Herman burde komme ind i skogene til os og se, hvordan her ser ud, og hvordan fattige folk lever.

Denslags rejser kan ogsaa ha sin nytte.

Om vinteren.

Matthis' søn "Lazarus har et godt øje til Martin Grassteigers datter, Juliana. Jenten holder nok af ham ogsaa; og nu gaar de slig og ser paa hinanden. Men nu har præsten forbudt saa unge folk at ha for godt et øje til hinanden. Vel, ban har jo ret til at præke; men de ser paa hinanden og synes, at det er deres ret, og Lazarus erklærer, at den ret vil de aldrig opgi.

Godt! tænker saa præsten, la dem faa hinanden; vi skal binde dem sammen — fastere end de kanske bryr sig om.211

Julen 1830.

I den hellige julenat kom folk gaaende fra alle kanter; de gik med tyrifakler, og gnisterne dalede funklende som stjerneskud ned mod sneen.

Mange var i sin længsel efter den natlige fest i kirken kommet en god stund for tidlig, og da de stod ude og frøs, fordi kirken ikke var lukket op endnu, bad jeg dem ind til mig i skolehuset. Jeg tændte lys og havde snart stuen

fuld. Koner og mænd stod rundt ovnen eller sad paa bænkene og blæste i fingrene for at tine dem op.

Mændene sidder gjemte i sine vadmelsklær. De beholder hatten paa og sidder og ser med vigtig betænksomhed paa alle undervisnings-gjenstandene, som de yngre forklarer for de ældre. Nogle gaar ogsaa op og ned paa gulvet og slaar de frosne sko mod hinanden for hvert skridt. De røgte næsten allesammen. Jeg tror, de fik før urskogen udryddet før tobaksrøgningen.

Jeg tar hurtig klæderne paa; jeg maa jo være den første i kirken.

Da banker det pludselig stærkt paa døren. Skogfolket banker ikke; hvem kan det være! En hvid lammeskindshue kommer stikkende ind og under den et gammelt, rynket ansigt med langt, hvidt haar om. Det er skogsangeren. Idag gaar han med en lang kjole, som rækker helt ned paa læggene og er knappet igjen med messinghemper. Over den hænger hans taske og en fløjte, og den gamle støtter sig til en gjæterstav, og sin brune, altomfattende hat holder han i hænderne. Den hat er hans hytte og hans hjem og hans hele verden. „En god hat", siger han, „er det bedste i verdens-vrimmelen, og jordens hat, den kalder vi himmelen."

„Hvad, sidder I her i stuen inde?" raaber Rüppel højt og fornøjet, „ude kan I se solen skinne.

14*212

Lovet være Herren, vor Gud, og jeg bringer eder hans glædelige bud om det, som er hændt i Betlehems stad, ti vil vi synge og være glad. Hører I ikke sang og fløjtelyd? se ud! det lyser, saa det er en fryd!" _ : ..^i

Folk saa ganske rigtig ud af vinduerne, men der var ikke andet at se end den sorte skog og stjernehimmelen. — Hvad skulde de vel ellers se desuden ?

Den gamle saa sig smilende om til højre og venstre for at se, hvor mange tilhørere han vel havde.

Saa gik han hen til midten af stuen, bankede flere gange med staven i gulvet og begyndte at tale:

„Som jeg gaar alene i marken idag og skal til at samle mine lam ilag, da hører jeg med et op i luften en klang og baade musik og spil og sang. Jeg skjønte vist ikke, hvad dette betød, som bare kommers og glæde det lød. Og lytte gjorde alle mine lam, alt mens de sprang over marken fram. Jeg trodde rent, det var eventyr — smaagutter oppe i luften flyr. En engel fløj lige til mig hen, saa sa jeg: „hvad er paafærde, min ven?" Straks raaber engelen, glad og fro: „Gloria in excelsis Deo!" Af dette skjønte jeg ikke et gran, saa sa jeg: „Jeg er en ulært mand, du maa snakke vort maal til mig, vennen min, for lammene skjønner ikke heller latin." — „Saa skynd dig, gjæter, og gaa afsted, indtil du kommer til Betlehem ned; der ligger et nyfødt barn paa straa, ved siden okse og asen mon staa. Ikke i en kongesal, nej, i en fattig stald, ligger vor velsignede Krist, som frelser os af al nød forvist."

Det var gamle Ruppels „budskab", som han gaar rundt i husene og forkynder julen over.213

Vi gav ham en liden løn for hans budskab, saa ruslede han veltilfreds ud igjen.

Men folk var biet ganske tause og andægtige. Først da-kirkeklokkerne begyndte at ringe, kom der liv i dem igjen; de rejste sig og drog sig, klodsede i ord og bevægelser, ud af stuen.

Jeg slukkede lyset, laaste huset og gik op til kirken. I denne nat klinger klokkerne over hele verden, og julelysene straaler som et diamantbelte om den hele jord. — I vor kirke var der saa lyst som midt paa dagen. Alle havde hver sit lys med sig, for julenatten maa enhver ha sit lys og sin tro. Alle folk trængte sig om krybben, som jeg har stillet op ikvæld istedetfor skriftestolen. Jeg har for flere aar siden af linde- og asketræ skaaret ud de smaa figurer og stillet dem op til et billede af Kristi fødsel. Der er stalden med kabben, med barnet, med Maria og Josef, med okse og asen, der er hyrderne med sine lam, de hellige tre konger med sine kameler; der er andre snurrige, smaa mænd og grupper, som efter folks opfatning skal udtrykke glæde, velgjørenhed og kjærlighed til Kri-stusbarnet. I luften hænger englene og stjernerne, og i baggrunden er byen Betlehem.

Hvad Rüppel forstaar at sige med ord, det vil jeg fortælle i disse billeder. Og folk glæder sig ved dem. Men de tar dem, Gud ske lov, bare for et billede, som de ved ikke kan betyde eller virke noget uden som erindring.

Med et helgenbillede paa alteret vilde det være anderledes; det vilde de ha for øje aar ud og aar ind og i alle livets omskiftelser, det vilde de vel gjøre til Vorherre selv tilslut.

Men under gudstjenesten indtraf der et uheld. Præsten begyndte alt at messe. Jeg sad ved orgelet og skulde just til i festglæde at spille op med214

alle stemmer, — da springer blæsebælgen. Orgelet puster og piber, men der kommer ikke en tone. Jeg har aldrig i mine levedage været i slig forlegenhed. Jeg er skolemesteren, jeg skal skaffe musik i kirken; musiken er jo egentlig festen, uden musik kan der jo ikke bli nogen rigtig juleaften; hjærtet hopper i alle, alles øre længes efter musiken, — og saa sprænger fanden blæsebælgen før mig. Jeg tog mig om hodet med begge hænderne, jeg skulde gjerne ha kastet det ud af vinduet. Forgjæves hopper mine ti fingre op og ned paa tasterne; døvstumt er og blir det hele, stendødt.

Paul fra Lautergraben. hans kone og Adelheid fra S varte-hytten, som sad ved siden af mig paa orgelgalleriet, skjønte min forlegenhed og begyndte endelig, efter at de havde hostet og kremtet en stund, at synge: „O, Herre Gud, dig love vi!"

Det var olje i mit saar.

Men salmen vilde snart være færdig, og saa skulde højmessen begynde, og da maatte der være musik, orgelet maatte spille for enhver pris.

Kommer gamle ßüppel ruslende opover trappen: „Hør, skolemester, har orgelet mistet stemmen sin, saa faar du frem med felen din."

„Gud hjælpe mig for den! Den er i Holdenslag og skal limes istand, Rüppel."

„Ja, er ikke felen til at faa tag i, saa har du din zither, den er der forslag i."

Jeg omfavnede den gamle saa stormende for dette raad, at han blev rent forskrækket. Jeg sprang hjemover som en vind og hentede zitheren, og den nat lød der ved højmessen et strengespil, som nok ikke høres i mange kirker. Folk lyttede forbauset, selv præsten vendte sig lidt og kastede et kort blik op til mig.215

Og saaledes blev midt i den lange vinternat julefesten fejret i Winkelbro. Blødt dirrer og vugger strengenes toner udover kirken; de synger vuggevisen for det nyfødte Jesusbarn, de synger freden ind i menneskenes hjærter. Og de klirrer og vækker det sovende barn, før den falske herodes kommer, og de nynner en vandrevise paa flugten til Ægypten.

Jeg spiller til messen; jeg spiller sange, som jeg havde hørt mor synge og min plejefar, den gamle paraplymager, og den unge jomfru i friherrens hus . . .

Og tilslut vidste jeg ikke rigtig, hvad jeg barnagtige menneske havde spillet for menigheden denne julenat.

Det ender nok med, at de holder mig for ligesaa tullet som gamle Rime-Rüppel.

Efter midnatsgudstjenesten bad præsten alle de fattige i menigheden, de gamle, de forladte, de skrøbelige, at de skulde følge ham til præstegaarden.

Hejsan! der var endda lysere end i kirken! Der var grodd op et træ midt i stuen, og paa alle dets grene og kvister tindrer lueblomster. Alle de gamle mandfolk og koner staar og stirrer paa træet og smaaler og rister paa hodet. De har nu aldrig i sine levedage set et træ, som der gror bare lys paa.

Saa holder præsten en liden vakker tale. Den fugl, som flyver over skogene hvert tusende aar, den havde været her nu igjen, siger han. Og af det saakorn, som den havde sluppet i jorden, var dette træ med lueblomsterne spiret op. Det var livets tredje træ. Det første var kunskabens træ i paradiset; det andet var opofrelsens træ paa Golgatha; og det tredje var menneskekærlighedens træ, som atter gjorde os jordlivets Golgatha til et216

paradis. I den brændende tornebusk havde Gud fordum forkyndt sine bud, og i denne brændende busk gjentog han idag: Du skal elske din næste som dig selv.

Saa delte præsten mad og klær ud, mens han sa: „Tak ikke mig; det er vor herre Jesus, som har været her med det."

„Du min! du min!" raabte de gamle til hverandre; „jamen kommer vor herre Jesus helt herind i skogene ogsaa nu. Ja, det kommer af, at vi har faat os kirke og saa slig en snil præst."

Rime-Rüppel, som ogsaa havde faat en gave, er den barnagtigste af alle. Han gaar uafladelig rundt træet, som om han ledte efter Jesusbarnet mellem grenene. — »Nej", raaber han endelig, „solen faar ikke bli sint for det, men skjønnere lys har jeg aldrig set — end det, som her mon straale fra alle de grønne naale. Hys, godtfolk, vær nu stille tilhuse! Hører I ikke grenene suse? Smaa-englene flyver ind og ud og lager en seng til vor barnegud. Se, den vesle derhenne uden vinger, se, hvor let han paa grenene springer. Han klarer sig uden brodder, han, det. gjør skam ingen begskra-bermand — aanej! der holdt han nok paa at falde! — vil du ha et par brodder, skal jeg betale. Por i kvæld kan jeg letvindt til penge komme, jeg har faat en trøje med en daler i hver lomme. — Men hør nu, englebørn! lad mig se, I tænder i skogen hvert eneste træ; da blir der nok tusen millioner af tindrende lysekroner!"

Da de saa skulde spise nede hos Martin, vilde Rüppel ikke smage en bid. Og da der saa blev baaret halm ind i stuen og laget istand et leje, for at alle de gamle skulde slippe at vandre helt hjem til sine fjerne hytter inat, da gik Rüppel ud under vinterhimmelen og talte stjernerne og gav dem hver217

sit navn. Og morgenstjernen, som just kom op over fjeldkanten, den kaldte han ..Fader Paul".

• nib 'ii**

'i t:ii fcOØflt ,bft • • >' • 51 '

Præsten har flere gange skrevet til friherren med anmodning om, at bønderne her, som med stor møje har ryddet jorden og gjort den frugtbar, maatte kunne indløse den mod en liden betaling, saa de kunde faa eje sin jord og gaard. Men han har ikke faat svar. Der siges, at den gamle herre er paa rejser, og at den unge er i hovedstaden, og at verden er for stor og hovedstaden for støjende til, at man kan høre sligt et ord fra skogen der.

Saa faar vi være lejlændinger, vi her i Winkelbro.

14. januar 1831.

Idag har jeg faat efterretning om min slægtning, faster Lises død. Hun har indsat mig til sin arving. Gamle ungdomsbekjendte, som ikke har brudt sig om mig i de sidste tyve aar, ønsker mig tillykke med arven. Jeg har endnu ikke nogen nærmere efterretning om, hvor meget faster kan ha ejet. Hun var vistnok rig engang, men jeg trodde, hun havde spillet alting bort i lotteriet.

Og om det saa bare er en groschen, ja, om det saa ikke er det minste, saa glæder det mig, ved Gud, at hun har tænkt paa mig. Hun mente det altid vel med mig.

Nu. har jeg ingen slægt mere her paa jorden.218

Paaske 1831.

Her i Winkelskogene maa de kirkelige fester og fremstillinger erstatte det, som de üde i verden kalder kunst.

Som jeg, saa godt min fattige evne formaaede, lagede en kr\rbbe til julefesten, saaledes har Franz Æreskog og hans sønner nu arbejdet en Kristi grav.

I kirkens sideskib staar fire høje kulisser med billeder af lidelseshistorien, de danner ligesom indgangsportene, og de blir smalere og mørkere, jo længer en kommer indover. Og inderst inde i den dæmrende baggrund, i en nische, er Kristi grav og ovenover denne bordet til hostien, omringet af en krans af brogede lamper. Ved begge sider af graven staar to romerske krigsmænd vagt. Ved opstandelsens fest forsvinder liget, og i lampernes krans hæver sig billedet af den opstandne frelser med naglegabene og med fanen.

Der ligger en dyb fortryllelse over det hele. — Fastetiden skrider fremad, blir alvorligere og alvorligere; musiken

forstummer i ugevis, billederne tilhylles. Saa kommer den stille uge, den højtidelige palmesøndag, den hemmelighedsfulde skjærtorsdag, den dunkle, sørgende langfredag, den stille lørdag. I dens ro ligger en anelse, en længsel, og sagte minder profetens ord: Hans grav vil vorde herlig! — Endnu engang mørkner det over gudshuset som over Golgatha i det store mørke; men de røde og grønne lamper gløder, festens kjerter straaler — da lyder der et højt og frydefuldt raab: Han er opstanden! — Nu klinger klokkerne, klinger musiken, knalder skuddene; og fanerne, røde som brændende ild, de vifter, og menneskeskaren drager ud i det frie, og deres fakler flammer i aftenskumringen hen gjennem skogen.219

I byerne har de endnu meget mere stas. Men hvorfra faar de den stemning, og hvorfra faar de den sande, haabende glæde, som ligger i den troende armod! Søgende indre fred sniger de sig afsides langs kirkega?rdsmuren og mumler med den usalige dçktor: „Budskabet hører jeg vel ..."

?&Tg üfhyi t i ' -I

Vaaren 1831.

Jeg har alt begyndt at bygge for mine arvede penge. Jeg bygger et stort, vakkert hus i Winkel-bro, meget større end præstegaarden. Planen er alt færdig. Men jeg skal ikke bo der selv; ialfald ikke saalænge jeg er skolemester. Derimod kan det nok hænde, at den syge Markus Jæger kan faa sig en liden stue i huset, og Josef Æreskog, som har fældet træ over sig, og Aga, som ikke er bra. Og saa den og saa den; det store hus blir nok fuldt, tænker jeg. Der rusler mangen en syg og elendig stakkar om ude i skogene.

Og doktor og god medicin skal de faa, — hvis pengene slaar til da. Og saa vil jeg finde rum for fornøjelige folk, som kan spille paa fele eller finde paa lidt moro. Et fattig- og sygehus maa ikke bare være opfyldt af sorg og elendighed; den glade verden skal kige ind af alle dets vinduer og sige: I er mine endnu, og jeg slipper jer ikke!

Grunden til huset behøver jeg ikke at betale endda, for foreløbig bygger jeg bare i luften. Jeg har ikke faat arven endnu. Men de siger, at faster skal ha vundet store summer i lotteriet.220

Gamle Rüppel skal faa den lyseste, lille stue i mit nye hus. Han er saa alene, stakkar. Folk vil knapt gi ham en bete mad for hans Viser længer. De har glemt, hvor mangen en gang de i festlige timer har glædet sig ved hans barnlig fromme viser, hvorledes de baade har let og grædt over ham, og hvor tidt de sa til hverandre: „Er det ikke, som om den helligaand taler ud af ham."

Men det forstaar sig, gamlingen begynder saa smaat at gaa i barndommen. Nu har han laget sig en harpe af en gren, han har bøjet sammen, med nogle halmstraa til strenge. Saa sidder han paa en sten inde i skogmørket med sit lange, hvide haar og skiæg flommende vildt nedover den vide vad-melstrøje; harpen holder han ind til brystet, og hans gamle, taagede øjne stirrer op mod skogtoppene, mens han synger og spiller for fuglene, som han har lært visen af.

Og skogens dyr er ikke bange for ham. Af og til hopper et ekorn ned fra grenene ned paa hans skulder og pudser sig om snuden og hvisker noget ind i øret paa ham.

Hans ord og viser blir mere og mere uforstaaelige. Han afpasser ikke sine sange efter tid og anledning heller mere nu. Han synger glade barne-sange og kjærlighedsviser, som om han drømmer om sin ungdom.

Naar den gamle hvidskjæg ved sommertide sidder urørlig paa en fjeldknaus, tar man ham paa frastand for en dusk edelweis.

Saa løber biller og myrer opover hans klær og kravler rundt i hans lange skjæg; og humler kredser om hans hoved, som var der vild honning i det.221

Præsten meddelte mig forleden en bekymring, ban havde. Han sa, han var bange for, at jeg, naar jeg nu blev en rig mand, skulde synes, her var for ensomt her i skogene og rejse min vej for at opfylde alle de ønsker, som jeg havde næret og plejet her i ensomheden. Helt uden tanke paa sig selv var intet menneske.

Jeg fik ikke sove hele natten bagefter. Jeg prøvede min sjæl, og jeg fandt sandelig et ønske, som strækker langt

ud over Winkelskogene.

Men med gods og guld kan det ikke opfyldes.

Hun er jo gift.....

Hvad klager du over, Andreas? Dit ønske er jo opfyldt. Hun er lykkelig.

24de, vaarmaaned, 1881.

Idag fandt de Hans fra Ulvegraven liggende død i Lautergraben. Skjægget paa liget var afsvidd. Polk siger, at en blaa lue slog ud af munden og dræbte ham. Dette forklarer de sig saaledes: Hans havde drukket en mængde enebærbrændevin, saa skulde han tænde piben, og saa havde hans aande tat ild og brændt sjælen ud af ham.

Grodt, halvparten af dette tør vel være rigtigt.

1. april 1831.

Idag har jeg lovformelig faat min arvelod udbetalt.

Den bestaar i tre groschen og et brev fra faster Lise. ^

Brevet ligger hos:222

„Kjære Andreas!

Jeg er gammel og syg og hjælpeløs. Du bor langt inde mellem fjeldene; Gud alene ved hvorhenne. Men i min sygdom tænker jeg paa saa mangt. Jeg har gjort dig uret og ber dig om forladelse. Disse pengene plager mig mest, det er din faddergave; du vilde i sin tid sende dem op til himmelen Tor din far. Jeg tog dem fra dig dengang. Tag dem nu igjen, Andreas, og tilgi mig. Jeg vil gjerne dø rolig. Gud velsigne dig, og saa vil jeg sige dig én ting: hvis du er inde mellem fjeldene, saa bli der. Her er alt tomhed. I de gode dage var mine venner tro mod mig; nu lar de mig dø i fattigdom.

Jeg kysser dig tusen gange, min kjære, eneste slægtning. Hvis Gud tar mig op til sig i himmelen, skal jeg hilse dine forældre fra dig.

Din til døden hengivne faster

Lise."

Kristi legemsfest 1831.

Nu har vi alt samlet penge til en bærehimmel i tre aar. Men siden vi ikke har raad til at kjøbe os en himmel for det første, faar vi lage os en selv; og düt har vi gjort. Vi har laget en himmel af grønne, friske birkegrene, for at vi til festen idag kan bære de hellige sakramenter ud fra kirken ud i det frie paa en værdig maade.

Det var en højtidelig valfart idag i solskinnet. Folk sang lovsangen med klare stemmer, glade over at vinteren endelig er forbi. I skogen hvilte vi, og præsten uddelte velsignelsen mod alle de fire himmelegne.223

Det er ikke skik, at en uindviet opløfter sin røst midt under gudstjenesten; men det gjorde gamle Rüppel idag. Han rejste sig og brød ud:

„Idag skal alle klokker ringe, og alle fugle-røster klinge; Vorherre kommer fra kirkevraa, han agter sig 'ud i skogen at gaa. Han hviler sødt under grønne lind, der bejter hjort, og der bejter hind. Han siger sit første mægtige ord, da stiger hvert, saakorn af sorten jord. Og ved det andet ord af hans tale bråt vækkes alle smaablomster i dale. Og raaber han ud sit tredje ord, da maa tordenen tie, og lynet maa bie, og stormen sig skjule i fjeldets dybeste hule. O, dig ske pris og ære, du store, almægtige Herre! Og naar du taler dit sidste ord, da skjælver hele vor store jord, og himmelen blegner, og fjelde og klipper segner; da kalder din stemme, da opstaar de døde, mens ilden lægger alverden øde. Men denne vaardag i skogen grøn vi opsender til dig vor hjertelig bøn: naar timen engang kommer, da vær os en naadig dommer!"

Den gamle, forunderlige mand ved at finde hjerterne med sine ord. Grebne og opløftede vendte vi alle tilbage til

kirken.

Og det grønne birketelt med sine hvide bæresøjler vil bli staaende paa alteret, til dets tusen fine bladhjærter er visnede.

Høsten 1831.

Endelig er der kommet svar til præsten angaaende hans andragende om, at bønderne maatte faa kjøbe jorden.

Friherren giver præsten at forstaa, at han som224

samvittighedsfuld sjælesørger, det han var, ikke ogsaa skulde læsse verdslige sorger paa sig. Videre staar der intet.

Om en døende skogens søn.

Vinteren 1832.

Hvem skulde for aar tilbage ha tænkt det om eneboeren i ijelddalen! En slig daadløshed efter et bevæget liv, en slig afstængthed fra mennesker kunde ha gjort ham gal.

Skjæbnen har stelt det vidunderligt. Blot de store bekymringer og de smaa sorger i et skogsogn som dette, blot den ensformige og alligevel saa betydningsfulde tilstand hos en oprindelig og afstængt skogmenighed har været det rette for ham, har frelst ham.

Nu har han levet sig ind i forholdene; han kjender hvert af sine sognebørn indvendig som udvendig, og han leder dem med sit eksempel.

Der raser en ond sygdom i Winkelskogene i vinter. Kirkegaarden blir for liden, og vi kan ikke faa folk til at grave de døde ned; de kraftigste mænd ligger paa sottesengen.

Præsten er ude dag og nat; han gaar til de længst bortliggende hytter, sidder ved den syges seng, kommer med ordets trøst og med legemlig hjælp, endda friherren raadede ham til ikke at befatte sig med verdslige sager.

Endelig her forleden nat skulde han da faa sove rolig hjemme engang. Da banker det bråt paa vinduet:225

„Præsten maa ikke ta det ilde op", siger en stemme udenfor i den kulsorte nat, „men vi ved ikke at klare os alene længer; min bror ligger for døden."

„Hvem er det P'4 spør præsten.

„Det er Annamirl, konen til Paul Lautergraben. Min bror Bartelmei vil forlade os nu."

„Nu kommer jeg", siger præsten. „Gaa du hen og væk skt lemesteren imens og be, at han skal lage istand lygten og sakramentet. Men han behøver ikke ringe; folk sover."

Men da Annamirl havde faat mig vækket, bad hun mig ligevel ringe, for at folk kunde be for den døende. Og da præsten saa en stund efter gaar afsted med lygten og sakramentet, knæler folk alt søvndrukne ved dørene og ber.

Det er en stormfuld vinternat. Vinden suser henover aaserne og hyler i trærnes nøgne, frosne grene. Sneen hvirvler, dækker vejen og lægger sig i hver fold paa klærne. Annamirl gaar fort i forvejen med lygten, hvis flamme hopper og danser i luftdraget og kaster urolige skygger henover sneen.

Og præstens lille klokke ringer uafladelig, men stormen vejrer lyden hen, og menneskene her i Winkelbro er gaat til ro igjen; og jeg gaar ogsaa ind i min stue igjen, efter at jeg har staat og set en stund efter de to.

Men jeg vil skrive ned her, hvad der hændte præsten i denne nat. Det er ikke forseglet af noget skriftesegl.

Da vor fader Paul endelig staar ved den syges seng, siger denne: „Sanser præsten endnu den gang, I kom hid? Det er længe siden nu. Vi har oplevet adskilligt siden den tid beggeto; graa er vi biet, min tro."

Rosegger: Skolemesterens optegnelser. 15226

Præsten formaner den gamle kulbrænder til ikke at anstrenge sig ved at tale for meget.

„Og mindes I, jeg sa den gangen, at I engang kunde komme til at hjælpe mig igjen, for det jeg hjalp Jer? Nu kan I det. Jeg ligger for døden. Jeg har alt snakket til Franz Æreskog, han skal tømre kisten min. Og saa er kroppen vel gjemt. Men min sjæl, præst, Gud hjælpe mig, den er saa svart som Fanden selv/'

Præsten søgte at trøste og berolige ham.

„Hvad nu?" siger Bartelmei, „jeg har ikke mistet modet endda. Men jeg ved, at alting maa ha sin orden og redelighed. Hvad er det, præsten vil med det hvide klæde der? Nej, det trænger jeg ikke; vi gjør det af i korthed. Naar en ligger slig paa sin sidste halm, er en ikke oplagt til noget mer. Skal ikke præsten sætte sig ned ? — Men nu maa jeg først sige Jer: med troen min er det nu saa som saa; naar jeg skal sige som sandt er, saa tror jeg ikke paa nogenting mer. Det er Vorherres egen skyld, at jeg ikke er anderledes. Han har .saa rent glemt mig. Han nægtede mig det, og han i sin almagt kunde saa sandelig ha hjulpet mig. — Jeg kan jo altid fortælle det. Ser I, præst, den gangen da Sepp-Marian døde — vi holdt af hverandre, hun og jeg — saa sa jeg til hende: Marian, sa jeg, hvis du maa slukne nu, du unge liv, og jeg skal være alene igjen her al min tid, saa er det skam af Vorherre. Men nu vilde jeg saa gjerne vide, førend jeg dør, Marian, hvordan det har sig med det, de kalder evigheden, som de siger aldrig tar ende, og at sjælen lever videre der. Ikke er der raad at faa vide noget vist, og fremmede folks ord er ikke altid til at lide paa, og kanske de ikke ved stort mere end vi, de heller. Men du, Marian, sa jeg, hvis du nu maa gaa bort, og du saa lever227

videre i evigheden, endda vi har begravet dig, saa vær snil og kom igjen til mig, om du kan, om det saa bare er et kvarterstid, og fortæl mig, hvordan det har sig, saa jeg ved, hvad jeg skal holde mig til. — Og det lovte Marian, og kunde hun saasandt, saa vikle hun holde det, det var jeg tryg paa. — Da hun saa var død, fik jeg ikke sove i mange nætter, for jeg tænkte hvert øjeblik, at døren skulde lukkes op, og Marian komme ind og sige: Jo, Bartelmei, du kan sagtens tro paa det. Det er ret, det, de siger, der er en evighed, og du har en udødelig sjæl. — Men mener præsten, hun kom? Nejmen, om hun gjorde; død og borte var hun. Og siden den tid kan jeg ikke tro paa noget længer, enten jeg vil eller ej."

Bartelmei tier og lytter efter vinterstormen, som brøler udenfor. Præsten sidder en stund stille og ser ind i den viftende tyriflamme, saa siger han endelig disse ord:

„Tid og evighed, min kjære Bartelmei, er ikke skilte slig, som du skiller en mark fra den anden med en skigard, den man kan hoppe frem og tilbage over, saa tidt man vil. Indgangen til evigheden er døden. I døden aflægger vi alt det jordiske, — for evigheden er for stor til, at det kan bestaa i den. Derfor har den afdøde glemt dit uforstandige ord og enhver erindring om dette liv. Fri for al jordens støv er hun gaat ind i Vorherres glæde.'"

„Jaja, præst, lad nu det være for det, det vil", siger den syge; „det er ikke det, som plager mig. Men der var en anden ting, jeg gjerne vilde frem med. Jeg har ikke været, som jeg skulde, men jeg vilde gjerne, og andre vil ogsaa gjerne, at deres sag skal ses paa den rette maaden. Jeg har ikke saa længe igjen, det skjønner jeg nok, og derfor faar ikke præsten ta det ilde op, at jeg har skræmt

14*228

Jer op af Jer varme seng; men jeg vilde saa gjerne be Jer faa det ordnet. Ser I — det har nok gaat hemmeligt for sig, men nu faar jeg frem med det: jeg har været en arg vildttyv, jeg har stjaalet mangen en hjort og raa fra skogejeren."

Her stanser kulbrænderen.

„Og hvad mer?" spør præsten.

„Hvad mer? Synes I ikke, det er galt nok?" raaber den gamle. „Nej, mer ved jeg ikke; det er saa sandt, som jeg ligger her. Men nu var det det, jeg vilde be præsten om, at I vilde be skog-herren om forladelse paa mine vegne. — Jeg kunde nok ha gjort det selv; men jeg tænkte altid som saa: det er bedst, du venter lidt til; du kunde jo komme i skade for at skyde et dyr igjen, og saa maatte du be om forladelse en gang til. Det er bedre, du gjør det af med én gang. — Men nu har jeg nok ventet for længe, og ikke ved jeg, hvor skogherren holder til heller; de

siger, han er ude paa rejser. Vil nu ikke præsten være saa snil og gjøre dette for mig og jevne det ud med et kristeligt ord og sige, at jeg havde nok angret det, men nu kunde jeg ikke gjøre det om igjen. — Ser I, kulbrændingen, den kan nok skaffe en det daglige brød, men har en lyst paa en bete kjød i helgen, saa faar en ud i skogen med bøssen. Det er rent umuligt at la det bli. Havde jægerne fakket mig, saa havde jeg faat min straf, og saa havde jeg sluppet umage præsten. Men nu faar I be om naade for mig. — Aa, herregud, nu har jeg nok snakket for længe; det ligger saa tungt for bringen."

De gir ham vand. Præsten tar ham i haanden, taler mildt og kjærligt til ham og siger, han skulde nok faa forladelse hos skogherren for det, han havde gjort. Saa udtalte han syndsforladelse over den syge.229

. Mangfoldig tak maa præsten ka", siger den syge med svag stemme; „nu er jeg kommen saa langt. Nu skuldé jeg næsten være glad, hvis det var sandt, det om evigheden, og hvis jeg efter mit møjsomme liv og efter den bitre død kunde komme op i himmelen. Det maatte være godt, det."

Slig talte længslen efter troen og haabet i den gamlé, syge mands sjæl. Præsten spurgte ham nu, om han vilde nyde alterens sakramente.

„Det trænges ikke", var svaret.

„Jo, jo, Bartelmei", sa Annamirl, „naar præsten maa vende tilbage med sakramentet med uforrettet sag, saa danser smaadjævlene efter ham lige til kirkedøren."

„Aa, du snakker som et enfoldigt kvindfolk", sa den syge; „præsten maa le af dig, som kommer med sligt barnetøv. — Det kunde altid være det samme f'or mig, jeg skulde gjerne svælge det lille stykke dejg, saa præsten kunde faa gaa uforstyrret hjemover, men jeg tror ikke videre paa det, og jeg har tidt hørt, at det er en svær S}rnd, naar en vil modta sakramentet paa slig vis."

Da tog prajsten den syges haand og sa inderligt: „Du faar ikke bli hovmodig nu paa dine gamle dage, Bartelmei, fordi om jeg siger til dig, at du taler ret; du er en brav mand, og du tror baade paa gud og det evige liv, om du vil tilstaa det for dig selv eller ej, om du nyder alterens sakramente eller ej. Rent er dit hjærte, og dit er Guds rige og salighed."

Da rejste den gamle mand sig højt op i sengen ; han bredte hænderne ud, smilte med taarer i øjnene og sa: „Nu har jeg hørt det rette. Og nu maa præsten være saa snil og gi mig sakramentet. Saa faar han komme, benmanden. — Jesus, Jesus, hvad er det, jeg ser ? Marian!" raaber Bartelmei230

pludselig. Han vender sit blik mod tyrilyset og hvisker: „Kommer du nu, saa sent paa natten, vennen min? Marian, har du budskab til mig? — budskab?"

Han rejser sig højere og højere op, han gjentar bestandig det ord: „budskab". Endelig synker han ned igjen og blunder.

En stund efter slaar han øjnene op og siger med svag stemme: „Var jeg barnagtig, søster? Jeg havde slig en underlig drøm. Blodet stiger mig saa op i hodet. Men nu har jeg ikke langt igjen, det brænder alt om hjæi'tet paa mig. Vorherre være med jer allesammen. Pas paa barna dine, Annamirl, saa de ikke gaar i skogen med bøssen. — Eranz Æreskog har faat betaling for kisten. — Og saa faar I vaske mig vel; jeg vil ikke gaa ind i himmelen som den svarte Sod-Bartelmei."

Da morgensolen faldt ind gjennem det lille vindu, var Bartelmei død. De tog hans helgedags-klær paa ham og la ham paa baaren. Hans søsters børn stænkede skogens vand over ham.

Igaar begrov vi ham.

Fastelavn 1832.

Det gaar vildt til i Martin Grassteigers værtshus nu. De drikker og svirer og skamslaar hverandre.

I præstegaard en ligger der en gut, 'som de har knust kjævebenet paa.

Idag er det fastesøndag. Sygen tænker de ikke paa. De kommer sammen i værtshuset og drikker brændevin. De er lystige og ler og ærter231

hverandre. Ansigterne blir røde, efterhaanden vil alle ærte og gjøre nar, men ingen vil ærtes. For et hvast ord, et skjævt blik, eller ogsaa kanske for en jentes skyld, blir der ufred. Først vanker der ørefigener med den flade haand — det er for lidet; de hugger løs med næverne — det er ogsaa for lidet; de knækker stolebenene, svinger dem rasende med begge arme, lar dem suse ned paa hinandens hoder. Det er nok. Der ligger en paa gulvet. Saa er den underholdning forbi.

„Vær nu fornuftige, folk", sa jeg engang nede i værtshuset; „vil I være saa vilde paa hviledagene, saa viger velsignelsen fra eders arbejd, og der kommer en ond tid over Winkelbro."

Da rejste en vedhugger fra Snedalen sig og sa: „Fordi vi er vildmænd, derfor er det vi er fattigfolk! Han har ret, skolemesteren; vi slaas altid, og jeg siger dig, Martin, næste gang der er slagsmaal i dit hus, saa kommer jeg med en gjærdestaur og kløver skallen paa jer allesammen."

Det ligger dem nu engang i blodet.

Men det er min trøst, at Lazarus ikke er med paa dette. Naar de vil ægle sig indpaa ham, gaar han sin vej. Blir han en sjelden gang hidsig, saa behersker han sig tappert. Han er sandelig biet en mand. Og Juliana holder af ham og hjælper ham trolig.

Forstmesteren vilde skaffe Lazarus en god tjeneste ude i storbygden; naar et menneske har havt en saa forunderlig skjæbne som denne unge mand, saa maa der bli noget ganske særdeles af ham, mener forstmesteren. Men Lazarus vil ikke bort fra skogen. Han blir en bra mand, og noget bedre kan han ikke drive det til ude i den store verden heller, om saa kongen eller kejseren vilde sætte ham paa sin trone.232

Det er ogsaa et godt tegn, at han aldrig drikker brændevin. Brændevinet er olje i ilden; havde vi ikke det, var her ikke saa mange slagsmaal, som her er. iiepjv

Vi, præsten og jeg, smager aldrig en draabe af det. Men det forstaar sig, jo mindre vi drikker, jo mere er der igjen til de andre.

Præsten har alt fiere gange talt skarpt mod al denne brændevinsdrikken. Her forleden kaldte han i sin vrede brændevinet en helvedesbrønd, en gift for legeme og sjæl, og brændevinsbrænderne og udskjænkerne for giftblandere.

Gamle Martin Grassteiger sad og saa nedover næsen sin, og kort efter lod han bekjendtgjøre, at der var god æblevin at faa hos ham.

Men med Kranabet-Hans gik det ikke fuldt saa letvindt. For to dage siden kommer han op-marscherende i præstegaarden med en svær stav i haanden.

Han banker paa døren, og skjønt præsten alt har raabt „kom ind" to gange, banker han ligevel tredje gang. Tunghørt er han ikke; det er bare, fordi han vil vise, at han har folkeskik, saa han ikke vil fare ind i stuen til folk uanmeldt, selv oin det er til en fiende, han vil slaa ned idag.

Da han saa endelig er kommen ind, blir han staaende nede ved døren med hatten i haanden.

Præsten byr ham venlig en stol.

„Jeg skulde snakke et ord med præsten", siger Hans og rører sig ikke af flekken. „Jeg er brændevinsbrænderen fra Miesenbach. Jeg er en fattig mand, som maa slæbe for føden med blodige hænder. Men arbejde skal jeg nok, saalænge Gud under mig gamle mand helsen, endda her er folk, som gjerne vil ta baade modet og fortjenesten fra mig."233

„Sæt Jer ned", siger præsten, „I servarm ud, I har gaat fort kanske?"

„Nejmen har jeg ej. Jeg har gaat i god ro, og paa vejen tænkte jeg ved mig selv, at her ikke findes retfærdighed

mer her paa jorden og ikke hos noget menneske — ikke hos nogen, hvor hellig han end kan se ud. Hvad slags præst er det, som tar den sidste brødbeten ud af munden paa en fattig familiefar af sin menighed? — Naar ens ærlige arbejd ikke kan ernære en, saa faar en jo røve og stjæle da; — det er vel bedre det, end om en udmattet stakkar tar en draabe brændevin i munden; — det er jo en helvedesbrønd, det."

Her stanste manden lidt og pustede ud. Præsten taug. Han vidste, uvejret maatte rase ud; siden var det tid til at tale.

„Og den, sorn brygger slig en helvedesild, fortsatte Hans, „han maa vel være velkjendt med fanden selv, han. Det tror nu folk om mig ialfald. Og de skal faa ret. Er jeg biet ond, saa er det ikke min skyld. Men naar præsten tar fortjenesten fra mig, saa vil han vel sørge for mig paa anden vis da, jeg er her nu ikke for ingenting heller!"

Brændevinsbrænderen glemte rent sin vanlige smidighed og begyndte næsten at faa en truende holdning.

„Naar I er brændevinsbrænderen i Miesenbach", siger præsten med sin vanlige ro, „er det bra, jeg faar tale med Jer. I er saa sjelden i Winkelbro, saa jeg havde tænkt paa at gaa til Miesenbach for at finde Jer. Vi faar snakke lidt med hinanden, vi to. I vil ikke brænde brændevin længer? Om saa er, er I en bra mand og en stor velgjører mod menigheden. Det skal I ret ha tak for, vennen min. — Og Jer omtanke maa jeg ogsaa rose. Er det ikke Scl&y cit I vil ta fat paa begskrabning og234

urtegravniug ? Vel, jeg er ogsaa af den mening, at I driver det længer med at lage olje, medicin og kostbar balsam af urter og rødder og faa det solgt ude i landet end med brændevinsbrændingen. Jeg skal gjerne hjælpe Jer med raad og daad, saavidt jeg kan. Det er et godt indfald, I der har havt; om to, tre aar er I en holden mand."

Hans vidste ikke rigtig, hvordan han skulde ta dette. Han havde saavist aldrig havt noget indfald; men hele sagen synes ham med ét saa rimelig og fornuftig, at han ikke siger præsten imod med et ord, han staar bare og smiler og vugger paa hodet og ser sig alt som rig balsamfabrikant.

„Og se her, manden min", siger præsten, „vil I ta imod en liden hjælp til kone og barn nu i førstningen, saa gir jeg den med glæde. Og trænger I raad eller hjælp af mig, saa kom bare og betragt mig som en ven.'"

Til dette mumlede Hans nogle uforstaaelige ord og ruslede saa sin vej. Men staven slængte han langt udover marken.

I fasten 1832.

Nu begynder kirkestyrelsen igjen. Vor præst er ikke lovformelig ansat, siger den; derfor skal kirken lukkes for ham.

Kirken, som vi har bygget i vort ansigts sved!

Der er stille nok i kirken nu. Præsten holder gudstjeneste i sygeværelserne og paa kirkegaarden. Sotten griber svært om sig. Skolen har alt været lukket i maanedsvis.

Der gaar ord om, at det er præsten, som har skylden for sotten, fordi han har forbudt brænde-235

vinsdrikkingen. Brændevinet skal være det bedste middel mod smitten, siger de.

Kranabet-Hans er sint nu igjen. Han føler sig trodsig overfor præsten, som ved sin mildhed og klogskab bandt ham for nogle uger siden.

Der er en evig kamp mod skjæbnen og ondskaben. Den, der holder ud i kampen og handler efter sin overbevisning, han naar maalet.

Den 22. marts 1832.

Idag døde vor præst.

To dasre efter.

o

Saadan har ingen forløst sig selv som denne mand — denne sælsomme mand, som har hersket ved et kongeligt hof, præket i Indien og sonet og bedt i den ensomme hule i fjelddalen. Alle præsteskabets vildstier havde han vandret paa, indtil han endelig fandt det sande: at være en hjælper og ven for de fattige i aanden.

Han fik sygdommen ved sygesengene. Han havde netop velsignet Lazarus' forlovelse med Juliana, da han maatte gaa hjem fra festen, fordi han ikke følte sig bra. Han fik ikke forlade sin stue mere. Og som en god, trofast ven lærte han os end i sin sidste time det højeste, det at dø. Som et smilende barn sov han hen. Vi, som har set det. er ikke bange for døden længer. Og vi har lovet os selv at leve i vor pligt, som han gjorde det her paa jorden.236

Men jeg kan ikke tro det. Uden ro og rast gaar jeg og ser ud af vinduet, om han ikke kommer gaaende opover vejen i sin brune kappe. Han maatte alt støtte sig lidt til stokken i de sidste aar; han var alt bøjet under sine hvide haar.

Uden ro og rast gaar jeg forbi præstegaard en. Men ingen banker paa ruden mere, intet venligt ansigt smiler ud til mig.

Da stanser jeg og synes, jeg maa raabe hans navn.

Og jeg kan ikke tro, at han er borte.

Præsten fra Holdenslag var tilstede ved begravelsen. Han var ganske forundret over den almindelige sorg, der hersker i Winkelskogene.

Selv Brændevins-Hans var tilstede og kastede en haandfuld jord ned i graven. Men gamle Rüppel var den eneste, som ikke kom; han har vel sunget sin salme i skogen. I Winkelbro talte alle klokkerne.

Og da endelig klokkerne ogsaa taug, da gik folk stille bort til sine fattige, ensomme huse.

Jeg stod alene igjen og stirrede ned paa den lyse trækiste. For atten aar siden saa jeg denne mand for første gang; det var, da de begrov „glasæderen" i Ulvegraven. I tolv aar har han nu været præst i Winkelbro, og folk her ved ikke og kan ikke beregne engang, hvor meget de har ham at takke for. Idag staar jeg her og ser ned paa hans kiste; ja, den er enden paa Enslingens svar.

Mens jeg staar og tænker over dette, kommer den gamle husholderske i Winkelhuset, mm tidligere værtinde, stavrende op til mig. Hun ser ogsaa ned i graven, stryger med sin haand over ansigtet, tar237

mig i armen og siger: „Gud give ham sin evige fred. Han var en bra mand. Men en skrønemager var han og. Som en fugl fløj hans tanke rundt i den vide verden, og han paastod, at verden ikke var spigret igjen med bord noget sted. Men se nu, skolemester, se der ned — der, skolemester, — Gud give. ham sin evige fred — der er den nok spigret igjen med bord."

Det var hendes ord, og hastig humper hun væk paa sine krykker.

Den gamle har ret. Hvor vidt menneskeaanden end kan flyve, dens højeste maal omsluttes dog af kistens fjæle. — Salige sovende, dig er ligkisten nu et uendeligt rige. Thi inden kort blev dig for trang vel den vidtstrakte jord.

Store digter, tilgiv, at jeg gjør din vuggevise om til en gravskrift.

Paaske 1832.

Sotten er over. Her er mange blege, afmagrede ansigter at se.

I aasernes revner og nede i kløfterne gaar bækkene som store fosser. Aldrig har jeg set fossen paa Bredstejnsvæggen saa vakker som iaar. Det er ikke, som om den falder, det er, som om den svæver stille ned, som var den et fint silkebaand. Men naar en ser vandmasserne nærved! De river sig løs med vælde og styrter ned med en vægt, saa det synger i jorden. Hvorfor løfter vor sjæl sig til en saa velgjørende fornemmelse, naar vi ser virkningen af en stor kraft? I Miesenbachdalen og oppe i Karskaret brager skredene hele dagen. Men højt over snetoppene hvælver himlen sig foraarsblaa.238

Da vi ikke har havt nogen opstandelsesfest i kirken iaar, saa har folk trang til at fejre paasken paa en anden

maade.

Paaskelørdag er forbi, korset paa kirkens taarn lyser mer glødende end ellers i aftenrøden. Men det blir ikke nat ikvæld; et nyt liv opstaar. Folk kommer i helgedagsklær fra sine hytter. En ny dag bryder frem om kvælden, og paa højderne rundt om blusser festlige baal. — Hvem af disse mennesker ved vel, at de gamle germaner ogsaa paa denne aarstid brændte glædesbaal for vaarens gudinde?

Mon hvem der har havt dette indfald? Oppe paa knausen staar en gammel, enslig furustamme; den har de klædt med tørre kvister, mos og halm fra roden til toppen.

Nogle faa skridt til siden sidder saa alle rundt om et lidet baal og synger viser. Konerne har kurve med laag over med sig, og børnene leger med farvede æg.

Det er alt sent paa natten. Lazarus vil just gaa med lunten for at tænde ild paa den store paaskekjærte; da kommer gamle Rüppel vandrende fra mørke skogen, han river sin hue af og siger: „Lovet være Krist, vor herre god, for sin hellige død og blod!"

Vi var alle forbausede over at se den gamle blandt folk igjen, og jeg vilde straks opfordre ham til at sætte sig hen til Martin og mig, som havde en kande most staaende mellem os.

Men Rüppel tar sin straaharpe frem under kappen, og mens han stirrer ind i flammen, begynder han at tale:

„Fra Jerusalem jeg just mon komme. De tre kors paa Golgatha staar tomme. I en klippegrav hviler Kristi ben, hans sjæl er faret til helvede hen. De venter saa saart, de gamle dernede; Abraham239

har svidd sit skjæg i den store hede; Moses har siddet i tusen aar i røgen derinde, saa hans ti bud er gangne ham rent af minde. Adam og Eva, stakkars par, som sletingen klæder paa kroppen har,

— de maa nok pines svært i heden. De har alt længe havt løfte paa Eden, og ved sin pine og nød og sin bitre død har Jesus — hans navn være priset

— gjengivet dem paradiset. — Den højre røver fortalte mig saa; den venstre vilde jeg ikke stolet paa."

„Naa, Rüppel", siger de andre, „er det ikke andet, du har at melde? Dette kunde vi selv fortælle."

Uden at ‚bry sig om deres drilleri, vedblir den gamle:

„Imorges før sol stod op af hav, gik vore kvinder til Kristi grav. Der sidder en unggut paa en sten; Maria Magdalena, hun kiger derhen, hun krøller sit gyldene hovedhaar og tænker; hvor gammel mon han er af aar? — Med forlov, skjønne fruer, vor kjære herre Jesus er ikke her, han stod op i det første morgenskjær! — Da vilde kvinderne til tak for det bud, han mon bære, gi ham en drikkeskilling, Grud til ære. Men engelen, han løb til himmelens porte, — det gjorde jeg ogsaa, bare jeg turde."

Atter tier Rüppel. Men da ingen forstaar hans hentydning til drikkeskillingen, saa blir han ved: „Vor herre Jesus vandrer i grønne lund at læge sine saar, der ser han en liden smaagut, som gjæter de hvide faar. De hvide faar han gjæter og bitterlig, bitterlig græder. Da siger Jesus: hvi græder du saa ? se, solen skinner fra himmelens blaa! — Ak ja, den skinner paa græs og muld, som nu min fader mon dække, og vor frelser døde paa korset igaar, hvem skal nu min fader vække? — Da siger vor kjære herre Jesus : Mit barn, ser du ej fjeldene bæve?240

Krist er opstanden, — han vækker din far, fra idag skal han evig leve."

Den gamle mand tier og stirrer ind i flammen. Hans haar og skjæg gløder i skjæret fra den natlige ild som sol paa den evige sne.

Og ildens skjær falder i striber hen mellem stammerne, hen over kirkegaardens nye grave.

En tung stilhed hviler over forsamlingen, som om de alt denne paaskenat ventede de dødes opstandelse.

Da løfter den gamle bråt sit hoved igjen, med let ynde glider hans fingre over strengene af straa; der ligger noget skjælmsk i hans ansigt, og som om han vilde fuldføre sin tale fra før, siger han med kjæk stemme: „Gjætergutten

ryster paa hodet, — stakkar, han tør ikke rigtig tro det. Da rækker ham Herren sin haand imod med naglegabenes røde blod; og just saa store er Herrens vunder som en passelig skilling nuomstunder . . . ."

Overbevisende strækker gamlingen sin hule haand frem, og mange lægger ganske rigtig en vunde i den — en god skilling eller lidt mer.

Den gamle takker pent for de gaver, han har faat.

Saa er han forsvunden i skogen.

Martin Grassteiger lod den gamle mand søge for at be ham til sit bord i paasken. Men Rüppel var ikke til at finde.

Saaledes kommer vi længer og længer ind i natten; til al lykke er det en varm, mild nat, for ingen, ikke engang nogen af dem, som netop er kommet sig af sotten, er til at formaa til at gaa hjem.

Stillingen af et stjernebillede viser midnat, paaskedags begyndelse. Da farer der en liden lue opover det gamle, med halm omviklede træ, og en241

vældig paaskekjerte flammer højt op over skogdalen, op mod stjernehimmelen.

Nu jubler børnene, kvinderne, mændene; men længer ud, end jubel og lyd formaar at trænge, lyser vor ildsøjle og forkynder paaskedagen for skogene vidt omkring.

Og i samme stund lukkede konerne sine kurve op, for at paaskedagens signede aande kunde vifte henover Guds gaver, brød, æg og kjød, som kurvene var fyldte med. Og saaledes fik vort festmaaltid den velsignelse, som fader Paul aldrig kan gi os mer.

Først henimod morgen sank vor paaskekjerte, som de skal ha kunnet se helt op i Miesenbach.

Og saa vendte vi hjem til vore hytter fra den natlige paaskefest.

Fra nu af blir du ikke yngre længer, Andreas. — Yngre? hvem har lært dig at snakke saa uvittigt? Tæl de graa haar paa dit hode, tæl dem, om du kan, gamle mand!

Jeg mener, præsten har tat mig med sig.

Maj 1832.

Nu gaar der igjen underlige rygter om vor unge herre. Og denne gang er de bekræftede af loven. Herman har overtat sin fars ejendomme og er saaledes vor herre.

Til en begyndelse har han eftergit folkene her i Winkelskogene aarsafgiften for ti aar. Det er en god begyndelse. Vi har ikke vidst at takke ham

Rosegger: Skolemesterens optegnelser. 16242

paa bedre maade end ved at holde en tolv timers andagt i kirken og be for hans heise.

Herman skal være sygelig.

Igaar kom Bertold til mig. Siden den dag, da han fandt sit savnede barn blandt dyrene, løsner han aldrig et skud mere; men han arbejder som en kar med tømmerhugsten, og børnene gaar i skogen og plukker bær, som de tjener lidt paa.

Igaar kom han da med en bundt tørrede blade, som skulde være saa underfuldt helsebringende. Aga, som har været syg i aarevis, var biet frisk af dem. Lili havde samlet og tørret dem, og saa var de komne paa den tanke at sende dem til den unge, naadige hr. von Schrankenheim; der kunde aldrig være tvil om, at han blev frisk, hvis han brugte disse urter paa rette maade. Om jeg nu ikke vilde være saa snil og sende disse ind til vor unge herre ?

Jeg lovede Bertold at gjøre det.

Kristi legemsfest 1832.

Nu er da min skogsanger ogsaa forstummet. Hans liv og hans død var som en rosenblomstrende torn-busk i vildmarken.

Jeg har altid havt slig glæde af at skrive hans ejendommelige, rimede ord op her; nu lægger jeg ogsaa hans endeligt ned i disse blade.

Halte-Jodel har en sæter paa Bredstejnfjeldet. Og der holder hans to viltre sønner til om sommeren for at gjæte kreaturerne. I den sidste tid boede Rüppel hos dem, og de morede sig over hans viser og spil paa straaharpen. Gamlingen gik aldeles i barndommen nu, og hans syn var biet sørgelig svagt. Men de unge havde just sin moro af dette; altid243

holdt de kommers med den gamle, og det havde han ikke noget imod. Han var glad, der var nogen,. som satte pris paa ham endnu.

Hver kvæld kom Rüppel til sætren, saa fik han mad, og saa sov han oppe paa høloftet om natten.

Saa er det tidlig en morgen, at gamlingen sidder paa en dugvaad sten udenfor hytten. Han spiller paa straaharpen og vender sine matte øine op mod fjeldene, der gløder i morgensolen. Med ét skralder et hvast skrig lige i øret paa ham. Han farer op; der staar Jodelgutterne ved siden af ham og ler. Den gamle ser godhjærtig paa dem og smiler lidt, han og.

„Tærsker du idag?" spør Vejt og peger paa harpens artige strenge.

„Og det saa tidlig paa dagen?" siger Klaus.

Den gamle vender sig: „I ved jo det om morgenstunden?" Saa hvisker han fortrolig til gutterne: „Den har guld i munden."

„Saa bider den vel tænderne istykker da?" siger Klaus, og over dette indfald storler begge gutterne.

„Der ser I jo guldet, deroppe!" Den gamle pegte med sin skjælvende haand op mod de glødende fjeldvægge.

„Ja, du Rüppel, det er sandt det", siger Vejt alvorlig; „det er rigtig guld. Du skulde gaa op og ta lidt af det."

Den gamle ser forbauset paa ham.

„Du kan gjerne faa en hel kurv med guld der-oppe, — kanske endda mer", siger Klaus; „saa kan du bygge dig et guldslot, og du kan kjøbe guldvin og faa dig en guldharpe og en kone af guld."

„En guldharpe!" mumler Rüppel, og det lyser op i hans øjne. Saa stryger han henover panden

14*244

med haanden. — Det om morgeneus guld, det mente han bare som ordsproget. Men mon det virkelig skulde være guld?

„Og da kan du la Martin Grassteigers æsel spise det skidt der!" siger Vejt.

Men gamlingen likte ikke, at de gjorde nar af harpen; der gled som skyggen af en sky over hans ansigt.

„Du Vejt", truer han, „min harpe god, den lar du være i ro." Dette ærgrede gutten.

„Haa, haa! Slig spiller en paa den slags harper!" raaber han og jager haanden henover strengene, saa de suser og springer hver eneste en. Og saa tog begge Jodelgutterne tilbens.

Den gamle sad stille en stund og rørte sig ikke. Han stirrede paa sin ødelagte harpe, han strøg med begge hænderne over øjnene, han kunde ikke tro det, han saa. Hans et og alt, hans strengeleg, den havde de ødelagt for ham.

Først da solen sken klårt henover fjeldet, rejste den hvidhaarede gamling sig. Han hængte sin harpe med de sønderrevne straastrenge om halsen, stirrede op mod de guldglitrende fjeldsider og gik afsted med tunge skridt, opover mod stupet, hvor fossen kommer styrtende og rislende og tindrer som rindende guld i solen ....

Samme dags kvæld sad Jodelgutterne alene i sætren. De kogte grød, lo og drev løjer med hverandre. Bølingen var hentet hjem og jaget ind i fjøset.

Lystige er Jodelgutterne altid, men lørdags-kvælden er de lystigst. Er den gamle harpespiller i hytten, saa ærter de ham; er han der ikke, saa ærter de hverandre. Harpespilleren er ikke kommen endnu, derfor hopper Klaus som en abekat op paa245

Vejts ryg, rider paa hans nakke og lar benene dingle nedover brystet paa ham og raaber:

„Hvem rider paa dette æsel?"

„En af samme sorten", svarer Vejt.

Saa spiser de grøden sin, og saa tegner de skjæg paa overlæben med sod af gryden. Til at faa skjæg staar deres hu, og de vilde gjerne kysse en lin jente, fordi det — ifølge ordtaget — fremmer skjægvæksten. — Gamle Riippel kunde af sit skjæg lage sølvstrenge til sin harpe.

Den gamle var ikke kommen endnu; kanske han endda var sint, siden de rev harpen hans istykker imorges? — Gutterne havde ikke rigtig hug til at snakke om dette. De angrede det nok saa smaat nu. De tog og havde grød op i en trækolle; den bar de op paa høloftet og satte den der, hvor gamlingen plejede ligge. Men saa kunde de ikke la være at komme med stregerne sine igjen. De la river og møggreb paa kryds og tværs over Riippels seng. Saa rusler gamlingen rundt heroppe og kan ikke komme frem for bare redskaber — og skjæn-der og bander. Men naar han saa finder grøden, blir han nok blid igjen.

Saa gik gutterne ned og sov godt hele natten. Og da de vaagnede, lyste alt solens gyldne strenge i vægsprækkerne.

Men gamle Rüppels grød staar urørt, og redskaberne ligger spredte over hans seng som kvælden før.

Klaus gik til bølingen. Vejt gik ud for at vaske sig. Morgenen var lys og solblank. Friske og klare og dugvaade ligger fjeldbejter og skoge og himmelen som kysset ren af morgenluft. Og højt paa de nære ijeldes tinder lyser solen. En liden fugl kvidrer vilter paa sætertaget, og vandet fra renden plasker lystig ned i trauget.248

Vejt gaar hen til renden. Fjeldfolket vasker gjerne sit ansigt og hænderne i det kolde bække-vand om morgenen. Det skyller al søvnighed væk og gjør sind og øje lyst — lyst som den unge dag. Vejt grejer ivrig sit rodede haar med fingrene og holder begge hænderne under den klare vandstraale. Da ser han en blodrød traad komme rindende nedover, og den glider og slynger og snor sig i hans hule haand. Forskrækket tog gutten hænderne væk og stirrede ned i renden. Og der kommer den ene blodstrime rindende efter den anden, og Vejt stirrer ned i trauget, hvor stfrimerne snor sig og glider sammen, skilles og mødes.

Saa springer han op i ljøset: „Klaus, kom, skal du se noget stygt i vandet."

Da Klaus kommer til, siger han sagte: „Det er blod."

„Saa er der vel faldt en gemse udfor fossen", mener Vejt.

„Men at ikke Rüppel er kommen!" siger Klaus. Og lidt efter lægger han til: „Han kunde kanske se, om det er gemseblod."

Vejt blev saa bleg som et lig. rKlaus", sa han, .,1a os gaa op til stupet".

Saa gik de opover langs bækken.

Solskinnet glider længer og længer nedover de stille fjeldvægge; højere og højere opover, hastigere for hvert skridt, klatrer gutterne. De arbejder sig frem gjennem trange, skyggefulde kløfter, som elven har revet, naar den flommede vildt, eller som den rolig har hulet ud i tidens løb. De siger ikke et ord til hverandre, de bryder sig frem gjennem de dugvaade bringebærbuske, de klatrer opover de stejle fjeldknauser. De hører en brusen. De har snart naat det sted, hvor bækken som et glidende guld-baand styrter over den solbelyste væg.247

„Der ligger to straa", siger Klaus med et. Det var to sammenbundne straa. Og ved siden af dem laa harpen. Rundt

om paa buskene hang flere sønderrevne og knækkede straa, og nede i dybet — —

Nede i dybet laa den gamle mand.

Hans hode var knust. I den venstre haand holder han en bundt med lyngblomster, over den højre risler vandet.

Slig fandt de ham. Hvem kan sige, hvordan det var gaat til? Kanske den gamle har famlet efter solguldet deroppe for at faa sig en nv, gylden harpe. Og saa er den brøstfældige gamling styrtet udfor væggen ned i dybet. Og i faldet har han villet holde sig i hrngen, hvis gren med de røde klokker er biet i hans haand. — Og det var skog-sangerens ende.

Igaar la vi ham i jorden. Der var mange folk tilstede. Og fuglene i holtets kroner sang sin lvse vuggevise for den gamle sanger.

Saa fattig som denne mand var ingen i Win-kelskogene; saa rig har heller ingen været. Folkesangens store hellige, altomfattende og ufattelige aand fandt sin legemliggjørelse i denne sælsomme mand.

^ Paa vor præsts grav staar der et kors af en ældgammel gran. Paa vor sangers gravhaug planter jeg et ungt, levende træ.

Juli 1832.

Nu er det en ren elendighed med Jodelgut-terne. De vil ikke være paa sætren mer. De siger, de hører banking og rumstering paa høloftet hver248

evige nat. Nu midtsommers maa Halte-Jodel hente kreaturerne hjem og stænge sætren. Vejt vasker sig aldrig i en bæk mere. Han ser blodsdraaber i hver brønd, og de vil lægge sig anklagende om den haand, dei* rev den gamles harpe itu.

Høsten 1834.

Nu er skolen lukket i nogle uger, mens børnene er med i aannen. Kornet modnes sent iaar, saa folk er bange for frosten. Der har alt været snestorm oppe i ijeldet.

Jeg skulde nok ha lyst til at gaa op paa det høje fjeld igjen en gang og se udover. Jeg lever saa ensomt her. De gamle er døde fra mig. De unge har jeg opdraget, men de kan ikke bli mine kamerater. Jeg er skolemesteren. Om jeg blir gammel og graa og sidder alene paa min bænk, saa mener de vel, at en skolemester maa sidde slig.

Den nye præst er en ung mand, han passer bedre for dem. Han er med i værtshuset og paa keglebanen. Og nylig, da han skrev til byen efter en ny messebog, skrev han efter kort med det samme.

Lazarus og hans kone, Juliana, har kjøbt Win-kelhuset af Martin Grassteiger. De holder værtshus der, som det har været før, og handler med tobak og altslags smaating. Endog udenlandske tøjer er nu at faa tilkjøbs der. Og der er mange i menigheden, som ikke tar tiltakke med vadmel og lærred mere; nu vil de ha noget finere. For moro, siger de; men den moro har nok ogsaa et andet navn.249

Sommeren 1835.

Jeg faar fortælle disse taalmodige blade lidt igjen; de gjemmer længer paa hændelserne end baade jeg og hele Winkelbro. Det er biet mig som en pligt at skrive vor skjæbne ned her. Efter os lever andre mennesker; de skal ogsaa vide om os.

Af og til kommer haggel eller flom og ødelægger avlingen og sætter de strævsomme jordbrugere aar tilbage i arbejdet paa sin velstand.

Slig har det været iaar ogsaa. Det blir et rent uaar. Nu tørrer de halm og bærer den i møllen — det skal bli brød til vinteren.

I mit liv er der hverken storm eller solskin.

Men jeg vil ogsaa ha vaar og sommer, og derfor har jeg laget en indretning til mit væguhr. Jeg har tat

slagværkets metalklokke bort, og istedetfor har jeg af to tynde træplader og en fjær laget en tingest, som hver time slaar med en lyd som akerriksens stemme. Åkerriksen er saa sjelden her paa egnen; men nu er der sommer i min stue hele aaret rundt. Og børnene og jeg har megen glæde af dette.

Ude i Holdenslagkløften, hvor der nu gaar en ny kjørevej, der, hvor Winkelbro menighed har sin grænse, har bønderne rejst et vejrkors. Det har tre tværbjælker, hvorpaa vor Herres marterredskaber er afbildede. Korset æres meget højt som værn mod uvejr. Men den ældgamle Skog-Hans mener, det gjør mer ugagn end gagn. Det slipper ikke250

uvejret, som jo altid kommer fra graatanden, videre, og saa maa det rase sig ud i Winkelbro.

Efter Skog-Hans's raad har bønderne nu ganske rigtig tat vejrkorset ned. Men saa har Holdenslags-folket rejst et lignende lige tæt ved, for at uvejret skal bindes her og ikke komme ud over deres marker.

Nu er Winkelbrofolket i dobbelt forlegenhed, og jeg, deres lærer, med dem.

Jeg holder skole og holder skole, men folkets hjærnespind er ikke til at faa ende paa. Holde skole — ja, det er meget, men alligevel er det et daadløst liv. Hvor det var anderledes den gang, da vi vakte menigheden!

Her er endnu nok og mere end nok at udrette, men den gamle præst er død, og den nye trænger mig tilside.

Jeg er ikke saa gammel endnu; jeg vilde gjerne arbejde mere. Men at holde skole to, tre timer, linjere op skrivebøgerne, kløve lidt ved og stelle lidt i kirken, det gjør mit hode tomt og fylder ikke tiden ud.

Søvnen er jeg fort færdig med, og naar jeg saa maa ligge uvirksom i sengen hele den lange nat, saa blir det ikke bedre. Saa kommer der saa mange tanker, at jeg kunde bli rent tullet af det — gamle tider, gamle ansigter, straalende som blomster, blege som de døde. Og saa hører jeg en stemme, som siger, at jeg har tat fejl af vejen, at jeg kunde ha levet i glans og lykke . . . Da springer jeg ud af sengen, tar min violin ned fra væggen og spiller og jager spøgelserne bort.251

Og strengene ved at trøste mig. De hvisker, at jeg skal være fornøjet, at jeg har havt den lykke at arbejde med held for det almene, at jeg ejer trang til at stræbe opad mod fuldkommenheden, at jeg har skabningens herlighed omkring mig og alle store menneskers aander forsamlede om mig i mine bøger. Og at jeg nok endnu kan virke mangt og meget og endelig lukke mine øjne med fred.

Jeg har paany, som før i sin tid, men nu alvorligere sat mig for i mine fritimer om sommeren at gi mig af med plantelivet, at granske og studere det videnskabeligt. Men hvordan gaar det mig vel, da jeg tar fat? Her har jeg nu idag fundet en liden plante, jeg har plukket den og lagt den her paa min mappe.

Nu angrer jeg paa mordet. Den stod saa frisk og sød ved vejen og strakte sine smaa arme ud for at omfavne det dejlige solskin. — Vær ikke vred paa mig, du lille, søde væsen, du maatte dø i din ungdom, men et menneskeøje har smilt til dig, et men-neskekjærte har elsket dig ....

Ja, slig -gik det mig. Jeg begyndte at hulke, jeg gamle barn. Og det skal betyde at studere plantevidenskab? — Andreas, for videnskaben er du helt og holdent tabt; du blir aldrig andet end en drømmer.

Forleden dag prøvede jeg mig lidt. i tegning igjen. Jeg tegnede et kart over Winkelbro sogn. Bare jeg havde lært opmaaling; saa havde jeg havt et hyggeligt og nyttigt arbejde. For denne egn bør jo ogsaa læjges tilrette og føjes til den øvrige verden.252

Skoglilje i tjernet.

Mariæ himmelfart 1835.

Nu er der pludselig hændt noget uforudset.

For flere dage siden flk jeg brev fra min tidligere elev, vor nuværende herre.

Herman skriver, at han har brugt de urter, som jeg havde sendt ham fra en tømmerhugger i Winkelbro, og at han nu føler sig noget bedre. Men derved var han kommen paa den tanke, at han vilde rejse ind mellem fjeldene til

vor skogtrakt, som han slet ikke kjender, og bli nogle dage her i denne milde høst. Han vilde rejse ganske alene, for menneskene, især alle bymennesker, var biet ham modbydelige; det var vel hans sygelighed, som gjorde det, men han kunde ikke hjælpe det. Han havde levet sig syg i verden. Nu vilde han prøve, om skogen og fjeldet og vildmarken kunde gjøre ham frisk. — Og saa vilde han be mig, sin tidligere lærer, som havde gjort saa meget for Winkelbro, om at være hans fører og møde ham paa en bestemt dag i Grabenegg.

Grrabenegg er en god dagsrejse herfra; stedet bestaar bare af nogle stenhuggerhytter. Jeg var der paa den fastsatte dag, og snart efter kom Herman kjørende med skyds. Saa kjørte jeg med ham ind mellem fjeldene.

Men Herman skræmte mig rent i begyndelsen.

Jeg kunde næsten ikke kjende ham igjen. Han kjendte mig derimod straks og kaldte mig Andreas. Hans hilsen var høflig, men den stakkars mand er træt af livet.

Vi kjørte, saalangt kjørevejen gik. Saa sendte Herman skydsen hjem igjen, og vi gik afsted paa stier, som vildtet alene havde traadt, indover mod vildmarken, over hvis højder bræerne strækker sig.253

Herman gik foran; han saa mørk og trodsig ud, undertiden var der over ham noget af jægerens begjær, naar han er hjorten paa sporet. Jeg vidste ikke, hvad han vilde, hvor han vilde hen; han vidste det ikke selv. Jeg var frygtelig bange for, at vi ikke skulde finde tag over hodet til natten; jeg sa det til ham; han bare lo og for videre.

Da fik jeg bråt den tanke : Andreas, du er i følge med en gal! — Om fjeldene havde ramlet sammen foran mig, kunde ikke mit hjærte ha banket mere end ved denne tanke.

Jeg tiggede og bad, han var ikke til at stanse. Af og til stod han stille ved et stup og saa ned, — saa gik han paa igjen. Endelig, da det alt begyndte at skumre, sank han ned ved bredden af en fjeldbæk. Han skalv over alle lemmer, store draaber stod paa hans pande.

Jeg lovede i denne stund Gud alt muligt, bare vi maatte finde ly et sted. Han hørte mig. Ikke langt fra bækken opdagede jeg i en kløft et lidet skur, slig som gemsejægerne plejer bygge.

Og under dette tag, midt i ødemarken, fik jeg da tændt et baal og laget et leje af mos og lyng til friherren.

Vi spiste det lille, vi havde med, og drak vand. Da vi havde spist, la Herman sig ned paa mosen og sa sagte: „Dette var godt! dette var godt!"

Og en stund efter vendte han sit blik mod mig og sa: ..Tak, fordi De har fulgt mig. Jeg er syg. Men her skal jeg nok komme mig. Dette er jo det vand, som den saarede hjort drikker af? — Jeg har baaret mig galt ad, meget galt. Mennesket er ikke noget legetøj. Nu er jeg rømt fra lægerne. Jeg vil ikke lægges i nogen metalkiste; den lugter af pragt, guld og silke og lejede taarer — fy!"

Til min trøst søvnede han snart. Jeg vaagede254

hele natten og tænkte paa, hvorledes jeg skulde faa dette stakkars, syge menneske frem til folk. Vi var saa rent afsides; vilde vi til Winkelbro, maatte vi over fjeldet.

Næste morgen, da jeg alt havde tændt op ilden igjen, og solen lyste ind gjennem alle sprækkerne, vaagnede friherren, saa sig først lidt om og S8i Sclcl l „Godmorgen, Andreas!"

Saa rejste han sig straks og gjorde sig rejsefærdig.

„Jeg vil op paa det høje fjeld, de kalder Graa-tanden", sa han, „jeg vil se denne verden ovenfra for en gangs skyld. Følg mig og skaf os to mænd til med. De skal ikke være bekymret for min skyld. Det var en slem dag igaar. Jeg følte mig fredløs og hjemløs, som vi vandrede afsted igjennem vildmarken. Jeg vilde gjerne rømme fra mig selv, som jeg rømte fra dem i byen. Min hele elendigheds jammer var kommen over mig. Men luften her helbreder mig — aa, denne rene, hellige luft!"

Da vi kom ud af hytten, maatte vi lægge haanden over øjnene. En mægtig glans slog imod os. Furustammerne var røde som guld, og i skyggen mellem lyngen skalv dugdraaberne. Fuglene jublede oppe i grenene; Ekorn

hoppede omkring og ledte efter mad eller kamerater. En ung bøg vuggede sine dugvaade blade i den milde morgenvind.

Da smilte Herman.

Vi gik afsted. Om en stund var det, som om en lys taage blev synlig mellem grenene. Der viftede en frisk, næsten kold vind. Da lysner det pludselig i skogen; hvert træ i skogbrynet strækker sine arme i lydløs ærefrygt udover et dejligt billede.

Der ligger et stille vand, vidt strækker det sig, blaat, grønt, sort, — hvem nævner dets farver? Mod øst over den graa bergvæg knejser den mørke255

naaleskog, over den lægger solen sine gyldne straa-lers slør. Lige imod stiger fjeldet op i stup paa stup, skraaning paa skraaning, op til de højeste tinder og takker og toppe, op mod den blaa himmelrand. Mangfoldigt og herligt over al beskrivelse strækker højijeldet sig her ud i en vid runding. Længst nede lyse bakker og lier med enerbuskenes fløjlsgrønne tuer. Længer oppe uren, der hver sten ligger klart tegnet i den rene luft; derefter skar med dybe skygger, med bratte stup, med sne, med de styrtende fossers hvide baand; saa igjen vilde, forrevne fjeldrygge, høje, mægtige, næsten forfærdelige i sin uhyre vælde og evige ro. Og længst inde paa fjerne højder mildt skraanende, lyse bræer og fjeldvæggenes rødlig lysende tavler, hvori tidens griffel stadig skriver naturens historie og evige, ubøjelige love ....

Jeg ser det endnu for mig, det hele billede — det er tjernet her i sænkningen med Graatandens vældige følge af fjelde.

Jeg havde alt set lignende billeder før, og ligevel stod jeg henreven af dettes herlighed. Men friherren stod som en sten. Hans blik tabte sig i det uendelige syn, hans læber indaandede bævende ijeldets rene luft.

Saa gik vi nedover mod vandets skyggefulde bredder, der smaabølgerne plaskede mod de runde stene.

„Her kan nok gaa store bølger her ', sa friherren; „se, hvor højt oppe i stranden stenene er slebne runde."

Af disse ord skjønte jeg, at Herman har sans for naturens arbejde. — Javist kan her gaa svære bølger, hvor mildt og roligt vandet end ligger idag. ---Men se, da hændte noget vidunderligt. Dernede, hvor olderen dypper sine grene i vandet, der dukker et menneskehode op af søen. Det hæver256

sig højere op, og fra de lange, brune krøller og fra det ungdomsfriske ansigt drypper de klare draaber ned i bølgerne. Hals og nakke er noget solbrændte, men de fine, skraanende skuldre skinner som marmor gjennem vandet. Det er en ung, dejlig kvinde, en huldre! Ved Gud, man kunde bli digter!

— Men der hændte endnu mere.

Friherren var mere nærsynt end jeg og nærmede sig derfor billedet; i samme øjeblik forsvandt det, dukkede ned under vandet, og vi saa ikke andet end oldergrenene, som gyngede paa vandfladen.

Herman stirrede paa mig. Jeg stirrede paa vandfladen. Den sitrer og triller i lette bølger, er her spejlende blank, hist skjælvende og rislende. Men hodet dukker ikke op igjen.

Der gaar flere minutter. Jeg spejder med bankende hjærte efter den badende, — bare hun kan svømme! Og pludselig farer gjennem mit sind den tanke: Om hun nu ikke vil dukke op igjen af frygt og blygsel?

Jeg styrtede afsted, —- og efter et øjebliks angst og nød fik jeg trukket det bevidstløse barn op af vandet.

Med den lille erfaring, vi havde, flk vi reddet hendes liv, hendes syttenaars liv. Og neppe havde vi faat vækket hende og faat lidt klær paa hende, saa satte hun afsted som et jaget dyr, trods sin afmattethed, opover lien, ind i skogen.

Vi stod igjen. Friherren tog sig til hodet med begge hænderne. „Andreas!" sa han; „jeg blir vist syg igjen; jeg har syner; jeg har set en fe!"

„Det var ingen fe", gav jeg til svar, „det var datter af den tømmerhugger, som sendte Dem de lægende urter."

Det var Skoglilje.257

Nogle dage senere.

Idag kjørte friherren herfra med Martin Gras-steigers hest.

Det blev ikke til noget med at gaa paa Graa-tanden. Da Skoglilje var forsvunden for vore øjne oppe ved kjernet, sa Herman: „Min skjæbne er bestemt; jeg gaar ikke tilfjelds. "Vis mig nu vejen til Deres Winkelbro, Andreas."

Og saa blev han her i tre dage; han gik omkring og besaa sig og roste det meste.

Folk her vilde ikke tro, han var skogherren; en gammel kone mente, at skogherren vist maatte gaa med guldklær, men denne mands klær var bare af brunt klæde. Hans ansigt var saa graat som aske; men jeg skjønte, der var gnister under asken. Han sa for nogle dage siden, at han var mæt af livet; mig syntes han snarere sulten. —

Igaar lod han Bertold komme til sig for at betale ham for urterne.

Den gamle forstmester har tat afsked for længe siden; saa er Bertold biet forstmester, og han og hans skal bo i Winkelhuset. Om faa dage skal Bertold og Aga vies i kirken i al stilhed. Det vilde friherren. Hans optræden har glædet mig inderlig. Han maa ha en kjærnesund sjæl; en syg kan ikke handle saa raskt og sikkert. Men en forunderlig mand, det er ban. Førend han rejste, kom han ind til mig, trak mig ned paa en bænk og sa: „Skolemester, hun holdt sin jomfruelighed højere end sit liv. Jeg troede ikke, der gaves slige kvinder paa jorden. De kvinder, jeg har kjendt, var skamløse og nydelsessyge. Mig har de faret ilde med. Aa, hele den store verden bvr mig imod. De, Erdmann, har engang i tiden set og lært verden at kjende nedenfra, og De blev træt af den. Jeg har gjennemskuet den ovenfra. Der ser man den

Kosegger: Skolemesterens optegnelser. 17258

fra en ny side, fuld af pragt og glans, men ligesaa nederdrægtig som fra de andre. Jeg har ikke oplevet noget mærkeligere end andre, Erdmann, jeg har bare levet og været ulykkelig. Jeg vil ogsaa høre til i skogen, Andreas, jeg vil ogsaa høre til i skogen! Men jeg maa hjem igjen til min gamle far nu. Grud bevare mig fra at ta hende med mig. Lykkelig er hun, som ikke kjender verden. Men jeg betror hende til Dem, skolemester. Har hun trang til at lære noget, saa lær hende; har hun ingen trang til det, saa ær hende og vaag over hende som en vild blomst i skogen. — Og gjem min hemmelighed, skolemester. Naar jeg er biet helt frisk, kommer jeg igjen".

Og da han saa havde faat istand de store forandringer med sine mægtige ord, kjørte han afsted til Holdenslag.

Andre er biet ødelagte af et saadant liv, som vor unge herre har ført; ham har det gjort til en særling. Hans dybt anlagte sind er vistnok biet rystet, men ikke ødelagt.

Samme dag, som Herman rejste, kom der tre stikbreve hid. — Den unge hr. von Schrankenheim, som i længere tid havde lidt af tungsindighed, var forsvunden. Efter al sandsynlighed havde han tat vejen indover mod Ijeldene; for han havde forsynet sig med slige klær, som ijeldbestigere bruger. — Og saa kom der en beskrivelse af klæderne, og af min hele, kjære Herman, saa nøjagtig som om han havde været en bortrømt slave.

Vel; han er jo paa hjemvejen nu. Han har set sig om i sine egne skoge, hvad saa? Skulde han netop rejse paa samme maade som alle de259

andre? Nej, han blir just en god herre for Winkelbro. Gudskelov!

Og for mig er det en lykke, at Bertold og hans familie er reddede. De har altid hvilet saa tungt paa min samvittighed, de mennesker.

De uklare ord, herren sa til mig, før han rejste, staar nu klarere for mig. Skoglilje kommer nu paa skolen hver dag, og jeg lærer hende at læse og skrive og alt det, jeg selv kan. Hun er opvakt og meget flittig, forstaar at tænke paa egen haand og blir vakrere fra dag til dag.

For det første er hun som skabt for sit navn, for hun har noget af en lilje ved sig; hun er rank og hvid og mild, og dog kan man paa hendes runde kind og hendes friske læbe se spor af solens kys. For det andet har hun beholdt

noget i arv fra raa-dyrene, som hun var hos hin lange vinternat, den yndige lethed og øjet ....

Du Andreas, ser du saa nøje paa alle dine skolebørn ?

Ja, men alle holder af hende.

De fattige holder af hende, hun hjælper dem paa alle maader. Mangen en bedrøvet har hun trøstet med varmhjærtede ord; mangen en forknyt har hun opmuntret med sin yndige sang. Og det er saa sødt at se, hvor alle børnene her i Winkelbro kjender Skoglilje og er glade i hende. Bare præsten havde levet endnu, han havde sin glæde af slige mennesker.

Og modig er hun; trods vilde dyr og farlige folk klavrer hun om i fjeldet og samler planter og bær.

Her forleden kom hun til mig med en blaa søtvide med højrøde striber; de vokser bare ved skogvandet.

„Har du været oppe ved vandet igjen, Lili?"

14*260

spurgte jeg. Da blev hun saa rød som blomstens striber og løb sin vej.

Kanske hun ikke engang har vidst, at jeg var en af de to mænd, som overraskede hende i vandet, og for hvis skyld hun holdt paa at drukne sig, og som fik reddet hende. ,

Det hele maa vel staa for hende som en drøm. Jeg skal ikke nævne det mer.

Men om den unge skogherre, som har reddet hendes far og mor og smaa-søskende af nød og fattigdom, taler hun med begejstring.

Sommeren 1837.

Det er gaat i opfyldelse. Det laa alt i luften siden hin forsommerdag, da Herman, som en ny-vakt, kraftig mand, vendte tilbage til Winkelbro, og da det første, han gjorde her, var at spørge mig, hvordan Skoglilje havde det.

Han liker sig ikke længer i de glimrende, nydende kredse, som af mange kaldes „verden", men som er saa langt fra at være nogen verden.

Han har lykkelig overstaat det farlige vendepunkt. Han er traadt ind i den modnere del af livet, da man spør efter skabningens skjønhed og et menneskes indre værd.

Skoglilje er biet en vidunderlig dejlig pige, og mit arbejde med at udvikle hendes sjælsevner har faat en herlig løn.

Og saa er det da sket. For to dage siden, paa Kristi himmelfartsdag, blev skogherren viet til skogliljen i vor kirke.

Herman har villet bygge sig et hus oppe ved skogvandet for at bo der en stund hver høst. Men261

Skoglilje har bedt ham la det være. Hun var nok glad i stedet, men hun vilde ikke bo der.

_ • i;f ööamrt i

Nu er de rejst. De bor i min kjære by Salzburg.

Vinteren 1842.

I ensomhed og ensformighed gaar tiden for mig. Nu kunde de godt kalde mig for Enslingen.

Den unge frue har betænkt sig. Nu er der bygget et vakkert hus ved tjernet. Bedstefar Bertold og bedstemor Aga bor der hele aaret rundt; og om sommeren er friherren og Lili og deres børn der, og da er der liv og glæde.

Den gamle friherre oplevede endnu at faa se to børnebørn, førend han døde i Salzburg vinteren 1840.

"Winkelbro har ikke vundet noget ved huset ved tjernet. Der gaar kjørevej did gjennem skogen ude fra hovedvejen, og der kommer fremmede storfolk paa besøg, og der er livligt og folksomt. Men Winkelbro er endnu den fattige bondes og tømmerhuggers bosted, og tilstandene i Winkelbro blir ikke bedre, og skolemesteren i

Winkelbro . . .

' Naa, skolemester, lad det nu være godt.

Eor nogen tid siden har jeg laget mig en skrivebog af mange ark papir, og for at bevare den, har jeg givet den et bind af hvidt lindetræ. I denne fører jeg nu et hemmeligt liv, som ingen ved noget om*).

*) Denne „skrivebog" fandtes ikke blandt optegnelserne. Udgiveren.262

1. august 1843.

Inat har Peter Reiter i Karskaret faat en liden gut. Da præsten har været bortrejst i nogle dage, og barnet er svageligt, maatte jeg døbe det. Efter faderens ønske var jeg tillige dets fadder. De tre groschen, min arv efter faster, som engang ogsaa har været min faddergave, og som jeg vilde sende Vorherre, dem skal nu lille Peter faa.

Sommeren 1846.

Dengang jeg kom hid til skogene, fandt jeg menneskene fattige, forkomne, levende adspredt. Nu ser jeg en ny slægt.

Rundt om kirken ligger en hel landsby. Og rundt landsbyen gror æble- og pæretrær, som bærer rig frugt. Folk har paa mange steder prøvet at forædle vilde frugttrær; for størstedelen er det lykkedes.

Om søndagen kommer her pyntede folk fra alle kanter. Mændene gaar med sorte knæbukser af læder og med grønne strømper; kvinderne med vide fløjelsiiv og løjerlige huer med forgyldning og baand og grejer. Det slags klær vokser ikke i skogen. Før brugte de lærred af sine hørmarker, vadmel af sauernes uld, sko af kvægets huder og feil og pelsværk af skogens vilde dyr. Nu tildags stryger her stadig kramkarer om i Winkelbro, kjøber de værdifulde raastoffer og gir stas og skrab istedet. Folk begyndte med de nye tøjer „for moro"; nu har de vænnet sig til dem, og de er biet en nødvendighed.

De unge er nok mere vellærte end de gamle, men de har mange flere fordringer. Dertil har de forliden sans og ærefrygt for det gamle, som de er kommet fra. Men røge tobak og drikke brændevin det kan de endnu som i gamle dage.265

Og hvad kan skolemesteren udrette alene? Ak, om vor præst havde levet endnu!

Lille Peter, min gudsøn, er en prægtig liden fyr; men der er hændt ham den store ulykke, at hun har mistet stemmen ved at falde ud af sengen.

Han skulde gjerne faa min stemme; for mig har den intet værd mere. Den er biet gammel og hæs, og ingen agter paa den længer.

Yaaren 1848.

Jeg ved ikke, hvordan det skal bli med mig nu. Kanske det var bedst, jeg tog mig fri og rejste bort nogle uger.

Der er krig og uroligheder ude i landene; i byerne bygger de volde i gaderne og river paladserne ned. Derfor kommer hun hid. Feltherrens frue, Hermaus skjønne søster, som gjorde mig saa naragtig.

Der er ikke plads til hende i huset ved vandet. Derfor kommer hun og hendes børn hid.

De skal bo i Winkelhuset. Jeg takker Gud, fordi Winkelbro kan være hende et tilflugtssted i denne tid.

Jeg vil ikke rejse bort. Jeg vil bli her og være stærk og ikke forraade mig. Jeg vil se hende rigtig ind i øjet en gang, før jeg dør.

Hvor Gud er god mod mig. Hendes øje vil lyse op i de mørke skoge, hendes aandedræt vil mildne og vigsle fjeldets luft. Og om hun end drager bort igjen, hvor hun har boet, der er mit hjem.

Foran døren til Winkelhuset bygger vi en vakker, høj bue af grangrene, og vi lægger kranse om alteret i kirken.264

Alt blir velstelt og pent, men ingen tænker paa, at stenene maa skaffes bort af vejen. Damer bar finere fødder end vi her i fjeldene.

Nu har jeg alt slæbt en dag og to nætter paa stenene i vejen. Jeg lar folk le og er bare glad, fordi det er maanelyst.

Nogle dage efter.

Nu er hun kommen. Hun og begge børnene og tjenerskabet. Men stenene havde jeg rigtignok ikke behøvet rydde af vejen. Hun kom med hest og vogn.

Da hun kom, var næsten alle folk her forsamlede udenfor Winkelhuset, og præsten holdt en velkomsttale til hende; men jeg gjemte mig i skolehuset. De stanste lige udenfor mine vinduer, saa jeg blev rent forskrækket og trodde, de vilde herind.

Jeg saa hende godt; hun var biet yngre. Neppe var hun kommen ned af vognen, saa satte hun afsted efter en sommerfugl. — Men saa var det hendes yngste datter. Hun selv . . .

Ved Gud, jeg kjendte hende neppe igjen.--

Hun har fine spejle med gyldne rammer, men saa tro er intet af dem, at det som mit hjerte har bevaret hendes dejlige billede indtil denne dag.

Nu er billedet udslettet, og min ungdom svunden hen som taage.

Sommeren 1848.

Igaar var jeg hele dagen oppe i fjeldet; jeg var endog paa Graatanden. Undervejs spurgte jeg265

vist ti gange mig selv: Hvorfor klavrer du op her, du gamle barn? — Deroppe vilde jeg finde svaret, tænkte jeg. Jeg saa udover alpernes tindekrone, jeg saa nedover mod sænkningens blaanende dybr hvor herregaarden nu ligger ved tjernets sorte flade, og jeg stirrede mod syd med mine svage øjne, mine dj'gtig svage øjne, men det er altid forgjæves. Hvor tidt jeg arbejder mig derop, havet har jeg endnu ikke set.

En skal kunne se det, siger de, men helst en klar vinterdag. — Nu har jeg ikke flere ønsker, nu ønsker jeg bare dette ene.

Da jeg gik nedover, plukkede jeg en buket af lyng, edelweis, alperoser, arnika og andre blomster og planter og satte den kjækt i mit hattebaand som en forelsket unggut. Hvem er det, du bærer blomster hjem til? — Jeg? Til kone og barn. — Aa, din halvgale gamling!

Men naar jeg er borte fra hende som deroppe paa fjeldet, saa ser jeg igjen, hvor yndig hun er. Hun vil nok ta imod disse fjeldblomsterne, naar jeg er ganske høflig og ikke paatrængende. — Havde jeg bare lidt af gamle Rüppels aare, saa vilde jeg sige frem et digt, som kunde passe til buketten. — Dette var min tanker; det er skrækkeligt, hvor kaad jeg endnu kan være.

Da jeg kom ned til Lauteraasen, hvor Schirm-tannerbonden har rejst et kors, og hvor tømmer-huggerformandens kjør idag gik paa bejte og ringlede med bjælderne, satte jeg mig ned under et træ for at hvile. Jeg sad og saa paa en ødelagt myretue. Der var bare nogle faa myrer tilbage, og de kravlede raadvilde omkring paa de ødelagte rester af sin bolig.

Jeg skjønte, at der havde været en myregraver, som havde forstyrret og røvet den lille, prægtige266

stat, myrerne saa flittigt bygger op. Med de røvede myreæg fodrer myregraveren fugle, som skulde flyve frit om under himmelen, men som nu maa stunde i fangenskab hele sit liv, fordi de er saa ulykkelige at være menneskenes yndlinge. Der gaar det sagn, at ingen myre gaar over en myregravers grav.

Mens jeg sidder i disse tanker, vækkes jeg ved, at nogen napper i hatten min. Jeg vendte mig om. Der staar en brun ko bag mig og tygger noksaa tilfreds paa min Ijeldbuket.

Jeg for op og vilde slaa til dyret med min stav, men saa kom jeg til at tænke: Stakkars dyr, kanske du har mere

glæde af mine blomster end hun. Velbekomme da! Hun drikker din gode melk til gjengjæld.

Da jeg kom hjem sent om kvælden, var alle hendes vinduer klart oplyste.

Lidt moro maa en ha iblandt.

En af fruens tjenere, Jakob, er en pokkers fyr. Han kan alt. Han kan spille, tegne, være baade skrædder og skomager, endog spille komedie. Men fruen liker vist ikke sligt videre, for Jakob kommer ofte op til mig i skolehuset, naar han vil gjøre sine kunster. Og jeg har stor fornøjelse af at se og høre paa ham.

Jeg skar ud et pibehode og forærte ham, og istedet gir han mig stadig fin tobak. Nej, skjære ud som jeg, det kunde han ikke, sa han. Den artighed har ingen uden Jakob sagt mig. Og saa gjør han altslags løjer for mig. Han kan staa paa hodet, han kan være bugtaler, han kan spaa og lægge op kort. Jeg har aldrig i mine levedage set et saa flinkt menneske. Men én ting har jeg bedt267

om: naar skolebørnene er tilstede, maa han ikke gjøre for mange kunster; det vil jeg nødig.

Her forleden tegnede Jakob mig endog af. Jeg vilde paa ære ikke sidde for ham fra først af, men han fik mig virkelig til; jeg maatte trække i min bedste stas og sætte mig paa en kubbe udenfor døren. Han tegnede mig af og malte billedet med farver, saa det er en herlighed at se. Mit røde halstørklæde ligner aldeles udmærket.

Billedet forærte han mig. Jeg ser paa det i al hemmelighed; skolebørnene maa sandelig ikke faa tag i det!

Jeg faar gjemme det vel.

Jeg tænkte, jeg skulde faa slaa mig sammen med hendes børn. Men de snakker fransk, og det kan ikke jeg. Grutten holder sig bare med hestene og hundene; den lille pige vil helst hoppe omkring paa marken mellem blomsterne og sommerfuglene. Men hun faar ikke lov. Hun er alt for stor til at faa lov til at være lykkelig.

I disse dage kom Herman — Gud tilgive mig, at jeg stadig kalder ham saa — hid for at besøge sin søster. Men fruen meldte sig syg. Jakob siger, de er ikke videre venner. Den naadige frue vil ikke anerkjende nogen svigerinde, der lugter af harpiks.

Idag havde fruen præsten og Martin Grassteiger til middag. Mig sendte hun et stykke steg Og et glas vin hidop i skolehuset. Heldigvis gik der netop en fattigmand forbi; han fik maden.

Saa er to fattigmænd biet bespiste idag.268

Ved bordet talte de om mig, siger Jakob. Fruen fortalte, at jeg som fattig student havde spist naadsensbrød i hendes fars hus, saa var jeg rømt min vej, og senere vendte jeg hjem som fant; da sendte hendes far mig hid til skogene, for at jeg kunde ha et lidet levebrød.

Sesaa, nu ved du det, Andreas Erdmann. Men derfor ingen graa haar; det vilde skjæmme de hvide ud.

August 1848.

Nu er de rejst igjen. Jakob efterlod mig en sort bukse og en hvid hanske.

Juli 1852.

Nu har bønderne faat bevilgning til at indløse jorden. Nu blir de fleste af dem sine egne herrer. Det under jeg dem af hjærtet.

Men deres syn er biet daarligt; de ser mig ikke, naar jeg træffer dem i vejen.

I sommer har jeg igjen været paa Grraatanden. Jeg trodde næsten, jeg saa havet ude i syd. Men saa var det bare en graa skystrime.

Paa den fjeldtur flk jeg igjen det slemme øjen-onde, som plejer vare i ugevis og hindrer mig i mit arbejde. Jeg ved ikke, om jeg flk det af den skarpe luft eller af det stærke lys over vidderne.

Jeg synes, den stumme Peter Beiter skulde lære lidt musik. Han maa da ha et sprog for det, der rører sig i hans

hjærte. Det er utrolig, hvor tungt det falder at maatte lukke alt inde.269

1853.

Peter er flink. Han spiller alt baade zither og violin. Senere vil jeg lære ham at spille orgel. Winkelbrofolket maa jo ha sig en organist i fremtiden ogsaa. Jeg blir her ikke bestandig.

Lazarus, eller som de nu kalder ham, Winkel-værten, holder af mig, og han er snil mod alle; hele Winkelbro har en ven i ham. Men hans gamle sygdom begynder at melde sig igjen. Naar han blir opbragt over et eller andet, saa maa han kjæmpe svært med sig selv. Jeg har sagt til ham, at jeg synes, han burde begynde med stenene igjen; men kanske der ikke var nogen hjælp i det mer; der er stor fare for, at han kan bli drikfældig. Han gik tilgrunde, hvis han ikke havde slig en bra kone. Juliana forstaar at ta ham paa den rette maade. For at glæde hende lider han den bitreste tørst.

Brændevins-Schorschl — Hans er alt død for mange aar siden — kaster undertiden sten ind-igjennem mine vinduesruder. Han holder mig for sin største fiende, fordi jeg advarer børnene mod brændevinet.

Vinduerne klistrer jeg papir over. Børnene advarer jeg mod det skadelige, saalænge der er liv i mig.

1855.

Nu har vi skiftet præst og faat igjen en ganske ung en. Den ganske unge siger, at sjælesorgen her er saare forsømt og vil gjøre det krogede bent med en gan g. Han har anordnet bedetimer, andagts-270

og bodsøvelser. Hans prækener er skarpe som lud. Og her er saa mange saare hjærter.

Siden den nye præst er kommet, er jeg næsten biet overflødig i skolen. Han fylder timerne ud med religionsundervisning.

Børnene har flere kunskaber, end jeg nogensinde har vidst; —de kan hele katekismen udenad.

Kejseren og paven skal sammen ha udgit en egen lov for, hvorledes man skal naa saligheden, og siden evige tider har her ikke været talt saa meget om djævelen her i Winkelbro som nu.

24. august 1856.

Idag har vi havt offentlig prøve paa skolen. Skoledirektøren fra byen var her. Med hensyn til religionsundervisningen var han meget fornøjet. Hvad det øvrige anbelanger, rystede han paa hodet. Da han kom, hilste han høfligt paa mig; da han gik, saa han mig ikke.

Tidt sidder jeg i timevis under de gamle trær oppe i holtet. Dette holt er biet staaende igjen efter de store skoge, over hvis højder og dale nu bøndernes gaarde spreder sig.

Jeg kan sidde inde i holtet, saalænge jeg vil. Ingen raaber paa mig.

Naar bare de døde ikke sov saa fast!

Jeg er en gammel spejder. Mine øjne er syge og trætte, og ligevel faar de greje paa et og andet.

Gjennem skigarden saa jeg, at Peter Beiter tog Anna Schirmtanners haand og ikke vilde slippe den271

igjen. Med tusen gebærder talte han til hende, blodet steg op i hans kinder, men Anna sa: „Nej — nej, Peter."

Da tog gutten med et til felen og spilte et stykke for Anna, som ikke jeg havde lært ham. Det var vidunderligt; aldrig i mine levedage havde jeg tænkt, at Peter kunde spille slig.

Og saa længe holdt han paa, til Anna tog ham om halsen og sa: „Hold op, det gjør saa inderlig ond at høre paa. Peter, du ved jo, at jeg holder af dig."

Ja, de unge, de unge! Naar slig en unggut ikke har røst til at snakke med, jamen ved han at skaffe sig ret paa felen.

Ved vintertide 1857.

En dagbog er som en tro ven. Hvad man end betror den, den glemmer det ikke og sender det ikke videre. Naar jeg blader i disse optegnelser, kan jeg næsten ikke tro, at det er mig, som har oplevet og nedskrevet alt dette. Det er forunderlige oplevelser.

Jeg har da engang været et menneske! Fra at være en gammel mand blev jeg en ung; nu er jeg igjen biet en gammel, halvblind en, som bogstaverne danser paa papiret for. Folk har skudt mig tilside . . .

Men herregud, det gaar de færreste bedre. Jeg kræver ingenting. Jeg har gjort mit og er tilfreds.

• 1864.

Og nu har jeg ikke været ude af skogene her paa femti aar.272

Og skogfolket fødes, lever og dør her, og de gaar ikke en eneste gang i hele sit liv op paa det høje fjeld, hvor man kan se al den store herlighed og paa klare vinterdage havet.

Havet! Hvor let og vidt det da blir om hjærtet! Der sejler en baad, en ung mand staar ombord og vinker — —

Henrik, hvad er det? —

Den nar! Lever sit hele liv inde i Winkel-skogene, mens han skulde ha været sjømand.

Juleaften 1864.

Banen er kort. Fra Winkelhuset og ned til kirkegaardsgjærdet render de paa sine kjælker og fjælstumper over den frosne sne. Og hvor de er ivrige og taler i munden paa hverandre med lysende øjne og varme kinder! — Jeg venter paa Peter, han skal komme med sin violin, vi skal øve ind en ny julesalme. Imens sidder jeg og ser ud paa de lystige smaabørn og skriver.

De har skindhuer paa, de smaa, og de maa puste og kave opover bakken en hel stund, førend de er paa toppen ined sine kjælker — men nede er de paa et minut. Megen møje for saa kort en nydelse! Bare ikke en eller anden af dem ager med hodet mod gjærdet.

Det stygge gjærde! Jeg vilde stryge afsted paa min kjælke! ... og aldrig komme igjen!

Nu kommer Peter. „Sover sødt i hellig fred !u •den vise er saa yndig, og imorgen —275

Sidste blad.

— Og imorgen —

Med disse ord ender optegnelserne.

To lange regndage havde jeg læst. Fra det forrige aarhundrede havde jeg læst mig igjennem et sælsomt liv frem til sidst forgangne juleaften.

— Og imorgen —

Mit hode var tungt og varmt. Jeg saa mod døren. Han maatte jo komme gaaende ind, denne mand, og skrive videre, hvad der var hændt dagen efter, og hvad der fremdeles hændte. Ti dette var ingen afslutning og ingen afsked, det var et haabe-fuldt blik ind i fremtiden, en opvaagnen, en morgenstjerne.

Jeg følte det næsten som en overbevisning: Skolemesteren lever. Han flakker og færdes omkring paa fremmede steder, den arme mand med den store længsel, der ikke har noget navn. Det er den længsel, vi alle føler, mer eller mindre, længselen efter det hele, det fælles, almene, det sande, det ufattelige, hvori vor stundende, stræbende, ængstlige sjæl haaber at finde ro og forsoning.

Jeg syntes, jeg maatte rejse mig og gaa ud og lede efter den gode, gamle, barnlige mand allevegne.

Hvor han havde stræbt og kjæmpet! Et forgjæves forsøg paa at naa de fornemmes kredse; en krampagtig undertrykt opflammen af ungdommelig lidenskab, en fortvilet jagen i livets vildeste strømme, en begejstret fart gjennem verden, en frygtelig opvaagnen af skuffelsen, en flugt mod vildmarkens øde ensomhed, et stille, jevnt

virke i hengivelse og opofrelse, et stort resultat, en dyb tilfredsstillelse. Saa kommer alderdommen. Nye mennesker, nye forholde byr ikke længer den tidligere anledning til

virksomhed; da trækker den gamle sig bedrøvet tilbage i sig selv, til sin forladthed og ensomhed, sine tvil, sine grublerier og drømme i stille taal og hensygnen. I enfold og ubehjælpsomhed er han som et barn. Men ynglingens længsler og anelser har han beholdt. Og han har faat en stor løn, en gjengjældelse, der forsoner os med hans skjæbne, en gjengjældelse, som verden aldrig gir og aldrig kan gi, men som blot fremgaar af troskab mod sig selv og mod livet: Sjælens fred.

Åkerriksen i uret slog otte. Jeg laaste bladene omhyggeligt ned i skuffen og gik nedover mod værtshuset. Det begyndte alt at skumre; en kjølig, trist tone laa over landskabet, og der strøg en skarp vind gjennem den fine, tætrislende regn.

Lazarus stod udenfor døren og saa op mod alle kanter af himmelbrynet. „Vejret slaar om", sa han til sig selv. Han havde vist ingen anelse om, at det unge, fremmede menneske, som nu nærmede sig ham, kjendte hele hans historie.

Værten var noksaa snaksom denne samme aften, men jeg var taus og begav mig snart tilbage til mit skolehus igjen.

Hvor ganske anderledes jeg nu saa paa alle ting end for to dage siden. Jeg følte mig næsten hjemme i denne lille fjeldbygd, hvori jeg ligesom var biet ung og gammel med skolemesteren.

Og den mand, som havde grundet menigheden og alet den op med marven af sit liv, han skulde være fremmed og glemt?

Nej, hans spor mærkes overalt. Usynlig vandrer han om i Winkelbro baade dag og nat og hver time paa døgnet! — havde kulbrænderen sagt.

Næste morgen var det saa lyst, at skjæret trængte ind gjennem mine lukkede øjenlaag. Da jeg aabnede dem, saa jeg en klar, lys vinterdag.275

Jeg sprang op. Det havde sneet. Det hvide dække laa over hele dalen, over hvert tag og hvert træ. Himmelen var ren.

Snart stod jeg rustet til mirr fjeldfart.

„Ja idag", sa værtinden, „idag er der fint i fjeldet, hvis I ikke tar fejl af vejen i sneen. Ja, den, som har taalinodighed, siger jeg altid, han kan vente sig til alt i verden, selv godvejr i Winkelbro. Men en fører faar I ta med Jer." Og vendt til sin mand; „Du, kanske Peter gjerne vil tjene den førerlønnen ?':

„Ja, la mig faa Peter", sa jeg; „han skal ikke forsnakke sig paa vejen."

..Saa herren ved, at Peter ikke snakker? nej, han holder sig stille, han, naar han ikke har felen med sig."

Peter var den stumme, unge mand, som jeg havde mødt udenfor kirkedøren for to dage siden. Saa gik jeg da, vel forsynet med alt nødvendigt, opover mod fjeldet, fulgt af skolemesteréns gudsøn.

Sneen var blød og glitrede i morgensolen. De nedtrykte planter og blomster rettede sig snart op igjen, og fuglene sang og hoppede i grenene og rystede snefnug ned af træerne. Friskt og forynget lyste græsset frem gjennem den rødmende sne, og aaserne laa i stor klarhed. Paa en underfuld maade syntes sommeren idag formælet med vinteren.

Vi gik forbi kirkegaardslunden. Peter tog hatten af og bar den i haanden, saalænge til vi var forbi det stille sted. Højt over de faa grave flettede de gamle trær sine grene og kioner saa ind i hinanden, at taget hvælvede sig som i en gothisk dom. Vel laa sneens slør henover trætoppene, inen i skyggen paa gravene grodde det friske græs og den bløde mos, og opover dem ragede korsene, eller de lænede sig mod træstammerne eller laa henstrakt over

muldet.

14*276

Jeg spurgte efter præsten Pauls og Rime-Rüp-pels grave. Peter saa spørgende paa mig; han kjendte ikke til dem.

Om en stund, var vi paa en aasryg.

„Er dette Lauteraasen?" spurgte jeg min stille kamerat. Han nikkede. Jeg tænkte paa den ødelagte myretue og paa koen, som havde spist fjeldblomsterne, og paa Schirmtannerbonden, og pludselig spurgte jeg Peter: „Anna Schirmtanner, kjender du ikke hende?'

Han blev saa rød som en rose.

Fra denne aasryg af strakte der sig en ganske ny egn mod nord. Dale og aaser bredte sig ud i dyb klarhed; tilvenstre steg en fjeldvæg op, som længer oppe, højt over skogen, dannede en kløftet, forreven mur. Henover paa de kanter tænkte jeg mig Lautergraben, Karskaret, Ulvegraven og Fjelddalen.

Vejen gik her nedover mod dalen. Men vi tog af til venstre og steg opover gjennem naaleskog og enerbuske, stadig højere op, til vi naaede fjeldvidderne, der trækker sig opover mod de knejsende tinder.

Her var snelaget noget dybere og haardere, men det hindrede ikke gangen synderlig. Vi kom til et par sætre, fra hvis tag røgen steg op, og fra hvis fjøs vi hørte bjældeklang. Kjørene stod inde idag for sneen, men naar den var tinet bort, vil de faa gode bejter. Mon hvilken af disse hytter det var, Paul fra Lautergraben havde været indestængt i?

Vi gik videre. Jeg mærkede snart, at min fører ikke vidste vejen selv. Vi gik opover mod fjeldtoppene, klavrede opigjennem skar, slig som jeg huskede, skolemesteren havde gaat, og endelig kom vi paa eggen.

Udsigten herfra var herlig. Skolemesteren har skildret den.277

Vi gik henover .eggen; saa hvilte vi en liden stund, styrkede os med lidt mad og spændte brodderne paa. Og saa gik vi langsomt opover bræerne, op mod nuten.

Luften var overordentlig ren og rolig, næsten kold. Jeg følte en friskhed og et velbehag, saa jeg gjerne skulde jublet højt. Jo nærmere vi kom toppen, des raskere gik vi paa. Peter var ogsaa biet munter og livlig.

Nu var vi oppe, vi stod paa Oraatandens top. Jeg var tilmode, som om jeg havde været her mange gange før. Foran os laa i den uendelige rundkreds — som skolemesteren sa —: Alpernes tindekrone.

Selv helt ude, langt borte over fjeldryggene, ude i den soltindrende luft mod syd dukkede kanter og tinder af en ny fjeldrække tydelig frem, og udenfor dem, snorret udstrakt laa et glitrende baand — havet!'

Jeg var tilmode, som om jeg maatte storme afsted fra fjeld til fjeld, over aaser og dale, for at finde skolemesteren og raabe til ham: „Kom og se havet!"

Jeg stirrede længe, længe udover i begejstring og stille betagethed. Saa gik vi to. tre skridt nedover til den fjeldknaus, hvor skolemesteren for femti aar siden havde siddet og drømt.

Her skinnede solen varmt, og sneen var alt smeltet bort fra nogle store stene. Paa dem satte vi os og holdt maaltid. Peter stregede med sin stav i sneen; han tegnede bogstaver; jeg trodde, han vilde meddele mig sine tanker og følelser. Men han strøg tegnene ud igjen; det var bare et tankeløst tidsfordriv.

Mit blik gled udover igjen, fløj fra fjeld til fjeld, helt ud til de fjerneste tinder. Det gled hen278

over de solblanke flader, det drak af havet. Derude lynte middagssolens straaler; en blaa skjegge la sig over mine øjne, stjerner steg op og ned ....

Da hørte jeg et skingrende skrig tæt ved mig. Peter var sprunget op og holdt begge hænderne ud mod den ujevne, snedække grund.

Jeg saa ned for at finde aarsagen. Der var bogstavtegn, der var oprodet sne, der var —

Det var grufuldt at se. Op fra snelaget, halv afdækket, stirrede et menneskeansigt.

I nogle øjeblikke stod gutten stiv af skræk; saa sprang han til og begyndte at grave sneen helt bort fra det forfærdelige syn. Han arbejdede med feberhast, og da han havde faat al sneen bort, og der laa et helt menneskelegeme, da gjemte han sit ansigt, kastede sig i armene paa. mig og jamrede sig.

Der laa en gammel mand, indtullet i en brun kappe, med blege og indtørrede træk, med de dybtliggende øjne lukkede og med tyndt haar, hvidt som sneen.

Hvad jeg følte i denne stund, kan jeg ikke beskrive.

„Kjender du ham?" spurgte jeg gutten.

Han bøjede bedrøvet sit hode.

„Er det skolemesteren?" brød jeg ud.

Peter bøjede hodet. —

Da vi endelig var komne lidt, mere til fatning igjen, begyndte vi at undersøge den døde nærmere. Han var omhyggelig indtullet i kappen, paa benene havde han brodder, og ved hans side laa en fjeldstav. I den halvaabne lædertaske, som hang om hans skulder, fandt vi nogle tørre brødsmuler og et sammenrullet stykke papir. Jeg tog det og rullede det op. Der stod ord, ord i skjæve, ujevne linjer, usikkert skrevne med en blyant.279

Ordene er læselige, de lyder:

„Juledag. Jeg har ved solnedgang set havet og mistet mine øjnes lys." — — — — — — —

Saa havde han naaet sit maal. Som blind havde han skrevet disse ord paa bladet, det sidste blad af sine optegnelser. Saa har han vel lagt sig ned paa den stenede jord, og saa har han afventet den iskolde vinternat og er død.

Vi byggede en vold af sten rundt om den døde, saa han var saavidt skjult. Saa gik vi ned igjen til skogene og tog snarvejen over Mieseibach til Winkelbro.

Næste morgen tidlig gik mange folk op til Graa-tanden, ogjegmeddem. Gamle Schirmtannerbonden var med; han vidste meget at fortælle om skolemesteren, og det stemte overens med dennes optegnelser.

Og saa bar vi den gamle Andreas Erdmann, som i den kolde, tørre fjeldluft næsten var tørket ind til en mumie, ned i Winkeldalen til kirken, som var bygget under hans opsyn; vi bar ham til den kirkegaard, han selv havde anlagt i skogholtets skygge.

Efterretningen om, at den gamle skolemester var funden, havde i en fart spredt sig over Winkelskogene, og alle strømmede sammen til begravelsen, og alle priste den gode, gamle mand. Lazarus, WTinkelværten, græd som et barn. „Han velsignede min forladte far paa dødssengen!" sa han. Peter maatte Schirmtannerbonden føre væk fra baaren.

Forstmesteren fra herregaarden var ogsaa tilstede.

Brændevins-Scborschl, som stod ved kirkegaardsporten, holdt en tale til nogle af de omstaaende. Han havde ikke havt noget imod skolemesteren, langtifra; men skolemesteren var egensindig. Og en ting skulde de vel betænke: havde skolemesterenhavt en liden flaske ehebærbrændevin med sig, saa vilde han ikke ha frosset ihjel.

Om kvælden blev den gode, gamle mand ved

fakkelskin sænket i jorden.

*

* *

De optegnelser, som jeg paa en saa forunderlig maade flk tag i, udbad jeg mig fif Winkelbro menighed, for at jeg

kunde overgi dem til offentligheden som vidnesbyrd om et fattigt og clog rigt, frugtbart og selvopofrende liv i skogens ensomhed.

I dybeste bevægelse føjede jeg det sidste blad med blyantskriften til de andre. Slaa efter, læser, og en ejendommelig omstændighed vil ikke undgaa din opmærksomhed: Det første blad er skrevet af et barn og rettet mod det hinsides. Og fra det samme barn er i tidens fylde det sidste blad ligesom sendt os fra det hinsides, sendt os kjæmpende paa jorden som de efterladte optegnelsers segl med den indskrift:

+ Forsagelse og hengivelse.

Ende... -fl?ßr-: . ol:-/:estcrensb.oywgr»ca s«i•,